

ΕΥΡΩΠΑΪΚΟΣ

ΕΡΑΝΙΣΤΗΣ

Η ΤΟΙ

ΣΥΛΛΟΓΗ ΤΩΝ ΕΓΚΡΙΤΩΤΕΡΩΝ ΑΡΘΡΩΝ

ΔΙΑΦΟΡΩΝ ΠΕΡΙΟΔΙΚΩΝ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΩΝ

ΕΝ ΜΕΡΕΙ ΔΕ

ΚΑΙ ΠΡΩΤΟΤΥΠΩΝ ΣΥΝΘΕΣΕΩΝ

Υπό

των κκ. ΦΙΛΙΠΠΟΥ ΙΩΑΝΝΟΥ, Γ. ΒΕΛΛΙΟΥ, Π. ΑΡΓΥΡΟΠΟΥΛΟΥ, Α. Ρ. ΡΑΓΚΑΒΗ,
Α. ΣΑΜΟΥΡΚΑΣΗ, Ν. ΛΕΒΑΔΙΕΩΣ, ΚΑΙ Κ. ΠΑΠΑΓΡΗΓΟΠΟΥΛΟΥ.

ΦΥΛΛΑΔΙΟΝ Α

ΤΟΥ Α' ΕΤΟΥΣ.

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

1840.

ΕΚ ΤΗΣ ΤΥΠΟΓΡΑΦΙΑΣ ΕΜ. ΑΝΤΩΝΙΑΔΟΥ.

ΕΥΡΩΠΑΪΚΟΣ

ΕΡΑΜΙΣΤΗΣ

ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ.

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΚΟΜΜΑΤΩΝ ΤΗΣ ΑΓΓΛΙΑΣ

ΑΠΟ ΤΟΥ ΔΕΚΑΤΟΥ ΕΚΤΟΥ ΑΙΩΝΟΣ ΜΕΧΡΙ ΣΗΜΕΡΟΝ.

Ὁ βίος τῶν κομμάτων εἶναι βίος τῆς Ἀγγλίας· εἰς κἀνένα ἄλλον τόπον τὰ συμβεβηκότα δὲν ἀπέκτησαν περισσοτέραν ἐπιρροήν, ποῦ ποτε ἄλλοῦ αἱ δοξασίαι δὲν εὔρον τόσον καθαρὰν ἀντιπροσώπησιν εἰς ὀμάδας ἀνθρώπων ἀφωσιωμένων εἰς τοῦτον ἢ ἐκείνον τὸν ἀγῶνα· εἰς κἀμμίαν ἄλλην ἀπὸ τὰς Εὐρωπαϊκὰς χώρας δὲν ὑπήρξε τοσοῦτον συρφετώδης καὶ πολυτάραχος ἢ πρὸς ἀλλήλας τῶν δοξασιῶν καὶ τῶν ὀμάδων τούτων πάλῃ· ἀλλ' ἡ ἀδιάκοπος αὕτη ἀλληλομαχία δὲν ἀνεχαίτησεν οὐδὲ πρὸς μικρὸν τὴν κοινωνικὴν πρόοδον.

Ἄλλαχού, παραδείγματος χάριν ἐν τῇ Γερμανίᾳ, ὁ πολιτισμὸς εἰσέρχεται καὶ ἐξαπλοῦται σχολῇ καὶ βάδην ὡς χειραγωγούμενος ἀπὸ τοὺς σοφοὺς καὶ τοὺς διδασκάλους, ἀπὸ τὴν ἔλλογον τῆς θεωρίας διδασκαλίαν καὶ συ-

ζήτησιν ἢ αὔλος μεταφυσικὴ γίνεται ἐργάτης τῆς ὑλικῆς τοῦ πολιτισμοῦ ἐργασίας. Ἐν τῇ Γαλλίᾳ, αἱ δοξασταὶ μεταβάλλονται πρὶν ἢ ἀποτελεσθῶσιν αἱ ἀναμορφώσεις· σύμπασα ἢ κοινωνία τῶν Γάλλων ἀσπάζεται τὴν μοναρχίαν τοῦ ΙΔ' Λουδοβίκου πρὶν φανῆ ὁ ΙΔ' Λουδοβίκος. Παρ' ἡμῖν τὰ πράγματα γίνονται ἄλλως πως· πᾶν συμφέρον ἀναφύμενον προσκρούει κατ' ἀρχὰς καὶ παλαίει πρὸς ἄλλα ἀντίθετα καὶ ἐπανεσηκότα συμφέροντα, ὅταν δὲ ἡ νίκη στέψῃ ἐν τῶν διαμαχομένων κομμάτων, διαλλάττομεν τότε καὶ συμφιλιούμεν τὰ διεσῶτα καὶ τότε μόνον ὁ φιλόσοφος καὶ ὁ νομικὸς ἀσχολοῦνται νὰ μορφώσωσι τὰς οἰκείας ἑκάστος θεωρίας. Ἐκ δὲ ταύτης τῆς ἐν τῷ μέσῳ συμφερόντων ἐχθρῶν πρὸς ἄλληλα καὶ ἀντικειμένων διαβιώσεως, ἐλάβομεν τὴν ἕξιν καὶ κατενοήσαμεν τὴν ἀνάγκην νὰ δώσωμεν εἰς τοὺς τοιοῦτους ἀγῶνας τάξιν τινὰ καὶ ῥυθμὸν, καὶ ἐντεῦθεν ἢ παρὰ τῶν Ἀγγλων ἀπονεομένη πρὸς τὰ προγεγονότα ἀξία, τὴν ὁποίαν τὰ ἄλλα ἔθνη ἀγνοοῦσιν ἢ εἰς οὐδὲν λογίζονται. Προγεγονὸς εἶναι συμβᾶν παρεληλυθός, καθ' ὃ κανονίζεται τὸ μέλλον· ἂν ἔλλειπεν ὁ κώδικξ τῶν προγεγονότων, ἀδύνατος ἦτον πᾶσα βουλευτικὴ συζήτησις. Οἱ Ἰσπανοὶ καὶ οἱ Γάλλοι, ὅταν ἠθέλησαν νὰ μιμηθῶσι τοὺς τύπους καὶ τὸ ἐξωτερικὸν πολιτεύμα τοῦ Ἀγγλικοῦ Κοινοβουλίου, εὐρέθησαν εἰς ἀμηχανίαν· στερούμενοι προγεγονότων ἐπεκαλοῦντο εἰς μάτην τὴν βοήθειαν τοῦ παρελθόντος· ἠναγκασμένοι νὰ ἀναδράμωσιν εἰς τὸν μεσαιῶνα, καὶ νὰ ἀρυσθῶσιν ἐκεῖθεν ἀπροσφύεις τινὰς καὶ ἀναρμόστους ὑπογραμμοὺς, ἴχνη βουλευτικῶν συζητήσεων, μηδεμίαν ἔχοντα ἀναφορὰν πρὸς τὰ νέα συμφέροντα καὶ τὰς νέας συζητήσεις, ἢ (ὃ περ ἀυθαιρετώτερον καὶ κινδυνωδέστερον) νὰ ἀναβῶσι μέχρι τῶν μεταφυσικῶν θεωριῶν καὶ νὰ ἀναζητήσωσιν ἐκεῖ γνώμονα τινὰ τῆς πολιτικῆς μηχανῆς, οἱ νομοθέται ἐνέπεσαν εἰς μυρία λάθη, εἰς μυρίους διζαγμούς. Τὰ κατὰ τὴν Ἰσπανίαν καὶ Γαλλίαν κόμματα, ἀγροῦντα τὸ τέρμα πρὸ τοῦ ὁποίου ἢ βία καὶ ἢ ἔρις ὄφειλον νὰ ἐπίσχωσι τὴν ὀρμὴν των, ἐπλήθυναν τὸν ἀριθμὸν

τῶν θυμάτων καὶ τῶν πτωμάτων. Ἐν τῇ Ἀγγλίᾳ, ἐξ ἐναντίας, ἀπ' ἀρχῆς τοῦ ΙΖ. αἰῶνος μέχρι σήμερον, αἱ φατρίαὶ δὲν ὑπερέβησαν τοὺς ὄρους τοῦ νομίμου, ἡ δὲ νομιμότης αὕτη περιεποίησεν εἰς αὐτὰς, ἂν ὄχι μακροθυμίαν καὶ ἠθικὴν βαρύτητα, τοῦλάχισον εἶδος τι μεγαλείου καὶ ἐπιεικειᾶς, ξένον εἰς ὅλα τὰ ἀλλαχού κόμματα· αἱ ὀμάδες αὗται, καὶ τοὶ σκοποῦσαι τὸν θρίαμβον τῶν δοξασιῶν καὶ τῶν συμφερόντων αὐτῶν, εὐλαβούμεναι ὄμως τινὰ δίκαια, ἀναγνωρίζουσαι ἀρχὰς τινὰς, καὶ τιθέμεναι ἀνυπέρβατά τινα τῶν ἐπιθυμιῶν των ὄρια, ὑπετάγησαν ἀμοιβαδὸν ἅπασαι εἰς τινὰς ἐπωφελεῖς νόμους, εἰς σωτήριά τινα προγεγονότα· διὰ τοῦτο ἡ ἐπὶ τοσοῦτον γενικὴ, ἐνεργητικὴ καὶ ἐχθρικὴ αὕτη κίνησις κατέστη, οὕτως εἰπεῖν, ἀγὼν κανονικός· θέαμα μέγα καὶ παράδοξον! ὁ ἐξαιρετώτερος κλήρος τοῦ πολιτισμοῦ καὶ τοῦ λόγου!

Πρὶν ἢ περιέλθωμεν εἰς ταύτην τὴν στάσιν, καθ' ἣν ἔτι διατελοῦμεν, καὶ τὴν ὁποίαν ἐγγὺς ἴσως εἴμεθα νὰ παραιτήσωμεν, στάσιν καθ' ἣν ἐπικρατεῖ μεταξὺ τῶν κομμάτων νόμιμος ἀγὼν, πόλεμος θεμιτὸς καὶ διαξιφισμὸς (eserime) αἰώνιος, διηνύσαμεν τὴν μακρὰν ὁδὸν πολλῶν ἑκατονταετηρίδων. Ἐπειδὴ δὲ παρ' ἡμῖν, ὑπὲρ πάντα ἄλλον τῆς ἐσπερίας Εὐρώπης λαὸν, τὰ μὲν συμφέροντα εἶναι μᾶλλον μόνιμα καὶ διαρκῆ, τὰ δὲ φρονήματα, αἱ πιστότεραι τῶν συμφερόντων ἐκφράσεις, ταῦτα ἐνέδωκαν πολλὰ βραδέως εἰς ὅ,τι τὸ κοινὸν ὄφελος ἀπῆται παρ' αὐτῶν· διὰ τοῦτο ἡ ἱστορία τῆς μεγάλης Βρετανίας φέρει κηλίδας αἵματος καὶ στίγματα βασάνων σκληρῶν καὶ ἀγρίων ἐκδικήσεων· παρ' ἡμῖν ἡ δημοκρατία εἶναι ἰσχυρὰ, ἡ ἀριστοκρατία ὡσαύτως ἰσχυρὰ, ὁ δὲ θρόνος κραταῖός· ἡ πάλη τῶν συμφερόντων δὲν εἶναι πλάσμα τῆς φαντασίας, μάχη συμβολικὴ ἢ ἔφοδος πρὸς ἐπίδειξιν καὶ τέρψιν μόνον γινομένη· τοὺς συνταγματικούς ἡμῶν θεσμοὺς παρεσκεύασε σωρὸς πτωμάτων καὶ πληθὺς ἀδικιῶν.

Εἰς τὴν μεταξὺ τῶν κομμάτων ἡμῶν πάλιν πρέπει νὰ διακρίνωμεν ἐπιμελῶς δύο στοιχεῖα· τὸ θρησκευτικὸν καὶ

4 ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΚΟΜΜΑΤΩΝ ΤΗΣ ΑΓΓΛΙΑΣ.

τὸ πολιτικὸν· ἐκάτερα συνετέλεσαν ἐξίσου εἰς τὴν παγίωσιν τῶν ἐλευθεριῶν μας· ἐνίοτε ἠφανίσθησαν ἀμοιβαδὸν, καὶ συνεχῶς ἐφάνη ἐπικρατοῦν τὸ ἓν, ἐνῶ πραγματικῶς τὸ ἄλλο παρέιχε τὴν κίνησιν. Ἡ Ἀγγλία τοῦ ΙΖ' αἰῶνος ἔτεινε πρὸς τὴν ἐλευθερίαν διὰ τῆς Ἰρησκευτικῆς συζητήσεως· ἡ τοῦ ΙΗ' ἐπροσπάθει ν' ἀναβῆ τὴν ὑπάτην τῆς ἐλευθερίας βαθμίδα, παραδίδουσα εἰς λήθην τὰς περὶ Ἰρησκείας συζητήσεις· ἡ δὲ τοῦ ΙΘ' ἀγωνιζομένη νὰ συμπληρώσῃ τὸ ἔργον τῆς ἰδίας αὐτῆς ἀνεξαρτησίας, βαδίζει ἐν τῷ σκότει πρὸς τὸν ὄλεθρον.

Τὸ πολιτικὸν τῆς Ἀγγλικῆς ἐλευθερίας στοιχεῖον εἶναι τοῦ Ἰρησκευτικοῦ προγενέστερον, πηγάζει ἀμέσως ἀπὸ τὴν βουλὴν τῶν γερόντων (wittena-gemot) I], καὶ εἶναι παρεπόμενον τῶν ἠθῶν τῶν Τευτόνων καὶ τῶν Γόθων, οὔτινες ἐθεώρησαν πάντοτε ἀναγκαῖον νὰ λαμβάνωσι λόγον παρὰ τῶν ἡγουμένων αὐτῶν, νὰ μὴ μένωσι ξένοι εἰς τὴν διοίκησιν τῶν πραγμάτων, καὶ νὰ συζητῶσι πᾶν προβούλευμα καὶ πᾶν σχέδιον ἐπιθετικοῦ ἢ ἀμυντικοῦ πολέμου, διαφέρον τὴν κοινότητα· ὁ ὑπερφυῆς μάλιστα τῆς φυλῆς ταύτης χαρακτήρ ἀπῆται ἐλευθερίαν ἀδιάσειστον, διηνεκῆ συζήτησιν καὶ ἐξουσίαν ἔντονον, πλὴν κεκρωμένην διὰ τῆς συναινέσεως πάντων. Ὁ Φεουδαλισμὸς, ὁ Χριστιανισμὸς καὶ τοῦ μεσαιῶνος ἡ Ἱεραρχία δὲν κατίσχυσαν τοῦ ἀρχικοῦ τούτου καὶ ἀναλλοιώτου χαρακτήρος. Ἐρρίκος ὁ Ζ' ἀναβὰς ἐπὶ τοῦ θρόνου εὔρεν ὅλας τὰς ἐγγυήσεις τῆς πολιτικῆς ἀνεξαρτησίας, ἐχούσας ἤδη τάξιν ἐθίμων καὶ

I] Ἡ γερονσία αὕτη, ἣτις καὶ μεγάλη συνέλευσις (mickle-synoth) ὠνομάζετο, εἶναι θεσμοθεσία τῶν ἀρχαίων ἀγγλοσιζώνων· μετήρχετο δὲ καθήκοντα δικαστικά τε καὶ βουλευτικά, συνερχομένη τρίς τοῦ ἐνιαυτοῦ κατὰ τὰς ἐορτὰς τοῦ χριστουγενῶν, τοῦ Πάσχα καὶ τῆς Πεντηκοστῆς· περὶ τῆς συγκροτήσεως τοῦ σώματος τούτου ἐγεννήθησαν μεγάλαι φιλομεικίαι· τὸ βέβαιον εἶναι ὅτι συνέκειτο ἀπὸ ἐκκλησιαστικῶν καὶ στρατιωτικῶν ἀνωτέρων καὶ ἀπὸ εὐγενεῖς, ἂν καί τινες διατείνονται ὅτι ἦσαν εἰς αὐτὸ δεκτοὶ καὶ οἱ λεγόμενοι Ceorls, ὑποτελεῖς τινες τῶν τιμαριωτῶν γεωργοὶ ὑποχρεωμένοι νὰ συνεκστρατεύωσι μετὰ τῶν κυρίων αὐτῶν.

περιβεβλημένας τὴν ἀπὸ τοῦ νομίμου ἰσχύν· εἰς τὸν βασιλέα δὲν ἐπετρέπετο νὰ εἰσπράξῃ φόρους ἢ νὰ εἰσάξῃ ἕον τινὰ νόμον ἄνευ συναινέσεως τῆς βουλῆς, οὐδ' ἐσυγχωρεῖτο ἡ φυλάκισις πολίτου τινὸς χωρὶς ἐντάλματος δηλοῦντος τὸ ἐπαγόμενον τὴν φυλάκισιν ἔγκλημα· τὸ σύστημα τῶν ἐνόρκων δικαστῶν ἐπεκράτει, καὶ δι' αὐτῶν ἀπεφασίζετο ἡ ἐνοχὴ καὶ ἡ ἀθρότης τῶν κατηγορουμένων· τέλος πάντων οἱ ὑπάλληλοι τοῦ Βασιλέως, παραβαίνοντες τὰς διατάξεις ταύτας, ὑπέκειντο εἰς ἅς καὶ οἱ λοιποὶ πολῖται ποινὰς, καὶ τοιοῦτον ἦτο τὸ πρὸς τὴν εὐνομίαν σέβας, ὥστε οὐδ' αὐταὶ τοῦ μονάρχου αἱ ῥήται διαταγαὶ δὲν ἠδύναντο νὰ χρησιμεύσωσιν ὡς λόγος ἀπαλλαγῆς.

Τοιοιουτρόπως ἀνεγείρετο περὶ τὴν ἐξουσίαν χάραξ, τὸν ὁποῖον πολλάκις μὲν ὑπερέβη αὐτὴ, πολλάκις δὲ προσέβαλον καὶ ἐκλόνισαν οἱ ἐμφύλιοι πόλεμοι, ἡ φορὰ τῶν πραγμάτων καὶ ἡ κακία τῶν ἀνθρώπων, ἀλλὰ τὸν ὁποῖον ἠύλαβήθη ὁ λαὸς καὶ ἐφοβήθησαν οἱ βασιλεῖς. Πᾶς ὁ ἐπιθυμῶν νὰ ὑπερασπίσῃ καὶ ἀνυψώσῃ τὸ χαρακῶμα τοῦτο πρέπει νὰ καταταχθῇ μεταξὺ ἐκείνων, τοὺς ὁποίους σήμερον ὀνομάζομεν Οὐγγους· ὅσοι ἐπεχείρησαν νὰ λυτρώσωσι τὴν ἐντὸς τῶν ὄρων τοῦ νόμου οὕτω περιεστοιχισμένην βασιλικὴν ἐξουσίαν, ἀνήκουν εἰς τὴν ὑπέρμαχον τῶν προνομίων καὶ τοῦ στέμματος μερίδα, ἣτις κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΗ' αἰῶνος ἔλαβε τὴν ἐπωνυμίαν Τόρεις.

Μόλις ἀρξαμένης τῆς Ἀγγλικῆς μοναρχίας, αἱ ἀδικίαι ὑπερεπερίσσευσαν, αἱ τυραννικαὶ πράξεις ἐπληθύνθησαν, ἀλλ' οὐδεὶς νόμος, οὐδὲν διάταγμα ὀργανικὸν ἐξεδόθη ἄνευ τῆς συνευδοκίσεως τῆς ἄνω καὶ κάτω βουλῆς. Ἄν ἀναφαίνωνται που ἐφήμεροι τινὲς τοῦ κανόνος τούτου παραβάσεις, εἶναι αὐταὶ γεννήματα τῆς πλεονεξίας, τῆς βίας καὶ τῆς ἀμνηχανίας, ἡ ἀρχὴ ὅμως διειρηθῆ πάντοτε ἀκεραία· ἡ ἀπῆνεια τῶν ἐμφυλίων πολέμων δὲν καταστρέφει τὸ ἀρχαῖον τοῦτο προπατορικὸν κληροδότημα, τὸν ῥωμαλαῖον τοῦτον ὀργανισμόν τῆς Ἀγγλονορμανδικῆς κοινωνίας. Τὸ σύστημα τῶν ἐνόρκων διατελεῖ ὑπάρχον· ἂν δὲ τῶν Ἰορ-

κιδῶν καὶ τῶν Λαγκαστριδῶν ἢ πρὸς ἀλλήλους ἔχθρα καθήμαξε τὴν Ἀγγλίαν, αἱ μακρὰ αὐταὶ καὶ δεινὰ ἔριδες δὲν ἴσχυσαν νὰ ἐξαλείψωσι τὸ πρὸς τὰς ἀρχαίας ταύτας ἐγγυήσεις καὶ τὰς ἐθνικὰς ἐλευθερίας σέβας τῶν πολιτῶν.

Κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν τὰ κόμματα ἦσαν ἀντιπρόσωποι οὐχὶ δοξασίας τινός, ἀλλ' ἐνὸς καὶ μόνου ἀνθρώπου. Ἀντίζηλοι περὶ διαδοχῆς ἀξιώσεις συνεκρούοντο πρὸς ἀλλήλας, ὁ δὲ Φρίαμβος τῆς ἐτέρας τῶν ἀξιώσεων τούτων ἠνοίγεν εὐρὺ στάδιον ἐκδικήσεων. Ἀλλ' ἐπὶ τέλους ἐκορέσθησαν αἵματος, καὶ συνελθόντες εἰς ἑαυτοὺς κατέπαυσαν τὰς τραγικὰς ταύτας σκηνάς.

Ἐπὶ πολὺν χρόνον ἡ ἀριστοκρατία ἀνέστη μόνη κατὰ τῶν ἐπιδρομῶν τοῦ Φρόνου, οἱ βαρῶνοι ἐπολέμουν τὰ προνόμια, ὁ δὲ μονάρχης ἐν τῷ μέσῳ τῶν αὐλικῶν αὐτοῦ ἡμύνετο κατὰ δύναμιν τὰς προσβολὰς τῶν. Ἐπὶ Ἑρρίκου τοῦ Ζ', ἡ τάξις τῶν εὐγενῶν, ἐξησθενημένη ὑπὸ τῶν ἐμφυλίων πολέμων, καὶ βεβαρυμένη ἀπὸ τὰς προγραφὰς καὶ τὰς δημεύσεις, ἔκλινε τέλος τὸν αὐχένα καὶ ὑπετάγη εἰς τὴν βασιλικὴν Ἀρχήν. Τότε Ἑρρίκος ὁ Η' κατεχράσθη δυνασικῶς τῆς νέας ἐξουσίας, τὴν ὅποιαν ὁ Φρόνος προσεκτήσατο βοηθούμενος ἀπὸ τὴν κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν περὶ τὰς Φρησκευτικὰς ἔριδας ῥοπήν, μετεχειρίσθη τὴν βασιλικὴν αὐτοῦ ἐξουσίαν πρὸς παγίωσιν τῶν δοξασιῶν του, αἵτινες δὲν ἦσαν ἄλλο τι, εἰμὴ τὰ πάθη του· εἰσῆγαγεν εἰς τὴν Ἀγγλίαν τὴν Φρησκευτικὴν ἀναμόρφωσιν, καὶ συνέστησε διὰ τῆς ὑπογραφῆς του τὴν παράδοξον τῆς πολιτικῆς καὶ τῆς Φρησκευτικῆς ἐλευθερίας ἔνωσιν. Ὁ ἡγεμὼν οὗτος βίαιος ὢν καὶ ἀπερίσκεπτος δὲν ἐδύνατο νὰ κατανοήσῃ ὅτι καταργῶν τὸ ἀρχαῖον Φρήσκευμα ἐπροκάλει τοὺς λαοὺς νὰ ἐπαναστῶσί ποτε κατὰ τῆς νέας ταύτης ἀρπαγῆς, τῆς ὁποίας ὁ Φρόνος κατέστη ἔνοχος.

Τὸ παρελθὸν ἔπρεπε νὰ τὸν διδάξῃ· αἱ αἱρέσεις καὶ τὸ σχῆμα εἶχον καθ' ὄλον τοῦ μεσαιῶνος τὸ μακρὸν διάστημα δώση τὸ πρῶτον σύνθημα τῶν κατὰ τῆς τυραννίας ἐπαναστάσεσων· ὁ Βρεσκιανὸς Ἀρνῶλδος, ὁ Ὁκαμμ, ὁ Ριέν;

ξιος, ὁ Ἀβελάρδος, καὶ ὁ Βυκλίφφης ἦσαν ἄνδρες πολιτικοὶ οὐδὲν ἤττον ἢ αἰρετικοὶ 1], τὸ δόγμα τῶν Οὐτίγων εἶναι

1] Πάντες οὗτοι ἦσαν ἐναυτῶ θρησκευτικῶν τιῶν αἰρέσεων προσά-
ται καὶ κήρυκες τῆς ἐλευθερίας. Ὁ ἐκ Βρεσκίας Ἀρνῶλδος μαθητῆς τοῦ
Ἀβελάρδου, θέμα λαβὼν κατὰ τὰ μέσα τοῦ δωδεκάτου αἰῶνος τὴν εὐαγγε-
λικὴν ῥῆσιν “ ἡ βασιλεία ἡ ἐμὴ οὐκ ἔστιν ἐκ τοῦ κόσμου τούτου ” ἐκήρυ-
ξε θαρράλῳς ὅτι ἡ πνευματικὴ ῥομφαία καὶ τὸ σκῆπτρον ἀνήκουν εἰς
τὴν πολιτικὴν ἀρχὴν, ὅτι πάντα τὰ ἀπὸ τοῦ κόσμου τούτου τιμαίτε καὶ
κτήσεις ἀνήκουν εἰς μόνους τοὺς λαϊκοὺς· ὅτι πάντες οἱ κληρικοὶ ἀπὸ τοῦ
ἀναγνώστου μέχρι τοῦ Πάπα ὄφειλον κατ’ ἀνάγκην νὰ παραιτήσωσιν ἢ τὸν
ἐπίγειον πλοῦτον ἢ τὴν ψυχικὴν αὐτῶν σωτηρίαν· καὶ ὅτι τέλος ὁ ὑπὲρ
τοῦ κλήρου φόρος καὶ αἱ ἐκούσιαι τῶν πιστῶν προσφοραὶ ἦσαν ἰκανὰ νὰ
ἐπαρκέσωσιν ὅχι βέβαια πρὸς τρυφὴν καὶ πλεονεξίαν, ἀλλὰ πρὸς βίον λι-
τὸν, οἷος ἀρμόζει εἰς τοὺς ἀφοσιωμένους εἰς τὰ πνευματικὰ ἔργα. Μετὰ
ταῦτα διήγειρε κατὰ τοῦ Κλήρου ἐπανάστασιν· ἀνεφάνη νικητῆς καὶ ἐβασί-
λευσε τῆς Ῥώμης δέκα σχεδὸν ἔτη [1144—1154], ἀλλὰ ἔπειτα παρεδό-
θη ζῶν εἰς τὸ πῦρ κατὰ τὸ 1155 ἐπὶ Ἀδριανοῦ τοῦ Δ’—Ὁ Ὁσκαμ ἀκμά-
σας κατὰ τὸν 14 αἰῶνα, αἰρεσιάρχης τῶν λεγομένων νομῖναι, ἀφ’ ἐτέρου
δὲ ὑπερασπιστῆς Λουδοβίκου τοῦ Ε’ τοῦ ἐπιλεγόμενου βαυαριανοῦ [Louis
de Bavière] εἰς τὰς μετὰ τοῦ Πάπα Ἰωάννου τοῦ ΚΒ’ διενέξεις του.—Ὁ
Νικόλαος Ῥιένζης ὁ καὶ Γαβρίνης ἐπιλεγόμενος, γεννηθεὶς ἐν Ῥώμῃ ἐκ γο-
νέων ἀφανῶν, ἤκμασε περὶ τὰ μέσα τοῦ 14 αἰῶνος· κάτοχος τῆς λατινι-
κῆς καὶ ἑλληνικῆς φιλολογίας καὶ φύσει εὐγλωττος ἐδημαγῶγει τὸν λαὸν
τῆς Ῥώμης προσποιοῦμενος ποτὲ μὲν τὸν τρελὸν καὶ ποτὲ τὸν γελωτοποι-
όν· διὰ τοῦ τρόπου τούτου εἴλκυσε τὴν εὐνοίαν τοῦ λαοῦ, καὶ κατάρθωσε
νὰ διεγείρῃ κατὰ τὴν 20. Μαΐου 1347 ἐπανάστασιν, καὶ νὰ ἀναγορευθῇ
μετὰ δὲ ταῦτα καὶ νὰ σεφθῇ δικτάτωρ. Ἐχθρὸς τῶν προνομίων καὶ ἀν-
σηρὸς ὄλων τῶν ἀμαρτανόντων τιμωρὸς εἰσήγαγε κατὰ τοὺς πρώτους τῆς
κυβερνήσεώς του μῆνας εὐταξίαν καὶ ἀσφάλειαν, διὸ καὶ ὁ λαὸς τὸν ἠγά-
πησεν, ὁ δὲ σύγχρονός του Πετράρχης τὸν ὕμνησεν· ἐπειδὴ ὅμως μετέ-
πειτα ἡ μὲν ἀνσηρότης του κατήντησεν ὠμότης, ἡ δὲ ἐλευθεριότης ἀσω-
τεία, καὶ ἐν γένει αἱ λοιπαὶ ἀρεταὶ του ἐξέκλιαν εἰς ἐλαττώματα, ἔπεσε
τὴν 15. Δεκεμβρίου τοῦ αὐτοῦ ἔτους· ἐπανῆλθεν εἰς τὴν διοίκησιν τῆς
Ῥώμης κατὰ τὸ 1354· ὑπὸ τὸν τίτλον τοῦ γερουσιασοῦ, καὶ ἐγκαταλει-
φθεὶς παρὰ πάντων εἰς γάσιν τιὰ ἔγινε θῦμα τῆς ὀργῆς τοῦ λαοῦ, καὶ ὁ
νεκρὸς του παρεδόθη εἰς τὸ πῦρ τὴν 8. Σεπτεμβρίου.—Ὁ Ἀβελάρδος
γεννηθεὶς πλησίον τῆς Νάντης τὸ 1079· καὶ γνωστὸς διὰ τοὺς μετὰ τῆς Ἑλοῦ-

ἀπόρροια τοῦ δόγματος τῶν Δολλάρδων 1], τοῦτο δὲ ἀνατρέχει μέχρι τοῦ Βυκλίφου.

Ἀπὸ Ἐρρίκου τοῦ Η' ἄρχεται κυρίως ἡ μόρφωσις τῶν κομμάτων, τὰ ὅποια ἐκίνησαν τὴν πολιτικὴν αἰώραν κατὰ τὰς ἐπομένας δύο ἑκατονταετηρίδας· τὸ ὑπὲρ τῆς ἐξουσίας κόμμα προσκαλεῖται ὡς ἐκ τῶν ἀρχῶν αὐτοῦ εἰς τὸν παπισμὸν, ἀλλ' ἐν τῇ πράξει παρεκκλίνει πολλάκις τῆς ἀρχικῆς ταύτης ὁδοῦ. Τὸ φιλελεύθερον, πρεσβεῖον τὴν ἀρχὴν τῆς ἐξετάσεως καὶ τῆς ἐρεύνης, καὶ φρονοῦν τὰ τῶν διαμαρτυρουμένων, προσέρχεται εἰς τὸν καθολικισμὸν ὅσάκις βλέπει αὐτὸν διωκόμενον· αἱ παράδοξοι τῶν διαφόρων τούτων ἀρχῶν ῥοπαί, οἱ ποικίλοι συνδυασμοὶ των, καὶ οἱ πολυειδεῖς καὶ ἀπροσδόκητοι μετ' ἀλλήλων πόλεμοι κατέστησαν τὴν Ἀγγλίαν ἐπὶ διακοσίους καὶ πεντήκοντα ἐνιαυτοὺς θάετρον καινῶν καὶ ξένων συμβεβηκότων· ἀνεφάνησαν ἐναλλάξ οἱ μὲν διαμαρτυρούμενοι τυραννικοὶ, οἱ καθολικοὶ προστάται τῆς ἐλευθερίας, ἡ ἀγγλικανὴ ἐκκλησία, ὅτε μὲν ὠθοῦσα πρὸς τὸ χεῖλος τοῦ κρημνοῦ, ὅτε δὲ

ζας ἔρωτάς του, διέπρεψε κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΒ' αἰῶνος ὡς καθηγητὴς εἰς διάφορα τῆς Γαλλίας μέρη καὶ εἰς τὰ Παρίσια αὐτὰ, ὅπου διὰ τῶν διδασκῶν του συνετέλεσεν εἰς τὸ νὰ ἐμπνεύσῃ τὸν πρὸς τὴν ἐλευθερίαν ἔρωτα· ἔχων ἰδίως περὶ τῆς ἁγίας Τριάδος καὶ τῆς ἐνσάρκον οἰκονομίας δόξας, ἀνεθεματίσθη πολλάκις καὶ τινα συγγράμματά του κατεδικάσθησαν εἰς τὸ πῦρ· ἀπέθανε τὸ 1142.

Ὁ Ἰωάννης Βυκλίφης ἤκμασε κατὰ τὸν ΙΔ' αἰῶνα γεννηθεὶς εἰς τὴν Ὑόρκην τῆς Ἀγγλίας, ἄσπονδος ἐχθρὸς τῶν κληρικῶν καὶ τῆς παπικῆς ἐξουσίας, ἠγωνίσθη κατ' αὐτῶν τολμηρῶς δι' ὅλης τῆς ζωῆς του· διάφορα συγγράμματά του κριθέντα ὡς αἰρετικά παρεδόθησαν εἰς τὸ πῦρ ὑπὸ Ῥιχάρδου τοῦ Β'.

1] Δολλάρδοι ὀνομάζονται αἵρεσίς τις ἀπὸ τὸ ὄνομα τοῦ ἀρχηγοῦ αὐτῆς λαβοῦσα τὴν ἐπωνυμίαν· ὁ αἵρεσιάρχης Δολλάρδος ἤκμασε κατὰ τὸν ΙΔ' αἰῶνα ἐν Γερμανίᾳ· ἀλλὰ τὰ δόγματά του ἐξετέθησαν εἰς πολλὰ τῆς Εὐρώπης μέρη, ἰδίως εἰς τὴν Ἀγγλίαν, ὅπου οἱ ὄπαδοί του ἐνωθέντες μετὰ τοῦ Βυκλίφου παρεσκεύασαν τὴν καταστροφὴν τοῦ ἀγγλικοῦ κλήρου καὶ τὸ ἐπὶ Ἐρρίκου τοῦ Η' σχίσμα.

σώζουσα τὴν ἐθνικὴν ἀνεξαρτησίαν, ἢ δὲ ἀπόλυτος ἐξουσία καὶ ὁσάκις ἐνίκα καὶ ὁσάκις ἐνικῶτο ἐπικαλουμένη σύμμαχον ποτὲ μὲν τὴν ἔρευναν καὶ τὴν ἐπικρίσιν, ποτὲ δὲ τὰς ἀρχὰς τῶν διαμαρτυρουμένων καὶ ἄλλοτε τὴν ἀρχὴν τοῦ καθολικισμοῦ· οἱ ἐξελιγμοὶ οὗτοι τῶν κομμάτων, αὐταὶ αἱ ποτὲ μὲν δουλοπρεπεῖς ποτὲ δὲ ἀκάθεκτοι ἀναστροφαί, καθιστῶσι τὸν χαρακτῆρα τῆς Ἀγγλικῆς ἱστορίας δύσληπτον καὶ δυσεκτίμητον· ἡ ὁρμὴ τῶν παθῶν ἀνεστελεε πολλὰκις τὴν ἀνάπτυξιν τῶν δοξασιῶν, καὶ συνεχέστερον ἔτι ὁ μέγας τοῦ συμφέροντος μοχλὸς κατέστρεψε τὴν οἰκοδομὴν, τὴν ὁποίαν αἱ δόξαι καὶ τὰ πάθη ἠγωνίζοντο νὰ ἀνεγείρουν· χάος ἀδιεξίτητον, ἐν τῷ μέσῳ τοῦ ὁποίου διαλάμπει μόνον ἡ αἰώνιος δύναμις τοῦ πολιτισμοῦ καὶ ἡ ἀκατάπαυστος πρόοδος τῆς ἀνθρωπότητος.

Καθεὶς γνωρίζει πῶς τὰ ἀγενῆ τοῦ Η' Ἐρρίκου πάθη καὶ ὁ δεσποτικὸς αὐτοῦ χαρακτῆρ, ὑποβοηθούμενα ἀπὸ τὸν τότε γενικὸν κατὰ τῆς ἐκκλησίας ἐρεθισμὸν, τὸν ὁποῖον ἡ φωνὴ τοῦ Λουθήρου κατὰ πᾶσαν τὴν Εὐρώπην διήγειρεν, ἀπέσπασαν βιαίως τὴν ἀγγλικὴν ἐκκλησίαν ἀπὸ τὴν χριστιανικὴν ἀδελφότητα, καὶ περιέβαλον τὸν βασιλέα τῆς Μεγάλης Βρετανίας μὲ ἀληθῆ παπικὸν μανδύαν. Ἡ ἀποχώρισις αὕτη παρήγαγε διάφορα καὶ ἰσχυρὰ κόμματα, πολεμῶς πρὸς τὴν ἐξουσίαν διακείμενα, καὶ ἀποτελοῦντὰ πραγματικὴν ἀντίθεσιν, οἷον τὸ τῶν σφόδρα καθολικῶν καὶ τὸ τῶν καθαρῶν, τὰ ὁποῖα ὁ μονάρχης, προσπαθήσας κατὰ πρῶτον νὰ συστείλῃ διὰ τοῦ λόγου, ἐταπείνωσε μετὰ ταῦτα διὰ τοῦ πυρὸς καὶ τοῦ αἵματος. Ἡ κατάργησις τῶν μονασηρίων καὶ τὰ βίαια μέτρα, τὰ ὁποῖα μετεχειρίσθη πάντοτε ἀφειδῶς Ἐρρίκος ὁ Η' ἠρέθισαν ἐπὶ τέλος μέγα μέρος τοῦ ἔθνους, ἀλλ' ἡ πυρὰ καὶ ὁ δήμιος ἔπνιξαν τὰς κραυγὰς ταύτας· ὁ Βασιλεὺς προῆγε τὴν ἀναμόρφωσιν, καὶ ἠνάγκασε τοὺς ὑπηκόους αὐτοῦ νὰ βαδίσωσι τὴν κινδυνώδη καὶ στενὴν ὁδὸν, ὁποίαν διέγραφε συρόμενον ἢ περὶ τὴν ὁσφύν του ἐζωσμένη πνευματικὴ τε καὶ κοσμικὴ ῥομφαία· πιστὸς κληρονόμος τοῦ θρησκευτικοῦ

διωγμοῦ, τὸν ὅποιον οἱ αὐτοκράτορες τῆς Ῥώμης ἀφῆκαν κληρονομίαν εἰς τοὺς πρώτους χριστιανούς βασιλεῖς, καὶ τὸν ὅποιον οἱ ἀρχηγοὶ τῶν γοθθικῶν καὶ γερμανικῶν φυλῶν ἐφιλοτιμήθησαν νὰ παραδεχθῶσιν, ὁ νέος κοσμικὸς Πάπας ἐπάταξεν ἀνηλεῶς καὶ τοὺς πιστοὺς εἰς τὴν κυριαρχίαν τῆς Ῥώμης καθολικοὺς, καὶ τοὺς ἀσπαζομένους τὴν ἀναμόρφωσιν ἀναβαπτιστάς, καὶ τοὺς Δολλάρδους, καὶ πάντας ἐν ἐνὶ λόγῳ ὅσοι δὲν ἐπρέσβευον τὸ εἰδικὸν τοῦ Ἡ' Ἐρρίκου δόγμα· τοσαύτη ὠμότης ἠνάγκασε τὸ ἔθνος νὰ σιωπήσῃ, σιωπὴν ἀδημονοῦντος καὶ πυρέσσοντος, ἣτις ἀνέμενε καιρὸν ἀρμόδιον νὰ διαβράγῃ, ἀναδίδουσα τὰς φλόγας τῆς κεκρυμμένης μανίας.

Πτοηθεὶς τὴν πρόδον τοῦ δόγματος τῶν Καθαριτῶν, ὁ ἄστατος οὗτος τύραννος ἀφῆκε περὶ τὰ τέλη τῆς ζωῆς του νὰ ὑπερισχύσῃ τὸ κόμμα τῶν καθολικῶν· τοιοῦτοτρόπως ἡ κατάστασις τοῦ λαοῦ παρέιχε θῆμα περιέργων ἅμα καὶ οἰκτρὸν· οὐδεὶς ἐγίνωσκεν ἀκριβῶς τὰ ὅρια τῆς θρησκευτικῆς του πεποιθήσεως· οἷ τε καθολικοὶ καὶ οἱ διαμυρτυρούμενοι διηροῦντο κατὰ κλάσματα, οὕτως εἰπεῖν, ἀπειροσὰ, αἱ δὲ διάφοροι τοῦ κράτους ἐπαρχίαι διεκρίνοντο μὲ διακρίσεις πολλάκις σαλευομένας καὶ μεταβλητάς· αἱ μεγάλαι πόλεις, καὶ μάλιστα τὸ Λονδίνον, ἐφαίνοντο εὐμενεῖς εἰς τὰς ἀρχὰς τῶν ἀναμορφωτῶν, ἐν ᾧ ἀπεναντίας οἱ χωρικοὶ καὶ ἡ πληθὺς τοῦ λαοῦ, ἰδίως δὲ οἱ πρὸς βορρᾶν καὶ δύσιν κατοικοῦντες, ἀπεδέχοντο τὸ δόγμα τῶν Καθολικῶν. Τὰ πράγματα περιῆλθον εἰς τοιαύτην στάσιν, ὥστε ἔγινε χρεία νὰ μεταβῇ ἐκ Γερμανίας στρατὸς διαμαρτυρουμένων διὰ τὴν στηρίξιν τὴν νέαν τοῦ ἀναμορφωτοῦ ἡγεμόνος πίστιν. “ κηλὶς ἀδοξίας τῇ ἀρχαίᾳ Ἀγγλίᾳ, ὡς εὐλόγως πα-
 „ ρατηρεῖ τις τῶν ἱστορικῶν, ξενικὸς στρατὸς ἐπιβάλλων εἰς ἡ-
 „ μᾶς τὸ δόγμα τῶν διαμαρτυρουμένων.” - “ Ὁ τοῦ μεγέθους
 „ τῆς δυστυχίας! ἀνακράζει ἕτερός τις τῶν νεωτέρων, ἡ ἀρ-
 „ χαία ἡμῶν θρησκεία ἀπηγόρευται διὰ νόμου· τὴν νέαν
 „ ὡς ἀρτιπαγῆ δὲν ἐστήριξεν εἰσέτι παρ' ἡμῖν ὁ χρόνος·
 „ σαλευόμενοι δὲ ἐν τῷ μέσῳ τοῦ ἐπιτετραμμένου καὶ τοῦ
 „ ἀσυγχωρήτου προκείμεθα θῆμα ἐλεεινόν.”

Κατὰ ταύτην τὴν ἐποχὴν κατέλαβεν ἡ Ἀγγλικανὴ ἐκκλησία τὴν ὁποίαν καὶ σήμερον κατέχει ἀμφίβολον καὶ ἐπισηφελῆ θέσιν μεταξὺ τῆς κυριαρχίας τοῦ Ῥωμαϊκοῦ Θρόνου καὶ τῆς ἀνεξαρτησίας τῶν καθαρῶν. Ἐκατέρωθεν τῆς δυσκόλου ταύτης θέσεως, ἥτις, πρέπει νὰ τὸ ὁμολογήσωμεν, εἶναι ἔργον τοῦ **Η΄**. Ἐρρίκου, παρίσταντο ἀφ' ἑνὸς μὲν οἱ ἐνθερμοὶ τῆς ἀναμορφώσεως ζηλωταὶ, οἵτινες ἐξέτεινον ἐπέκεινα παντὸς ὅρου τὴν ἀρχὴν τῆς ἐλευθερίας καὶ τῆς ἐρεύνης, ἀφ' ἑτέρου δὲ οἱ ἀνένδοτοι καθολικοὶ, οἱ μηδένα προσιέμενοι συμβιβασμὸν καὶ καρτερικῶς ἐμμένοντες εἰς τὰ δόγματα τῆς ἀρχαίας ἐκκλησίας.

Οἱ τελευταῖοι οὗτοι ὑπερίσχυσαν ὅτε κατέλαβε τὸν Θρόνον Μαρία ἡ παρὰ τῶν διαμαρτυρουμένων *a i m o x a r η s* ἐπικληθεῖσα· ἂν καὶ ἐπὶ τῆς ὀλιγοχρονίου βασιλείας τοῦ ἀδελφοῦ αὐτῆς εἶχεν ὁπωσοῦν προοδεύσει ἡ ἀναμόρφωσις, εἶναι ὅμως βέβαιον, ὅτι μέγα μέρος τοῦ ἔθνους, μάλιστα ἐκ τῆς κατωτέρας καὶ τῆς μέσης τάξεως, διετέλει εἰσέτι εὐνοῦν πρὸς τὸν παπισμὸν· πολλαὶ πράξεις ἀστόχως γινόμεναι ἐκλόνισαν τὰ ὑλικά συμφέροντα, τὰ ὁποῖα εἶχε παραγάγει ἡ ἀναμόρφωσις· ὅλοι οἱ ἔγγαμοὶ ἱερεῖς, ἀποβληθέντες τῶν ἐνοριῶν αὐτῶν, ἐνηγκαλίσθησαν τὴν ἀναμόρφωσιν· ταῦτὰ παθόντες ἔπραξαν τὸ αὐτὸ καὶ οἱ κάτοχοι κτημάτων ἐκκλησιαστικῶν. Ἡ δὲ ἀσύνετος Μαρία ἠρέθισεν ἔτι μᾶλλον τὴν ἐχθρὰν ταύτην διάθεσιν διὰ τῆς αὐθαδείας καὶ τῆς πρὸς τὴν Ἰσπανίαν ἀφοσιώσεώς της καὶ διὰ τῶν βιαιοπραγιῶν καὶ τῆς μικρονοίας της. "Ὅταν ἐν ἔθνος κυριευθῆ ἀπὸ μέγα καὶ γενικὸν αἴσθημα, ἀπὸ πάθος ἀληθὲς καὶ σφοδρὸν, αἱ ἀσθενέστεραι διαφωνίαι ἐκλείπουσι καὶ αἱ φυτρίαι σιωπῶσιν. Ἡ Μαρία κατῴρθωσε νὰ ἐνώσῃ ὅλα τὰ κόμματα εἰς κοινὸν κατὰ τῆς Ἰσπανίας μῖσος. Τὸ κήρυγμα τοῦ Δουθήρου καὶ τοῦ Καλβίνου δὲν ἐμόρφωσε τῶσους τοῦ δόγματος τῶν διαμαρτυρουμένων ὀπαδοὺς, ὅσους ἡ ὠμότης τῆς Βασιλίσσης ταύτης· εἰς τὰ χειρόγραφα τοῦ Νοαλλίου (Noailles) ἀναγινώσκομεν τὰ ἐξῆς, τὰ ὁποῖα

ἀποδεικνύουν ποίαν ἐντύπωσιν ἐπροξένουν αἱ παρὰ τῆς Μαρίας ἐπιτρεπόμεναι ἢ διατασσόμεναι βάσανοι. “ Σήμερον, λέγει ὁ συγγραφεὺς οὗτος, ἐπεκυρώθη ἡ μεταξὺ τοῦ Πάπα καὶ τοῦ Βασιλείου τούτου συμμαχία διὰ τῆς ἐπισήμως καὶ δημοσίᾳ γενομένης θυσίας ἱεροκήρυκος τινὸς ὀνομαζομένου Ρογέρου, ὅστις παρεδόθη ζῶν εἰς τὸ πῦρ ὡς πρεσβέων τὰ τοῦ Δουθέρου· ἀπέθανεν ἐγκαρτερῶν εἰς τὸ δόγμα του, δι’ ὃ οἱ πλείστοι τῶν περιεστώτων ὑπερήσθησαν, ὥστε καὶ ἐπικροτῆσαι πολλάκις ἐνισχύοντες τὴν ἀνδρίαν τοῦ μάρτυρος· παρίσταντο δὲ καὶ τὰ τέκνα παραμυθούντα τὸν πατέρα, ὅστις ἐφαίνετο ὡς εἰς γάμον προπεμπόμενος.”

Τὸ ὄνομα τῶν Οὐίγων δὲν ἦτον εἰσέτι γνωστὸν ἐπὶ τοῦ Η' Ἐρρίκου· τὸ φιλελεύθερον τοῦτο κόμμα δὲν ἀνεφάνη καθαρῶς διακεκριμένον οὐδ' ἐπὶ τῆς θυγατρὸς του Ἐλισάβετ· κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ὁ φεουδαλισμὸς ἐτάφη καὶ διεδέχθη αὐτὸν ἡ ἄκρατος μοναρχία, ἀλλ' ἡ συνταγματικὴ μοναρχία δὲν εἶχεν ἀνατείλει ἀκόμη. Ἡ θρησκεία εἶναι τὸ ἀπὸ τοῦ ΙΣΤ' μέχρι τοῦ ΙΗ' αἰῶνος ἐπικρατοῦν μέγα πολιτικὸν συμφέρον· ἐνόσω ἡ πίστις ἦτο στερεὰ εἰς τὰ πλήθη τῶν λαῶν, ἡ δόξα, ὁ πόλεμος καὶ αἱ κατακτήσεις συνεκίνουν τὸν κόσμον· ἅμα κλονισθείσης τῆς πίστεως, διηγέρθη συζητήσεις ἀτελεύτητος ἐπικρίνουσα καὶ ἐρμηνεύουσα τὴν πίσιν. Ἴδιον τῆς συζητήσεως εἶναι κατ' ἀρχὰς νὰ διώκῃ τὴν ἀνεξαρτησίαν, ἀλλ' ἡ ἕξις τῆς ἀχαλινώτου φιλοφεικίας, διαδομένη εἰς ὅλας τὰς τάξεις τῶν πολιτῶν, ἐκκλίνει εἰς τὸν ἔρωτα θορυβώδους ἐλευθερίας καὶ χαράσσει τὴν ὁδὸν τῶν ἐπαναστάσεων.

Τὰ ἐπὶ τῆς Ἐλισάβετ λοιπὸν μόλις ἀναφαινόμενα κόμματα εἶναι καθαρῶς θρησκευτικά· ἡ βασιλις αὕτη ἀνέτρεψε διὰ μιᾶς ὅλα τὰ ὑπὲρ τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας ἔργα τῆς Μαρίας· ὄχι μόνον ἀνέστησε τὰς ἐπὶ Ἐρρίκου τοῦ Η' καὶ Ἐδουάρδου τοῦ ΣΤ' γενομένας ἀναμορφώσεις, ἀλλὰ προσέθηκεν εἰς τὸ Βασιλικὸν διάδημα καὶ τὴν τιάραν τοῦ μεγάλου ἀρχιερέως· μοναδικὸν φαινόμενον εἰς τὴν ἱστορίαν,

γυνή, ἄλλως ἀνταξία δύο βασιλέων πλὴν πάντοτε γυνή, μεταμορφωθείσα εἰς Πάπαν ὁ Κλήρος, βλέπων ἑαυτὸν ἐξουθενούμενον διὰ τῶν μέτρων τούτων, συνέστησεν ἰσχυρὰν κατὰ τῆς Ἑλισάβετ φατρίαν, τὴν ὁποίαν ὁμως ἡ γυνὴ αὕτη κατώρθωσε νὰ καταπαλαίσῃ. Διὰ νὰ καθάρῃ καὶ ἀραιώσῃ τὴν ἐκκλησιαστικὴν φάλαγγα, ὁ σιδηροῦς τῆς Ἑλισάβετ βραχίον δὲν ἀνεπαύθη οὐδὲ στιγμὴν ἀξία τοῦ πατρὸς τῆς διάδοχος, βιαία ὡς ἐκείνος καὶ ἀπάνθρωπος, πλὴν πανουργότερα καὶ μᾶλλον ὑπουλος, κατεῖχε τὴν Θαυμασίαν τέχνην τοῦ νὰ κατανοῇ τὰ πλήθη, νὰ μαντεύῃ τὰς ὀρέξεις των, νὰ ὑπηρετῇ τὰς ἀδυναμίας των, νὰ ὑποβοηθῇ τὰς ὀρμὰς των καὶ νὰ μετέρχεται τὴν δεσποτείαν καὶ τὴν ὠμότητα, καθὼς ὁ λαὸς τὴν ἐννοεῖ καὶ τὴν ἠθελεν. Ἡ ἔμπειρος αὕτη γυνὴ καταδαμάζει τὸ κόμμα τῶν καθολικῶν, ὑποδουλόνει τὸ μεγαλύτερον μέρος τοῦ Κλήρου, παραδίδει εἰς τὸν θάνατον τοὺς μετὰ τῆς Γαλλίας συνεννοουμένους, καὶ ὑπηρετεῖ τὰ νέα τοῦ λαοῦ συμφέροντα, τὰ συμφέροντα τῶν διαμαρτυρουμένων. Ἐνώπιον τοσαύτης ἐμπειρίας λησμονοῦνται τὰ ἐγκλήματα τῆς· τινὲς ἐθεώρησαν τὰς μετὰ τῆς Μαρίας Στουάρτης ἔριδας αὐτῆς, οὐδὲν ἄλλο, εἰμὴ σφοδρὰν γυναικῶν φιλαρέσκων ἀντιζηλίαν· ἀλλ' ἡ κρίσις αὕτη εἶναι γελοία. Τὰ δύο ταῦτα βασιλικά πρόσωπα δὲν ἦσαν γυναῖκες, ἀλλὰ σύμβολα παριστῶντα τοὺς ἐν παρατάξει δύο μεγάλους ἀντιπάλους, τὰ δύο μεγάλα τοῦ χριστιανισμοῦ συμφέροντα· τὸ δόγμα τῶν καθολικῶν τὸ ὁποῖον παρίστη ἡ Μαρία, καὶ τὸ τῶν Διαμαρτυρουμένων, τὸ ὑπὸ τῆς Ἑλισάβετ παριστάμενον· ἡ πρώτη κατήγετο ἀπὸ τοὺς Γίσοις (Guise), ἡ δευτέρα ἦτο θυγάτηρ Ἐρρίκου τοῦ Η΄

Ἡ Μαρία Στουάρτη καταλιμπάνουσα τὴν Γαλλίαν ἐβάδιζε πρὸς τὸν θάνατον. Ἦτον ἐσχάτη ἀφροσύνη νὰ ρίψῃ ἑαυτὴν ἐν τῷ μέσῳ τοῦ πλήθους τῶν καθαριτῶν τῆς ἀγρίας Σκωτίας, ὅχι μακρὰν τῆς τρομερᾶς καὶ φιλυπόπτου Ἑλισάβετ, καὶ νὰ ἀναλάβῃ, γυνὴ οὔσα ἀδύνατος καὶ ἡδυπαθῆς, ἔργον δυσχερὲς εἰς τὴν πλέον ἀνδρικὴν κατὰ τε τὴν ψυχὴν καὶ τὸ σῶμα ὑπόστασιν· τὸ κόμμα τῆς παλαιᾶς θρη-

σκέας, τοῦ ὁποίου ἀρχηγὸς ἦτον ἡ Μαρία Στουάρτη, συνε-
 τρίβη ὑπὸ τοὺς πόδας τοῦ δημώδους καὶ τυραννικοῦ θρόνου
 τῆς Ἑλισάβετ· καθ' ἣν δὲ ἐποχὴν ἡ τελευταία αὕτη ἐβοήθει
 δι' ἀποστολῆς χρημάτων καὶ ἀνθρώπων τοὺς ἀποστάτας
 καλβινιστὰς τῆς Γαλλίας, ἡ Μαρία συνομωτεῖ μετὰ τῶν
 καθολικῶν τῆς Σκωτίας καὶ τῆς Αγγλίας. Αἱ δύο συνομω-
 σίαι συγκρούονται· οἱ αὐλικοὶ καὶ οἱ ῥαδιούργοι λαμβά-
 νουσι μετοχὴν εἰς αὐτάς· ἡ δὲ Μαρία πίπτει. Αὕτη εἶναι
 ἐν συντόμῳ ἡ ἀληθὴς ἐξιστόρησις τῆς ἔριδος, τὴν ὁποίαν τὸ
 φύλον καὶ τὰ βίαια πάθη τῶν δύο ἀνασσῶν ἐξηγῆσαν
 ἀναμφιβόλως, ἀλλ' ἦτις ἦτο συνδεδεμένη μὲ σπουδαῖα
 συμφέροντα, παριστῶντα τὴν πάθη καὶ τὰς ἐλπίδας τῶν
 δύο μεγάλων εὐρωπαϊκῶν κομμάτων.

Τὰς διαφόρους τοῦ δράματος τούτου περιπετείας ἐπέφερον
 ἀναντιρρήτως τὸ φύλον, ἡ ἡλικία καὶ ἡ θέσις τῶν δύο ἀν-
 τιζήλων ὑποκριτῶν, τὰ ἀληθῆ ἔμως τῆς τραγωδίας ἐλατή-
 ρια ἦσαν ὁ καλβινισμὸς τῆς Σκωτίας, ὁ καθολικισμὸς τῆς
 Γαλλίας καὶ ἡ ὑπὸ τῆς Ἑλισάβετ θεμελιωθεῖσα ἀγγλι-
 κανὴ ἐκκλησία. Κατὰ τὸ 1569. οἱ πρὸς ἐλευθέρωσιν τῆς
 βασιλείας τῆς Σκωτίας ἐπανασάντες ἀπετάθησαν εἰς τὰ
 πάθη τῶν καθολικῶν· ἡ σημαία των, παριστῶσα τὸν χρι-
 στὸν καθημαγμένον, ἐφέρετο ὑπὸ εὐγενοῦς τινος ἐνθουσιώ-
 δους γέροντος, ὀνομαζομένου Νόρτονος· τὸ Καθολικὸν
 κόμμα, μισούμενον ἀπὸ τε τοὺς Σκώτους Καλβινιστὰς καὶ
 ἀπὸ τὴν νέαν ἀγγλικανὴν ἐκκλησίαν, κατήντησεν εἰς
 ἀμηχανίαν, τόσῳ μᾶλλον ὅσῳ αἱ ἀξιῶσεις του ἐφαίνοντο
 πολέμια εἰς τὰ νέα συμφέροντα. Ἡ δὲ χάριν τῶν ἀντιθέ-
 των τούτων συμφερόντων γενομένη ἰσχυρὰ ἀντίστασις, εἰς
 ἣν προσετέθησαν οἱ λαβόντες τὰ ἐκκλησιαστικὰ κτήματα
 πεισματωδῶς ὑπὲρ τῶν ἰδιοκτητιῶν αὐτῶν μαχόμενοι, τὸ
 κατέβαλε χωρὶς ἐλπίδα ἀνορθώσεως.

Ἐντοσοῦτῳ, τὸ κόμμα τῶν διαμαρτυρουμένων τοιοουτο-
 τρόπως ἐνδυναμούμενον κατέζη ἐντὸς ὀλίγου τρομερὸν καὶ
 πρὸς αὐτὴν τὴν Ἑλισάβετ· οἱ Καθαρῖται, ἡ ἐσχάτη τῆς
 θρησκευτικῆς ἐλευθερίας ἔκφρασις, ὑπερῆραν τὴν κεφαλὴν

καὶ τὴν κατέπληξαν ἑτασῆριον διαμαρτυρουμένων ἐγειρεται πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν καὶ ἐκ διαταγῆς τῆς διαμαρτυρουμένης ἀννάσσης· αὕτη δὲ ἰδρύει τὸν θρόνον τῆς μεταξὺ τῶν τεταπεινωμένων καθολικῶν καὶ τῶν ἀκαθέκτων καλβινιστῶν, τοὺς ὁποίους παραδίδει εἰς τὰς χεῖρας τοῦ δημίου ὁ Καθολικισμὸς, ἄφρονος ἤδη καὶ σιωπηλός, συνομωτεῖ ἐν τῷ κρυπτῷ, ἡ δὲ ἀγγλικανὴ αἵρεσις, θρησκεία τῆς αὐτῆς καὶ τοῦ κράτους, παρέχει εἰς τοὺς ἐμπειροπράγμονας εὐκαιρον καταφυγὴν· εἰς αὐτὴν καταφεύγουν ὅλοι οἱ συνετοὶ καὶ περιδεεῖς· τελευταῖον ὁ ἀνατέλλων καθαρτισμὸς, ὁ γνήσιος οὗτος τοῦ λόγου καρπός, τὸν ὁποῖον ἡ ἀνάγκη τῆς ἐξετάσεως καὶ ἡ ἀρχὴ τῆς ἐλευθερίας παρήγαγον, προσπαθεῖ ἐπὶ ματαίῳ νὰ ἀποκρούσῃ τὴν καταδυναστεύουσαν αὐτὸν χεῖρα.

Θέλομεν ἰδῆ παρακατιόντες τὰ τρία ταῦτα κόμματα θριαμβεύοντα ἐναλλάξ· αἱ τρεῖς αὗται βαφαὶ χρωματίζουσιν ὅλας τὰς ἐποχὰς τῆς Ἀγγλικῆς ἰστορίας· ἄλλοιούμεθα, ἐνίοτε, ἀλλὰ μηδέποτε ἐξαλειφόμεθα, ἀπεικονίζουσι τὸ παρελθόν, τὸ παρὸν καὶ τὸ μέλλον· τὴν ἡρεμίαν, τὴν ἔμμετρον κίνησιν, καὶ τὴν ἀτελεύτητον πρόοδον· τὸ κράτος, τὴν συγκερασμένην ἀρχὴν καὶ τὴν ἀναρχίαν· τὴν παμβασιλείαν, τὴν ἀντιπροσωπικὴν μοναρχίαν καὶ τὴν ὄχλοκρατίαν. Ἐπὶ Κρομβέλλου, βασιλεύει τὸ δόγμα τῶν Διαμαρτυρουμένων· Κάρολος καὶ Ἰάκωβος οἱ Β' ἐπιχειροῦσι νὰ ἀναβιβάσωσιν ἐπὶ τοῦ θρόνου τὸν καθολικισμὸν· τέλος ἐπέρχεται Γουλιέλμος ὁ Γ' καὶ ἐπιτελεῖ τὴν σύγκρασιν· οἱ καθαρῖται ὀνομάζονται διαδοχικῶς, ἑτερόδοξοι (dissidens), δημοκράται, φιλοπάτριδες, καὶ τελευταῖον ῥιζικοί· Οἱ ἀγγλικανοὶ, ἄνδρες πολιτικοὶ καὶ μετριόφρονες, εἶναι οἱ Οὐίγγοι, οὔτινες ὑποδαιροῦνται καὶ αὐτοὶ εἰς διαφόρους διακρίσεις. Τέλος οἱ καθολικοὶ, φίλοι τῆς ἐξουσίας, ζηρίγματα τοῦ παρελθόντος, κατανοοῦσιν ὅτι μόνος ὁ ὑπὲρ τῆς ἀρχῆς ἀγὼν δύναται νὰ ἀνορθώσῃ τὴν πεπτωκυῖαν ἰσχύν των· μεταξὺ τῶν διαφόρων τούτων κομμάτων γίνονται ὑποχωρήσεις καὶ ἀνταλλαγαί, αἵτινες ἐμφαίνουσιν ἄλ-

λοιώσιν τινὰ τοῦ ἀρχικοῦ αὐτῶν χαρακτήρος· ἀλλ' αἱ μεταβολαὶ αὐταὶ δὲν εἰσχωροῦσιν εἰς τὴν οὐσίαν καὶ τὴν ἀρχὴν αὐτῶν αἵτινες μένουσι διὰ παντὸς ἀναλλοίωτοι. Ἡ τριπλῆ αὕτη διαίρεσις ἀναφαίνεται διαιωνιζομένη καὶ εἰς τὴν ΙΘ' ἑκατονταετηρίδα· ταύτην παριστῶσιν αἱ ἔπωνυμιαὶ τῶν Τόρων, τῶν Οὐγγῶν καὶ τῶν Ριζικῶν.

Ἡ Ἑλισάβετ πλήττει πανταχόθεν ἀνηλεῶς· ἀμύνεται τὰς προσβολὰς τῶν ἐναντίων μὲ ἔξαισιαν δραστηριότητα, ἀλλὰ μὲ ὀμότητα ἀξίαν τοῦ πατρός της· οἱ ὁπαδοὶ τῶν δύο ἄκρων κομμάτων πίπτουσι καθ' ἑκατοντάδης. Μαρία ἡ Στουάρτη προσφέρεται θῦμα εἰς τοὺς διαμαρτυρουμένους, καθ' ἣν δὲ ζιγμὴν ἔπεσεν ἡ κεφαλῆτης ὑπὸ τὸ ξίφος τοῦ δημίου, ὁ πρωτοπαππᾶς (doyen) τῆς ἁγίας Πετροπόλεως (Saint-Peterborough) ἀνέκραξεν “ οὕτως ἀπολοῦνται πάντες οἱ ἐχθροὶ τῆς Βασιλείσης. ” “ Ναὶ, ἐπανελάβε γεγῶνυία τῆ φωνῆ, ὁ κόμης τοῦ Κέντ, καὶ πάντες οἱ ἐχθροὶ τοῦ εὐαγγελίου οὕτως ἀπολοῦνται. ”

Βασιλεία μακρὰ καὶ λαμπρὰ, πολύδακρυς καὶ αἱματόφυρτος, ἐν τῷ μέσῳ τῆς ὁποίας δύο τινὰ κατισχύουσι καὶ ἐπικρατοῦσι παντὸς ἄλλου· ὁ θρίαμβος τοῦ πρακτικοῦ βίου, καὶ τοῦ συμφέροντος. Ἡ Βασίλισσα ὑπηρετεῖ θραυμασίως τὸ συμφέρον τῶν ἰδίων αὐτῆς λαῶν, διορῶσα τὴν γενικὴν τῶν πνευμάτων τάσιν, περιποιουμένη τὴν ἐθνικὴν φιλοδοξίαν καὶ πλεονεξίαν, ὑποθάλλουσα τὴν πρὸς τὴν ἐμπορίαν καὶ τὰς ἐπιχειρήσεις ῥοπήν, ἐνθαρρύνουσα τοὺς ὑπηκόους εἰς τὴν ἀναζήτησιν πλοῦτου, εἰς τὴν ἀνακάλυψιν τόπων ἀγνώστων, καὶ εἰς κολοσσοῦλα μεγαλεμπορίας σχέδια, καθιστῶσα ὑποχειρίους ὄλας τὰς φατρίας, καὶ ἀναγκάζουσα τελευταῖον αὐτὴν τὴν ἰσορίαν νὰ λησμογήσῃ τὴν γενομένην παρ' αὐτῆς ἄμετρον χρῆσιν τοῦ δημίου. Τοιοῦτοτρόπως ἡ Ἑλισάβετ ἐξαλείφει τὰ πολυάριθμα ἐλαττώματάτης, ὡς καὶ αὐτὰ τὰ γελοιώδη ὑπουλος ὡς ὁ ΙΑ' τῆς Γαλλίας Λουδοβίκος, πρὸς τὸν ὁποῖον ἔχει καὶ ἄλλα πολλὰ τὰ παράλληλα, γίνεται δημιουργὸς τοῦ μόνου προσφυοῦς εἰς τὸν τόπον ἡμῶν μεγαλείου· τὰ πάντα σιωπῶσι,

καὶ αἱ φατρίαι κλίνουσι τὸν αὐχένα ἐνώπιον τῆς δημιουργοῦ τῆς βρετανικῆς ἐμπορίας. Ὁ καγκελάριος ἐνταύτῳ καὶ φιλόσοφος Βάκων διατείνεται ὅτι τὸ βασιλικὸν ἀξίωμα εἶναι ἀνεπίδεκτον πάσης ἀμφισβητήσεως καὶ ἐρεύνης· εἰς δὲ τῶν ἀντιπροσώπων βουλευτῶν βεβαιοῖ ὅτι ἡ βασιλις ἔχει δικαίωμα νὰ ἀφαιρῇ κατ' ἰδίαν αὐτῆς ἀρέσκειαν τὰς κτήσεις καὶ τὴν ζωὴν τῶν ὑπηκόων της.

Ἐν τῇ Ἀγγλίᾳ, ὡς καὶ ἐν τῇ Γερμανίᾳ, ὁ καθολικισμὸς ἐπεπόλαξε καθ' ἕξιν μᾶλλον, μὴ ἔχων ἀληθῆ τινα ἐξοικείωσιν μὲ τὰ ἐπιχώρια ἥθη. Πολὺ πρὸ τοῦ Αὐθῆρου ἡ ἀρχὴ τῆς ἐρεύνης ὑπῆρχεν, οὕτως εἰπεῖν, ἔμφυτος εἰς τὸ ἀρχαῖον πολίτευμα τῶν Γερμανικῶν λαῶν, οἵτινες ἀπεστρέφοντο τὴν ἀρχὴν τῆς ἀκράτου ἐξουσίας. "Ὅταν ἡ φωνὴ τοῦ Αὐθῆρου ἠκούσθη καὶ ὁ Η' Ἐρρίκος ἐβασίλευσεν, ἡ ἀσθενὴς τῆς συνηθείας καὶ τῆς ἕξεως δύναμις διελύθη ὡς ἰστὸς ἀράχνης, καὶ τὰ ἐκκλησιαστικὰ κτήματα περιήλθον εἰς τὰς χεῖρας τῶν διαμαρτυρουμένων· τούτου δὲ ἅπαξ γενομένου, ὅλον τὸ ἔθνος ἀπέστη τοῦ καθολικισμοῦ· ἐνθυμῆτο ἀκόμη καὶ τὰ κηρύγματα τοῦ Βικλέφφου καὶ τοὺς διωγμοὺς τῶν Δολλάρδων· ῥέπον δὲ πρὸς τὸ νέον θρήσκευμα σφοδρῶς, ἠσθάνθη κατὰ μικρὸν αὐξανόμενον τὸ πρὸς τὴν καθολικὴν Γαλλίαν μίσος του· ἡ κατὰ τῆς Ἰσπανίας καὶ τῆς Ἰταλίας ἀποστροφή του καθέζη σφοδροτέρα ἐπὶ τῆς Μαρίας καὶ ἐπὶ Ἐρρίκου τοῦ Η', καὶ τέλος ὅλοι οἱ καθολικοὶ τῆς Ἑυρώπης λαοὶ ἔγιναν κοινὸν ἀντικείμενον τῆς βρετανικῆς ἀπεχθείας· αἱ ἐπὶ Ἐρρίκου τοῦ Η' καὶ ἐπὶ Ἐλισάβετ κυβερνήσεις περιέθαλψαν τὴν ῥοπὴν ταύτην, ὅταν δὲ Ἰάκωβος ὁ Α' ἀνέβη ἐπὶ τοῦ θρόνου, μικρὸν ζώπυρον καθολικισμοῦ ἔμεινε κεχασμένον εἰς τὰ βάθη τῆς καρδίας τοῦ ἐπιμανοῦς ἔθνους.

Τὸν Καθολικισμὸν, καί τοι ἡτυχάζοντα καὶ μηδὲν ἀποτολμῶντα, παρηνόχλει ἀκαταπαύτως ὁ διωγμὸς, καὶ διωγμὸς τόσῳ μᾶλλον ἄγριος, ὅσῳ διώκτης ἦτον ὁ λαός· ἡ πολιτικὴ τῶν βασιλέων ὠμότης εἶναι μηδὲν ἐνώπιον τῆς ὠμότητος τοῦ λαοῦ, καὶ ἡ θεοβλάβεια τοῦ πλήθους μυριάκις ἀ-

γριωτέρα παρά τὴν ἀπὸ τοῦ θρόνου τυραννίαν. Οἱ ἄνθρωποι συμπαθοῦσιν εὐκόλως εἰς ἑαυτοὺς τὰς ἀπηνεῖς καὶ μανιώδεις πράξεις, ὅταν οἱ πλείοι κατέστησαν ἔνοχοι, καὶ φαίνεται ὅτι τὸ ἔγκλημα ἕξασθενεῖ διαμεριζόμενον.

Ἡ μικρὰ τῶν καθολικῶν Ἀγγλων φάλαγξ συνεχέλλετο καὶ συνεπικνοῦτο βαθμηδὸν γινομένη ἀφανῆς, ἐν ᾧ τὸ κόμμα τῶν καθαρῶν ἐπροχώρει ἀκαταπαύτως καὶ ἡ Ἀγγλικανὴ ἐκκλησία, καταστᾶσα ἐκκλησία ἐθνικὴ, ἤξανε εὐδοκιμοῦσα παρά τε τῇ ἐξουσίᾳ καὶ τῷ λαῷ· ἐπὶ Ἰακώβου τοῦ Α' οἱ καθολικοὶ, καταπιεσθέντες δεινῶς, περιήλθον εἰς ἐσχάτην ἀπόγνωσιν· καὶ τότε ἡ οὕτω λεγομένη συνωμοσία τῆς πυρίτιδος, ἣτις ἔμελλε νὰ ἀποτεφρώσῃ διὰ μιᾶς καὶ μόνῃς ἐκρήξῃς τὸν τε βασιλέα καὶ ἀμφοτέρας τὰς βουλὰς, ἐδίδαξε τὴν Ἀγγλίαν τί δύναται νὰ τολμήσῃ κόμμα ἀγανακτοῦν καὶ μεμηνός· μετὰ τὴν ἀπόπειραν ταύτην ὁ καθολικισμὸς διετέλεσε δύο αἰῶνας καταδυναστευόμενος· Ὁ λαὸς ἔχασε πᾶν αἴσθημα φιλανθρωπίας καὶ οἱ καθολικοὶ ἄγγλοι περιέσκησαν ἕκτοτε εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ κρυβῶσιν, οὕτως εἶπεῖν, εἰς τὰ σπλάγχνα κοινωνίας, τὴν ὅποιαν ἀπεσρέφοντο· ἐνόσφ μὲν ἡ ἐθνικὴ ὄργη ἤξανε, τὸ δὲ κόμμα τῶν καθολικῶν ἔξουθενεῖτο, τὸν καρπὸν τῆς νίκης ἐθέριζον ἀναγκαίως οἱ καθαρῖται· ὁ λαὸς, συγγέων τὰς ἀρχὰς τοῦ καθολικισμοῦ μὲ τοὺς διεγείροντας τὸ μῖσος αὐτοῦ ὀλίγους ἀφανεῖς συνωμότητας, προέγραφε καὶ ἀνεθεμάτιζε περιλαμβάνων ἐπὶ τὸ αὐτὸ πᾶν ὅ,τι ἦτο καθολικὸν, ἀνθρώπους τε καὶ θεωρίας· τὰ δὲ πνεύματα βιαίως ὠθούμενα εἰς τὰς ἐσχάτας συνεπείας τῶν ἀρχῶν τῶν διαμαρτυρουμένων, ἐπέσχον κατὰ τὴν ἀποφράδα μόνον ζιγμῆν, καθ' ἣν οἱ καθαρῖται ἐθριάμβευσαν μετὰ τοῦ Κρομβέλλου· Ἀπὸ τῆς βασιλείας τοῦ Ἰακώβου, τὸ κόμμα τῶν καθαρῶν ἀναφαίνεται πάντοτε προκόπτον, προβαῖνον μὲ ζαθερότητα, ἀγρεῦον προσηλύτους εἰς ὅλας τὰς τάξεις τοῦ λαοῦ, καὶ ζρέφων πρὸς ὄφελός του τὰ λάθη τῆς ἐξουσίας, τὰ πάθη τοῦ ὄχλου καὶ τὰς συγκαταβατικὰς τινῶν διαθέσεις. Ὁ θρόνος ἦτον ἐσηρημένος καὶ ἀξιώματος, καὶ

ἰσχύος διὰ τὸν ἄσωτον βίον, τὴν ἀκολασίαν καὶ τὸν σχολαῖσμόν τοῦ Ἰακώβου· ὅταν δὲ Κάρολος ὁ Α' ἀνέλαβε τὰς ἡγίας τῆς κυβερνήσεως, εὔρε τὴν αὐτὴν διεφθαρμένην, τὸν λαὸν ὄλον σχεδὸν καλβινίζοντα, μικρόν τινα ἀριθμὸν καθολικῶν θεωρουμένων ὡς ἐχθρῶν τοῦ ἔθνους, τὸν θρόνον σαλευόμενον ἐκ βάθρων, τὴν ὑπερτάτην ἀρχὴν ἐξητυλισμένην καὶ τὸν ἤδη γιγαγνιαῖον καθαραρισμὸν ὀρέγοντα τὰς χεῖρας εἰς τὴν πληθὺν τῶν δυσαραστημένων

Διὰ τὰ ἐνόησωμεν τὰ λάθη καὶ τὰς ἀνοησίας τοῦ Α' Καρόλου πρέπει νὰ ἐπιστήσωμεν ἐπιμελῶς τὴν προσοχὴν ἡμῶν εἰς τὸ περὶ αὐτὸν δράμα καὶ εἰς τὴν ἐπὶ τῆς κυβερνήσεώς του ἀληθῆ τῶν πραγμάτων κατάστασιν. Τὴν ἔπαρσιν τῶν καθαραριστῶν εἶχεν αὐξήσει ἢ αὐξήσεις τῆς δυνάμεώς των, αἱ δὲ ἔθνικαὶ ἐλευθερίαι, ἀνακίπτουσαι ἀπὸ τὴν μακρὰν ἐξουδένωσιν καὶ καταδυναστείαν, εὔρισκον ἤδη ὑπερασπιστάς· οἱ καθολικοὶ, διψῶντες ἐκδίκησιν ἀφ' ἐνὸς καὶ ἀπεγνωσμένοι ἀφ' ἐτέρου, δὲν ἠδύναντο νὰ κηρυχθῶσιν ὑπὲρ τῆς βασιλικῆς ἐξουσίας. Δύο λοιπὸν κόμματα τρομερὰ, παριστῶντα, τὸ μὲν τὴν πολιτικὴν, τὸ δὲ τὴν θρησκευτικὴν ἐλευθερίαν· δύο χεῖμαρροι ὀρμητικοὶ ἐνοῦντες τὰ ρεῖθρα εἰς τὸ αὐτὸ λέχος προσέπεσον κατὰ τοῦ θρόνου, καὶ τὸν ἀνέτρεψαν. Καρόλου τοῦ Α' μόλις βασιλεύσαντος, ἡ ἄνω βουλὴ ἐμχανάτο παγίδας κατὰ τῆς ἀρχῆς αὐτοῦ. Ὁ ἡγεμὼν οὗτος ἠθέλε κατισχύσει καὶ τῶν ἀγίων καὶ τῶν Καθαραριστῶν, ἀν ἐνεπνέοντο ἀπὸ μόνην θεοβλάβειαν· ἀλλὰ μεταξὺ τῶν θεοβλαβῶν ὑπῆρχον καὶ πεπαιδευμένοι ἄνδρες, κήρυκες τῆς πολιτικῆς καὶ θρησκευτικῆς ἐλευθερίας, ἔχοντες ὑπὲρ ἑαυτῶν τοὺς ἐν τέλει καὶ τὰς εὐχὰς σύμπαντος τοῦ λαοῦ. Ὁ σύνδεσμος τῶν δύο κομμάτων, τῆς πολιτικῆς δηλαδὴ ἐλευθερίας, ἐπερειδομένης εἰς τὴν θρησκευτικὴν ἐλευθερίαν, ἦτον ἀκαταμάχητος· αἱ διάφοραι φατρίαι συνεχωνεύθησαν παραχρῆμα εἰς μίαν μόνην, καὶ συσᾶσαι μετ' ἀλλήλων κατὰ τῆς αὐτῆς καὶ τοῦ βασιλέως, ἀπετέλεσαν κόμμα ἔθνικόν, τὸ κόμμα τῆς πατρίδος· ἡ τοιαύτη τῶν πραγμάτων κατάστασις ἐπιφέρει πάντοτε τὸν ὄλεθρον

τῆς ἐξουσίας. Ὁ Α' Κάρολος, μικρόνους καὶ ἀνεπιτήδειος δὲν κατενόησε τὸ πνεῦμα τῆς ἐποχῆς του, καὶ ἠθέλησεν ἀκαίρως νὰ πράξῃ ὅ,τι ἔπραξαν οἱ προκάτοχοι αὐτοῦ Ἐρρίκος ὁ Η' καὶ ἡ Ἐλισάβετ, ἐνῶ ἡ πολιτικὴ πρέπει νὰ συμ- μεταβάλλεται μὲ τοὺς καιροὺς· καὶ τοῦτο ἐστὶ τὸ μέγα λάθος τοῦ Καρόλου. Ἐπίστευσεν οὗτος ὅτι δύναται ὡς ἐκεῖνοι νὰ συστήσῃ ἑταστήριον ἀγγλικανόν, μὴ συλλογισθεὶς ὅτι εἰς μόνον τὸν καθολικισμὸν ἐδέδοτο νὰ μεταχειρισθῇ τὴν βίαν ὡς μέσον ἀμύνης· οἱ καθαρῖται ἤδη νικηταὶ δὲν ἦσαν παντελῶς εὐδιάθετοι νὰ ὑποβληθῶσιν εἰς μέτρον τόσον σκληρόν. Διὰ τοῦτο κατὰ μικρὸν ὁ βασιλεὺς ἐγκατελείφθη μόνος καὶ ἐπεκαλέσθη τὴν βοήθειαν τῶν ὄπλων, ἐν τῷ μέσῳ δὲ τῶν ἰππέων καὶ τῶν αὐλικῶν αὐτοῦ ὑπέστη τὸν τελευταῖον καὶ ἀσθενῆ ἀγῶνα κατὰ τοῦ διπλοῦ στίφους τῶν προμάχων τῆς πολιτικῆς ἐλευθερίας καὶ τῶν θεοβλαβῶν, ἀγῶνα ἄνισον, καθ' ὃν τὸ κοινοβούλιον ἔδειξε πολλὴν εὐφύιαν καὶ ἀνδρίαν, ἀλλ' ὅχι καὶ ὀλιγωτέραν ὠμότητα.

Ἐπὶ τῆς προηγουμένης βασιλείας τὸ μὲν βασιλικὸν κόμμα ἐξηκολούθει βαδίζον τὴν ὁδὸν τῆς ἀπωλείας, τὸ δὲ παριστῶν τὰς διττὰς ἐλευθερίας, ἐπροχώρει πάντοτε ἐπὶ τὰ κρείττω. Ἡ ἐμπορία παρέχουσα τοῖς πᾶσι βατὴν τὴν πρὸς τὸν πλοῦτον καὶ τὴν ἐξουσίαν ἄγουσαν ὁδὸν, παρεσκεύασε τὴν ἐξάλειψιν τῶν κοινωνικῶν ἀνωμαλιῶν. Τὸ ἀγγλικὸν ναυτικὸν ἐπληροῦτο δόξης, καὶ ὁ λαὸς συνησθάνετο ἀξίαν τινὰ ἐν ἑαυτῷ· ὁ Θρόνος πολεμούμενος ἀπὸ τὴν διπλὴν ἀντίθεσιν τῆς πολιτικῆς καὶ τῆς θρησκείας δὲν ἠμπόρεσε νὰ ἀνθέξῃ εἰς τὰς ἀνυποστάτους ἐφόδους τῆς τρομερᾶς ταύτης συμμαχίας· καταπίπτει, καὶ ὁ Κάρολος ἀγεται ἐπὶ σφαγὴν.

Ἀλλὰ τὰ κόμματα καταστρέφονται συνήθως διὰ τὴν κατάχρησιν τῶν ὁποίων πρεσβεύουσιν ἀρχῶν, τὸ δὲ πάροχον τῆς ζωῆς των στοιχείον γίνεται πρόξενον τοῦ θανάτου αὐτῶν· ἀπὸ τὴν ἀρχὴν τῆς πολιτικῆς ἐλευθερίας, ἣτις ἀναφαίνεται θριαμβεύουσα ἐπὶ τῆς ἀγχόνης Καρόλου τοῦ Α' καὶ ἀπὸ τὴν ἀρχὴν τῆς περὶ τὴν πίστιν ἐρεύνης, ἣτις

ἀποτελεῖ τὴν δύναμιν τῶν καθαρῶν, πηγάζουν δύο συνέπειαι ἄμεσοι καὶ ἀναγκαῖαι, ἡ πρὸς τὴν ἀναρχίαν τῶν ἰδεῶν καὶ τῶν πραγμάτων τάσις. Ὁ λαὸς λαβὼν τὴν ἐξουσίαν νὰ διορίζη τοὺς ἀρχηγοὺς αὐτοῦ καὶ νὰ ὑποδιαιρεῖται εἰς ὅσας βούλεται διαιρέσεις, καταχρᾶται αὐτῆς· οἱ καθαρῶν γεννῶσι τοὺς ἀνεξαρτήτους, οὗτοι δὲ τοὺς ἀποστόλους τῆς ἀπολύτου ἰσονομίας καὶ ἀσπόνδους ἐχθροὺς πάσης ὑπεροχῆς ἐξισωτὰς (niveleurs)· ὁ Κρόμβελλος, ὁ ἀντιπρόσωπος οὗτος τοῦ τροπαιοῦχοῦ κόμματος, γίνεταί διάδοχος ἐκατέρων, καὶ καταδαμάζει πάντα τὰ περὶ αὐτόν· ἀναγορεύεται προστάτης (Protecteur), καὶ ἐπὶ τῆς προστατείας αὐτοῦ ἐκλείπουσιν ὅλα τὰ κόμματα· οἱ βασιλικοὶ γίνονται ἄφωνοι καὶ συνωμοτοῦσιν ἐν τῷ κρυπτῷ· οἱ καθαρῶν περιστοιχοῦσι τὸν Κρόμβελλον, ὅσοι δὲ αὐτῶν τολμῶσι νὰ τὸν ὑπερβῶσι παραδίδονται εἰς τὸν θάνατον, στέλλονται εἰς τὴν ἐξορίαν, ἢ κατακλείονται εἰς τὰς φυλακάς. Ἡ στρατιωτικὴ αὕτη καταδυναστεία, αἱ τοσαῦται καὶ τοιαῦται συνωμοσίαι, αἱ διὰ τοῦ αἵματος σβεσθεῖσαι, καὶ ἡ λαμπρότης τοῦ θριάμβου τῶν καθαρῶν, πάντα ταῦτα ἔμελλον νὰ ἐκλίπωσι καὶ νὰ συγκαταταφῶσιν ὁμοῦ μὲ τὸν ἄνθρωπον τὸν παριστῶντα τὸν νικητὴν καθαρῶν.

Μολαταῦτα ἡ κρομβελλικὴ τυραννία ὑπῆρξεν εὐτυχὲς καὶ εὐεργητικὸν συμβεβηκός· πᾶς ὁ ἔχων τὴν τόλμην νὰ εἴπῃ εἰς ἐπανάστασιν νικηφόρων “στήθι μὴ περαιτέρω” καὶ τὴν δύναμιν νὰ ἐκπληρώσῃ τὸ ῥῆμα τοῦτο, εἶναι εὐεργέτης τῆς πατρίδος. Κόμμα δὲν ὑπάρχει ἐπὶ Κρομβέλλου· τὴν ἄμετρον τῶν παθῶν καὶ τῶν συμφερόντων ὁρμὴν ἀναχαιτίζει ὁ ἰσχυρὸς φραγμὸς, τὸν ὁποῖον ὁ Προστάτης ἀντέταξεν· ὅταν δὲ ὁ ἀσθενὴς υἱὸς τοῦ προσπαθῆ νὰ ἀναβῆ ἐπὶ τοῦ θρόνου, εὐρίσκει χάος εὐτελῶν καὶ συμφερόντων καὶ προσδοκιῶν. Τὰ κόμματα ἐξησθενημένα, συνειθισμένα νὰ φέρωσι τὸν ζυγὸν καὶ μὴδὲ σπινθῆρα τοῦ ἤδη ἐσβεσμένου προτέρου ἐνθουσιασμοῦ διατηρήσαντα, ἀνεκάλεσαν τὸν παλαιὸν μονάρχην· τὸ βασιλικὸν κόμμα ὑψωσε πάλιν τὴν κεφαλὴν, καὶ

τὸ τῶν καθολικῶν συνέλαβε κρυφὰς ἐλπίδας· τὸ πρῶτον εὐδοκίμησεν ἐπὶ Καρόλου τοῦ Β' Ἡ βασιλεία τοῦ Β' Ἰακώβου εἶναι περιέργος διὰ τὰς ἀκάρπους προσπάθειας, τὰς ὁποίας ὁ μέχρι δεισιδαιμονίας εὐσεβὴς οὗτος ἡγεμὼν κατέβαλε διὰ τὴν δώση εἰς τὸν καθολικισμὸν πολιτικὴν ὑπόστασιν.

Ἄξιον ἰδίως παρατηρήσεως εἰς τὰς ἐπελθούσας μετὰ τὴν προστάτειαν τοῦ Κρομβέλλου συζητήσεις εἶναι ἡ παντελὴς ἐξαχρείωσις ὄλων τῶν κοινωνικῶν τάξεων καὶ ὄλων τῶν φατριῶν. Ἡ δύναμις των ἐμαράνθη· ὁ ἐνθουσιασμός των ἐψυχράνθη, καὶ μόνα παρέμειναν εἰς αὐτὰς τὰ ἐλαττώματα· οἱ καθαρῖται αἰσθάνονται τὴν αἰσχύνην τῆς ὑπὸ τοῦ Κρομβέλλου ἐπιβληθείσης εἰς αὐτοὺς δουλείας, καὶ τὸ προσριβὲν εἰς αὐτοὺς τῆς ἀνανδρίας ὄνειδος, μὴ ἐμποδίσαντας τὴν ἀνόρθωσιν τῆς βασιλείας· οἱ καθολικοὶ, τεταπεινωμένοι διὰ τὴν τῆς πυρίτιδος συνωμοσίαν, καταφεύγουν εἰς σκοτεινὰς καὶ ἀποκρύφους μηχανορραφίας· οἱ φίλοι τῆς ἐλευθερίας ὁμολογοῦσι τὸν διαδοχικὸν ζυγὸν τῆς περιωρισμένης μοναρχίας ἡπιώτερον παρὰ τὸν βαρὺν κλοιὸν τῆς σρατιωτικῆς δικτατορίας· αἱ ἀλλεπάλληλαι ἐπαναστάσεις κατασρέψασαι πᾶσαν ἀρχὴν, ἐσπάραξαν δεινῶς τὰς ψυχὰς· νάρκη δὲ καὶ ἀκηδία διεδέχθησαν τὰς μεγάλας κρίσεις· ἕκαστος ἀναζητῶν καὶ εὐρίσκων εἰς τὰς ἡδονὰς ἔτοιμον καὶ δραστικὴν παρηγορίαν, παραδίδεται εἰς αὐτάς· ὁ δὲ διασώζων ἔχνη κοσμιότητος στιγματίζεται καὶ περιφρονῆται ὡς καθαριτίζων ἢ ἄσωτεία εὐδοκιμεῖ, τιμωμένη καὶ ἀγαπωμένη ὑπὲρ πᾶν ἄλλο καὶ ἀναγράφεται κώδηξ κανονίζων τὰ κατ' αὐτήν· πάντα τ' ἄλλα κρίνονται ἀπηρχαιωμένα, οὐτιδανὰ, στεῖρα καὶ ἄγωνα, μηδένα παράγοντα καρπὸν· ὅλα τὰ κόμματα, τὸ τῶν καθολικῶν, τὸ τῶν φιλελευθέρων καὶ τῶν καθαριτῶν ἐκχαυνοῦνται, ἡ δὲ Ἀγγλία ἀπογνοῦσα ἑαυτῆς ἐμπίπτει εἰς ἀχαλίνωτον ἀκολασίαν.

Εἰς τὰ δεινὰ δὲ ταῦτα τῆς ἄσωτείας καὶ τῆς ἀκολασίας προστίθεται αἱματηρὰ κατὰ τῶν καθαριτῶν ἀντίδρασις· ὅταν δὲ ἐκορέσθησαν ἀκολασταίνοντες, ὡς εἶχον ἄλλοτε

κορεσθῆ μανιωδῶς περὶ τῶν γραφῶν φιλονεικοῦντες, συνήλθον εἰς ἑαυτοὺς, ἀλλ' εὗρον τὸ πᾶν ἀπολωλός· τοὺς δημοσίους πόρους ἐξηντλημένους, τὸν στρατὸν ἐν ἀπειθείᾳ, τὴν ἐμπορίαν κλονιζομένην, τὸν ἄργυρον πανταχοῦ τὰ πάντα κατεργαζόμενον, τὸ ἔθνος ἐν ἀδρανεῖᾳ καὶ ναρκώσει· ὁ Β' Κάρολος, ὡς μέσον ἀπαλλαγῆς τῶν κακῶν τούτων, ἐδέχθη τὴν ἐλεημοσύνην τοῦ ΙΔ' Λουδοβίκου, καὶ τοῦτο ἐστὶ τὸ μέγα ἔργον τῆς βασιλείας του· ὁ ῥύπος οὗτος μετεδόθη εἰς ὅλας του τὰς πράξεις, ἐμόλυνεν ὅλας αὐτοῦ τὰς διαπραγματεύσεις καὶ ἐκάλυψεν ὅλα του τὰ σχέδια· πηγᾶσας ἀπὸ τὴν ἐξαχρείωσιν τῆς αὐλῆς καὶ τοῦ μονάρχου ἐβάρυνεν εἰς τὴν πλάστιγγα τῆς τύχης Καρόλου καὶ Ἰακώβου τῶν δευτέρων· τὰ κόμματα διαμελισθέντα ἀπέβαλον κατὰ μικρὸν τὸν ἀρχικὸν αὐτῶν χαρακτήρα, καὶ μετεβλήθησαν εἰς φατρίας, ἄχρις οὗ, διὰ τῆς καὶ τούτων εἰς ἐλαχίστας ὑποδιαιρέσεις καταμελίσεως, εἰς ἕκαστος ἀπετέλεσέ κόμμα ἴδιον, παριστῶν ἑαυτὸν καὶ ὑπηρετοῦν μόνον τὸ συμφέρον του· δεύτερον εἶδος ἐξαχρείωσης χειρότερον παντὸς ἄλλου, ἡ ἀτομικὴ περιφιλαυτία καὶ ἡ πλεονεξία κατισχύσασαι ὅλων τῶν ἄλλων παθῶν καὶ καθεσθεῖσαι ὑπεράνω αὐτῶν.

Ἡ ἀπὸ τοῦ 1600 μέχρι τοῦ 1688 ἐποχὴ, εἶναι ἐποχὴ ἠθικῆς καὶ πολιτικῆς ἀναπλάσεως τῆς κοινωνίας· ἐκ τούτου τοῦ χάους, ἐκ ταύτης τῆς κόνεως, ἐκ τῶν ἀλληλομαχούντων μηδαμινῶν τούτων ἀτόμων, βλέπομεν ἐπὶ τέλος ἀνακυπτούσας διὰ μέσου ἀπείρων δυσκολιῶν, διαιρέσεις καθαρὰς καὶ ὁμάδας συμφερόντων παραστατικάς· ἰσχυρόν τι καὶ πλήρες καὶ εὐκρινές.

Ἡ μετὰ τὴν κάθοδον τοῦ Β' Καρόλου συγκροτηθεῖσα πρώτη βουλὴ, συνέκειτο ἀπὸ ἰππώτας ἀνήκοντας ὅλους εἰς τὸ βασιλικὸν κόμμα, καὶ ἀκρίτως λατρεύοντας τὴν ἰπποτικὴν εἰλικρίνειαν καὶ τὴν ἄκρατον μοναρχίαν· ἀλλ' ἡ φύσις τῶν βουλευτικῶν συνελεύσεων καὶ ἡ δύναμις τοῦ τῆς ἐλευθερίας σπέρματος, τοῦ ἐνυπάρχοντος εἰς πᾶσαν συζήτησιν, εἶναι τοιαύτη, ὥστε ἡ εἰρημένη ὁμόνοια δὲν δι-

ήρκεσεν ἐπὶ πολὺ· ἡ ἀντίθεσις ἀνεφύη, ὡς ἦτον εὐκόλον νὰ τὸ προῖδῃ τις. Πρῶτος ἐπενόησεν αὐτὴν δοξομανὴς τις, ἐπέκεινα τοῦ δέοντος ἐξυμνηθεὶς, ὀνόματι Σαφτέσβουρος (Shaftesbury)· ἐμάντευσεν ὅτι ἐπὶ μοναρχίας συγκερασμένης καὶ νομίμου βασιλέως, ἐπανερχομένης τῆς εὐταξίας, ἐμελλόν νὰ ἀνακύνῃσι τ' ἀρχαῖα κόμματα, καὶ νὰ ἀναφυῶσιν αἱ δειναὶ τοῦ παρελθόντος περιστάσεις· τὰ τεχνάσματα τοῦ Σαφτεσβούρου ἀνεμόχλευσαν εἰς ἀμφοτέρας τὰς βουλὰς ἀντίθεσιν μόλις ἐπαισθητὴν καὶ ὄλως πολιτικὴν· ὁ καιρὸς τῆς εὐλαβείας εἶχεν ἤδη παρέλθῃ, τὰ θρησκευτικὰ κόμματα ἀνεπαύοντο ἐν εἰρήνῃ, ὀλίγα δέ τινα ἀπρηχαιωμένα λείψανα τοῦ καθαρατισμοῦ προσῆλθον, ἄλλην ἀναλαβόντα μορφήν, καὶ ἠνώθησαν μὲ τοὺς εἰσέτι περιδεεῖς καὶ ταπεινοὺς φιλοπάτριδας· φέγγος ἀμυδρὸν μόλις σελαγίζον εἰς τὴν βουλὴν τῶν Ὀμοτίμων, ἀλλὰ μέλλον νὰ ἀπαστρέψῃ λαμπρότερον κατὰ τὰ 1672 εἰς τὸ κοινοβούλιον. Ἡ ἐπικρατοῦσα τότε διαφθορὰ συνετέλει οὐκ ὀλίγον εἰς τὴν ταχεῖαν τῆς νεοσυλλέκτου ταύτης ζυγαρῆς αὐξήσιν· τῶν φιλοδόξων τὴν ἀπληστίαν δὲν ἠδύνατο νὰ εὐχαριστήσῃ ἢ μετὰ τῆς αὐτῆς συμμαχίας, ἐθεώρουν δὲ οὗτοι ὡς ἔργον ἀφροσύνης, δυναμένης νὰ καταζρέψῃ τὰς μελλούσας ἐλπίδας των, τὴν ἀπεριόριστον εἰς τὰς θελήσεις τῆς αὐτῆς ὑποταγὴν καὶ ἀφοσίωσιν. Διὸ καὶ τῶν πολιτικῶν οἱ πανουργότεροι ἐπεχείρησαν νὰ καταπλήξωσι τὴν αὐτὴν καὶ νὰ ὑποθάψωσι μικρὰν καὶ κωφὴν ἀντίθεσιν, ἀναμένοντες καιρὸν ἀρμόδιον νὰ αἰτήσωσι καὶ λάβωσι βαρυντιμότερον τῶν ὑπηρεσιῶν των ἀντάλλαγμα.

Τὸ κόμμα τῆς ἀντιθέσεως, μόλις μορφωθὲν, εἶδε προσερχομένους καὶ περιστοιχοῦντας αὐτὸ ὄλους τοὺς περιλειφθέντας ἀκραδάντους δημοκράτας καὶ τολμηροὺς καθαρῖτας· ἀλλ' οἱ προσήλυτοι οὗτοι κατέστησαν ἐπισφαλῆ τὴν θέσιν του. Ἡ λειποταξία ἤρχισε νὰ ἀραιώνῃ τὴν νεοσύλλεκτον τῆς φατρίας ταύτης φάλαγγα, ἥτις, καταπλαγεῖσα ἀπὸ τὴν συναίσθησιν τῆς ἰδίας αὐτῆς ἀδυναμίας, κατέφυγεν εἰς μυστικὴν μετὰ τῆς Γαλλίας συμμαχίαν· σημεῖον μαρτυ-

ροῦν ὅτι ὁ ἀληθῆς πατριωτισμὸς δὲν ἔφλεγε κἀνεὸς τὴν καρδίαν. Τὸ καθολικὸν κόμμα ἔγεινεν ἐξ ἀνοησίας αἰτιον κινήματων τινῶν, τὰ ὅποια ἔδυσαρῆζησαν τὸν βασιλέα καὶ ἐπέφεραν τρομερὰν εἰς σύμπαντας τοὺς καθολικοὺς βλάβην. Ἡ κατὰ τούτων δυσμένεια τοῦ λαοῦ ἦτο τοιαύτη, ὥστε πᾶς τις ἠρέσκετο νὰ πιστεῖῃ ὡς ἀληθῆ τὰ εἰς αὐτοὺς ἀποδιδόμενα ἐγκλήματα, ἢ δὲ αὐτὴ δὲν ἔδυσκολεύθη νὰ εὔρη μνηστὰς, περιλαβόντας εἰς τὴν αὐτὴν κατηγορίαν, ὅχι μόνον τοὺς πρωταιτίους συνομοσίας τινος, μικρᾶς αὐτῆς καθ' ἑαυτὴν καὶ ἀσημάντου, ἀλλὰ καὶ πάντα ὑποπτον καθολικόν. Τὰς καταμηνύσεις ταύτας ἀπεδέχθη τὸ πλήθος μὲ χαρὰν τρώντι φρικώδη καὶ τοι δὲ παράλογοι μέχρι τοῦ γελοίου εὐχαρίστουν ὅμως τὰ ἀγενῆ πάθη του. Πάντες συνετέλουν εἰς τὸν ὄλεθρον τῶν δυστυχῶν καθολικῶν, ὃ, τε βασιλεὺς, οἱ φιλελεύθεροι καὶ οἱ καθαρῖται· ἐπειδὴ δὲ πάντες ἠδίκουν, ἢ ἀδικία αὐτῆ δὲν ἔσκανδάλισε κἀνενα. Ὁ ἀδελφὸς τοῦ βασιλέως καὶ Δούξ τῆς Ἰόρκης Ἰάκωβος, ἐσόμενος τοῦ θρόνου διάδοχος, ἦτο καθολικός. Ἡ ἀντίθεσις, μεταξὺ τῶν οὐσιωδῶν ἔργων τῆς, πρῶτον ἔθετο τὸ νὰ κατασῆσθαι τοῦτον ἀπόκληρον τῆς βασιλείας· τὸ θάρσος τοῦ ἔθνικοῦ κόμματος εἶχεν αὐξηθῆ, αὐτοὶ δὲ οἱ ἑτερόδοξοι, τέκνα τῶν καθαρῖτων, δὲν ἐδίεζον νὰ ρίπτωσιν ἐν τῷ μέσῳ ἀξιώσεις τινάς.

Ἐν τῷ μέσῳ τοσούτων ἀφανῶν ἀναβρασμῶν, τοὺς ὁποίους ὑπεβοήθει ἢ ἐπικρατοῦσα περὶ τε τὰς ιδέας καὶ τὰ ἡθη γενικὴ ἀκρασία, ὅλοι ἐζρεφον τὰ βλέμματά των πρὸς τὸν ΙΔ' Λουδοβίκον, γείτονα κραταῖον καὶ ἔτοιμον νὰ σκορπίσῃ τὸν χρυσὸν εἰς ὅλα τὰ κόμματα, ὅσα ἠθελον νὰ συμμαχήσωσι μετ' αὐτοῦ· δημοκράται, καθαρῖται, σπουδαρχίδαι, αὐλικοὶ, πάντες, ἐν ἐνὶ λόγῳ, οἱ ἐπὶ τῷ ὀνόματι τοῦ φιλοπάτριδος καὶ τοῦ ἀγαθοῦ πολίτου σεμνυνόμενοι ἐδέχοντο δωρεὰς ἀπὸ τὴν δαψιλῆ χεῖρά του. Τὸ ἀργύριον τοῦ ΙΔ' Λουδοβίκου ἦτον ὁ μέγας μοχλὸς ὁ ἐνισχύσας τὴν ἐπὶ τοῦ Β' Καρόλου βουλευτικὴν ἀντίθεσιν· μεταξὺ δὲ τῶν ὑπομισθίων τοῦ διπλωματικοῦ τῆς Γαλλίας ἀπεσαλμένον

Βαριλλιώνος, ἀναφαίνονται ὁ Χαμπεδίνος (Hampden) καὶ ὁ Ἀλγερνὸν-Σύδνεϋ. Ὁ βασιλεὺς τῆς Γαλλίας οὕτω πράττων ἤθελε νὰ διεγείρῃ κατὰ τοῦ βασιλέως τῆς Ἀγγλίας ἐχθρούς· οὗτοι δὲ τετυφλωμένοι ἀπὸ τὸ κυριεῦον αὐτοὺς πατριαστικὸν πνεῦμα, ἐθεώρουν ἔργον νόμιμον καὶ ἀνεπιληπτον τὸ νὰ δέχωνται παρὰ ξένου μονάρχου χρήματα, διὰ νὰ πολεμῶσι τὸν οἰκιακὸν τύραννον τὸν ὁποῖον ἀπεσρέφοντο.

Τοιαύτη περιμένει τύχη τοὺς κεχαυνωμένους λαούς· νωθροὶ τὴν γνώμην καὶ ζερημένοι παντὸς εὐγενοῦς αἰσθήματος, ἔχουν ἀνάγκην χρόνου πολλοῦ διὰ νὰ ἐπανέλθωσιν εἰς τὰς ἀρχὰς τῆς ἠθικῆς καὶ τοῦ καθήκοντος· θέλομεν ἰδεῖ ἐν τὸς ὀλίγου, αὐτοῦ τοῦ Β' Καρόλου τὸ ταμεῖον πληρούμενον ἐκ τῶν χρημάτων τοῦ ΙΔ' Λουδοβίκου· δῶρα ἄδωρα παρασκευάζοντα ἐνταυτῷ τὸν τε ἐφήμερον τοῦ καθολικισμοῦ θρίαμβον καὶ τὸν ἐρεθισμὸν τῶν καθαρῶν· τὰ χρήματα ταῦτα ἐπιτηδείως διανεμηθέντα ἐνέπνευσαν εἰς ἐν ἕκαστον τῶν κομμάτων ἐλπίδας νίκης καὶ τὰ κατέστησαν θαρράλεώτερα πρὸς τὸν πόλεμον καὶ ὑβριστικώτερα πρὸς τοὺς ἐχθρούς των· τὸ πλεῖστον μέρος τῶν Ἴρλανδῶν ἦσαν καθολικοὶ, ἡ δὲ Σκωτία πᾶσα ἐπρέσβευε τὰ τοῦ Καλβίνου. Πᾶν κόμμα ἀνεζήτησε τὴν ἀθλιωτέραν καὶ πλεον οὔτιδανὴν μεταξὺ τῶν ἀνταγωνιστῶν του κλάσιν, καὶ ἐκ τοῦ ὀνόματος αὐτῆς ἐμόρφωσε τὴν γενικὴν τοῦ ἀντιπάλου κόμματος προσηγορίαν. Στυγερώτεροι μεταξὺ τῶν καθολικῶν Ἴρλανδῶν ἦσαν συμμορίαί τινες ληστῶν καὶ ἀτιθιάσων ἐξ ὧν ἔγεμον αἱ ὁδοὶ καὶ τὰ δάση, καὶ οἱ ὁποῖοι ὠνομάζοντο Τόρεις (Tories)· τὰ σκύβαλα τῶν καλβινιστῶν ἦσαν οἱ Σκῶτοι Οὐϊγὰ μὀροι [Wkiggamors] βουκόλοι ἄγριοι ὡς οἱ τόρεις τῆς Ἴρλανδίας· οἱ ὀπαδοὶ τῆς ἐξουσίας ὠνόμασαν τοὺς ἐχθρούς των Οὐϊγους (Whigs)· οἱ φιλελεύθεροι προσηγόρευσαν τοὺς ἐναντίους αὐτῶν Τόρεις· ἐπίθετα ἀγενῆ, τὰ ὁποῖα ὅμως μετὰ ταῦτα κατέστησαν κοσμήματα ἔντιμα.

Ἐκτοτε αἱ δύο μεγάλαι ἀγγλικαὶ φατρίαι δὲν ἔλαβον ἄλλην προσηγορίαν· τὰ θρησκευτικὰ κόμματα ἐξέλιπον,

ἐπὶ δὲ τοῦ πεδίου ἔμεινον μόνοι οἱ δύο μεγάλοι πολιτικοὶ στρατοὶ τῆς ἐλευθερίας καὶ τῆς ἐξουσίας. Οἱ Οὐίγγοι συζησάντες μετὰ τῶν καθαριτῶν καὶ τῶν ἑτεροδόξων συμμαχίαν προεξήσαντο αὐτοὺς ὡς προφυλακὴν, ἀλλὰ δὲν ἠθέλησαν καὶ νὰ συγκαταμιγῶσι μετ' αὐτῶν ὡσαύτως ἢ τορικῇ ὁμᾶς ἀπετάξατο τὴν φατρίαν τοῦ καθολικισμοῦ, τῆς ὁποίας ἐφοβεῖτο τὸ μὴ δημοτικόν· καὶ ἡμεῖς θέλομεν σημειῶναι τοῦ λοιποῦ διὰ τῶν ἐν χρῆσει τούτων ἐπωνυμιῶν τὴν διπλὴν φάλαγγα τῶν φίλων καὶ τῶν ἐχθρῶν τῆς ἐξουσίας, οἵτινες θέλουν μεταβάλλει καὶ ὄπλα καὶ σχῆμα, ἀλλὰ δὲν θέλουν παύσει πολεμοῦντες· θέλουν δεχθῆ ὡς συμμάχους τοὺς ἀπὸ τοῦ ἐναντίου κόμματος αὐτομολοῦντας· οἱ Οὐίγγοι θέλουν φανῆ προστάται τῶν καθολικῶν τῆς Ἰρλανδίας καὶ οἱ Τόρεις ἀνθιστάμενοι εἰς τὴν πολιτικὴν τῶν καθολικῶν ἀπελευθέρωσιν· ἀλλ' ἢ διττὴ ἀρχὴ διαμένει ἀναλλοίωτος, τὰ συμβεβηκότα ταῦτα δὲν εἶναι ἱκανὰ νὰ τὴν μεταβάλλωσιν· ἔρευνα καὶ ἐλευθερία ἀφ' ἑνὸς, ὑποταγὴ πρὸς τὴν ἀρχὴν καὶ ἀποστροφή πρὸς τὴν ἐλευθέραν συζήτησιν ἀφ' ἑτέρου.

Οἱ πρῶτοι τοῦ φιλελευθέρου κόμματος ἀγῶνες σκοπὸν εἶχον νὰ καταστήσωσι τὸν θρόνον ἀπρόσιτον εἰς καθολικόν τινα βασιλόπαιδα· τὸ δὲ κόμμα τῆς ἐξουσίας ἀντέταξεν ὅλας τὰς δυνάμεις τοῦ ἐναντιούμενον· Ἡ ἀναμόρφωσις τῶν κομμάτων δὲν εἶχεν εἰσέτι ἀποτελεσθῆ πρὸς ὑπαρξιν αὐτῶν ἀπαιτεῖται ποιά τις εὐθύτης καὶ δραστηριότης, τὴν ὁποίαν ἅπαξ ἀπωλεσθεῖσαν δὲν ἀνακτῶνται εὐκόλως τὰ ἔθνη· Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ἦτο δύσκολος ἢ διάκρισις τῶν ἀργυρωνήτων ὑπηρετῶν τῆς αὐλῆς ἀπὸ τοὺς ἀληθεῖς Τόρεις, διότι σπάνια ἦσαν καὶ αὐταὶ αἱ ἀκαριαῖαι πεποιθήσεις· Ἐπίπρασσον ἑαυτοὺς ὅσον οἶον τε πλείζου ἀμεριμνοῦντες περὶ τοῦ λοιποῦ. Οἱ Τόρεις εἶχον ἐπὶ κεφαλῆς ἀνθρώπους τοῦ ἀνωτέρου κλήρου, προμάχους τῆς θεοκρατίας, ἐδραῖα τοῦ θρόνου σπρίγματα, πολεμοῦντας τὸν τε καθαρितिσμὸν καὶ τὸν καθολικισμὸν· οὗτοι μὲ τὰς δουλοπρεπείας καὶ περιφουλαυτίας των ἠρέθισαν ἐμπρώτοις τὸν λαὸν κατὰ τῶν συ-

φερόντων τοῦ θρόνου, μετὰ δὲ ταῦτα, περὶ τῆς ἰδίας αὐτῶν ἀνεξαρτησίας φοβούμενοι, ἐπέφερον καιρίας κατὰ τῆς μοναρχίας πληγὰς.

Αἱ προσπάθειαι τῶν συνετέλεσαν ἰδίως εἰς τὴν ἀπόρριψιν τοῦ περὶ ἀποκληρίας νομοσχεδίου, καὶ ἐστήριξαν τὴν ἐπὶ τοῦ θρόνου διαδοχὴν τοῦ δουκὸς τῆς Ὀρκης, τὴν ὁποίαν οἱ Οὐίγιοι ἠγωνίζοντο νὰ ἀποκρούσωσιν. Ἡ ἡττα αὕτη ἠρέθισε τοὺς Οὐίγιοις καὶ τοὺς παρέσυρεν εἰς πολλὰς ἀθεμιτουργίας. Ὁ Σταφφόρδος (Stafford), ἀσθενὴς τὸν χαρακτῆρα καὶ φαῦλος τὸν βίον ἀλλ' ἀθῶος τῶν ἀποδιδομένων αὐτῷ ἐγκλημάτων, ἐγίνε θῦμα τῆς ὀργῆς τοῦ κοινοβουλίου φρικώδης καὶ μισητῆ ἐκδίκησης, συνεχῶς ἀναφαινομένη εἰς τὰς ἐποχὰς τῆς γενικῆς ἐξαχρειώσεως, ὅτε τὰ ἔθνη, ὥσπερ ὑπὸ πυρετοῦ συνεχόμενα, οὔτε πράττουσιν, οὔτε διανοοῦνται μέγα τι καὶ ὑψηλόν, ἀλλ' ἔρπουσι κυλινδούμενα εἰς τὰς κακουργίας. "Τίς δύναται ν' ἀναγνώσῃ ἄνευ φρίκης, „ λέγει ὁ Φόξ, τὴν ἰσορίαν τῆς δίκης τοῦ Σταφφόρδου! „ Ὅταν ἐλεεινός τις, ἐπὶ μισθῷ κατηγορῶν, κατεμαρτύρησεν αὐτοῦ ὡς μέλλοντος νὰ φονεύσῃ τὸν βασιλέα, ἐκράυγασε μὲ θηριώδη χαρὰν σύμπαν τὸ ἀκροατήριον, τὸ δὲ δεινότερον πάντων, ὕπερ καθίξῃσι σφοδροτέραν τὴν φρίκην, τὴν ὁποίαν αἱ ἀναμνήσεις αὐταὶ ἐμπνεοῦσιν, αἱ φωναὶ τῶν ἐξαιρέτων ἐκείνων ἀνδρῶν, οἵτινες ἐξήριξαν τὰς δημοσίους ἐλευθερίας, καὶ εἰς τοὺς ὁποίους ἡ Ἀγγλία χρεωζεῖ βαθεῖαν εὐγνωμοσύνην, ἀνεμίχθησαν μὲ τὰς ἐπ' ἀνάστατον ταύτας φωνάς! " — Δι' ὅλης τῆς διαρκείας τῶν βουλῶν τοῦ 1680. ἐπεκράτησεν ἡ αὐτὴ βία καὶ παρανομία. Τὸ κόμμα τῶν Οὐίγων μανιωδὲς καὶ πνέον ἐκδίκησιν, ἠρνήθη τὰ ζητηθέντα ὑπὸ τῆς κυβερνήσεως βοηθήματα, ἐτόξευσε γενικὴν τινα καθ' ὅλων τῶν ὑπουργῶν κατηγορίαν, καὶ ἐκήρυξεν ἔνοχον ἐσχάτης προδοσίας πάντα, ὅσις ἤθελε δανείσει εἰς τὸν βασιλέα χρήματα ἀντιλαμβάνων μέλλοντα βασιλικὰ εἰσοδήματα, ἢ ἤθελεν ὑπογράψῃ ἢ συμβουλεύσει τὴν ὑπέρθειν τῆς βουλῆς. Δύο ἢ τρεῖς ἄλλαι ἀποφάσεις, οὐδὲν ἡττον ἐχθρικὰ, ἐψηφίσθησαν ἐν διαζήματι.

τι δεκαπέντε μόλις λεπτῶν, ἡ δὲ βουλή ἐξηκολούθει τὸ ἔργον τῆς νομοθετικῆς ταύτης δυσμενείας, ὅταν ὁ μελανόραβδος κλητῆρ παρασὰς ἀνήγγειλεν ἐξ ὀνόματος τοῦ βασιλέως τὴν ὑπέρθεσιν τῆς βουλευτικῆς συνόδου.

Τὸ ἄξυ τοῦ Δουδίνου ἦτο καθ' ὅλα σύμφωνον μὲ τοὺς Οὐτίγους, ὁ δὲ πρίγκιψ τῆς Ἀραυσίωνος (prince d'Orange) ὑπεσῆριζε, ράδιαυγῶν ἐν τῷ κρυπτῷ, τὰς προσδοκίας τοῦ κόμματος τούτου, καὶ διοράτο πόρρωθεν ἡ ἐσομένη ποτὲ συμμαχία μεταξὺ τῆς φιλελευθέρως τοῦ ἔθνους μερίδος καὶ τῶν ἐκπροσωποῦντων τὰς ἐλευθερίους τοῦ διαμαρτυρισμοῦ ιδέας. Ἡ ἀντίθεσις, ἐξυβριζομένη ἐπανειλημμένως, ἠσθάνθη σφοδρατέραν τὴν ἐπιθυμίαν τῆς ἐκδικήσεως, ὁ λαὸς συνηγανάκτησε μετ' αὐτῆς, καὶ οὕτω τὸ κατ' ἀρχὰς ἀσθενὲς κόμμα τῶν Οὐτίγων ἀνεφάνη ἐπὶ τέλους ἰσχυρόν. Ὁ προσδιορισμὸς τῆς ἔδρας τῆς νέας βουλῆς ἐπέτεινεν ἔτι μᾶλλον τὴν γενικὴν δυσαρέσκειαν· αἱ δὲ ἐκλογαὶ τῶν βουλευτῶν ἀπέβησαν ἐναντίαι τῶν συμφερόντων τῆς αὐτῆς.

Τοιοιουτρόπως ἀνεπτύσσετο κρατυνόμενον τὸ ὀλέθριον σπέρμα, τὸ ὅποilon ἡ χεὶρ τοῦ Σαφτεσβούρου εἶχε φυτεύσει εἰς τὴν καρδίαν τοῦ κράτους· ἀφ' οὗ πρότερον ἐπὶ ματαίῳ ἐζήτησαν τὴν ἀπὸ τοῦ θρόνου ἔξωσιν τοῦ καθολικοῦ βασιλόπαιδος, ἐπανῆλθον ἤδη ἐπὶ τὸ αὐτὸ, προτείνοντες τὴν ἀναγόρευσιν ἀντιβασιλείας τινὸς καθιστώσης τὸν Δοῦκα τῆς Υόρκης ἐπὶ ψιλῷ μόνον ὀνόματι βασιλέα, τὸν δὲ Ἀραυσίωνιον βασιλόπαιδα, ἡγεμόνα πραγματικόν· σχέδιον ἀνεπίδεκτον ἐκτελέσεως, πλὴν μαρτυροῦν τὸ μέγα τοῦ λαοῦ κατὰ τῆς παπικῆς θρησκείας μῖσος.

Ἄξια σημειώσεως εἶναι προσέτι, ὡς περίεργος καὶ μεγάλην ἔχουσα ἐπιβρόχην εἰς τὴν ἀγγλικὴν ἰσορίαν, ἡ σύγκρασις τῶν Οὐτίγων καὶ τῶν καθαρῶν. Τὸ κόμμα τῶν διαμαρτυρουμένων καὶ τὸ κόμμα τῶν Οὐτίγων εἶχον ἤδη συμμαχήσει ὀριστικῶς καὶ ἐνωθῆ ἐπὶ τὸ αὐτό. Οἱ Τόρειοι ὑπερασπιζόμενοι τὴν ἐξουσίαν εἶχον ἐν ἑαυτοῖς τὸ ἐξῆς μέγα ἐλάττωμα· ἐφαίνοντο ἐναντίοι εἰς τὸ ἐθνικὸν συμφέρον, τὸ συμφέρον τῶν διαμαρτυρουμένων· οἱ καθολικοὶ μόλις ἐτόλμων νὰ προκύ-

ψωσιν ἐν τῷ μέσῳ, καὶ ἦσαν ἄλλως σύμμαχοι ἐπικίνδunami καὶ δειλοί. Κατὰ τὸ 1681 οἱ Οὐίγοι εἶχον ἀποκτήσει δύναμιν τρομεράν, καὶ ἐφαίνοντο μέλλοντες νὰ κυριεύσωσι τὸ πᾶν ἐξ ἐφόδου· ἀλλ' αἰφνηδία ἀντιδρασις, προξενηθεῖσα ἀπὸ πολλὰς βιαίας καὶ τυραννικὰς ἀποφάσεις τοῦ κοινοβουλίου, μετέστησε πρὸς τὸ μέρος τοῦ βασιλέως ὅλους τοὺς μετριόφρονas καὶ φρονίμους. Ἐνθυμήθησαν τὴν ὀρμητικὴν πρὸς τὸν κρημνὸν καταφορὰν τοῦ Α' Καρόλου, καὶ ἐφοβήθησαν τὴν πικρίαν καὶ τὴν ἔχθραν τῆς ἀντιθέσεως· ὁ λαὸς δὲν ἐλυπήθη παντελῶς διὰ τὴν ἐκ διαταγῆς τοῦ βασιλέως γενομένην διάλυσιν τῆς ἐν Ὁξούα βουλῆς· ὁ δὲ Β' Κάρολος ἠδυνήθη νὰ κάμῃ ἐπίδειξιν ἐφημέρου δημοτικότητος.

Οἱ Οὐίγοι, ἠττηθέντες, κατέφυγον εἰς σκευωρίας μυζικὰς, μιμηθέντες τὸ παράδειγμα τῶν Τόρεων, διεμαρτυρήθησαν καὶ ἐχάραξαν μετάλλια (médailles). Ὁ Σαφτέσβουρος ἦτον ἡ ψυχὴ τοῦ κόμματος τούτου· ὁ δὲ Μόμμουθος (Mommouth), νόθος υἱὸς τοῦ βασιλέως, ἦτον ἡ ἐλπίς αὐτοῦ. Οἱ ἐπιτηδειότεροι καὶ συνετώτεροι ἐγκατέλιπον ταχέως τοὺς θερμοὺς καὶ παραδοξολόγους (extravagans), οἵτινες συζησαντες ἰδιαίτεραν ἔταιρείαν, ἐσχέδιασαν συνωμοσίαν ἀνεπίδεκτον ἐκτελέσεως. Ἡ αὐτὴ πληροφορηθεῖσα παρενέβαλε προδότας ἐν τῷ μέσῳ τῶν ἀφρόνων τούτων, καὶ ἐμάνθανε πάντα τὰ γινόμενα· ὅταν δὲ παρέδωκεν αὐτοὺς εἰς τὰ δικαστήρια, ἐπροσπάθησε νὰ περιλάβῃ εἰς τὴν αὐτὴν κατηγορίαν τοὺς τε ἀρχηγοὺς τῶν γνησίων Οὐίγων, οἵτινες δὲν συμμετέσχον παντελῶς εἰς τὰς σκευωρίας ταύτας, καὶ τοὺς περὶ ὧν ὁ λόγος ἀφανεῖς συνωμοτάς, σύνηθες τοῦτο τῶν κυβερνήσεων τέχνασμα πρὸς ἀπώλειαν τῶν ἐχρῶν των· Ἰύματα τῆς καταδρομῆς ταύτης ἐγένοντο ὁ Ῥούσελλ, ὁ Ἐσσεξ καὶ ὁ Ἀλγερνὼν — Σύδνεϋ. Τοιοτοτρόπως οἱ Οὐίγοι, θελήσαντες νὰ τρέξωσι δρομαίως, ἀπώλεσαν ἐπὶ τῆς καταδίκης τοὺς ἐγκριτωτέρους ὀπαδοὺς των. Τὸ ἔθνος ὅμως διέμεινεν εὖνουν πρὸς αὐτούς· ὅταν δὲ ἡ σφαγὴ τοῦ Ῥούσελλ καὶ τοῦ Σύδνεϋ παρῆλθεν, ὅταν ὁ Β' Κάρολος, ἔχων πλήρη

περὶ τῆς μονιμότητος τοῦ θρόνου πεποιθήσιν ἀπέθανεν ὑπομίσθιος τοῦ ΙΔ' Λουδοβίκου, τὸ πεπτωκὸς κόμμα τῶν Οὐίγων εἶχε πάλιν προσοικειωθῆ ὅλους τοὺς ἀγαθοὺς πολίτας, ὅσους ἐτάραττεν ἢ ἀδικία καὶ ἐξεφόβει ἢ δουλεία. Οἱ καθολικοὶ, μὴ κατανοήσαντες τὴν γενικὴν, ἀλλ' ἀφανῆ ταύτην μεταβολὴν, ἐξηκολούθησαν, ἔχοντες ἐπὶ κεφαλῆς τὸν δοῦκα τῆς Ὑόρκης, τὸν κατὰ τῶν Οὐίγων καὶ τῶν ἑτεροδόξων διωγμὸν. Ἐνόμισαν οἱ περὶ τὸν βασιλέα ὅτι ἦτον ἤδη καιρὸς νὰ δώσωσι πέρας εἰς τὰς στάσεις καὶ εἰς αὐτὴν ἀκόμη τὴν ἐλευθερίαν· ἀλλ' αἰσθανθέντες ἐπὶ τέλους ὅτι ἡ ἄκρατος μοναρχία δὲν ἠδύνατο νὰ ὑπάρξῃ χωρὶς τὴν ἀρχὴν τῆς ἐνυπαρχούσης εἰς τὸν καθολικισμὸν ἀκράτου αὐθεντίας, πάντες οἱ τὰ τοῦ βασιλέως φρονούντες ἐφάνησαν εὐδιάθετοι νὰ ἐξωμόσωσι τὸ δόγμα τῶν διαμαρτυρουμένων. Τοῦτο κατέπληξεν ἔτι μᾶλλον τὸ ἔθνος, καὶ ὁ μεταξὺ τῆς ἀρχῆς τῶν Οὐίγων καὶ τῆς ἀρχῆς τῶν φιλελευθέρων σύνδεσμος, χαλαρωθεὶς ἤδη διὰ τὰς ἀνοησίας ἀμφοτέρων τῶν κομμάτων, συνεσφίγγθη στενωτέρον ἐπὶ τῆς βασιλείας Ἰακώβου τοῦ Β'. Ἐνῶ δὲ ὁ ἡγεμὼν οὗτος ἐδέχετο τὰς ἐλέημοσύνας τοῦ ΙΔ' Λουδοβίκου, παρέδιδε τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ εἰς τὰς χεῖρας τοῦ δημίου καὶ ἀνετίθει τὴν ἐκτέλεσιν τῶν αἱματηρῶν διαταγῶν του εἰς τὸν τρομερὸν Ἰεφφερὶν (Jefferies), ἡ πτώσις του παρεσκευάζετο ἐν τῷ κρυπτῷ.

Τὸ διὰ πλείζου πιζὸν εἰς τὴν ἐξουσίαν κόμμα, τὸ ὁποῖον δυσιάζον τὴν κοινὴν ἐλευθερίαν χάριν τῶν ἰδίων αὐτοῦ συμφερόντων, ἀπετέλει τὸν ἱερὸν τοῦ δευτέρου Καρόλου καὶ τοῦ δευτέρου Ἰακώβου λόχον, ἦτον ἡ ὀλιγάριθμος, ἀλλ' ἰσχυρὰ ὁμὰς τοῦ ἀνωτέρου τῆς ἀγγλικῆς ἐκκλησίας κληρικοῦ, ἣτις ἐφοβεῖτο ἐπίσης τῶν τε φιλελευθέρων καθαρῶν καὶ τῶν καθολικῶν τὸν θρίαμβον. Ὁ ἀγγλικανὸς κληρικός, κύριος πολλῶν κτημίων καὶ μεγάλης ἀρχῆς, ἐσῆριξεν ἐπὶ πολὺ διὰ τῆς ἐπιρροῆς του ὡς καὶ αὐτὰς τὰς ἀδικίας τοῦ θρόνου, χάριν τῆς ἰδίας αὐτοῦ συντηρήσεως. Ἄλλ' ὁ Β' Ἰακώβος ἔπραξεν ἀνεξήγητον ἀφροσύνην, ἀποσησάμενος τὴν πισωτέραν καὶ σημαντικωτέραν ταύτην μερίδα τῆς δυ-

ναμεώς του, καὶ παρεδόθη οὕτως εἰς τὸν ὄλεθρον. Οἱ ἀγγλικανοὶ Ἱεράρχαι ἰδόντες τὰς προσόδους καὶ τὰς ἰδιοκτησίας αὐτῶν κινδυνευούσας, ὡς ἐκ τῆς διαγωγῆς τοῦ καθολικοῦ βασιλέως, ἐφοβήθησαν, ὁ δὲ Ἰάκωβος αἰσθόμενος αὐτοὺς ἐναντιομένους, μεθίζεται πρὸς τοὺς πιζοτέρους καὶ ἀρχαιοτέρους αὐτοῦ συμμάχους, καὶ τοιουτρόπως ἐπιτελεῖται τερατώδης τις καὶ καινότροπος μεταξὺ τοῦ Τορικοῦ καὶ τοῦ Οὐγγικοῦ κόμματος ἔνωσις, ἣτις ἀπεμόνωσε τοὺς καθολικούς.

Τότε ὁ Β' Ἰάκωβος, αἰσθανθεὶς τὴν ἀνήκεσον ἀπομόνωσίν του, φεύγει καὶ ἀφίνει τὸν θρόνον εἰς τὸν Ἀραυσιώνιον πρίγκιπα Γουλιέλμον, ἀναγορευθέντα βασιλέα διὰ τὸν παράδοξον τοῦτον συνδυασμὸν συμφερόντων ἀντιθέτων· εἰς τὴν μεταβολὴν ταύτην ἐλπίζουν νὰ εὕρωσιν, οἱ μὲν Ἀγγλικανοὶ, ἀσφάλειαν τῶν δικαίων καὶ τῶν κτήσεων αὐτῶν, οἱ δὲ καθαρῖται, στάδιον εὐρύχωρον διωγμῶν καὶ βασάνων· οἱ ἐχθροὶ τῆς διαδοχικῆς ἐξουσίας ἐλπίζουν νὰ χειραγωγήσωσιν ὡς βούλονται βασιλέα ἐκλελεγμένον παρ' αὐτῶν· μόνον πάσχει τὸ συμφέρον τῶν καθολικῶν, ἣ Ἀγγλία πᾶσα συνομωτεῖ κατ' αὐτοῦ, καὶ ὁ Γουλιέλμος βασιλεύει. Ἐνταῦθα ἄρχεται νέον πολιτικὸν στάδιον· τὰ κόμματα μεταβάλλουσι τάξιν· οἱ ἑτεροδόξοι διὰ πολλοῦ καταπονηθέντες συνίστανται εἰς εἰδικὴν ὁμάδα· αἱ δύο φατρίαι, ἡ κυβερνητικὴ, (οἱ Τόρεις) καὶ ἡ φιλελευθέρα (οἱ Οὐγγοὶ) σώζονται, πλὴν σώζονται ὑψούμεναι καὶ ταπεινούμεναι ἐναλλάξ· ἀμφοτέραι δὲ ἀπρακτοῦσιν ἀντιπερισπόμεναι ἀπὸ τὴν ἐμφάνισιν τρίτου κόμματος, τοῦ τῶν Ἰακωβιτῶν, πολεμίου πρὸς τὴν βασιλεύουσαν οἰκογένειαν καὶ μηχανωμένου τὴν πτώσιν τῆς. Τὸ κόμμα τοῦτο ἦτον ἀσθενὲς ἐπὶ τῶν πρώτων ἐτῶν τῆς βασιλείας τοῦ Γουλιέλμου· τὴν δὲ ἀδυναμίαν του ταύτην ἐπέφερεν ἡ σύγχυσις τοῦ Β' Ἰακώβου μὲ τὴν ὁμάδα τῶν καθολικῶν· οἱ Οὐγγοὶ νικηταὶ προσηνέχθησαν κατ' ἀρχὰς μετὰ μετριότητος, ἀλλὰ μετ' οὐ πολὺ ἠθέλησαν νὰ ἐπιβάλωσι τὴν θέλησίν των εἰς τὸν δημιουργηθέντα ὑπ' αὐτῶν μονάρχην. Ὁ Γουλιέλμος

τότε μετέση πρὸς τοὺς τόρεις, οἷτινες, κηρυχθέντες ἅπαξ ὑπὲρ τοῦ Β' Ἰακώβου δὲν ἠδύνατο μὲν μετὰ λόγου νὰ μεταζῶσι πρὸς αὐτὸν δι' αἰφνιδίου ἐπιστροφῆς, δὲν ἠγγόνουν ὅμως ἀφ' ἑτέρου τὴν ἐκδικητικὴν τοῦ ἡγεμόνος τούτου ὁμότητα. Δι' ὅλης τῆς βασιλείας του, ὁ Γουλιέλμος ἐνησχολήθη νὰ ἀντισηκόνῃ τὰ κόμματα τὸ ἐν διὰ τοῦ ἄλλου, νὰ ἀντιτάσῃ προδότην εἰς προδότην, καὶ νὰ ἀνελίσση τὰς ἀτελευτήτους πλεκτάνας, αἷτινες ἐξυφαίνοντο περὶ αὐτόν· τοῦτο τὸ ἄξιον τῆς Πηνελόπης ἔργον παρήγαγε κ' ἐπὶ τέλος ἐξαιρετόν τι ἀποτέλεσμα. Ἡ μεταξὺ τῶν κομμάτων πάλη, συναφθεῖσα, ὑποσηριχθεῖσα καὶ ἐξακολουθήσασα μὲ τρόπον οὕτως εἰπεῖν τυπικόν, καθιερώθη, καὶ ἀντὶ νὰ θέσῃ τὸν θρόνον εἰς κίνδυνον, συνετέλεσεν ἀπεναντίας ἔκτοτε εἰς τὸ νὰ παγιώσῃ ἔτι μᾶλλον τὴν ὑπαρξιν τοῦ ὑπερτάτου γνώμονος καὶ νὰ τὸν καταστήσῃ κραταιότερον.

Ἐπὶ τῆς βασιλείας τῆς Ἄννης καὶ τῶν τριῶν Γεωργίων ἀναφαίνεται ἀναπτυσσομένη καρτερικῶς ἡ ἀρχὴ τῶν Οὐίγων, τὴν ὁποίαν κατέσελλεν ἡ ἀντίρροπος τοῦ τορισμοῦ δύναμις, ἀντεσήκωσε δὲ μετὰ ταῦτα, κατ' ἀρχὰς μὲν ὁ πόλεμος τῆς Ἀμερικῆς, ἔπειτα δὲ ἡ Γαλλικὴ ἐπανάστασις. Κατὰ τὴν περίπτωσιν ταύτην, καθ' ἣν ἡ ἀνεξαρτησία τῆς βορρείου Ἀμερικῆς ἐστέρησε τὴν Ἀγγλίαν τῶν κυριωτέρων αὐτῆς ἀποικιῶν, τὸ δὲ ἐπαναστατικὸν πνεῦμα, ἐκραγὲν αἰφνης ἐν τῇ Γαλλίᾳ ἠπέιλησε νὰ καταστρέψῃ τὴν τε ἐμπορίαν καὶ τὸ κράτος τῆς Μεγάλης Βρετανίας, κατέση βέβαια ἀναγκαῖον νὰ ἐπιταθῇ ἡ κεντρικὴ τῆς ἐξουσίας δύναμις· ἀφοῦ ὅμως τὰ μεγάλα ταῦτα ἐμπόδια ἀφηρέθησαν ἅπαξ, τίποτε δὲν ἠδυνήθη νὰ ἀναχαιτίσῃ τὴν ὄρμην τοῦ Οὐίγικου σοιχείου, τοῦ ὁποίου ὁ ἄφθονος χυμὸς ζωοποιεῖ σήμερον ὅλους τοὺς κλάδους τοῦ κράτους, καὶ παρ' ᾧ εὖρον ἐπὶ τέλος προστασίαν καὶ αὐτοὶ οἱ καθολικοὶ, ἀφοῦ κατέσησαν ἀσήμαντοι καὶ διὰ τοῦτο ἀκίνδυνοι τῆς ἐλευθερίας ἐχθροί. Εἰς τὸ εὐρύχωρον στάδιον, τὸ ὁποῖον διετρέξαμεν, εἶδομεν τὰ μὲν θρησκευτικὰ κόμματα

ἀποβάλλοντί τι τῆς δυνάμεως αὐτῶν καθ' ἑκάστην καὶ ἐξασθενούμενα, τὰ δὲ πολιτικὰ ἀδιαλείπτως μεγαλυνόμενα· ὁ παλαιὸς τορισμὸς ἀπέβαλεν ἤδη ὅλας τοὺς θέσεις καὶ ἀποταξάμενος καὶ τὴν δεοκρατείαν καὶ τὴν ἄκρατον κυριαρχίαν, προσπαθεῖ μόνον νὰ διατηρήσῃ τὸ ἀξίωμα καὶ τὴν ἰσχὺν, τὴν ὁποίαν τὸ σύνταγμα ἀπονέμει εἰς τὴν ἀριστοκρατίαν. Οἱ Οὐῆγοι ἔκλιναν μικρὸν πρὸς τοὺς ῥιζικούς· οἱ Ἀγγλικανοὶ συνεχέθησαν ὀριστικῶς μετὰ τοὺς τῶρεις· τὸ δὲ πνεῦμα τοῦ καθαρατισμοῦ ἀναμιγρὲν ἐνταυτῷ μετὰ τὰς δεινοπαθείας τοῦ καθολικισμοῦ, μετὰ τὸν ἄκρον οὐγιισμόν, μετὰ τὰ νανάγια τοῦ ἤδη κατεσφραγισμένου Ἰακωβισμοῦ καὶ μετὰ τὴν φιλοσοφίαν τοῦ δεκάτου ὀγδόου αἰῶνος, συνέσθησε ἐπὶ τέλους τὸ πολιτικὸν ἐκεῖνο κόμμα, τὸ κόμμα τῶν ῥιζικῶν, τοῦ ὁποίου, ἢ μὲν παρούσα πρόοδος ἀναμφίβολος, δυστέκμαρτος δὲ ἢ ἐπὶ τοῦ μέλλοντος ἐπιρροή.

Political Review.

B.

Φυσιολογική ἔρευνα τῆς μεταξὺ τῆς ψυχῆς καὶ τῶν φυσικῶν δυνάμεων διαφορᾶς, κατὰ τὸν Σχροΐδερρον Φανδερκόλκ, καθηγητὴν τῆς Ἰατρικῆς ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ τοῦ Οὐλτραϊέκτου.

Ἐὰν παρατηρήσωμεν μετὰ προσοχῆς τὴν μεγάλην ταύτην φύσιν, τῆς ὁποίας εἴμεθα μέρη, βλέπομεν πανταχοῦ ἐνεργείας, μεταβολὰς, κίνησιν καὶ ζῶην, τῶν ὁποίων τὴν αἰτίαν εἰς μάτην ἰχνηλατοῦμεν. Ἀγνωστόν τι καὶ αἰνιγματώδες, δύναμις τις ἀόρατος, χωροῦσα διὰ πάσης τῆς φύσεως, δεικνύει εἰς ἡμᾶς τὰς θαυμασίας τῆς ἐνεργείας, κρύπτουσα ἀπὸ τῶν ὀφθαλμῶν μας τὴν ἰδίαν τῆς οὐσίας καὶ ὑπαρξίν. Βλέπομεν τὴν σελήνην καὶ τοὺς πλανήτας, διαπλέοντα μεγαλοπρεπῶς τὸν ἄπειρον τοῦ αἰθέρος Ὀυκεανόν, ἀλλ' οὐχὶ καὶ τὴν χεῖρα, ἣτις τὰ κινεῖ καὶ διευθύνει εἰς τὰς τροχιάς των. Αἰσθανόμεθα εἰς τὰς παλιρροίας τὴν ἐπιρροὴν τῆς σελήνης ἐπὶ τὴν γῆν, ἀλλὰ δὲν βλέπομεν τὴν αἰτίαν, ἣτις ἀνέλκει τὸ ὕδωρ. Κατανοοῦμεν τὴν μεταξὺ τοῦ ἡλίου καὶ τῶν ἀστέρων σταθερὰν συνάρτησιν καὶ ἰσορροπίαν, ἀλλ' οὐχὶ τὴν ἄπειρον ἄλυσιν, ἣτις πάντα ταῦτα μετ' ἀλλήλων συνδέει. Τίς ἢ αἰτία, ἣτις ἀποτελεῖ τὴν πτώσιν τῶν σωμάτων ἐπὶ τὴν γῆν, ἔλκει ἀπὸ τῶν νεφελῶν τὰς βανίδας τοῦ ἕτεοῦ καὶ καταράσσει μὲ κεραυνώδη ὄρμην καὶ πάταγον ἀπὸ τῆς κορυφῆς τῶν ὀρέων εἰς τῶν φάραγγων τὸ βάθος ὑπέρογκα χιονοπιλήματα καὶ πέτρας ἀπορρώγάδας; Τίς δ' ἀντιβαίνουσα πάλιν εἰς τούτον τὸν νόμον, καὶ θορυβοῦσα τὸν παρατηρητὴν δι' ἐνεργειῶν ἀντιθέτων, ἀνεγείρει ἀπὸ τῶν ἀβύσσων νήσους καὶ ὄρη;

Ζητοῦμεν ἀντιληπτὴν τινα αἰτίαν τούτων τῶν φαινομένων, ἀλλ' εἰς μάτην! Καὶ ἐπειδὴ ἡ ἀνθρωπινὴ διάνοια ἀναγκάζεται νὰ ὑποθέσῃ αἰτίαν, ὅπου βλέπει ἐνεργεῖαν, ὀνομά-

ζομεν τὸ ἄγνωστον τοῦτο ὑδύναμιν. Οὐτε τὴν σχέσιν τῆς δυνάμεως πρὸς τὴν ὕλην δυνάμεθα νὰ ὀρίσωμεν, οὔτε λέξεις, ἢ ἐννοίας ἔχομεν ἱκανὰς νὰ παραστήσωμεν τὴν φύσιν αὐτῆς καὶ οὐσίαν· ὅθεν δὲν μένει εἰς ἡμᾶς ἄλλο τι παρὰ νὰ ἐρευνήσωμεν τὰ διάφορα φαινόμενα καὶ νὰ τὰ παραβά-
λωμεν πρὸς ἄλληλα, διὰ νὰ γνωρίσωμεν κὰν τὸν τρόπον καὶ τοὺς νόμους τῆς ἐνεργείας τῆς. Διὰ τῆς τοιαύτης παραβολῆς, ἀποκαλύπτομεν νόμους ἐνεργειῶν διαφέροντας ἀπ' ἀλλήλων, καὶ ἀναγκαζόμεθα νὰ διακρίνωμεν διαφόρους δυνάμεις, τὰς ὁποίας ὀνομάζομεν ἀρχεγόνους δυνάμεις τῆς φύσεως. "Ὅθεν τὴν μὲν πτώσιν τῶν σωμάτων ἐπὶ τὴν γῆν, τὴν συνοχὴν τῆς ὕλης καὶ τὴν ἀμοιβαίαν συνάρτησιν τῶν οὐρανίων σωμάτων, ἀποδίδομεν εἰς τὴν ἑλκτικὴν δύναμιν, τὴν ἐνοικουσαν εἰς πᾶσαν ὕλην. Παρατηροῦντες δ' ἄλλα φαινόμενα, εἰς τοὺς νόμους τῆς ἔλξεως μὴ ὑπαγόμενα, μὴδ' ἐξηγούμενα διὰ τῆς ῥηθείσης ἑλκτικῆς δυνάμεως, ἀναγκαζόμεθα νὰ παραδεχθῶμεν καὶ ἄλλας δυνάμεις, αἱ ὁποῖαι διαφέρουσαι ἐκείνης ἔχουσι τοῦτο κοινὸν πρὸς ἀλλήλας, ὅτι κινουσιν ἰσχυρότερα τὰ αἰσθητήριά μας. Ὅνομάζονται δ' αὐταί, ὡς πλησιάζουσαι κατὰ τὸ φαινόμενον εἰς τὴν ὕλην, ὕλαι ἀβαρεῖς ἢ ἀζυγοστάθμητοι, καὶ εἶναι τὸ φῶς, ἢ θερμότης, ὁ ἠλεκτρισμὸς καὶ ὁ μαγνητισμὸς. Ἀπέκειτο εἰς τὸν καθ' ἡμᾶς χρόνον ν' ἀποδείξῃ τὴν μεταξὺ τῶν δυνάμεων τούτων ἀξιοσημεῖωτον σχέσιν. Εἶδομεν πρὸ ὀλίγου διὰ τοῦ μαγνήτου παραγόμενον φῶς, θερμότητα καὶ ἠλεκτρικὰς ἐνεργείας, καὶ τὸ ἀνάπαλιν τὸν τῆς βολταϊκῆς σήλης ἠλεκτρισμὸν ἐπιδρώντα εἰς τὸν μαγνήτην, ἢ παράγοντα μαγνητικὰς ἐνεργείας. Ὅμοίως, εἶδομεν ἠλεκτρικὰ καὶ μαγνητικὰ φαινόμενα, ἐνεργούμενα διὰ τῆς θερμότητος· ὥστε ἀμφιβολία δὲν μένει, ὅτι ὅλαι αἱ ῥηθείσαι δυνάμεις ἢ ἀζυγοστάθμητοι ὕλαι ἔχουσι πρὸς ἀλλήλας πλησιεσάτην συγγένειαν, ἢν καὶ ἦναι ἀνεξήγητος ἢ κοινὴ πηγὴ, ἐκ τῆς ὁποίας ἐκρέουσιν.

Ἄλλ' ὑπάρχουσιν εἰς τὴν φύσιν καὶ ἄλλαι ἀκόμη δυνάμεις, πολὺ τῶν ἄνω ῥηθεισῶν διαφέρουσαι, καὶ εἰς ἰδίας μόνον περιβάσεις γινόμεναι διατῶν ἐνεργειῶν των ἀντιλη-

πταί. Λέγω δὲ τὰς δυνάμεις ἐκείνας, αἱ ὁποῖαι ἐνοικοῦσιν εἰς τὰ ὀργανικὰ μόνον σώματα, εἰς τὰ φυτὰ καὶ τὰ ζῶα, καὶ, παράγουσαι εἰς πάντα αὐτῶν τὰ μέρη ζωὴν, ὀνομάζονται ζω-
 τικαί. Αἱ δυνάμεις αὗται, ἔχουσαι σημεῖά τινα ἐπαφῆς μὲ
 τὰς ἀβαρεῖς κληθείσας ὕλας, παρεπλάνησάν τινας τῶν καθ'
 ἡμᾶς φυσιολογῶν ἢ φυσιολόγων νὰ ταυτίσωσιν αὐτὰς μὲ
 ἐκείνας, καὶ νὰ ζητήσωσι τὴν ἐξήγησιν τῶν τῆς ζωῆς φαινο-
 μένων εἰς τὸν γαλβανισμὸν καὶ ἠλεκτρισμὸν. Ἡ ἀπάτη αὐ-
 τη ἐκνοφόρησε νέας ἄλλας ἀπάτας, καὶ ἐγέννησεν εἰς τὸν
 ἐγκέφαλον φυσιολόγων τινῶν τὴν παράδοξον δόξαν, ὅτι
 καὶ ἡ ἐν ἡμῖν αἰσθανομένη, νοοῦσα καὶ βουλομένη δύναμις
 ταυτίζεται μὲ τὰς ζωτικὰς, καὶ ἐπομένως μὲ τὰς ῥηθείσας
 ἀρχεγόνους δυνάμεις τῆς φύσεως. "Ὅθεν εἶναι ἐμβριθὲς καὶ
 ἄξιον ὄλης τῆς προσοχῆς μας τὸ ἀκόλουθον ζήτημα. Αἱ
 ζωτικαὶ δυνάμεις συμφωνοῦσιν ἄρα τοσοῦτον μὲ τὰς ἀβα-
 ρεῖς ὕλας, ὥστε δυνάμεθα νὰ τὰς ταυτίσωμεν μὲ ἐκείνας ;
 αὗται δὲ πάλιν συνάδουσιν οὕτω μὲ τὴν ἐν ἡμῖν νοητικὴν
 δύναμιν, ὥστε ἡ ψυχὴ συγχωρεῖται νὰ θεωρηθῆ ὡς ἀ-
 πλῆ τῆς ζωτικῆς δυνάμεως τροποποιήσις, τὸ δ' ἀνθρώπι-
 νον σῶμα, ὡς συνθετωτέρα τις καὶ ἐντεχνοτέρα βολταικῆ
 σήλη, ἀποσπινθηρίζουσα, ἀντὶ φωτὸς καὶ θερμότητος, νοή-
 ματα καὶ βουλήματα; ἢ τὰ φαινόμενα τῶν δυνάμεων τούτων
 διαφέρουσι τόσον πολὺ ἀπ' ἀλλήλων, ὥστε κατ' οὐδένα λόγον
 δὲν συγχωρεῖται νὰ ταυτισθῆ ἡ αἰτία των, ἀλλ' ἀνάγκη νὰ
 θεωρηθῶσιν ὡς ἀποτελέσματα πάντη διαφόρων δυνάμεων ;
 "Ὅτι αἱ ἄνω ἀριθμηθεῖσαι ἀβαρεῖς ὕλαι ἐπιρρέουσι πο-
 λὺ εἰς τὸ ζῶν σῶμα, καὶ τινες μάλιστα εἶναι εἰς συντήρη-
 σιν τῆς ζωῆς ἀναγκαῖαι καὶ ἀπαραίτητοι, οἷον βαθμὸς τις
 θερμότητος, ἰδίως δ' ἐπὶ τῶν φυτῶν τὸ φῶς, εἶναι ἀναντίρ-
 ρητον. Ὁμοίως δὲν ἀντιλέγομεν, ὅτι τὰ ἐν τῷ ζῶντι σώ-
 ματι παρατηρούμενα φαινόμενα ἔχουσιν ἀναλογίαν τινὰ
 μὲ τὰ τοῦ ἠλεκτρισμοῦ, ἰδίως δὲ μὲ τὰ τοῦ γαλβανισμοῦ,
 καὶ ὅτι ἡ ἀναλογία αὕτη κατέστη προφανεστέρα, ἀφοῦ παρε-
 τηρήθη, ὅτι ὄχι μόνον ἐξ ἀντιθέτων μετάλλων, ἀλλὰ καὶ
 ἐξ ἄλλων ὑλῶν ἑτερογενῶν, οἷον ἀνθράκων, γραφικοῦ μο-

λύβδου κ. λ., δύναται νὰ συσταθῆ βολταϊκὴ ζήλη, ὃ δὲ Βούνζενος ἐπέτυχε νὰ συνθέσῃ ἀσθενῶς ἐνεργοῦσαν βολταϊκὴν ζήλην καὶ ἐκ φυλλίων κρέατος. Ἄλλὰ θρασὺ καὶ πάντῃ ἀδίκαιολόγητον εἶναι τὸ συμπέρασμα, τὸ ὁποῖον ἐντεύθεν φυσιολόγοι τινὲς ἠθέλησαν νὰ ἐξάξωσι. Παρατηρήσαντες οὗτοι, ὅτι τὸ ἀνθρώπινον σῶμα συνίσταται κυριώτερον ἐκ πολυαριθμῶν μερῶν ἕτερογενῶν, εἰς τὰ ὁποῖα διαδύουσιν ὕλαι ῥευσταί, δὲν ἐδίστασαν νὰ θεωρήσωσιν αὐτὸ ὡς ζήλην βολταϊκὴν, τὰ δὲ νεῦρα, τὰ διαβιβάζοντα τὴν βούλησίν μας εἰς τοὺς μυῶνας καὶ τὸ ἀνάπαλιν διοχετεύοντα τὰς ἐντυπώσεις τοῦ ἔξω κόσμου εἰς τὴν αἰσθητικὴν ἡμῶν δύναμιν, ὡς δεξιούς τῆς γαλβανικῆς ὕλης ἢ δυνάμεως ἀγωγούς. Ἐπιθανολόγησαν δὲ μᾶλλον τὴν δόξαν ταύτην διὰ τῶν ἀκολούθων τῆς πείρας ἐπιμαρτυριῶν· ὅτι ὁ γαλβανισμὸς προξενεῖ, ὡς καὶ ἡ βούλησις, συστολὴν τῶν μυῶν, ὅτι παράγει εἰς τὸ ὄμμα τὸ αἶσθημα τοῦ φωτός, εἰς τὴν γλῶσσαν τὸ τῆς γεύσεως καὶ εἰς τὸ οὖς τὸ τοῦ ψόφου, ὅτι διαβιβάζεται πανταχοῦ ἐν ἀκαρεῖ, ὡς καὶ ὁ τῶν νεύρων ἐρεθισμὸς.

Ἐπὶ τῆς ὑποθέσεως ταύτης, ὅτι τὸ ἀνθρώπινον σῶμα εἶναι εἶδος πολυσυνθέτου καὶ ἐντέχνου ζήλης βολταϊκῆς, ἐπικωδομήθη, ὡς ἐπὶ κρηπίδος σαθρῆς, ἢ ἐξηγήσεις ὄλων τῶν τῆς ζωῆς φαινομένων. Καὶ πρῶτον, ὅλαι αἱ τῶν ὑγρῶν τοῦ σώματος συνθέσεις καὶ ἀναλύσεις, συγκρίσεις καὶ ἐκκρίσεις ἐνομίσθησαν ἐνέργειαι γαλβανικαί, ὅμοιαι μὲ ἐκείνην, διὰ τῆς ὁποίας ἡ βολταϊκὴ ζήλη ἀναλύει τὰ ἅλατα εἰς τὸ ὄξυ καὶ εἰς τὴν ἀλκαλικὴν αὐτῶν βάσιν καὶ ἐκκρίνει τὰ στοιχεῖα αὐτῶν εἰς τοὺς πόλους τῆς. Ἡ βούλησίς μας ἐθεωρήθη ὡς διεγείρουσα εἰς τὰ νεῦρα ἡμῶν γαλβανικὸν τινα ῥοῦν, διὰ τοῦ ὁποίου ἐπιδρᾷ εἰς τοὺς μυῶνάς μας, ὡς ὁ γαλβανισμὸς ἢ ἠλεκτρισμὸς εἰς τὸν μαγνήτην. Φυσιολόγοι τινὲς ἐπροχώρησαν ἐπὶ τῆς πλανοδίας ταύτης μακρύτερα καὶ ἐθεώρησαν αὐτὴν τὴν ψυχὴν μας ὡς γαλβανικὴν δύναμιν, τὰς δὲ ἐννοίας καὶ τὰ διανοήματά μας ὡς σπινθήρας γαλβανικούς. Αἱ μαγικαὶ λέξεις πόλωσις ἢ ἀντίθεσις, ἠλεκτρισμὸς, γαλβανισμὸς, ἐνεδύθησαν παντουργὸν τινα δύνα-

μιν, καὶ ἐνομίσθησαν ἱκαναὶ ν' ἀποδείξωσιν ἡλίου φανότε-
 ρον ὅτι ἦτο παντελῶς σκοτεινὸν καὶ ἀκατάληπτον. Τὰ
 ἰδιαίτερα φαινόμενα τῶν ἠλεκτρικῶν λεγομένων ἰχθύων,
 οἷον τῆς νάρκης, τοῦ ἠλεκτρικοῦ σιλόουρου, τοῦ γυμνωτοῦ
 κ. λ., ἐφάνησαν ἐπικυροῦντα τὴν ἀπόδειξιν. Οἱ ἰχθύες οὗ-
 τοι ἔχουσι περὶ τὰ βράγχιά των, ἢ περὶ τὴν οὐρὰν ὄργα-
 νά τινα, συνιστάμενα ἐκ πολλῶν λεπτῶν καὶ ἐπ' ἄλληλα
 κειμένων πετάλων, καὶ ἕξομοιούμενα κατὰ τοῦτο μὲ σὴλην
 βολταικῆν. Διὰ τούτων τῶν ὀργάνων δίδουσι εἰς τοὺς ἀ-
 πτομένους αὐτῶν ἐκουσίας ἠλεκτρικὰς πληγὰς, αἱ ὁ-
 ποῖαι φαίνονται ὅτι δὲν διαφέρουσι τῶν πληγῶν τῆς βολ-
 ταϊκῆς σήλης. διότι ἄγονται μὲν, ὡς καὶ ἐκεῖναι, ὑπὸ τῶν
 μετάλλων καὶ τῶν λοιπῶν ἠλεκτραγωγῶν ὑλῶν, διακωλύ-
 ονται δὲ καὶ ἀπομονοῦνται ὑπὸ τῆς ὑέλου, διαβιβάζονται δ' ἐν
 ἀκαρεῖ διὰ πολλῶν ἀνθρώπων, ἂν κρατῶσιν ἀλλήλους μὲ
 χεῖρας ὑγρὰς. Ὁ Ουέλσχιος καὶ Ἰγγεναύσιος ἐβεβαίωσαν
 ὅτι εἶδον καὶ σπινθῆρα ἠλεκτρικὸν ἐξερχόμενον. Ἄλλ' αἱ νε-
 ώτεραι ἀκριβεῖς παρατηρήσεις δὲν ἐπεκύρωσαν τὴν ἀπόφαν-
 σιν ταύτην. Ὁ περίφημος Δαυῆ προσήγγισε διὰ τῆς βοη-
 θείας τοῦ μικροσκοπίου τὰ ἀγωγὰ σύρματα μέχρι 1|1000
 δακτύλου, χωρὶς νὰ δυνηθῆ νὰ παρατηρήσῃ κανένα σπιν-
 θῆρα, ἐξερχόμενον ἀπὸ τινος ἠλεκτρικοῦ γυμνωτοῦ μετα-
 δίδοντος πληγὰς ἰσχυράς. Ὁμοίως δὲν ἐδυηθή οὔτε τὸ
 ὕδωρ ν' ἀναλυθῆ εἰς τὰ ἀπλούσερά του στοιχεῖα, οὔτε ἐπὶ
 τοῦ ἠλεκτρομέτρου νὰ φανῆ κάμμία ἐνέργεια. Περιεργότα-
 τον ὅμως εἶναι, ὅτι μία καὶ μόνη τοῦ ἰχθύος πληγὴ ἐδύνατο
 νὰ μαγνητίσῃ ἀμέσως τὴν ἐντὸς σιδηρᾶς τινος ἕλικος κει-
 μένην βελόνην, ὡς τοῦτο ἐνηργήθη καὶ ὑπὸ τοῦ Μόλλ διὰ
 τοῦ σπινθῆρος τῆς βολταικῆς σήλης. Ἐκ τῶν ῥηθέντων
 συμπεραίνεται, ὅτι ὑπάρχει μὲν ὁμοιότης τις μεταξὺ τοῦ
 ἠλεκτρισμοῦ καὶ τῆς εἰς τοὺς ῥηθέντας ἰχθύας παρατηρου-
 μένης δυνάμεως, ἀλλὰ καὶ διαφορὰ ὅχι μικρά. Ἡ διαφο-
 ρὰ αὕτη γίνεται καταφανεζέρα ἐκ τῶν ἀκολουθῶν παρα-
 τηρήσεων. Ἄ. ὅτι ὁ ἰχθύς δύναται νὰ δώσῃ βεβαίαν τινα
 διεύθυνσιν τῆς πληγῆς διὰ τοῦ ὕδατος, ἐνῶ ὁ ἠλεκτρισμὸς

καὶ γαλβανισμὸς διαχέεται ὁμαλῶς διὰ τοῦ ῥευστοῦ τούτου σώματος. β. ὅτι ὁ Οὐμβόλδος καὶ Βομβλάγδος κρατοῦντες ἠλεκτρικὸν γυμνωτὸν κατὰ τὴν κεφαλὴν καὶ οὐρὰν ἐδέχοντο ἄλλοτε μὲν ἀμφότεροι τὴν πληγὴν, ἄλλοτε δὲ μόνον ὁ ἕτερος γ. ὅτι ὁ ἰχθύς ἐν τούτοις δὲν ἐφαίνετο λαμβάνων κάμμίαν πληγὴν. Τὰ φαινόμενα ταῦτα δὲν συμφωνοῦσι παντελῶς μὲ τὰς γνωστὰς ιδιότητας τοῦ ἠλεκτρισμοῦ καὶ γαλβανισμοῦ. Ἄλλ' ἐὰν καὶ συνεφώνουν, δὲν ἐδικαίωνον πάλιν τὴν ἐκδοχὴν τῶν λοιπῶν ζωτικῶν φαινομένων ὡς ἐνεργειῶν τοῦ ἠλεκτρισμοῦ. Οἱ ῥηθέντες ἰχθύες ἔχουσι πρὸς τὰς ἐκτεθείσας ἐνεργείας ἰδίον τι ὄργανον, τοῦ ὁποίου ἡ δύναμις, ἢ μᾶλλον ἢ ἐπίδρασις τῆς βουλήσεως ἐπ' αὐτὴν, ἀφανίζεται διὰ τῆς ἀποτομῆς τῶν νεύρων. Τὸ ὄργανον τοῦτο εἶναι ὅπλον προσιδιάζον εἰς τὰ ῥηθέντα ζῶα, καὶ δεδομένον εἰς αὐτὰ παρὰ τῆς φύσεως εἰς ἄμυναν. Βλέπομεν καὶ ἔντομα φωσφοροῦντα, καὶ ζῶα διαιτώμενα ἐν ὑψηλοῖς καὶ ἔχοντα παράδοξόν τινα περιουσίαν θερμότητος. Ἀλλὰ τίς θέλει ζητήσῃ δι' αὐτῶν ν' ἀποδείξῃ, ὅτι γαλβανισμὸς, φῶς καὶ θερμότης ταυτίζονται μὲ τὴν ζωτικὴν δύναμιν;

Ἄν μεταξὺ τῶν ἠλεκτρικῶν ἰχθύων καὶ τῆς βολταϊκῆς στήλης ὑπάρχῃ τοσαύτη διαφορὰ, πόσον μεγαλητέρα ἔπεται νὰ ᾖναι ἢ μεταξὺ τοῦ γαλβανισμοῦ καὶ τῆς νευρικῆς δυνάμεως! Ὅσοι φυσιολόγοι ἐταύτισαν τὰς ῥηθείσας δυνάμεις, ἐπλανήθησαν βέβαια μέγαν. Ὁ γαλβανισμὸς, ἢ ἠλεκτρισμὸς ἐρεθίζει μόνον τὰ νεῦρα, ὡς τὰ ἐρεθίζουσι καὶ τὸ φῶς καὶ ἄλλαι μηχανικαὶ ἐπενέργειαι, ἢ διεγείρει μόνον τὴν νευρικὴν δύναμιν, ἀλλὰ δὲν ἐνεργεῖ μόνος του τὰ φαινόμενα. Ἄμα παρετήρησαν τοὺς μυῶνας συσπλομένους διὰ τῆς τοῦ γαλβανισμοῦ ἐπιδράσεως, δὲν ἐδίστασαν νὰ ὑποθέσωσιν, ὅτι ἡ συζολὴ αὕτη εἶναι ἄμεσος ἐνέργεια τοῦ γαλβανισμοῦ, ἐνῶ ἦτο τῆς νευρικῆς δυνάμεως, ἐρεθιζομένης μόνον ὑπὸ τοῦ γαλβανισμοῦ, ὡς καὶ ὑπὸ πάσης ἄλλης ἐξωτερικῆς ἐπιδράσεως. Ἡ ἀλήθεια τούτου ἀποδεικνύεται ἐκ τῆς παρατηρήσεως ὅτι, ἂν τὸ νεῦρον διατμηθῇ, καὶ τὰ

ἄπο ἀκροῦ αὐτοῦ συναφθῶσιν, ὁ μηχανικὸς ἐρεθισμὸς τοῦ ἄνωτέρου μέρους τοῦ νεύρου δὲν διαβιβάζεται μέχρι τοῦ μυῶνος, ὥστε νὰ συστείλῃ αὐτόν. Ἐὰν δ' ὁ εἰς πόλος τῆς βολταϊκῆς στήλης τεθῆ εἰς κοινωνίαν μὲ τὸν μυῶνα, ὁ δ' ἕτερος μὲ τὸ ἄνωτερον ἄκρον τοῦ ἀποτμηθέντος νεύρου, ὁ ἠλεκτρισμὸς διαβιβάζεται καὶ ἡ συστολή ἐνεργεῖται. Νεῦρον ἄρα κεχωρισμένον εἰς τμήματα, ἐπιτεθειμένα ἐπ' ἄλληλα, εἶναι μὲν τῆς ἠλεκτρικῆς, ὄχι δὲ καὶ τῆς νευρικῆς δυνάμεως ἀγωγόν. Ἐντεῦθεν συμπεραίνεται ἡ διαφορὰ τοῦ ἠλεκτρισμοῦ ἀπὸ τῆς νευρικῆς δυνάμεως. Ὁμοίως γεννᾷ ὁ γαλβανισμὸς εἰς τὸ ὄμμα μας τὸ αἶσθημα τοῦ φωτός, ὄχι διότι εἶναι ὁ αὐτὸς μὲ τὴν νευρικὴν δύναμιν, ἀλλὰ διότι ἐρεθίζει αὐτήν, ὡς συμβαίνει καὶ δι' ἰσχυρᾶς πληγῆς, ἢ κολάφου, ὅτε συνειθίζομεν νὰ λέγωμεν, ὅτι τὰ ὄμματά μας ἤσπραψαν.

Ἡ διαφορὰ τοῦ γαλβανισμοῦ καὶ ἠλεκτρισμοῦ ἀπὸ τῆς νευρικῆς δυνάμεως γίνεται καταφανεστέρα καὶ ἐκ τῶν ἐπομένων παρατηρήσεων.

Τὰ νεῦρα, τὰ ἐκ τοῦ ἐγκεφάλου καὶ ῥαχίτου μυελοῦ ἐφ' ὅσον τὸ σῶμα διαπλούμενα, συνίστανται ἐκ δεσμίδων λεπτοτάτων ἰνῶν, αἱ ὁποῖαι χωρίζονται βαθμηδὸν εἰς λεπτοτέρας ἕως οὗ νὰ καταντήσωσιν εἰς τὴν λεπτότητα, ὥστε μόνον διὰ μικροσκοπίου ἰσχυρῶς τὰ ἀντικείμενα μεγεθύνοντος νὰ ᾔναι ὁρατά. Κατὰ τὸν Δύμαν καὶ Πρεβύστον συνιστῶσι 16,000 τῶν στοιχειωδῶν, οὕτως εἰπεῖν, τούτων ἰνῶν, νεῦρον μόλις μιᾶς γραμμῆς πάχος ἔχον. Ἄν καὶ ἡ τοσαύτη λεπτότης ὑπερβαίνει τὰ ὄρια τῆς φανταστικῆς μας δυνάμεως, καὶ φαίνεται εἰς πολλοὺς ἀπίστευτος, μᾶς πείθει ὁμῶς καὶ ἐπιπόλαιος παρατήρησις, ὅτι ἡ λεπτότης αὕτη δὲν ἀρκεῖ νὰ ἐξηγήσῃ τὰ συνηθέστατα τῆς σωματικῆς ἡμῶν ζωῆς φαινόμενα. Αἱ νευρικαὶ δηλ. ἴνες φαίνονται διήκουσαι χωρὶς διακοπῆς ἀπὸ τοῦ ἐγκεφάλου εἰς τὸ μέρος, ὅπου καταλήγουσιν· ἐξ αὐτῶν αἱ μὲν αἰσθητήρια διήκουσιν ἀπὸ τοῦ ἐγκεφάλου καὶ τοῦ ῥαχίτου μυελοῦ πρὸς τὴν ἐπιδερμίδα, αἱ δὲ κινητήρια, αἱ ὁποῖαι ἔχουσιν ἄλλην ἀρχὴν, πρὸς τοὺς μυῶνας. Ἐκάστη τῶν λεπτῶν τούτων ἰνῶν

περιενδύεται λεπτότατον ὑμένα, ἀπομονοῦντα αὐτὰς, ὡς ἡ μέταξα τὸ σιδηροῦν σύρμα εἰς τὰ ἠλεκτρομαγνητικὰ πειράματα. Ὁ ὑμὴν οὗτος φαίνεται ὅτι ἀπομονώνει τὴν νευρικήν δύναμιν κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἥττον· ὥστε ὁ εἰς νευρικήν τινα ἵνα δι' ἐξωτερικῆς ἐπενεργείας δοθεὶς ἐρεθισμὸς διατρέχει ὅλον τὸ μῆκος αὐτῆς μέχρι τοῦ ἐγκεφάλου, καὶ τὸ ἀνάπαλιν, ὁ ἐρεθισμὸς, ὁ διὰ τῆς βουλήσεώς μας δοθεὶς εἰς τὸ κεντρικὸν ἄκρον τῆς νευρικῆς ἵνός, διοχετεύεται εἰς τὸν ὠρισμένον μυῶνα, χωρὶς νὰ μεταβῆ εἰς ἵνα ἐτέραν. Ἄν π. χ. κεντηθῶ μὲ βελόνην, ἐρεθίζεται διὰ τοῦ κεντήματος μία νευρική ἴς, καὶ αὕτη διαβιβάζει τὸν ἐρεθισμὸν ἀνευ διακοπῆς, ἢ μεταδόσεως μέχρι τοῦ ἐγκεφάλου. Ἄν κεντηθῶ μὲ δύο βελόνας, διακρίνω ἀμέσως τὴν διαφορὰν διότι τότε ἐρεθίζονται δύο νευρικαὶ ἵνες, ἑκάτερα τῶν ὁποίων, ἀπομονομένη διὰ τοῦ ῥηθέντος ὑμένος, διοχετεύει ἀσυγχύτως τὸν ἴδιον αὐτῆς ἐρεθισμὸν εἰς τὸ κεντρικὸν τοῦ ἐγκεφάλου ὄργανον. Ἄν ὁ ὑμὴν δὲν ἀπεμόνωνε τὴν νευρικήν δύναμιν, ἤθελεν εἶσθαι ἀκατάληπτον, πῶς ἡδυνάμην νὰ διακρίνω τὰ δύο κεντήματα. Καὶ αἱ νεώτεραι τῶν ἀνατόμων καὶ φυσιολόγων παρατηρήσεις (ἴδε Muellers Physiologie B. I, p 368. ἔτι Ehrenbergs und Poggendorfs Annalen der Physik 1835. n. 7. p. 449.) μᾶς διδάσκουσιν, ὅτι αἱ ῥηθεῖσαι στοιχειώδεις ἵνες τῶν νεύρων δὲν διαιροῦνται περαιτέρω εἰς λεπτοτέρους κλαδίσκους, ἀλλ' ἐκάστη προχωρεῖ μονοφυῆς, ἐφόσον δύναται τις ν' ἀκολουθήσῃ τὸν δρόμον τῆς διὰ τοῦ μικροσκοπίου. Ἐπεταὶ ἐντεῦθεν, ὅτι ὅσα σημεῖα ἐρεθιστὰ ἔχω ἐπὶ τῆς ἐπιδερμίδος μου, τοσαῦτα διάφοροι νευρικαὶ ἵνες ὑπάρχουσι, διαβιβάζουσαι τὸν ἐρεθισμὸν εἰς τὸν ἐγκέφαλον. Ἄν λοιπὸν ἡ ἀνατομία διδάσκη, ὅτι ὅλα τὰ τῆς ἀφῆς αἰσθητήρια νεῦρα συνέρχονται καὶ συναποτελοῦσι τὸ ὀπισθεν ἡμισυ μέρος τοῦ ῥαχίτου μυελοῦ, ἔπεται, ὅτι ὅλαι αἱ τῆς ἀφῆς αἰσθητήριαι ἵνες, αἱ ἐξ ὅλης τῆς ἐπιφανείας τῆς ἐπιδερμίδος ἐρχόμεναι, συνάγονται εἰς τὸ ῥηθὲν μέρος τοῦ ῥαχίτου μυελοῦ. Ἄν ἤδη εἰς πᾶσαν τετραγωνικὴν γραμμὴν τῆς ἐπιδερμίδος

ἀριθμηθῆ μία μόνη αἰσθητήρια ἴς, [ἀν καὶ ὁ ἀριθμὸς αὐτῶν ἦναι πιθανῶς πολλὰ μεγαλύτερος], εὐρίσκεται, ὅτι ἀναλογούσιν εἰς ἕκαστον τετραγωνικὸν δάκτυλον 144, καὶ εἰς ἕκαστον τετραγωνικὸν πόδα 20,736. εἰς πᾶσαν δὲ τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ σώματος, λογιζομένην εἰς 12 τοῦλάχιστον τετραγωνικούς πόδας, ἴνες 248,832. Ἐπειδὴ ὅλαι αὐται αἰ ἴνες συνερχόμεναι ἀποτελοῦσι τὸ ἀπίσω ἡμισυ μέρος τοῦ ῥαχίτου μυελοῦ, τὰ ὁποῖον δὲν εἶναι παχύτερον ἕξ τετραγωνικῶν γραμμῶν, ἔπεται, ὅτι τὸ ἕκτημόριον τῶν 248,832, ἦτοι 41,472 ἴνες ἔχουσιν ὁμοῦ πάχος μιᾶς μόνης τετραγωνικῆς γραμμῆς, καὶ ἐπειδὴ ἡ τετραγωνικὴ ρίζα τοῦ 41,472 εἶναι ὡς ἔγγιστα 204, ἑκάστη ἴς, θέλει ἔχει πάχος ἴσον 204 τῆς γραμμῆς. Ἄλλ' ἠριθμήσαμεν ἀνωτέρω μόνον τὰ αἰσθητήρια νεῦρα, τὰ ἐκ τῆς ἐπιδερμίδος συνερχόμενα, ὄχι δὲ καὶ τὰ ἐκ τοῦ ἐντὸς τοῦ σώματος. Ἄν προστεθῶσι καὶ ταῦτα, ἡ ἄνω εὐρεθείσα λεπτότης τῶν νεύρων θέλει αὐξηθῆ πολὺ περισσότερον. Ὅτι δὲ αἰσθητήρια νεῦρα διήκουσι καὶ εἰς τὰ ἐντὸς τοῦ σώματος, ἀποδεικνύει ὄχι μόνον ἡ ἀνατομία, ἀλλὰ καὶ ἡ παρατήρησις, ὅτι εἰς τοὺς σπασμούς, τοὺς ρευματισμούς καὶ τὰς φλογώσεις αἰσθανόμεθα ἀλγηδόνας, καθαρῶς διακρινόμενας ἀπὸ τῶν κατὰ τὴν ἐπιδερμίδα προξενουμένων, καὶ ἐπομένως δι' ἄλλων νευρικῶν ἰνῶν διαβιβαζόμενας. Ἐὰν πρὸς τούτοις ἐνθυμηθῶμεν ὅτι εἰς τὸν ῥαχίτην μυελὸν ὑπάρχουσιν αἰμοφόρα ἀγγεῖα καὶ χυμοὶ, μὴ ἔχοντα αἴσθησιν, ἀλλ' ὅμως πληροῦντα χῶρον, ὅσους πρέπει ν' ἀφαιρεθῆ ἀπὸ τὸν ῥηθέντα τότε κατανοοῦμεν τὴν ἀφάντασον λεπτότητα τῶν αἰσθητήριων ἰνῶν. Καὶ ὅμως αἰ λεπτόταται αὐται ὁδοὶ τῆς αἰσθήσεως εἶναι τόσον πισταὶ, ὥστε ποτὲ κέντημα, γενόμενον εἰς μέρος τι τοῦ δακτύλου τοῦ ποδὸς, δὲν μᾶς φαίνεται ὅτι ἔγεινεν εἰς ἕτερον μέρος προσεχὲς ἢ ἀπώτερον. Ἡ ἐρεθισθεῖσα λοιπὸν νευρικὴ δύναμις δὲν ἄγεται ὑπὸ τῆς ὑγρασίας τοῦ ῥαχίτου μυελοῦ, οὔτε μεταπηδᾷ ἀπὸ ἰνὸς εἰς ἵνα, ὡς ὁ ἠλεκτρισμὸς καὶ γαλβανισμὸς.

Αἰ παρατηρήσεις αὐται ἀποδεικνύουσιν ἐναργῶς τὴν με-

γάλην μεταξὺ τῆς νευρικῆς δυνάμεως καὶ τοῦ ἠλεκτρισμοῦ ἢ γαλβανισμοῦ διαφορὰν. Ὁ ἠλεκτρισμὸς καὶ γαλβανισμὸς ἀπάγονται διὰ τῆς ὑγρασίας καὶ τῆς ἐπαφῆς ἄλλου σώματος, ὃ δὲ μαγνητισμὸς διέρχεται διὰ πάσης ὕλης ἀδιαφόρως, οὐδ' ὅλως ὑπ' αὐτῆς παρεμποδιζόμενος· ἀλλ' εἰς τὸν ραχίτην μυελὸν, καὶ τοὶ περιλαμβανομένων δυσμυρίων καὶ πεντακισχιλίων περίπου ἰνῶν εἰς ἕξ τετραγωνικῶν γραμμῶν πᾶχος, μένει ὅμως ὁ ἐρεθισμὸς ἐκάστης ἰνὸς ἀπονυμωμένος, οὐδὲ μεταδίδεται εἰς τὴν ἐγγὺς κειμένην. Ἐὰν διὰ τοῦ κατὰ τὸν δάκτυλον κεντήματος ἠεθίζοντο περισσώτεραι ἴνες διὰ μεταπηδήσεως τῆς ἐρεθισθείσης νευρικῆς δυνάμεως, ἤθελε παράξει τὸ κέντημα τοιοῦτον αἶσθημα, ὡς ἐὰν ἐκεντᾶτο ὅλος ὁ δάκτυλος, ὡς π. χ. συμβαίνει, ὅταν πληγῇ ἢ συνθλιβῇ ἰσχυρῶς κατὰ τὸν ἀγκῶνα τῆς χειρὸς ὁ νευρικός κλάδος, ὃ εἰς τοὺς δακτύλους διήκων. Διότι τότε ἐρεθίζονται διὰ μιᾶς ὅλαι αἰ αἰσθητήριαι ἴνες, αἱ ἀπὸ τῶν δακτύλων ἐρχόμεναι, καὶ ἐπειδὴ ὁ ἐρεθισμὸς οὗτος ἔρχεται εἰς τὸ κεντρικὸν τοῦ ἐγκεφάλου ὄργανον ἐξ αὐτῶν ἐκείνων τῶν μερῶν, ὅπουθεν δεχόμεθα συνήθως τὸν ἐρεθισμὸν τῶν δακτύλων δὲν δυνάμεθα πλέον νὰ τὸν διακρίνωμεν ἀπὸ τούτου. Τὸ αὐτὸ συμβαίνει καὶ εἰς τὴν λεγομένην μυρμηκίαν σιν τοῦ ποδός, προερχομένην ἐκ τῆς ἰσχυρᾶς συνθλίψεως τοῦ νευρικοῦ κλάδου, τοῦ διήκοντος εἰς τὸν πόδα.

Ὅχι δὲ μόνον εἰς τὰς αἰσθητηρίας ἴνας τῶν νεύρων παρατηρεῖται ἡ ῥηθεῖσα ἀπομόνωσις τοῦ τῆς νευρικῆς δυνάμεως ἐρεθισμοῦ, ἀλλὰ καὶ εἰς τὰς κινητηρίας, τῶν ὁποίων αἱ ρίζαι συναποτελοῦσι τὸ ἔμπροσθεν ἡμισυ μέρος τοῦ ραχίτου μυελοῦ. Τούτων τῶν ἰνῶν ὁ ἐρεθισμὸς, εἴτε ἐκ τῆς βουλήσεώς μας, εἴτε ἐξ ἄλλης αἰτίας προερχόμενος, παράγει συζολὴν εἰς τοὺς μύας, ἀλλ' ὄχι κἀνὲν αἶσθημα. Εἰς τὰς ἴνας ταύτας λαμβάνει ἡ νευρική δύναμις ἐναντίαν διεύθυνσιν τῆς πρώτης διευθυνομένη ἀπὸ τοῦ ἐγκεφάλου πρὸς τοὺς μυῶνας. Δύναμαι δὲ καὶ ἐνταῦθα νὰ ἐκτείνω ἓνα δάκτυλον, ἐνῶ κρατῶ ἕτερον ἀκίνητον, ἢ τὸν κάμπτω. Ἡ διαφορὰ αὕτη τῆς ἐνεργείας προέρχεται ἐκ τῆς συζολῆς

ένος μόνον μέρους τῶν μυῶν, τῶν εὐθυνόντων καὶ καμπτόντων τοὺς δακτύλους, καὶ δεχομένων τὰς νευρικὰς ἴνας ἐξ ἑνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ κλάδου. Ἄρα κινεῖται εἰς μίαν τινὰ ἴνα ἡ νευρική δύναμις, ἐνῶ εἰς τὴν προσεχῆ αὐτῆς ἀκίνηται οὐδὲ διαδίδεται ἢ κίνησις τῆς ἀπ' ἐκείνης εἰς ταύτην κατὰ τὴν φύσιν τοῦ ἠλεκτρισμοῦ καὶ γαλβανισμοῦ.

Ἐκ τῶν μέχρι τοῦδε ῥηθέντων συμπεραίνεται, ὅτι ἡ νευρική δύναμις, ἥτις διαβιβάζει τὰς προσβολὰς τοῦ ἐκτὸς ἡμῶν κόσμου εἰς τὸ κεντρικὸν τῆς ψυχῆς μᾶς ὄργανον, καὶ ἀναγγέλλει αὐτὰς εἰς αὐτήν, φέρει δὲ τὸ ἀνάπαλιν τὰς προσταγὰς τῆς βουλήσεώς μας εἰς τοὺς ὑπηρετικούς μυῶνας, εἶναι τῆς ἠλεκτρικῆς καὶ γαλβανικῆς δυνάμεως πάντη διάφορος. Ἡ νευρική δύναμις εἶναι τρόπον τινὰ ἡ μεσιτεύουσα δύναμις μεταξὺ τῆς αὐλοῦ ψυχῆς καὶ τοῦ ὑλικοῦ σώματος, ἢ ὁ δεσμὸς, ὁ συνάπτων τὴν ψυχὴν μὲ τὸ σῶμα. Μεταβαίνομεν ἤδη εἰς ἕτερον ζήτημα πολὺ σπουδαιότερον.

Εἶδομεν ὅτι ὁ ἐρεθισμὸς τῆς νευρικῆς δυνάμεως ἀποτελεῖ καὶ τὴν αἴσθησιν καὶ τὴν κίνησιν, καὶ ὅτι εἶναι συνδεδεμένη μὲ τὰ νεῦρα καὶ ἀχώριστος, ὅτι τὸ κέντρον αὐτῆς εἶναι ὁ ἐγκέφαλος. Ἀναφύεται λοιπὸν ἐνταῦθα τὸ ζήτημα, ἂν ἡ ἐν ἡμῖν ἀρχὴ τῆς αἰσθήσεως, νοήσεως καὶ βουλήσεως ᾗναι αὐτὴ ἡ νευρική δύναμις, ἢ ἄλλο τι αὐτῆς ὑψηλότερον. Τὸ σπουδαιότατον τοῦτο καὶ ἐμβριθέστατον ζήτημα διεπραγματεύθησάν τινες τῶν νεωτέρων φυσιολόγων, ἰδιαίτερον εἰς τὴν Γαλλίαν (Raspail κ. λ.), μὲ τόσῃν ἐπιπολαιότητα, ὥστε ἡ ἀδόκιμος λύσις του τείνει εἰς ὑποσήριξιν τῆς ὑλοφροσύνης, καὶ ὑπονομεύει τῆς ἀθανασίας τὴν δόξαν. Ἡμεῖς θέτομεν αὐτὸ οὕτως. Ὑπάρχουσιν εἰς τὸν ἐγκέφαλον ἐνέργειαι πάντη διάφοροι τῆς νευρικῆς ἐνεργείας, καὶ πάλιν ἕτεραι, πείθουσαι ἡμᾶς, ὅτι ὑπάρχουν εἰς τὸν ἐγκέφαλον νευρικαὶ δυνάμεις, εἰς τὰς ὁποίας λείπουσιν αἱ ὑψηλότεραι τῆς ψυχῆς ἐνέργειαι, ἢ ὄχι; Ἄν τὸ ζήτημα τοῦτο

λυθῆ καταφατικῶς, θέλομεν ἀναγκαίως πεισθῆ, ὅτι ἐνοικεῖ αὐτόθι ἄλλη τις ἄγνωστος δύναμις, διάφορος καὶ ὑψηλότερα τῆς νευρικής, μηδὸλως ἀκολουθοῦσα τοὺς νόμους αὐτῆς, ἀλλ' ἄλλους μᾶλλον ἐλευθέρους καὶ ἀνεξαρτήτους ἀπὸ τῆς ὕλης.

Ἐὰν διατέμωμεν νεῦρόν τι μυϊκόν, χάνει ἀμέσως τὴν δύναμιν τοῦ κινεῖν κατὰ βούλησιν τὸν μῦν, εἰς τὸν ὁποῖον τὸν νεῦρον διήκει· ἀλλ' ἐὰν ἐρεθίσωμεν μηχανικῶς τὸ ἀποχωρισθὲν μέρος τοῦ νεύρου, ὁ μῦς συζέλλεται παραχρῆμα· ἄρα τὸ νεῦρον δὲν ἔχασε διὰ τῆς ἀποτομῆς τὴν δύναμίν του, ἀλλὰ μόνον τὴν ἐπιρροὴν τῆς βουλήσεώς μας εἰς ἐρεθισμόν αὐτῆς καὶ κίνησιν. Ἡ νευρική δύναμις διαμένει εἰς τὸ νεῦρον καὶ μετὰ τὸν χωρισμὸν αὐτοῦ ἀπὸ τῆς τοῦ ἐγκεφάλου ἐπιρροῆς, καὶ διάμενει ἐπὶ μακρόν· διότι καὶ ἂν μετὰ ἔτη πολλὰ ἀπὸ τῆς ἀποτομῆς ἐρεθισθῆ μηχανικῶς τὸ ἀποχωρισθὲν νεῦρον, γεννᾶται ἡ ἀκουσία τοῦ μῦδος συζολῆ. Ἡ νευρική δύναμις ἔχει ἄρα τὴν ιδιότητα, ὅτι δὲν ἐνεργεῖ ποτε ἀφ' ἑαυτῆς, ἀλλ' ἔχει πάντοτε χρεῖαν ἐρεθισμοῦ τινος πρὸς ἐνέργειαν. Ἄν λοιπὸν ὑποτεθῆ, ὅτι ἡ νευρική δύναμις ταυτίζεται μὲ τὴν ψυχὴν, ἔπεται, τι διὰ τῆς ἀποχωρήσεως τοῦ νεύρου, ἀτεχωρίσθη μέρος τι τῆς ψυχῆς, ἀλλὰ τὸ ἀποχωρισθὲν μέρος τοῦ νεύρου ἔχει μὲν κατὰ τὰ ἀνωτέρω τὰς ιδιότητας τῆς νευρικής δυνάμεως, ὅχι δὲ καὶ τὸ αὐθαίρετόν καὶ αὐτοκίνητόν. Δείπει ἄρα εἰς αὐτὸ ὑψηλότερόν τι, τὸ ὁποῖον δὲν εἶναι ποτὲ ιδιότης τῆς νευρικής δυνάμεως· λείπει, λέγω, ἡ βούλησις καὶ ἡ νόησις. Ἄν νευρική δύναμις καὶ ψυχὴ ἦσαν τὸ αὐτὸ, ἔπρεπεν ἀναγκαίως εἰς πᾶν μέρος νεύρου νὰ ἦναι ἡ ἐνέργεια αὐθαίρετος, καὶ ἐπομένως ἠθέλομεν ἶδει κατὰ τοὺς πολυκινήτους καὶ πολυταράχους καιροὺς μας καὶ εἰς τὸ ἴδιον ἡμῶν σῶμα πραγματοποιούμενον τὸν μῦθον τοῦ Μενερίου Ἀγρίππα, κατὰ τὸν ὁποῖον τὰ μέλη ἐνεργοῦντα κατ' ἴδιαν ἕκασον βούλησιν συνώμοσαν κατὰ τοῦ ζομάχου. Ἄλλ' ὀφθαλμοφανῶς συμβαίνει τὸ ἐναντίον. Δύναμις τις ὑψηλότερα κυβερνᾷ ὁμαλῶς καὶ μονοκρατορικῶς ὅλα τὰ νεῦρα. Πρὸς ταῦτα ἤθε-

λε τις ἀντιβάλλει, ὅτι εἰς τὸν ἐγκέφαλον εὐρίσκεται πολλή νευρική ὕλη συσσωρευμένη, καὶ ἀποτελεῖ τὸ κέντρον τοῦ ἐγῶ, ἢ τῆς ἀτομικῆς μας ὑπάρξεως· διὰ τοῦτο ἡ νευρική δύναμις ὑψώνεται ἐνταῦθα διὰ τοῦ ὀγκωδεςέρου καὶ συνθέτωτέρου ὀργάνου τοῦ ἐγκεφάλου εἰς δύναμιν νοητικὴν καὶ βουλευτικὴν. Ὁ Φρειδρεῖχος δὲν συνεζάλη νὰ εἴπη εἰς τὸ σύγγραμμά του [allgemeine Diagnostik der psychischen Krankheiten p. 373], ὅτι ἡ αὐτὴ δύναμις πέπτει τὴν τροφήν εἰς τὸν ζόμαχον, ἐκκρίνει τὴν χολὴν εἰς τὸ ἥπαρ, νοεῖ δὲ καὶ βούλεται εἰς τὸν ἐγκέφαλον· ὅθεν ἐκλείπει μετὰ θάνατον. Καὶ δὲν προχωρεῖ, λέγει, ἡ ἀνάπτυξις τοῦ νοητικοῦ ἀπὸ τῶν ἀτελεςέρων ζῶων μέχρι τοῦ ἀνθρώπου κατὰ λόγον τῆς ἀναπτύξεως τοῦ ἐγκεφάλου αὐτῶν; Ἡ ἀπατηλὴ αὐτὴ διδασκαλία ἀναιρεῖται συντόμως κατὰ τὸν ἀκόλουθον τρόπον.

Ὅτι ἀπεδείχθη ἀνωτέρω περὶ τῶν νεύρων, ἔχει κῦρος καὶ περὶ τοῦ ἐγκεφάλου λεγόμενον. Ἐὰν συμβῆ βλάβη τις οἰαδήποτε εἰς τὸν ἐγκέφαλον, π. χ. εἰσροὴ αἵματος ἐν περιπτώσει ἀποπληξίας, ἢ πληγῆς, παρακολουθοῦσιν αὐτὴν σπασμοὶ ἀκούσιοι. Τουτέστιν αἱ ἐγκεφαλίτιδες ἴνες ἐρεθίζονται ἔξωθεν, καὶ ἡ ἐρεθισθεῖσα νευρική δύναμις παράγει τὴν συζολὴν τῶν μυῶν. Γίνεται δὲ ἡ συζολὴ ἀκουσία καὶ χωρὶς τῆς συνειδήσεως τοῦ πάσχοντος. Ὑποθέντος λοιπὸν, ὅτι ἡ ἐν τῷ ἐγκεφάλῳ νευρική δύναμις ταυτίζεται μετὰ τῆς ψυχῆς, ἔπεται, ὅτι κατὰ τὴν ῥηθεῖσαν περίεασιν ἡ ψυχὴ ἐνεργεῖ ἐκτὸς ἑαυτῆς, ἐναντίον τῆς βουλήσεως τῆς καὶ χωρὶς συνειδήσεως τῆς ἰδίας τῆς ἐνεργείας, τὸ ὅπου ἐν εἶναι ἀντίφασις. Καθ' ἡμᾶς συμβαίνει ἐνταῦθα τὸ αὐτὸ ὅ,τι καὶ εἰς τὸ ἀποτμηθὲν νεῦρον. Αἱ ἐγκεφαλίτιδες ἴνες ἔχουσι δύναμιν νευρικὴν, καὶ αὐτὴ κινεῖται εἰς ἐνέργειαν ὑπὸ τῆς ψυχῆς. Ἐὰν δὲ κινήθῃ δι' ἐξωτερικοῦ τινος ἐρεθισμοῦ, ἡ ἐνέργειά της γίνεται ἐν τῷ ἐγκεφάλῳ ὁμοίως, ἀλλὰ χωρὶς ἐλευθέρως βουλήσεως καὶ συνειδήσεως, τουτέστι χωρὶς τῆς ἐπιρροῆς τῆς ψυχῆς. Ἄρα ὑπάρχει εἰς τὸν ἐγκέφαλον δύνα-

μῖς τις, μόνον δι' ἐρεθισμοῦ ἐξωτερικοῦ ἐνεργοῦσα, ἐπομένως δὲ παθητικὴ καὶ ὄχι αὐτοκίνητος. Ἐπάρχει δὲ συγχρόνως καὶ ἑτέρα τις ὑψηλοτέρα δύναμις, τῆς πρώτης ἐκείνης πολὺ διάφορος, ἣτις οὐσα πάντη ἐλευθέρα, καὶ αὐτενεργὸς ἐμφανίζεται ὡς νοοῦσα καὶ βουλομένη. Τὸ αὐτενεργὸν καὶ αἰλοῦται ἰδιότητες τῆς νοήσεως καὶ βουλήσεως, αἱ θεωρούμεναι εἰς τὴν ὑψηλοτέραν ταύτην δύναμιν, δὲν ἀπαντῶνται εἰς κάμμίαν τῶν δυνάμεων τῆς φύσεως· διότι ὅλα αὗται ἀπαιτοῦσι πρὸς ἐνέργειαν ἐξωτερικὴν τινα αἰτίαν, ὡς παρατηρεῖται εἰς τὴν βολταϊκὴν σήλην καὶ εἰς τὴν διατηρουμένην ἰσορροπίαν τῆς φύσεως. Ἀναλογεῖ λοιπὸν μὲ αὐτὰς ἡ νευρικὴ δύναμις, ἡ δὲ ψυχὴ τοῦ ἀνθρώπου ἔχει ἐν ἑαυτῇ τὴν ἀρχὴν τῆς ἐνεργείας καὶ τοῦ ἐρεθισμοῦ, πράττει κατ' ἐλευθέραν βούλησιν, καὶ διαστέλλεται διὰ τοῦτου πολὺ ἀπὸ πασῶν τῶν δυνάμεων τῆς φύσεως. Τοῦτο κατενόησε πρὸ πολλοῦ ἤδη καὶ ὁ Κικέρων, ὅστις εἰς τὸ ἀξιόλογον πόνημά του περὶ γήρατος (de senectute cap. 21.) συμπεραίνει περὶ τῆς ἀθανασίας τῆς ψυχῆς ὡς ἀκολούθως. Quum semper agitetur animus, nec principium motus habeat, quia se ipse moveat, ne finem quidem habiturum esse (mihipersuasi) motus, quia nunquam se ipse sit relicturus. τουτέστιν. Ἐπεὶ ἡ ψυχὴ κινεῖται αἰεὶ, οὐδ' ἑτέραν τινα ἀρχὴν τῆς κινήσεως ἔχει ἢτε ὑφ' ἑαυτῆς κινουμένη, πέποιθα μὴδ' ἄρα πέρας ποθ' ἔξειν τὴν κίνησιν· οὐ γὰρ ἂν αὐτὴ ἑαυτὴν καταλίποι.

Ἡ κρανιοσκοπικὴ διδασκαλία τοῦ περιφήμου Γάλλ φέρεται ὑπὸ τινῶν ὡς ἐπιχείρημα ὑπὲρ τῆς τελείας ἐξαρτήσεως τῆς ψυχῆς ἀπὸ τοῦ σώματος, ἢ τῆς ταυτότητος τούτων, ἀλλὰ ζρεβλῶς καὶ ἠπατημένως. Τὰ σωματικὰ ὄργανα εἶναι αὐτὸ τοῦτο ὄργανα· ὡς τοιαῦτα δύνανται νὰ προξενήσωσιν ἐντύπωσιν τινα εἰς τὴν ψυχὴν, ἢ νὰ μεταδώσωσιν εἰς αὐτὴν διὰ τῆς ἐντυπώσεως καὶ τινα κλίσιν· ἀλλ' ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴν ἐλευθέραν μας βούλησιν ν' ἀκολουθήσωμεν τὴν κλίσιν ταύτην, ἢ μή. Διὰ τὴν διάφορον ποιότητα τῶν ὀργάνων δύναται ὁ διάφορος αὐτῶν ἐρεθισμὸς νὰ ἦναι ἰσχυρότερος ἢ ἀσθενέστερος, καὶ ἐπομένως νὰ διαδίδηται δι

αὐτῶν εἰς τὴν ψυχὴν ἰσχυρότερος ἢ ἀσθενέστερος ἐρεθισμὸς πρὸς τὴν καθ' ὄρμην καὶ ὄρεξιν ἐνέργειαν· ἀλλ' ἡ ψυχὴ, ἡ ὑψηλοτέρα ἐκείνη δύναμις, εἶναι ἐλευθέρη ν' ἀκολουθήσῃ τὸν ἐρεθισμὸν τοῦτον, ἢ νὰ ἐνεργήσῃ ἐναντίον αὐτοῦ· καὶ εἰς τοῦτο συνίσταται κυριώτερον ἡ ἠθικὴ τοῦ ἀνθρώπου δύναμις καὶ ἀξία, τῆς ὁποίας τὰ ἄλογα ζῶα στερούνται.

Δυνάμεθα καὶ ἄλλους ἰσχυροὺς λόγους νὰ φέρωμεν, ἀποδεικνύοντας ἐναργῶς τὴν μεταξὺ τῆς ψυχῆς καὶ τῆς νευρικῆς δυνάμεως διαφορὰν. Ἡ εἰς τὰς νόσους διακοπεῖσά ἰσορροπία τῶν δυνάμεων ἐκκυκεῖ πολλάκις εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς μας τὸ μυστηριώδες ἐσωτερικόν μας καὶ μᾶς συγχωρεῖ νὰ ἐμβλέψωμεν εἰς τὸ βάθος. Τοῦτο συμβαίνει καὶ εἰς τὰς κοινῶς, ἀλλ' ὄχι ὀρθῶς ὀνομαζομένας ψυχικὰς νόσους. Αὗται δὲν εἶναι νόσοι τῆς ψυχῆς, ὡς πολλοὶ ὑπέθεσαν, ἀλλὰ νόσοι τῆς νευρικῆς δυνάμεως, μεταδιδούσης εἰς τὴν ψυχὴν ἰνδάλματα ψευδῆ καὶ ἀνεσραμμένα, κατὰ τὰ ὁποῖα αὕτη κρίνουσα ἀπατᾶται, χωρὶς νὰ ἔχῃ τὰ μέσα τοῦ νὰ γνωρίσῃ τὴν ἀπάτην της, ἐνόσω ἡ νόσος διαρκεῖ. Ἐὰν π. χ. τὰ αἰσθητήρια ὄργανά μου μὲ ἀπατῶσιν οὕτως, ὥστε νομίζω, ὅτι ἀκούω φωνὰς, πραγματικῶς μὴ ἀκούων, καὶ βλέπω ἀνθρώπους, πραγματικῶς μὴ βλέπων, ὡς συμβαίνει καὶ ἐν ὀνείρῳ, τότε μὴ ἔχων λόγον ἑτεροίας πληροφορίας κρίνω κατὰ τὰς ὁποίας ἐδέχθην ψευδεῖς ἐντυπώσεις· αἱ δὲ κρίσεις καὶ τὰ συμπεράσματα εἶναι ὀρθά· διότι οὕτως ἤθελον κρίνῃ καὶ εἰς ὁμοίας πραγματικὰς περιστάσεις. Ἀκριβῆς παρατήρησις, τῶν ψυχικῶς νοσοίντων μᾶς πείθει, ὅτι τὰ ῥηθέντα εἶναι ἀληθῆ, καὶ ὅτι ἡ ψυχὴ δὲν νοσεῖ, ἀλλὰ μόνον παραπλανᾶται ὑπὸ ψευδῶν ἐντυπώσεων.

Ἦθελέ τις ἴσως ἀντιβάλλει ἐνταῦθα, ὅτι εἰς πολλοὺς ἡλίθιους καὶ αὐτόχρημα μαμμακῦθους δὲν φαίνεται οὐδ' ἔχνος ὑψηλοτέρας τινὸς πνευματικῆς δυνάμεως καὶ ὅτι μὲ τὴν νόσον τοῦ ἐγκεφάλου ἐκλείπει καὶ ἡ δύναμις τοῦ νοεῖν. Ἐπειδὴ λοιπὸν ἡ τοῦ ἐγκεφάλου νόσος ἀφανίζει τὰς ψυχικὰς δυνάμεις, ἔπεται, ὅτι ἡ ψυχὴ δὲν εἶναι ἄλλο τι εἰμὴ νευρικὴ δύναμις, ἐξοντουμένη μετὰ θάνατον.

Ἡ ἔνστασις αὕτη φαίνεται κατὰ πρώτην πρόσοψιν ὅτι ἔχει κάποιαν ἰσχύν, ἀλλὰ ἀκριβέστερα βασανιζομένη χρησιμεύει εἰς τὸ νὰ βεβαιώσῃ περισσότερον τὴν ἀλήθειαν τῆς γνώμης μας. Εἶναι ἀληθές, ὅτι ὑπάρχουσιν ἡλιθιοὶ, εἰς τοὺς ὁποίους μὲν παρατηρεῖται ἴχνος νοητικῆς δυνάμεως· ἀλλὰ πρέπει νὰ διακρίνωμεν τοὺς ἐκ γενετῆς τοιοῦτους ἀπὸ τῶν ἀπολεσάντων τὴν νοητικὴν δυνάμιν ὑπὸ νόσου τινός. Τῶν πρώτων ἡ ψυχὴ διὰ τὸ ἐλάττωμα τῶν ὀργάνων τῆς δὲν ἐδυνήθη νὰ λάβῃ προσηκούσας ἐντυπώσεις, ἐπομένως οὐδὲ προσηκόντως νὰ ἐμφανισθῇ ἐνεργούσα· εἰς τοὺς δευτέρους συμβαίνει πολλάκις φαινόμενόν τι τῆς μεγίστης προσοχῆς ἄξιον. Οἱ δυσυχεῖς οὗτοι ἀνακτῶνται μικρὸν πρὸ τοῦ θανάτου τὸ νοητικόν των. Ἐνῶ αἱ ζωτικαὶ δυνάμεις αἱ διὰ τῶν νοσῶδων των ἐνεργειῶν ἐπισκοτίζουσαι τὴν ψυχὴν ἀπομαραίνονται, παύει ἡ ἐπιβλαβὴς αὐτῶν εἰς τὴν ψυχὴν ἐπίδρασις, καὶ ἡ ψυχὴ προκύπτει ἐκ τοῦ θνήσκοντος σκήνους τῆς μὲ παράδοξον καθαρότητα καὶ ἡρεμίαν. Πολλὰ παραδείγματα ἐδυνάμεθα νὰ φέρωμεν πρὸς ἐπικύρωσιν τοῦ λεγομένου· ἀρκεῖ δὲ τὸ παράδειγμα νοήμονός τινος ἀνδρὸς καὶ ἐπισήμονος, ὅστις ὑφ' ὑδρωπος ἐγκεφαλίου κατήνησεν εἰς τὸσαύτην ἡλιθιότητα, ὥστε ἡ ἀσυναρμόσως ἐνίστε προφερομένη ὑπ' αὐτοῦ λέξις Domine ἦτο τὸ μόνον θλιβερὸν λείψανον τῆς προτέρας τοῦ πνεύματός του δυνάμεως. Οὗτος ἐξησθένησε τελευταῖον ἐξ ὀλοκλήρου· ἀλλὰ κατὰ λόγον τῆς ἐλαττώσεως τῶν ζωτικῶν του δυνάμεων ἠύξανεν ἡ δύναμις καὶ εὐκρίνεια τοῦ πνεύματός του, ὥστε συμφρονήσας ἠσθάνθη τὴν ἰδίαν του κατάστασιν καὶ μὲ πλήρη ἀφοσίωσιν καὶ γαλήνην ἀπεδέχετο τῆς ζωῆς του τὸ τέλος. Χωρὶς νὰ γογγύξῃ δι' ὅσα ἔπαθεν, εὐγνωμονῶν δὲ μᾶλλον δι' ὅσας προτοῦ εἶχεν ἀπολαύσῃ εὐεργεσίας περιέμενε μεθ' ἡρεμίας τὴν τελευταίαν στιγμὴν τῆς ζωῆς του, διὰ νὰ καταλίπῃ ἐκείνην τὴν γῆν, ἣτις τίποτε πλέον δὲν ἠδύνατο νὰ τοῦ προσφέρῃ εὐάρεστον. Εἰς τὴν ἀνατομὴν τοῦ σώματος του ὁ ἐγκέφαλός του εὐρέθη πλήρης ὑδατος καὶ κατὰ μέγα μέρος ἐφθαρμένος. Τίς βλέπων τὸ μὲν ὄργανον ἐ-

φθαρμένον, καὶ τὰς ζωτικὰς καὶ νευρικὰς δυνάμεις ἐκλείπουσας, τὴν δὲ τοῦ πνεύματος ὄψιν λαμπρυνομένην, θέλει τολμήσῃ νὰ συγχέῃ τὴν ψυχὴν μὲ τὴν νευρικὴν δύναμιν;

Ὁ Ζιμμερμάννος διηγείται εἰς τὸ ἀξιολόγόν του περὶ πείρας πόνημα, ὅτι ἐγνώρισε γυναικὰ τιναμανικὴν, τῆς ὁποίας ἡ φρόνησις ἐπανῆλθεν ὀλίγας στιγμὰς πρὸ τοῦ θανάτου τῆς. Ἡ καρδία τῆς ἐστράφη τότε εἰς δέησιν τοῦ Θεοῦ, καὶ ἡ δέησίς τῆς ἦτο τόσο διαπυροσ καὶ περιεῖχε τόσο φράσεως ὕψος, ὥστε ἡ γῆ συγκρινομένη μὲ τὸ μεγαλεῖον τῶν ιδεῶν τῆς καὶ τὴν ἰσχὺν τῶν ἐκφράσεών τῆς ἐμηδενίζετο. Μετὰ τὸ τέλος τῆς θερμοτάτης δεήσεώς τῆς κατέπεσε καὶ ἐξέπνευσε. Ἡ καθαρότης αὕτη τοῦ πνεύματος καὶ εὐκρίνεια περὶ τὸ πέρας τοῦ βίου παρατηρεῖται καὶ εἰς ἄλλας ἀκόμη νόσους, ἰδίως δὲ εἰς τὰς στηθικὰς, εἰς τὰς ὁποίας πολλάκις τὸ πνεῦμα ἐμφανίζεται μὲ τόσο ὑψηλὴν καὶ ὑπερκόσμιον ἡρεμίαν, ὥστε φαίνεται ὅτι κατέλιπεν ἤδη τὴν γῆν καὶ ἐπηύγασε δι' αὐτὴν ὁ ὄρθρος γαληνοτέρας καὶ τελειοτέρας ὑπάρξεως. Ὁ Ἐρδερὸς ἐλυπεῖτο ὀλίγας στιγμὰς πρὸ τοῦ θανάτου του, ὅτι δὲν ἐδύνατο νὰ ἐκφράσῃ, πόσον καθαρὰ τὰ πάντα ἤρχισαν ἤδη νὰ φαίνονται εἰς αὐτόν. Ἡ καθαρότης αὕτη καὶ εὐκρίνεια ὑψώνεται πολλάκις εἰς εὐάρεστον προαίσθησιν τοῦ πλησιάζοντος τέλους. Παρατηρεῖται, ὅτι παῖδες δεικνύουσι πολλάκις περὶ τὸ τέλος τῆς βραχείας ζωῆς των πλοῦτον πείρας καὶ γνώσεων καὶ λόγου ἰσχὺν, πολλὰ ἀνώτερα τῆς ἡλικίας των. Τοῦτο δὲ εἶναι ἀσφαλὴς προάγγελος τοῦ προσερχομένου θανάτου. Ἡ περὶ τὸ τέλος τοῦ βίου ἐπιτεινομένη τοῦ πνεύματος ὀξύδερκεια καὶ εὐκρίνεια εἶναι ἴσως καὶ ὁ λόγος, διὰ τὸν ὁποῖον οἱ ἀρχαῖοι λαοὶ ἐκύρωσαν τὴν συνήθειαν τῆς τελευταίας εὐλογίας, τὴν ὁποίαν ἔδιδον εἰς τὸν πρωτόκοκον ἢ ἐκείνον ἐκ τῶν υἱῶν των, τὸν ὁποῖον κατέλειπον τῆς πατρῴας ἀρχηγόν.

Τίς δύναται τὰ πιστεῖσθαι, ὅτι ἡ μετ' εὐκρινείας ἐγειρομένη ψυχὴ καὶ αἱ καταπίπτουσαι καὶ ἐκλείπουσαι ζωτικαὶ καὶ νευρικαὶ δυνάμεις εἶναι ἓν καὶ τὸ αὐτὸ πρᾶγμα;

Οὐδείς! "Οστις δὲν πείθεται εἰς τοὺς θείους τῆς ἀποκαλύψεως λόγους θέλει πεισθῆ εἰς τοὺς λόγους τῆς φύσεως καὶ τοῦ διανοητικοῦ του, καὶ ποτὲ δὲν θέλει ἀποδεχθῆ τὴν στυγεράν ἐκείνην διδασκαλίαν, ἥτις μᾶς ἀφαιρεῖ πᾶν ὅ,τι ἔχομεν τίμιον καὶ παραμυθητικόν, χωρὶς νὰ μᾶς δίδῃ κἂν λόγον τῶν συναισθημάτων, τὰ ὅποια καταλείπει ἐντὸς ἡμῶν.

Φ.

Περὶ τῆς ἐλευθερίας τοῦ Βοσπόρου.

Πραγματευόμενοι τὸ περὶ ἐλευθερίας τοῦ Βοσπόρου ζήτημα, δὲν ἀξιούμεν νὰ πραγματευθῶμεν οὐδαμῶς τὸ γενικὸν τῆς Ἀνατολῆς. Σήμερον μεταξὺ Αἰγύπτου καὶ Κωνσταντινουπόλεως, εὐρίσκεται τὸ ζήτημα τοῦτο τεθὲν ἐκεῖ παρὰ τῆς Εὐρωπαϊκῆς πολιτικῆς ἐξαπατηθείσης, ὡς πρὸς τοῦτο, κατὰ τὴν ἐμὴν δοξασίαν· κατ' εὐτυχίαν ὁμως ἡ Γαλλικὴ κυβέρνησις, μῆτε συμμετέσχε τῆς ἀπάτης ταύτης, μῆτε τὴν ὑπέθρεψεν, ἀλλὰ τὸ ζήτημα εὐρίσκεται ἐνταῦθα, καὶ ἐνταῦθα πρέπει νὰ εὔρη τὴν λύσιν του. Ἡμεῖς πραγματευόμενοι τὸ παρὸν ζήτημα τοῦ ναυτικοῦ δικαίου, ὑποθέτομεν ὅτι τὸ τῆς Ἀνατολῆς ἔχει τὴν ἐσίαν του εἰς Κωνσταντινούπολιν μεταξὺ Ῥωσσίας καὶ Τουρκίας, διότι φρονοῦμεν ὅτι θέλει ἐπανεέλθῃ ἐκεῖ ὡς ἔγγιστα. Ἀξίωμα πλέον περισπούδασον δὲν ὑπάρχει, παρὰ τὸ τῆς ἐλευθερίας τῶν θαλασσῶν καὶ πρὸ πάντων τῶν ἰσθμῶν, τῶν συνεχουσῶν δύο θαλάσσας· ἀλλὰ τὸ ἀξίωμα τοῦτο μάλιχα, ἡ κενοδοξία καθημέραν ζητεῖ νὰ κατασρέψῃ πρὸς ὄφελός της. Δὲν ἐλησμονήσαμεν ὅτι ἡ Ἐνετία, εἰς τὰς ἐνδόξους της ἡμέρας, ἐζήτει νὰ κυριαρχῇ τῆς Ἀδριατικῆς θαλάσσης, καὶ ν' ἀποκλείῃ αὐτῆς τὰ πολεμικὰ πλοῖα τῶν ἄλλων ἐθνῶν· διότι τότε ἐθεώρει ὅτι ἡ ἀμυντικὴ γραμμὴ τῆς Ἐνετίας ἤρχιζε περὶ τὸ ζόμιον τοῦ Ἀδριατικοῦ κόλπου, καθὼς ἡ Ῥωσσία θεωρεῖ αὐτὴν ἀρχίζουσαν περὶ τὸν Ἑλλησποντον. Ἡ Ἐνετία δὲν εἶχε δικαίωμα νὰ κλείσῃ τὴν Ἀδριατικὴν θάλασσαν διότι δὲν ἦτον ἡ μόνη παραθαλασσία δύναμις· ἀλλ' ἐνόσφῃ ἡ Ἐνετία ἦτον ἰσχυρὰ, ἡ κυριαρχία της ἐπὶ τῆς Ἀδριατικῆς, διετηρήθη κατὰ τὰ μᾶλλον καὶ ἦτον.

Ἡ κυριαρχία τῆς Τουρκίας ἐπὶ τὸν Βόσπορον (καὶ ἐννοῶ μὲ αὐτὴν τὴν λέξιν τὴν μεταξὺ Εὐξείνου καὶ Μεσογείου

διώρυγα, ἀπὸ τὰς Κυανέας νήσους μέχρι τῆς ἐξόδου τοῦ Ἑλλησπόντου·) πολὺν καιρὸν ἐγένετο δεκτὴ ἀπὸ τὴν Εὐρώπην καὶ δικαίῳ τῷ λόγῳ, διότι ἡ Τουρκία ἦτον τὸ μόνον παραθαλάσσιον κράτος τοῦ Βοσπόρου, καὶ σχεδὸν καὶ αὐτοῦ τοῦ Εὐξείνου. Ἀλλὰ τὰ πράγματα μετήλλαξαν, ὅταν ἡ Ἄζοφία θάλασσα ἔπεσεν εἰς χεῖρας τῶν Ῥώσων· καθότι ὁ Εὐξείνος ἀπέκτησε τότε νέον παραθαλάσσιον κράτος· καὶ ὄχι μόνον ὁ Εὐξείνος, ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ὁ Βόσπορος· διότι βεβαίως, παραθαλάσσιοι θεωροῦνται ὅλοι ἐκείνοι, εἰς ὅσους ἡ διόδος τοῦ ἰσθμοῦ εἶναι ἀναγκαία διὰ νὰ εἰσδύσουν εἰς ἄλλας θαλάσσας· ἡ Ῥωσσία λοιπὸν διὰ μόνης τῆς κυριεύσεως τῆς Ἄζοφίας ἔγινε παραθαλάσσιον Κράτος τοῦ Βοσπόρου· ἔκτοτε ὁ Βόσπορος δὲν ἐδύνατο νὰ ᾗναι κλεισμένη θάλασσα καὶ τοῦτο ἐφφρόνησεν ἡ Ῥωσσία ἐπιζητήσασα ἐπιμόνως τοῦ Βοσπόρου τὴν ἐλευθερίαν· διὰ τοῦτο μέχρι καὶ περιλαμβανομένης τῆς συνθήκης τῆς Ἀδριανουπόλεως, ἐφρόντισε νὰ συνομολογήσῃ μετὰ τῆς Τουρκίας τὴν ἐλευθέραν εἴσοδον ἐντὸς τοῦ Βοσπόρου δι' ὅλα τὰ ἔθνη· ἀλλ' ἡ ἐλευθερία αὕτη περιορίζετο εἰς τὴν ἐμπορικὴν ναυτιλίαν, τὰ δὲ πολεμικὰ πλοῖα ἦσαν ἐξηρημένα.

Ἴδετε πῶς βαίνουν τὰ πράγματα. Ἡ Ῥωσσία ἐζήτει κατ' ἀρχάς νὰ μένῃ ἀνοικτὴ ἡ θύρα δι' ἧς ἐκοινωνοῦσε μετὰ τῆς Εὐρώπης· ὑσερότερον ἐθεώρησεν ὅτι τότε μόνον δύναται νὰ διαφυλάσῃ τις τὴν θύραν ἀνοικτὴν χωρὶς φόβον, ὅταν κρατῇ τὰς κλείδας καὶ δύναται νὰ τὴν κλείῃ εἰς τοὺς ἄλλους. Τοῦτο ἐσκόπευεν ἡ συνθήκη τοῦ Χουνκιὰρ - Σκελεσι, ἡ ὁποία πρέπει νὰ θεωρηθῇ ὡς τὸ πρῶτον ἔργον, δι' οὗ ἡ Ῥωσσία ἐζήτησε νὰ οἰκειοποιηθῇ τὸ δικαίωμα τῆς κλειδώσεως τοῦ Βοσπόρου καὶ τοῦ Εὐξείνου, δικαίωμα τὸ ὁποῖον μέχρι τοῦδε ἡ Τουρκία μόνη ἐνέμετο.

Ἡ ἔξωσις τῶν πολεμικῶν πλοίων ἀπὸ τὸν Βόσπορον καὶ ἀκολούθως ἀπὸ τὸν Εὐξείνον, καθιεροῦται πανδήμως ἀπὸ τὴν συνθήκην τοῦ 1809 μεταξὺ Τουρκίας καὶ Ἀγγλίας. Ὁ ναύαρχος Δουκουορβὲ παραβιάσας τὸ ζενὸν τοῦ Ἑλλησπόντου ἦλθε καὶ ἠγκυροβόλησε μετὰ τοῦ ζόλου του πλη-

σίον τῶν νήσων τοῦ Πρίγγιπος. Ἴδου τί περιέχει τὸ ἄρθ.
 II τῆς ἀπὸ 1809 συνθήκης. " Ἐπειδὴ ἐν παντὶ καιρῷ ἀπη-
 „ γορεύθη εἰς τὰ πολεμικὰ πλοῖα νὰ εἰσέρχωνται εἰς τὸ
 „ ζενὸν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, δηλ. εἰς τὸν ἰσθμὸν τοῦ
 „ Ἑλλησπόντου καὶ τοῦ Εὐξείνου, καὶ ἐπειδὴ ὁ ἀρχαῖος
 „ οὗτος κανὼν τοῦ Ὀθωμανικοῦ Κράτους πρέπει καὶ εἰς τὸ
 „ ἐξῆς νὰ διατηρῆται, ἐν καιρῷ εἰρήνης, παρὰ πίσης δυνά-
 „ μεως, ὅποια καὶ ἂν ἦναι, ἡ Βρετανικὴ αὐτὴ ὑπο-
 „ χρεοῦται νὰ συμμορφοῦται μὲ τὴν ἀρχὴν ταύτην."

Ἐμπορεῖ νὰ κάμῃ τις πλείστας παρατηρήσεις περὶ τοῦ
 ἄρθρου τούτου, ἀλλὰ περιορίζομαι εἰς δύο μόνον, ἀναγο-
 μένας εἰς τὸ ἀναχεῖρας ζήτημα. Πρῶτον, εὐκόλως δύναται
 τις ν' ἀνακαλύψῃ ἐν τῷ ἄρθρῳ τούτῳ, τὴν πρόθεσιν τῆς
 Ἀγγλίας τοῦ νὰ ἐμποδίσῃ εἰς τὰ Ῥωσικὰ πολεμικὰ πλοῖα
 τοῦ Ἑλλησπόντου τὴν διόδον. Τὰ πράγματα ἐσράφησαν
 κατὰ τῆς προθέσεως τοῦ διαπραγματευθέντος τὴν συνθήκην·
 ἀλλ' εἶναι βέβαιον ὅτι αἰλέξεις, πᾶσα Δύναμις ὅποια
 καὶ ἂν ἦναι, αἰνίττονται τὴν Ῥωσσίαν. Ἡ Ἀγγλία
 ἀντιπράττουσα κατὰ τῆς Ῥωσσίας ἠθέλησε περὶ τὰς Κνα-
 νέας νήσους νὰ κλείσῃ τὸν Βόσπορον· ἡ δὲ Ῥωσσία ἠ-
 θέλησε καὶ αὐτὴ κατὰ τὸν Ἑλλησπόντον νὰ κλείσῃ
 τὸν Βόσπορον, πολιτευομένη κατὰ τῆς Ἀγγλίας. Μά-
 ταια δολιεύματα τῆς ἰδιοτελείας! Ἡ Ἀγγλία ἠπατήθη
 περὶ τὸ 1809, καθὼς ἡ Ῥωσσία ἐγελάσθη, ἐλπίζω, πε-
 ρὶ τὸ 1833. Μόνη ἡ δικαιοσύνη δὲν ἀπατάται, διότι δὲν
 ζητεῖ πώποτε ν' ἀπατήσῃ. Ἀνοίξατε εἰς ὅλον τὸν κόσμον τὴν
 διώρυγα ταύτην τῆς Κωνσταντινουπόλεως, καὶ ἂς μὴ ζητῆ ἕ-
 καστος ἡμῶν νὰ τὴν οἰκαιοποιηθῇ· ἡ ἐλευθερία δὲν ὑπόκειται
 εἰς ἀπάτην, καθὼς καὶ ἡ πολιτικὴ.

Ἐνόσφ ἡ Ὀθωμανικὴ ἐπικράτεια ἦτον ἰσχυρὰ, ὁ Βό-
 σπορος ἀληθῶς σφαλισμένος ἐγγυᾶτο τὴν ἀσφάλειαν τῆς
 Εὐρώπης ἡ ὅποια, ἔχουσα τὴν Τουρκίαν προμαχῶνα κατὰ
 τῆς Ῥωσσίας, ὄφειλε νὰ καταβάλλῃ πᾶσαν προσπάθειαν
 πρὸς ὀχύρωσιν τοῦ προμαχῶνος τούτου, ἀναγνωρίζουσα εὐ-
 λαβῶς τὴν οὐδετερότητα καὶ συναινοῦσά εἰς τὸ κλείσιμον

τοῦ Ἑλλησπόντου, διὰ τούτου δὲ εἰς τὸ κλείσιμον τοῦ Εὐξείνου· διότι εἶναι ἀναντίρρητον, ὅτι ὅταν ὁ Βόσπορος διαμένη οὐδέτερος, ἢ Ῥωσσία ἐντὸς τοῦ Εὐξείνου θέλει προσατεύεται καὶ δεσμεύεται ἐνταυτῷ διὰ τὸν λόγον τοῦ ὅτι, ἢ μὲν Εὐρώπη δὲν δύναται νὰ προσβάλη ἐν τῷ Εὐξείνῳ τὴν Ῥωσσίαν· ἢ δὲ Ῥωσσία δὲν ἔμπορεῖ νὰ ἐξέλθῃ τοῦ Εὐξείνου διὰ νὰ προσβάλη τὴν Εὐρώπην. Οὕτως ἐχόντων τῶν πραγμάτων ἤθελεν ὑπάρξῃ ἰσότης μεταξὺ τῶν μερῶν· διότι ἢ Ῥωσσία τότε, μῆτε ἤθελε κινδυνεύει νὰ πάθῃ κατὰ τὸν Εὐξείνον, μῆτε ν' ἀπειλῇ τοὺς ἄλλους. Ἐν μέρος θαλάσσης, δι' αὐτοῦ τοῦ μέσου, ἤθελε παύσῃ, κοινῇ συναινέσει, τοῦ νὰ ἦναι ζάδιον πολέμου καὶ ἐπειδὴ τὸ μέρος τοῦτο δὲν ἐχρησίμευεν εἰς οὐδένα, οὐδεὶς εἶχε δικαίωμα νὰ παραπονεθῇ.

Δὲν θαυμάζω λοιπὸν, ὅτι ἡ συνθήκη τοῦ 1809, μεταξὺ Τουρκίας καὶ Ἀγγλίας, ἀνεγνώρισε τοῦ Βοσπόρου τὸ κλείσιμον καὶ συνήνεσαν εἰς, τοῦτο αἱ ἄλλαι δυνάμεις· κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν, τοῦ Βοσπόρου ἢ οὐδετερότης δὲν ἦτον μυθώδης, διότι τὸ Ὀθωμανικὸν κράτος ἐδύνατο νὰ διατηρήσῃ αὐτήν· ἀλλὰ σήμερον συμβαίνει τὸ αὐτό; Βεβαίως ὄχι. Ἡ συνθήκη τοῦ Χουνκιάρ - Σκελεσσι ἔθεσεν ὡς χρῆν, ὅτι εἰς τὸ ἐξῆς ἀντὶ νὰ ἦναι ὁ Βόσπορος οὐδέτερος καὶ ἀνεξάρτητος, θέλει χρησιμεύσει εἰς τὴν Ῥωσσίαν, ὡς γέφυρα κατὰ τῆς λοιπῆς Εὐρώπης. Ἀπὸ τότε τὰ πάντα μετεβλήθησαν· διὰ τοῦτο πρέπει νὰ γίνῃ χρῆσις ἄλλων μέσων πρὸς διατήρησιν τῆς ἀληθοῦς καὶ πραγματικῆς τοῦ Βοσπόρου οὐδετερότητος.

Ἐν παρόδῳ ἀναφέρομεν, ὅτι δὲν πρόκειται νὰ ζερήσῃ τις τὴν Κωνσταντινούπολιν μερικῶν ὠφελημάτων, τὰ ὅποια ἔχει ἐκ φύσεως, καὶ νὰ θυσιάσῃ τις αὐτήν διὰ νὰ ἀμεριμνήσῃ ἢ Εὐρώπῃ ἢ φύσιν ἐδωρήσατο εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν τὸ πλεονέκτημα τοῦ νὰ ἦναι ἡ ἀποθήκη τοῦ Ἀσιατικοῦ ἐμπορίου καὶ τοῦ πολιτισμοῦ. Ἀντὶ νὰ παρεμποδίσωμεν τὸν προορισμὸν τοῦτον, ἄς τὸν ὑποβοηθῶμεν μάλισα. Ἡ Κωνσταντινούπολις πρέπει νὰ μείνῃ πόλις παγκόσμιος, ὅπου ὁ

λα τὰ ἔθνη τῆς Ἀνατολῆς συναπαντώμενα θέλουν ἐξευγενίξῃ τὰ ἦθη των, καὶ ἐναλλάτῃ τὰ πλούσια προϊόντα τῆς γῆς καὶ τῆς βιομηχανίας των. Πᾶν σύστημα ἀπεναντιούμενον εἰς τὴν κλῆσιν ταύτην, φρονῶ ὀλέθριον καὶ ὀλιγόβιον ἐνταυτῷ, διότι ἔχει τὴν φύσιν αὐτὴν πολέμιον· ἀλλὰ διὰ τῆς οὐδετερότητος μάλιστα θέλομεν διατηρήσει τὸ παγκόσμιον τῆς Κωνσταντινουπόλεως, τὸ ὅποιον εἶναι δῶρημα τῆς φύσεως· διότι ἡ Κωνσταντινούπολις τότε μάλιστα ἔσεται ἡ πόλις ὅλων τῶν ἔθνῶν καὶ ἡ καθέδρα τοῦ ἐν τῇ Ἀσίᾳ Εὐρωπαϊκοῦ πολιτισμοῦ, ὅτε μὴν ἀνήκουσα εἰς κανὲν ἔθνος καὶ εἰς κάμμιαν ἐπικράτειαν δὲν ἤμπορεῖ νὰ χρησιμεύσῃ εἰς χεῖρας κανενὸς ὡς ὄπλον κατὰ τῆς Εὐρώπης.

Οἱ Τούρκοι ἔσφαλον μέχρι τοῦδε, διότι κατέχοντες τὸν Βόσπορον δὲν ὠφελούντο οἱ ἴδιοι· τοῦτο ἦτον λυσιτελὲς πρὸς τὴν Εὐρώπην· ἀλλὰ δὲν ἐπέτρεπον ν' ὠφεληθῶσιν ἀποχρώντως καὶ οἱ ἄλλοι, καὶ τοῦτο ἦτον δυσύχημα· διότι ἐξ αἰτίας των ἀπετύγχανεν ἡ κλῆσις τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Τῶρᾶ ἐπιθυμοῦμεν καὶ ἐπιζητοῦμεν τὴν οὐδετερότητα ὑπὲρ τοῦ Βοσπόρου, καθὼς καὶ ἐπὶ τῆς ἰσχύος τῶν Τούρκων, ὡς ἀναγκαῖον ὄρον τῆς Εὐρωπαϊκῆς ἀνεξαρτησίας· τὴν ἐμπορικὴν καὶ ἐξευγενιστικὴν δραστηριότητα, διότι τοῦτο ἡ φύσις αὐτὴ ἐφίεται.

Ἡ διὰ τοῦ Βοσπόρου ἐλευθέρα διόδος θέλει ἐξασφαλίσαι τὴν πολιτικὴν του οὐδετερότητα· ἡ δὲ καθημέραν γινομένη μεταβολὴ τῶν θεσμῶν α] ἐγγυᾶται τὴν ἐμπορικὴν δραστηριότητα·

Κατὰ ποῖον δικαίωμα ἡ Ῥωσσία ἐναντιοῦται εἰς τοῦ Βο-

α] Ἐγγύσεις τῆς ἐμπορικῆς δραστηριότητος εἶναι ἡ ἀσθένεια τῆς Τουρκίας ἡ ὅποια τὴν ἀναγκάζει νὰ σέβεται τὸ Εὐρωπαϊκὸν ἐμπόριον· ἡ ἀσθένεια τῆς Τουρκίας εἶναι ἀναγκαία διὰ νὰ γίνῃ ἡ Κωνσταντινούπολις κέντρον πολιτισμοῦ καὶ ἐμπορείου τοῦ κόσμου· αἱ θεσμοθεσίαι, τὰς ὁποίας εἰς τὸν Κουλ-χανὲ ὑπεσχέθη ὁ Σουλτάνος εἶναι σύμπτωμα τῆς Τουρκικῆς ἀσθενείας· ἀλλ' αὐταὶ αἱ θεσμοθεσίαι δὲν θέλουν πώποτε ὑπάρξει ἀληθῶς· εἶναι κακὸν τὸ νὰ μὴν ἐκλαμβάνωνται τὰ συμπτώματα τῆς ἀσθενείας ὡς εὐρῶσγίας δείγματα.

σπόρου τὴν ἐλευθερίαν, καὶ ἐπομένως τῆς Μαύρης Θαλάσσης; Καμμία συνθήκη δὲν ἀπαγορεύει τὸν πλοῦν τῶν πολεμικῶν πλοίων ἐντὸς τοῦ Εὐξείνου, τοῦ ὁποίου τὸ κλείσιμον εἶναι συνέπεια τοῦ κλεισίματος τοῦ Βοσπόρου. Ἐπειδὴ τὰ πολεμικὰ πλοῖα ἐμποδίσθησαν νὰ εἰσέρχονται ἐντὸς τοῦ Βοσπόρου, συνέπεσεν, ἐκ συνέπειάς, ὁ Εὐξείνος ν' ἀπολαύσῃ τοῦ αὐτοῦ πλεονεκτήματος· ἀλλὰ ἐκ συνέπειας θέλει τὸ χάσει καθὼς τὸ ἀπέκτησεν· ἡ δὲ Ῥωσσία δὲν δύναται νὰ μεμφιμοιρῇ δικαίως περὶ τούτου, διότι δὲν ἔχει περισσώτερον δικαίωμα νὰ ζητῇ τοῦ Ἑλλησπόντου τὸ κλείσιμον διὰ νὰ ἐξασφαλίσῃ τὴν Σεβαστούπολιν, παρ' ὅ,τι οἱ Γάλλοι ἠθελον ἔχῃ νὰ ζητήσουν τὸ κλείσιμον τοῦ ἰσθμοῦ τοῦ Γιβραλτάρ διὰ νὰ προστατεύσουν τὸ Τουλὸν, ἢ οἱ Ῥώσσοι αὐτοὶ ν' ἀπαιτήσουν τὸ κλείσιμον τοῦ Σουνδ διὰ νὰ ἐξασφαλίσουν τὴν Πετρούπολιν. Ὁ Εὐξείνος δὲν εἶναι καὶ δὲν ἠμπορεῖ νὰ ᾔναι κλεισμένη θάλασσα, ἐπειδὴ δὲν ἔχει κἀνὲν γνώρισμα θαλάσσης κλεισῆς. Αὕτη δὲν εἶναι ἐσωτερικὴ τῆς Ῥωσσίας θάλασσα, ἔχει ἄλλους παρὰ τὴν Ῥωσσίαν παραθαλασσίους, δέχεται τὰς ἐκβολὰς τοῦ Δουνάβεως, καθὼς τοῦ Δνιεπέρ καὶ τοῦ Δνιεζέρ· ὅθεν τὸ κλείσιμον τοῦ Βοσπόρου δὲν εἶναι ἀρχὴ πολιτικῆ, ἀλλὰ τυχαῖον συμβεβηκὸς, καὶ τὸ συμβεβηκὸς τοῦτο εἶναι ἡ συνέπεια τῆς οὐδετερότητος τοῦ Βοσπόρου, καθὼς ἐννοήθη μέχρι τοῦδε ἢ οὐδετερότης αὕτη.

Ἄλλ' ἢ οὐδετερότης πρέπει νὰ διατηρηθῇ σήμερον μὲ μέτρα διάφορα ἀφ' ὅσα ἐχρησίμευσαν ἄλλοτε. Ὁ Βόσπορος ἄλλοτε διὰ νὰ διατηρήσῃ τὴν ἀνεξαρτησίαν του ἐκλείσθη εἰς ὅλον τὸν κόσμον· τῶρα πρέπει ν' ἀνοιγῇ εἰς ὅλους. Τρώντι, ὅταν ὅλοι ἠμποροῦν αἰφνηδίως νὰ ἐπιπέσουν ἐπὶ τὴν Κωνσταντινούπολιν, οὐδεὶς δὲν θέλει τὸ ἐπιχειρήσει, ἐνῶ σήμερον μόνη μία Δύναμις ἠμπορεῖ ἀτιμωρήτως νὰ τολμήσῃ τοιοῦτον τόλμημα, καὶ τοῦτο μακρὰν τῆς ἐπιβλέψεως τῶν ἄλλων δυνάμεων. Ἐκ τούναντίου ἐνόσω οἱ Ἀγγλικοὶ Γαλλικοὶ, Ῥωστικοὶ, καὶ Αὐστριακοὶ στόλοι διαπλέουσιν ἐλευθέρως τὸν Βόσπορον, ἢ Κωνσταντινούπολις ἔσεται ἐλευθέρη καὶ ἀνεξάρτητος διὰ τῆς ἀμοιβαίας τῶν δυνάμεων ἐπι-

φηρήσεως. Οί Τούρκοι άλλοτε είχαν ἀποχρώσαν δύναμιν διὰ νὰ διατηρήσουν τὴν ἀνεξαρτησίαν τοῦ Βοσπόρου· δὲν τὴν ἔχουν πλέον, καὶ ἡ Εὐρώπη πρέπει νὰ φροντίσῃ περὶ αὐτῆς. Καθημέραν ἀκούομεν ὅτι ἡ Εὐρώπη πρέπει νὰ ζήσῃ ἐντὸς τῆς Κωνσταντινουπόλεως προπύργιον ἐναντίον τῆς Ῥωσσίας καὶ προπύργιον λέγοντες ἐννοοῦμεν δύναμιν τινα· λοιπὸν ἄλλο προπύργιον τῆς Εὐρώπης ἐναντίον τῆς Ῥωσσίας δὲν εὐρίσκομεν νὰ θέσωμεν, παρὰ τὴν Εὐρώπην αὐτήν. Ὅλ' αἱ συνθήκαι καὶ ὅλ' οἱ χάρται τοῦ κόσμου δὲν ἀξίζουσιν ἐναντίον τῆς Ῥωσσίας, ὅσον ἐν πλοῦν 120 κανονίων.

Ἡ δευτέρα σκέψις μου περὶ τοῦ ἄρθρου τῆς συνθήκης τοῦ 1809 εἶναι ἡ ἑξῆς. Ἐπειδὴ τὸ ἄρθρον τοῦτο ἀναγνωρίζει ὅτι τοῦ Βοσπόρου ἡ οὐδετερότης εἶναι ἀρχαῖος κανὼν τοῦ Ὀθωμανικοῦ Κράτους, καὶ δικαίωμα ἀναπαλλοτρίωτον, ἐὰν ἡ Εὐρώπη νομίξῃ καλὸν τῆς οὐδετερότητος τὴν κατάργησιν, μετὰ τῆς Τουρκίας πρέπει νὰ πραγματοποιῆται περὶ τούτου καὶ ὄχι μετὰ τῆς Ῥωσσίας. Τοῦτο εἶναι σπουδαῖον· διότι ἡ Ῥωσσία δὲν ἔχει κανὲν δικαίωμα νὰ ἐπιζητῇ τοῦ Βοσπόρου καὶ τοῦ Εὐξείνου τὸ κλείσιμον· καμμία συνθήκη δὲν ἀναγνωρίζει ὅτι ὁ Εὐξείνος Πόντος ἦτον κλεισὴ θάλασσα. Τὸ ζήτημα τοῦτο εἶναι τόσον νέον, ὥστε φρονῶ, ὅτι ἐὰν μετὰ τὴν κατάργησιν τῆς οὐδετερότητος τοῦ Βοσπόρου, ἡ Ῥωσσία ζητήσῃ τινὰς ἐγγυήσεις διὰ τὸν πλοῦν τοῦ Εὐξείνου, εἶναι δίκαιον τότε νὰ ἐπέξεργασθῇ τις ποῖαι ἐγγυήσεις ἢμποροῦν νὰ τῇ χορηγηθῶσι, χωρὶς νὰ βλαφθῇ ἡ ἀρχὴ τῆς ἐλευθερίας τῶν θαλασσῶν. Ἡ Ῥωσσία δὲν εἶναι μὲν ἡ μόνη παραθαλάσσιος δύναμις τοῦ Εὐξείνου, ἀλλ' εἶναι ἡ κυριώτερα, καὶ μ' ὅλον ὅτι ἔχει ἀρκετὰς δυνάμεις πρὸς ὑπεράσπισίν της, καὶ δὲν χρήζει ἄλλων ἐγγυήσεων, εἶναι δίκαιον ὅμως νὰ ἐπέξεργασθῇ τις τὰς ἀξιώσεις, τὰς ὁποίας δύναται νὰ προτείνῃ· διότι κατ' οὐδένα τρόπον δὲν ἐπιθυμοῦμεν νὰ ἐξαίρεσωμεν ἀπὸ τὴν ἐλευθερίαν τῶν Ἀνατολικῶν θαλασσῶν, τὴν ὁποίαν ζητοῦμεν ἢ ἀποκαταστήσωμεν, καμμίαν δύναμιν ὅποια καὶ ἂν ᾖ ναι αὕτη. Ἡ Ῥωσσία ἀποσπάσασα ἀπὸ τὴν νομαδικὴν βαρβαρότητα τὸ μέρος ἐκείνο τῆς Ἀνατολικῆς Εὐ-

ρώπης τὸ περιβρεχόμενον ἀπὸ τὴν Μαύρην θάλασσαν, παρέδωκεν αὐτὸ εἰς τὸν πολιτισμὸν, διὰ τοῦτο τὸ εὐποίημα ἡ Εὐρώπη ὀφείλει εὐγνωμοσύνην εἰς τὴν Ῥωσσίαν.

Ἄλλ' ἐπ' ἀνερχόμενοι εἰς τὸ κύριον ζήτημα, νομίζομεν ἀναντιρρήτον, ὅτι μετὰ τῆς Ὀθωμανικῆς αὐλῆς μόνον πρέπει νὰ πραγματευθῶμεν περὶ τῆς καταργήσεως τῆς κλειδώσεως τοῦ Βοσπόρου, διότι εἶναι δικαίωμά της, τὸ ὁποῖον πρόκειται νὰ παραχωρήσῃ μὴ δυναμένη νὰ μεταχειρισθῇ αὐτὸ ἢ ἰδία. Διὰ τοῦτο ἡ Ὀθωμανικὴ Κυβέρνησις θεωρεῖ τοῦτο ὡς κυριαρχικὸν δικαίωμα, περὶ τοῦ ὁποῖου δὲν ὀφείλει λόγον εἰς οὐδένα. Περὶ τὸ 1833, μετὰ τὴν συνθήκην τοῦ Χουνκιάρ-Σκελεσι, ἡ Ἀγγλία παρεπονεῖτο ἐντὸς ὑπομνήματός τινος, ὅτι Ῥωσσικὰ πλοῖα εἰσῆλθον εἰς τὸν Βοσπορον ἐναντίον τῆς συνθήκης τοῦ 1809 ἢ Τουρκία ἀπεκρίθη ὅτι τὸ κλείσιμον τοῦ Βοσπόρου εἶναι ἐν τῶν κυριαρχικῶν δικαιωμάτων τῆς Α. Τ. καὶ δὲν ἐκπηγάξει ἀπὸ τὴν συνθήκην τοῦ 1809 ἢ ὁποῖα ἀνεγνώρισε μόνον τὴν ὑπαρξίν του ἔπομένως ἡ Πόρτα ἠδύνατο νὰ κάμῃ τὴν χρῆσιν, τὴν ὁποῖαν ἔκρινεν ὠφέλιμον εἰς τὰ συμφέροντά της νὰ κάμῃ, καὶ νὰ τὴν παραχωρήσῃ ἢ νὰ τὴν διατηρήσῃ χωρὶς νὰ ἠμπορῇ κανεὶς νὰ παραπονεθῇ νομίμως περὶ τούτου· ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον ἀπεκρίθη μετὰ λόγου ἡ Πόρτα εἰς τὴν Ἀγγλίαν κατὰ τὸ 1833, δύναται νὰ ἀποκριθῇ μὲ τὸν αὐτὸν λόγον καὶ εἰς τὴν Ῥωσσίαν κατὰ τὸ 1839, ἐὰν τῇ ἀρέσῃ νὰ παραιτηθῇ κατὰ τὴν ζήτησιν τῆς Εὐρώπης ἀπὸ τὸ δικαίωμα τοῦ κλεισμοῦ τοῦ Βοσπόρου, τὸν ὁποῖον δὲν δύναται νὰ ὑπερασπισθῇ· μόνον λοιπὸν μετὰ τὴν Τουρκίαν πρέπει νὰ διαπραγματευθῇ τὸ ζήτημα τῆς ἐλευθερίας τοῦ Βοσπόρου.

Μένει ἐν τελευταίον ζήτηματὸ πλέον σπουδῆς ἄξιον καὶ τὸ πλέον δύσκολον. Πῶς δηλ. νὰ ἐπιχειρισθῶμεν τὰς περὶ τῆς ἐλευθερίας τοῦ Βοσπόρου διαπραγματεύσεις, καὶ κατὰ ποίας περιστάσεις; ἐνῶ οἱ σύλλοι τῆς Ἀγγλίας καὶ τῆς Γαλλίας ἐλλειμνίζονται εἰς τὰ Βουρλά ἢ εἰς τὴν Τένεδον· τὸ νὰ ζητηθῇ διέως ὑπομνήματος ἢ ἐλευθερία τοῦ Βοσπόρου εἶναι πρᾶγμα πάντη ἀνωφελές, διότι τότε ἡ Τουρκία δὲν θέλει ἀπαντήσῃ

εἰς τοῦτο, ἀλλ' ἡ Ῥωσία. Τὰ πράγματα εἶναι εἰς τοιαύτην κατάστασιν εἰς Κωνσταντινούπολιν, ὥστε ἡ Πόρτα πώποτε δὲν θέλει ἐπιτρέψει τὴν εἴσοδον τοῦ Βοσπόρου, εἰμὴ μόνον εἰς τοὺς ἀτόλους οἱ ὁποῖοι ἤθελον εἰσέλθει ἄνευ ἀδείας. Πρέπει ἡ ἐλευθερία τοῦ Βοσπόρου νὰ ὑπάρχῃ πραγματικῶς προτοῦ νὰ ἀποκατασταθῇ ὡς δικαίωμα, διότι ἡ Πόρτα οὐδὲν θέλει παραχωρήσει ἀπὸ ἀδυναμίαν θέλει ἐπικυρώσει ὅμως ὕλα, καὶ κατὰ τοῦτο δὲν δύναμαι οὐδόλως νὰ τὴν μεμθῶ. "Αἱ δυτικαὶ δυνάμεις, ἔλεγεν ὁ Σουλτὰν Μαχμούδ, μοὶ ἐπρόσφερον τῶντι ἀδιαλείπτως τὴν βοήθειάν των κατὰ τῆς Ῥωσσίας, ἀλλ' ἐπειδὴ μέχρι τοῦδε αἱ περὶ βοηθείας προσφοραὶ των, ὅτε εἶχον ἀνάγκην αὐτῶν, δὲν ἔφερον περισσότερον ἀποτέλεσμα ἀφ' ὅσον ἔφερον αἱ ἀπειλαὶ των κατὰ τῆς Ῥωσσίας, ὅτε διεμαρτυρήθησαν κατὰ τῆς συνθήκης τοῦ Χουνκιὰρ σκελεσι, τὴν ὁποῖαν ἀφῆκαν αὐταὶ νὰ μοὶ ἐπιβληθῇ, καὶ ἐπειδὴ αὐταὶ ἔδειξαν μὲν ζόλους καὶ ἀπέστειλαν ὑπομνήματα, ἀλλ' ἐγὼ ἰδὼν τὴν Ῥωσίαν νὰ ὑπερισχύσῃ καὶ νὰ διατηρῇ τὴν συνθήκηνητης, δὲν θέλω πλέον δώκῃ πίσιν εἰς τοὺς λόγους τῶν δυνάμεων, εἰμὴ ὅταν οἱ ζόλοι των ἤθελον διαβῆ τὰ Δαρδανέλια. Τότε μόνον, τότε, θέλω κοινοποιήσει τὰ φρονήματά μου, διότι προτοῦ δὲν θέλω δυνηθῇ νὰ τὸ κάμω χωρὶς νὰ ἀφανισθῶ καὶ μέχρι ἐκείνης τῆς ὥραης, ὁποιασδήποτε ἀπαιτήσεις ἤθελε κάμῃ ἡ Ῥωσία, θέλω ἐνδώσῃ εἰς αὐτάς.

Ἐπάγω τὸ τελευταῖόν μου συμπέρασμα ἐν δυσὶ λέξεσι· ἡ ἐλευθερία τοῦ Βοσπόρου ἀποτελεῖ ὅλην τὴν Εὐρώπην προστάτιδα τῆς Τουρκίας, ἐν ᾧ ὁ κλεισμός τοῦ Βοσπόρου τὴν παραδίδει ἀφύλακτον εἰς μόνην τὴν καταπιεστικὴν προσασίαν τῆς Ῥωσσίας· ἄρα, ὅστις ἔχει ἓνα μόνον προσάτην ἔχει κύριον, καὶ ὅστις ἔχει πολλοὺς προσάτας, καὶ ἂν ἤθελον ἦναι ἀδύνατος, εἶναι ἀνεξάρτητος, διότι πολλοὶ προσάται ἰσορροποῦμενοι οὐδετεροῦνται.

Σαινμάρκ-Ζιραρδὲν

καθηγητῆς καὶ ἀντιπρόσωπος τῆς Γαλλίας.

Ὁ Καρκῖνος καὶ ἡ Μονομαχία.

Σκοπὸν δὲν ἔχω νὰ προσφέρω εἰς τοὺς ἀναγνώσας μου ὀλόκληρον τὴν ἰστορίαν τῶν κλινικῶν μου πειραμάτων, ἀλλὰ μόνον τὴν ἀκριβῆ ἔκθεσιν τῶν σκηνῶν, ὅσαι μὲ ἔκαμον τὴν βαθυτέραν ἐντύπωσιν καθ' ὅλον τὸ ἱατρικόν μου ζάδιον· οὔτε ὡς ἱατρὸς, οὔτε ὡς φιλόσοφος ὁμιλῶ, ἀλλὰ ὡς ἄνθρωπος συμπάσχων πρὸς τὰ δεινὰ τῆς ἀνθρωπότητος, ὡς παρατηρητὴς τῶν ἀρετῶν καὶ τῶν παθημάτων τῆς, ἀσχολοῦμαι εἰς τὸ νὰ διαγράψω τινὰς τῶν ζωηροτέρων ἀναμνήσεών μου, δια τὸ ἀσυνάρτητον τῶν ὁποίων ἂς μὴν ἀπορήσῃ ἐπομένως οὐδεὶς. Οὐδεὶς κοινὸς σύνδεσμος εἴμπορεῖ νὰ ἐνώσῃ τὰς μεμονωμένας σκιαγραφίας ἀφ' ὧν τὰ ἀπομνημονεύματα ταῦτα σύγκεινται· τὸ ἱατρικόν μου ἐπάγγελμα εἶναι τὸ μόνον κέντρον περὶ ὃ ζρέφονται ὅλα ταῦτα τὰ διηγήματα, ὡς ἀκτῖνες διάφοροι τῶν ὁποίων ἡ σύμπτωσις εἶναι πραγματικὴ, ἂν καὶ μόλις ἐπαισθητῆ.

Πάντες γινώσκομεν τὸ ἀρχαῖον τοῦτο ἀξίωμα, ὅτι αἱ γυναῖκες ἀντιθέτουσιν εἰς τὴν φυσικὴν ὀδύνην δύναμιν ψυχῆς καὶ καρτερίαν τῆς ὁποίας οἱ ἄνδρες εἶναι ἀνίκανοι. Αἱ γυναῖκες κύπτουσιν ὑπὸ τὸ βῆρος τῆς ἀλγηδόνοσ τοῦ ὁποίου ἤθελε συντρίφει ἡμᾶς, καὶ, προικισμέναί μὲ ὄργανισμὸν ἐλαστικώτερον καὶ νευρωδέστερον, ἀνακύπτουσι μὲ παράδοξον εὐκολίαν. Ἐμπεπιστευμέναί παρὰ τῆς θείας προνοίας τὴν φροντίδα τῶν γενεῶν καὶ τὴν μεταβίβασιν τῆς ζωῆς, προωρισμέναί εἰς τὸ νὰ τίκτωσι τὸν ἄνθρωπον ἐν λύπαις καὶ πόνοις, αἱ γυναῖκες ἔπρεπε, πρὸς ἐκπλήρωσιν τῶν βουλῶν τῆς φύσεως, ν' ἀντέχωσιν εἰς τὰ ὀδυνηρότερα παθήματα. Τὸ ἀκόλουθον διήγημα ἀποδεικνύει τοῦτο. Ἐκεῖνοι

ὅσων ἡ ὑπερβολικὴ εὐαισθησία δειλιᾷ πρὸς τὴν θείαν τῶν ἀνθρωπίνων βασάνων καὶ ἀποστρέφεται τὴν φρίκην καὶ τὴν ἀηδίαν τὴν ὁποίαν ἐμπνέουσιν, ὡς μὴ ῥίψωσι τὰ ὄμματά των ἐπὶ τῶν σελίδων τούτων, ὅπου ἡ ἀλήθεια εἶναι γυμνὴ, ἀλήθεια ἀπάρεστος καὶ φοβερά. Ἄλλ' αἱ ἰσχυρότεραι ψυχαὶ θέλουν προσηλωθῆ εἰς τὸ θέαμα τοῦτο ἐν ᾧ τὸ μέγεθος τῆς καρτερίας καὶ ἡ δύναμις τῆς θελήσεως παρίστανται ἐνωμένα μὲ τὴν κατανυκτικωτέραν εὐαισθησίαν.

Ἡ κυρία Δ. . καταγομένη ἐξ εὐγενῶν καὶ καλῶς ὑπανδρευμένη, ἔτρεφε πρὸ πολλῶν μηνῶν εἰς τὸ ζῆθός της καρκῖνον, ἀληθῆ μάστιγα τοῦ γυναικείου φύλου. Ἐπισκετόμενος αὐτὴν ὡς ἰατρός, δὲν ἔβλεπα ἄνευ βαθείας θλίψεως τὸ ὠραῖον αὐτὸ πλάσμα τοῦ ὁποίου ἡ γλυκύτης ἦτο τφόντι ἀγγελικὴ, πιεζόμενον ὑπὸ τῆς φρικτῆς ἐκείνης ἀσθενείας. Εἶναι γνωστὸν μετὰ ποίας ταχύτητος τὸ θηρίον τοῦτο, καταβιβρώσκον τὰ κρέατα τοῦ θύματος, ὑποβάλλει αὐτὸ ἀφ' ὥρας εἰς ὥραν εἰς νέαν ἀγωνίαν, καὶ φέρει εἰς τὸ στήθος του νέαν ὀδυνηροτέραν δῆξιν, ὑπερβαίνουσαν τοὺς σπαραγμοὺς τοῦ πυρὸς καὶ τοῦ σιδήρου. Κατάνυξιν ἐνέπνεεν ἡ ὑπομονὴ καὶ σχεδὸν ἡρεμία τῆς γυναικὸς ταύτης βασανιζομένης ἀπὸ σκληρᾶς ὀδύνας. Ποτὲ δὲν ἠκούετο ἡ φωνή της, καὶ μόλις ἐνίοτε ἐδάκρυνεν, ὅταν δὲ ἐπετυγχάνομεν νὰ τῇ προσφέρωμεν ζυγμᾶς τινὰς ἀναπαύσεως καὶ ἡσυχίας, ὑψωνε πρὸς ἡμᾶς τὰ τρυφερὰ καὶ ὠραῖα βλέμματά της, διὰ νὰ μᾶς ἐκφράσῃ τὴν ζοηρὰν εὐγνωμοσύνην της. Ἄν καὶ συνειθισμένος νὰ θεωρῶ τὸν ἄνθρωπον πολυειδῶς πάσχοντα, ἠσθανόμην βαθεῖαν συγκίνησιν εἰς τὴν περίσασιν αὐτὴν, καθ' ἣν ἡ πάσχουσα δὲν ἔδιδε κἀνὲν σημεῖον ἀνυπομονησίας ἢ θλίψεως, καθ' ἣν κἀνὲν δυσαρρεσκείας δεῦγμα δὲν ἀπεκάλυπτε τὰ βάσανά της.

Μίαν τῶν πρῶιων εὔρον αὐτὴν ἀναπαυομένην ἐπὶ τοῦ ἀνακλιτηρίου (sofa) τῆς αἰθούσης της· ἡ ὑπερβολικὴ ὠχρότης αὐτῆς ἐφαίνετο ἔτι μεγαλητέρα ὡς ἐκ τοῦ πορφυροῦ χρώματος τοῦ περικαλύπτοντος τὸ ἐπιπλον ἐκείνο ὑφάσματος. Μόνοι αἱ ὄφρεις μικρὸν συνηγμένοι καὶ τινες

ρύτιδες τοῦ μετώπου της ἀπεκάλυπται τὴν βίαν τὴν ὅποιαν ἐπέβαλλεν ἑαυτῇ καὶ τὴν νίκην τὴν ὅποιαν ἐνίκα. Ἐφριξα συλλογιζόμενος ὅποιαν ὀδύνην ἔκρυπτεν ἡ τοσαύτη ἐκείνη ἀπάθεια.

“ Ἰ Πῶς περάσατε τὴν νύκτα, ἐρώτησα αὐτήν; ”

Μὲ φωνὴν τρέμουσαν, ἄλλα ἠδεῖαν, μὲ ἀπήντησεν. “ Ἄ! ἡ νύξ αὐτῇ ἦτο τρόντι σκληρά. Πόσον εἶμαι εὐτυχῆς ὅτι ὁ σύζυγός μου δὲν εἶν' ἐδῶ, διότι ἠθέλεε πολὺ ὑποφέρει. ”

Εἰσήλθε τότε εἰς τὸ δωμάτιον, παίζων καὶ γελῶν, τετραετῆς παῖς, ὁ ροιογενῆς τῆς ἀσθενοῦς υἱός· ἡ θεὰ τοῦ ὥραιου καὶ ξανθοκόμου τούτου τέκνου, ἄγνοοῦντος ὅτι ἡ μήτηρ του ἐπάλαιε μὲ τὸν θάνατον, καὶ ὅτι ἐκεῖ ἀπέναντι αὐτοῦ ἐξέπνεε κατ' ὀλίγον, ἡ ἀντιπαράθεσις τόσης εὐθυμίας, τόσης ζωηρότητος καὶ τόσης εὐτυχίας πρὸς τὸν ἐπικείμενον ἐκείνον θάνατον, ἔλα ταῦτα ἀπετέλουν ἀπλουζάτην μὲν, ἀλλὰ τραγικωτάτην σκηνὴν, ὅποιας ἀπαντῶμεν συχνάκις εἰς τὸν ἰδιωτικὸν βίον, ἃν καὶ σπανίως παρατηροῦμεν. Ἐλαβα ἀνὰ χεῖρας τὸ παιδίον, καὶ θέσας αὐτὸ εἰς τὰ γόνατά μου, ἐπροσπάθησα νὰ τὸ προσηλώσω ὀλίγον, παίζων μὲ τὴν ἄλυσιν τοῦ ὥρολογίου μου, διότι ἐφοβούμην μὴ αἱ παιδικαὶ κραυγαὶ του καὶ τὰ θορυβῶδη σκιρτήματά του ταραξῶσι τὴν ἡσυχίαν τῆς μητρός· ἡ μήτηρ του ἔρριψεν ἐπ' αὐτοῦ τρυφερὸν καὶ ὀξὺ βλέμμα, μετὰ δὲ ταῦτα ἐκάλυψεν αἴφνης τὰ ὄμματα αὐτῆς μὲ τὴν λευκὴν, διαφανὴ καὶ ὑπὸ τῆς ὀδύνης ξηρανθεῖσαν χεῖρά της, καὶ ἔκλαυσε χωρὶς νὰ ἐκφωνήσῃ λέξιν. Ὅποσα αἰσθήματα, ὅποσας ιδέας καὶ ὅποσα δυσυχήματα δὲν ἀπεκάλυπτε τὸ σιωπηλὸν ἐκεῖνο κίνημα! ἡ μήτηρ ἀνεφαίνετο ὀλόκληρος κατ' ἐκείνην τὴν ὥραν, καὶ ὅλη αὐτῆς ἡ γενναιότης ἐξέλιπεν ἐνώπιον τοῦ υἱοῦ της.

Ἄλλ' ἡ ἀσθένεια ταχέως προοδεύσασα κατέσκησεν ἄφευκτὸν τὴν τομὴν, ὡς τὸ μόνον, ἃν καὶ ἄδηλον, μέσον τοῦ νὰ σωθῇ ἡ δυσυχῆς ἐκείνη γυνή. Εἰς τὴν ἐπίσκεψιν ταύτην εἶχα προσλάβει ἐπιτηδεῖόν τινα χειρουργὸν, ὅστις μ' ἐσύνδραμε μετὰ πολλοῦ ζήλου καὶ πολλῆς ἐπιτυχίας· αὐτὸς ἀνέλαβε νὰ διακοινώσῃ εἰς τὴν ἀσθενῆ τὴν λυπηρὰν ταύτην

τῆς τομῆς εἶδῃσιν, καὶ ἠρώτησεν αὐτὴν ἂν νομίξῃ ὅτι δύναται νὰ τὴν ὑποσῆσῃ. Μὲ Φλιβερόν ἀλλὰ γλυκὺ μείδιμα εἰς τὰ χεῖλη, ἐμφαῖνον ὅλην τῆς Δετικῆς ἀποφάσεώς της τὴν δύναμιν. “Ναί, μᾶς ἀπήντησεν· εἶναι κᾶμποσος καιρὸς ἀφότου σκέπτομαι περὶ τούτου, καὶ ἐξοικειώθην μὲ τὴν ἰδέαν αὐτὴν· θέλω λοιπὸν ὑποβληθῆ εἰς τὴν ἀνάγκην, ἀλλὰ μὲ δύο συμφωνίας. Πρῶτον, ὅτι ὁ σύζυγός μου δὲν θέλει εἰδοποιηθῆ περὶ τούτου πρὸ τῆς ἐπανόδου του· καὶ δεύτερον, ὅτι, γινομένης τῆς τομῆς, δὲν θέλουν μὲ δέσει τὰς χεῖρας, μηδὲ κλείσει τοὺς ὀφθαλμούς.”

Εἰς τὴν τελευταίαν ταύτην μάλις συμφωνίαν ἐπέμεινε μὲ τόσην δύναμιν, ὥστε δὲν ἐτολμήσαμεν νὰ ἀντιτείνωμεν· ἐπρασδιορίσθη ὅθεν ἡ ἡμέρα τῆς τομῆς, καὶ αὐτὴ μὲν ἦτο ἀτάραχος καὶ ἀποφασισμένη· ἀλλ’ ὁ χειρουργὸς μὲ ἐκύταζε μὲ πολλὴν ἀμφιβολίαν καὶ μὲ πολλὸν φόβον, τὸν ὁποῖον ἡ πάσχουσα κατενόησεν.

“Ὑποπτεύω, μᾶς εἶπε, τοὺς διαλογισμούς σας· ἀλλ’ ἐλπίζω νὰ σᾶς ἀποδείξω ὅτι ἡ γυναῖκα δύναται ὅταν πρέπη ν’ ἀναδείξῃ ἑαυτὴν γενναίαν.”

Τὴν ὀρισεῖσαν ἡμέραν, ἦτο δὲ τετάρτη, ὁ χειρουργὸς, ὁ βοηθός του καὶ ἐγὼ ἐθέσαμεν ἐπὶ τῆς ἀμάξης, ἥτις ἔμελλε νὰ μᾶς φέρῃ πρὸς τὴν πάσχουσαν, τὴν συλλογὴν τῶν πρὸς τὴν τομὴν ἀπαιτουμένων ἔργαλείων. Καί, ἄς ὁμολογήσω ἐνταῦθα ἀδυναμίαν, τὴν ὁποίαν οἱ συναδελφοί μου θέλουν κατακρίνει, παραχῆ καὶ φρίκη μὲ κατέλαβον ὅταν ἐσυλλογίσθην ὅτι τὰ βασανιστήρια αὐτὰ ἔργαλεῖα ἔκοψαν τὴν ζωὴν πολλῶν γυναικῶν.

“Εἶσαι βέβαιος, ἐρώτησεν ὁ ἰατρὸς τὸν ὑπηρέτην του, ὅτι τὰ πάντα εἶναι εἰς τὴν θέσιν των, καὶ ὅτι δὲν ἐλησμονήσαμεν τίποτε.”

Ἐλαβεν ἀπάντησιν καταφατικὴν, ἀλλὰ μὴ εὐχαρισθηθεὶς εἰς ταύτην ἐπεσκέφθη ὁ ἴδιος τὴν θήκην, καὶ ἐβεβαιώθη αὐτοῖς ὄμμασιν ὅτι ἐλήφθησαν ὅλα τὰ προφυλακτικά· ἡ τόση αὐτοῦ πρόνοια αὐτὴ δὲν ἦτο χωρὶς λόγον, διότι μίαν ἡμέραν, τὸ ἐνθυμοῦμαι μὲ θλίψιν μου ἀκόμη, εἶδα δυστυχή

τινα ἄνθρωπον ἐκφυχήσαντα εἰς τὰς χεῖρας τοῦ χειρουργοῦ διὰ μόνον τὸν λόγον ὅτι δὲν εὐρέθη πρόχειρον εἰδικόν τι ἐργαλείον, τοῦ ὁποίου τὴν χρῆσιν ἀπήτησεν ἰδιαίτερα περίπτωσις, ἣ δὲ ἔλλειψις αὐτῆ ἔφερε τὸν θάνατον τοῦ ἀνθρώπου.

Ἡ πάσχουσα ἐκατόκει εἰς οἰκίαν ἀπέχουσαν τοῦ Λονδίνου περὶ τὰ δύο μίλλια. Κατὰ τὰς δύο ὥρας ἡ ἄμαξά μας ἔφθασεν εἰς τὴν θύραν της, καὶ καταβάντες εἰσῆλθομεν εἰς αἴθουσαν τῆς ὁποίας τὰ παράθυρα ἔβλεπον πρὸς τὸν λαμπρὸν τῆς οἰκίας κήπον· ἡ μεμονωμένη ταύτης θέσις καὶ ἡ ἐπικρατοῦσα ἐν αὐτῇ σιωπῇ προσῆκον τρώντι εἰς τὴν θλιβεράν σκηνὴν, ἣτις ἔμελλε μετ' ὀλίγον νὰ συμβῆ ἐν αὐτῇ. Ὁ ἐλθὼν νὰ μᾶς ἀνοίξῃ ὑπέρτης ἦτο ὠχρὸς, τὰ βλέμματά του ἦσαν ἄγρια, καὶ ἦτο πρόδηλον ὅτι μᾶς ἐθεώρει ὡς δημίους μᾶλλον ἢ ὡς ἰατρούς· Ὁ κοινὸς λαὸς καὶ αἱ συνδεδεμένοι μετ' αὐτοῦ τάξεις τῆς κοινωνίας δίδουσιν ἐν γένει ὀλίγην πίσιν εἰς τὴν ἰατρικὴν ἐπιστήμην, ἰδίως δὲ ἀποσρέφονται τὴν χειρουργικὴν σφαγὴν, οὕτως εἰπεῖν, ἣτις κατορθώνει μὲν ἐνίοτε νὰ σώσῃ τὴν ζωὴν ἐνὸς ἀνθρώπου, ἀλλ' ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ δὲν πράττει ἄλλο, εἰμὴ νὰ καταξοσχίξῃ τὰ σπαράττοντα αὐτοῦ κρέατα, καὶ νὰ φαρμακεύῃ τὴν ἀγωνίαν του. Μὲ θλίψιν μου ἔβλεπον τὴν προπαρασκευὴν μας, διότι καὶ σήμερον μετὰ μακρὰν πείραν ἡ θέα αὕτη μ' ἐμπνέει πάντοτε κάποιον τρόμον. Τὰ τόσα ἐκεῖνα χειρόμακτρα, ἡ ἐτοίμη νὰ δεχθῆ τὸ αἷμα τοῦ θύματος λεκάνη, τὸ θερμὸν ὕδωρ, ὁ σπόγγος, ἡ ζιλιπνότης τῶν ἐργαλείων τὰ ὁποῖα ἀκονοῦσι καὶ δοκιμάζουσιν, ὅλα αὐτὰ μὲ φαίνονται φρικαλαῖα. Ὅχι, αἱ παρασκευαὶ τῆς μάχης δὲν εἶναι τόσον ἀπευκταῖαι· βροντοῦν τὰ πυροβόλα, τὰ ὅπλα λάμπουσι, καὶ πανταχόθεν ἠχοῦσι τὰ τύμπανα καὶ οἱ αὐλοὶ, καὶ ὅλη ἐκεῖνη ἡ λαμπρὰ καὶ ἀρειμάνιος πομπὴ μεθύει τὸν ἄνθρωπον ἐλπίδος, δόξης καὶ ὑπεροφίας· ἀπεναντίας τὸ ταμεῖον τοῦ χειρουργοῦ παρίσχησι τὴν σκοτεινὴν θέα ὀδυνηρῶν βασάνων, τῶν ὁποίων ἡ ἐπιτυχία εἶναι ἄδηλος.

Ἐμηνύσαμεν τέλος τὴν πάσχουσαν ὅτι τὰ πάντα ἦσαν ἔτοιμα, καὶ ὅτι αὐτὴν μόνην ἐπεριμέναμεν.

Ὁ χειρουργός, τοῦ ὁποίου εἶχεν ἤδη σκληρυνθῆ ὁ χαρακτήρ καὶ ξηρανθῆ ἢ εὐαισθησία, μακρὰν τοῦ νὰ ἀνησυχῇ ὡς ἐγώ, ἐθεώρει ὅτι πρόκειται ἀπλῶς νὰ ἐκπληρώσῃ τὸ ἐπάγγελμά του καὶ νὰ λάβῃ ἀφορμὴν νὰ δείξῃ τὴν ἐπιτηδειότητά του· ἐγγέλα ὅθεν μὲ τοὺς φόβους μου καὶ ἐγύμναζε μάλιστα τὸ πνεῦμά του εἰς τινὰς ἀκαίρους ἀσεϊσμούς, τοὺς ὁποίους μὲ ἀγανάκτησιν ἀπέκρουον, ὅτε ἠνοιχθῆ ἢ θύρα καὶ εἰσῆλθεν ἡ Κ. Δ. . . . παρακολουθουμένη ὑπὸ δύο ὑπηρετῶν. Ἡ φυσιογνωμία της ἦτο ἀθόρυβος, ἀλλὰ βεβιασμένη, τὸ βῆμα ἀτάραχον, ἐπὶ δὲ τοῦ ὠχροῦ αὐτῆς προσώπου, μεϊδίαμα ὅμοιον μὲ τὰς τελευταίας ἀκτίνας χειμερινοῦ ἡλίου, ἐμαρτύρει τὴν μελαγχολικὴν της καρτερίαν. Ἄν καὶ ἡλικίας εἰκοσιῆξ ἕως εἰκοσιεπτὰ ἐτῶν, ἂν καὶ χωρὶς τινὰ ζολῆν, ἂν καὶ ἐτοίμη νὰ πάθῃ τομὴν φρικτὴν ἀπειλοῦσαν αὐτῇ θάνατον, ἦτο μολαταῦτα εἰς τὴν κρίσιμον ταύτην συγμὴν ὠραία· ἡ μακρὰ αὐτῆς καὶ μαύρη κόμη, τῆς ὁποίας ζακτερὰ ἀντανάκλασις ἐποίκιλε τὸ χρῶμα καὶ ἠῦξαν τὴν καλλονήν, ἦτον ἐρριμένη ἐπὶ τοῦ μετώπου καὶ τῶν ὤμων της, τῶν ὁποίων ἡ λευκότης ἠδύνατο νὰ συνερισθῇ πρὸς τὴν λευκότητα τοῦ ἐλέφαντος· τὰ γαλανὰ της ὄμματα, συνήθως ἡμικεκαλυμμένα ὑπὸ μακρῶν κασαναίων βλεφαρίδων, εἶχον ἀποβάλλει τὸν χαρακτήρα τῆς νοθρότητος καὶ μελαγχολίας, ὅσις συνήθως ἀπετέλει τὴν κυριωτέραν αὐτῶν χάριν.

Ἀπεναντίας τώρα τὰ ἔβλεπέ τις ζίλιβοντα ἀπὸ ζωηρὰν ἀνησυχίαν, καὶ τῆς ψυχῆς ἢ δύναμις, καὶ ἡ ἰσχὺς τῆς θελήσεως ἀγωνιζόμεναι νὰ καταπαλαίσωσι συγχρόνως, καὶ τὸν φόβον τοῦ θανάτου, καὶ τὴν φρίκην τῆς οὐδύνης, δὲν ἐκατόρθωναν νὰ καταπνίξωσιν ἐξ ὀλοκλήρου τὸν φυσικὸν θόρυβον, ὅσις κατεφαίνετο εἰς τὰ βλέμματά της. Αἱ ἴγραμμαι τοῦ προσώπου της ἦσαν καγονικαὶ, καὶ ἡ τεχνικωτέρα γλυφὶς δὲν ἠθέλε διαγράψαι μὲ τελειοτέραν λεπτότητα καὶ ἀκρίβειαν, τὸ σχῆμα τοῦ σώματος καὶ τῆς ῥινός της. Ἡ ὄψις της, συνή-

θως ἀχρώματος, ἐφαίνετο διαφανὴς ὡς τὸ ἀλάβασρον, ἤδη ὅτε τὸ αἷμα, σφοδρῶς πρὸς τὴν καρδίαν συσραφέν, παρήτησε τὰ ἄλλα τοῦ σώματος μέρη. Ἐν γένει παρετηρήθη καὶ ἐβεβαιώθη διὰ μακρᾶς πείρας, καὶ πολλῶν παραδειγμάτων, ἂν καὶ τὸ πρᾶγμα φαίνεται παράδοξον, ὅτι αἱ ὠραιότεραι γυναῖκες εἶναι ἰδίως ἐκτεθειμέναι εἰς τὴν φοβερὰν αὐτὴν ἀσθένειαν.

Ἐπὶ τοῦ λεπτοτάτου λευκοῦ ἐνδύματος, τὸ ὁποῖον ἐφόρει ἐπιθέσαντες μέγα ἰνδικὸν σάλι, προσεκαλέσαμεν αὐτὴν νὰ καθήσῃ. Τόση λοιπὸν ἀθωότης καὶ τόση καλλονή, ἔλεγον κατ' ἔμαυτὸν, πέπρωται νὰ ὑποβληθῶσιν εἰς ἀγωνίαν θανάσιμον, ὁποῖαν ὁ δῆμιος δὲν ἐπιβάλλει εἰς τὸν ἔσχατον τῶν κακούργων! ἡ ἰδέα αὐτὴ μὲ κατεῖχε, καὶ φρίκην μ' ἐνέπνεε ἢ τόση αὐτὴ ἀδικία τῆς εἰμαρμένης· ἢ μόνη καταφυγὴ καὶ ἢ μόνη παρηγορία εἰς τοιαύτας περιζάσεις, εἶναι ἢ ἐλπίς ἀγαθωτέρου μέλλοντος.

Φιάλη οἴνου ἀξιολόγου καὶ ποτήριον ἐτέθησαν πλησίον τῆς ἐπὶ τῆς τραπέζης, αὐτὴ δὲ μ' ἔνευσε νὰ πλησιάσω, καὶ, ὡς κατανοοῦσα τὴν ταραχὴν μου, μὲ εἶπε νὰ πῶ ὀλίγον ἀπὸ τὸν οἶνον ἐκεῖνον. Θεωρῶν τὸ πρόσωπόν τῆς ἐκφράζον, εἰς τοιαύτην κρίσιμον περίστασιν, τοσαύτην πρόνοιαν ἅμα δὲ καὶ πονηρίαν, δὲν ἠδυνήθην νὰ μὴ συγκινηθῶ βαθέως.

“Ἐπιτρέψατέ με, εἶπον πρὸς αὐτὴ, νὰ σᾶς προσφέρω ρανίδασ τινὰς οἴνου.”

—Διατί ὄχι, ἂν νομίζετε ὅτι θέλει μὲ ὠφελήσει, ἀπήντησε μὲ φωνὴν μόλις ἀκουσμένην.

Τὰ χεῖλη τῆς ἤγγισαν τὸ ποτήριον, τὸ ὁποῖον μὲ ἀπέδωκεν ἔπειτα, λέγουσα μὲ ἐκφρασίαν ἡμέρου εὐθυμίας·

“Τελειώσατέ το, ἰατρὲ, διότι νομίζω ὅτι ἔχετε ἐπίσης μὲ ἐμὲ ἀνάγκην τονικοῦ. Ναὶ (καὶ ἐδῶ ἡ φωνὴ τῆς ἔθορυβήθη) σᾶς κατανοῶ καὶ εὐγνωμονῶ διὰ τὴν πρὸς ἐμὲ περιποίησίν σας, διὰ τὴν καλωσύνην σας καὶ διὰ τὸν φόβον, τὸν ὁποῖον ἔχετε καὶ ἐπιθυμεῖτε νὰ ἀποκρύψετε.”

Ἔθεσα τὸ ποτήριον ἐπὶ τῆς τραπέζης, καὶ ἐθαύμασα τὴν

χαριν τοῦ λόγου, καὶ τὴν γοητευτικὴν εὐαισθησίαν, τὴν ὁποίαν εἰς μόνην τὴν γυναῖκα ἐδόθη νὰ φέρῃ καὶ εἰς αὐτὰς τὰς ἐπισημοτέρας τῆς ζωῆς τῆς ζυγιάς. Στραφεῖσα τότε πρὸς τὸν χειρουργόν, εἶπεν·

“ Φίλτατε ἰατρὲ, συγχωρήσατε τὴν ἀδυναμίαν γυναικὸς, ἢ μᾶλλον, ὡς θέλετε ἴσως θεωρήσει αὐτὴν, τὴν ματαίαν ἰδιοτροπίαν τῆς. Ἴδου μία ἐπισολὴ τοῦ συζύγου μου, ἐπισολὴ περισπούδαστος δι’ ἐμὲ, διότι ἐκφράζει ὅλην τὴν πρὸς ἐμὲ ἀγάπην του. Εἰμπορεῖτε ἄρα γε νὰ τὴν κρατήσετε . . . ἐκεῖ . . . πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν μου . . . ἐνόσφθ θέλω διαμείνει ἐνταῦθα . . . ἔχω ἀνάγκην τῶντι νὰ τὴν βλέπω . . . [καὶ αἰσθάνομαι μὲν ὅτι ἡ ἰδέα αὕτη θέλει σὰς φανῆ γελοία, ἀλλ’ εἶμαι βεβαία ὅτι θέλετε μὲ κάμει αὐτὴν τὴν χάριν. . .

— Κυρία μου, δὲν εἰμπορῶ νὰ συγκατανεύσω εἰς τοῦτο· διότι εἶναι ἀδύνατον νὰ μὴ αὐξήσῃ τὸν θόρυβόν σας ἢ ἐπισολὴ αὕτη, ἐνῶ ἔχομεν χρεῖαν ἀπολύτου ἀταραξίας.

“ Ἀπατᾶσθε, ἀπήντησεν αὐτὴ ἀτάραχος. Ἡ ἐπισολὴ αὕτη θέλει προξενήσει τὸ ἐναντίον ἀποτέλεσμα, σὰς βεβαιῶ ὅτι ἡ θέα τῆς θέλει μ’ ἐμφυχώσει καὶ ἂν πέρωται. . .

“ Ἦθελε νὰ ἐξακολουθήσῃ. . . “ ἂν πέρωται νὰ ἀποθάνω . . . ” ἀλλὰ δὲν εἰμπόρεσε· δὲν εἰμπόρεσε νὰ προφέρῃ τὰς λέξεις ταύτας, διότι, ἂν καὶ γενναία, ἡ γυνὴ ἐκείνη ἐφοβεῖτο τὸν θάνατον, ἂν καὶ ἐθωρακίζετο κατ’ αὐτοῦ, δὲν ἔπαυεν ὅμως νὰ τὸν τρέμῃ. Τὰ ὄμματα τῆς ἐκλείσαν πρὸς μίαν ζυγίην καὶ ψυχρὸς ἰδρὼς ἐκάλυψε τὴν παγωμένην αὐτῆς χεῖρα. Μὲ ἔδωκε τότε τὴν ἐπισολὴν, ἀτάραχος καὶ ἀκίνητος.

“ Ἐνδίδομεν, τὴν εἶπα, ἂν καὶ ἄκοντες, εἰς τὴν ἀπαίτησίν σας, ἀλλ’ ὑπὸ ἐνᾶ ὄρον, ὅτι θέλετ’ ἐπιτρέψει νὰ κρατῶ τὰς χεῖράς σας διαρκούσης τῆς τομῆς.

— Ἰφοβεῖσθε τῶντι μὴ μικροψυχήσω; μὲ ἀπήντησε, καὶ λεπτὸν μειδίαμα ἐτάραξε τὰ χεῖλη τῆς.

Ἄλλὰ δὲν ἀντέστη πλέον, διότι ὁ χειρουργὸς ἄρχισε νὰ χάνῃ τὴν ὑπομονὴν του διὰ τὰς ἀναβολάς μας· ἐκτὸς δὲ τούτου, ἦσαν καὶ ἔτοιμα τὰ πάντα. Ἐπλησίασεν ὅθεν ὁ

ἄνθρωπος αὐτὸς τῆς τέχνης μὲ τὸν πλεόν ἀδιάφορον τρόπον, ὡς νὰ ἔμελλε νὰ παρευρεθῆ εἰς ἑορτὴν τινα ἢ γάμον· καμμία ταραχὴ δὲν ἐφαίνετο εἰς τὸ πρόσωπόν του, καὶ συσάλνω αὐτὸν τρώντι ὡς τύπον καὶ ὑπογραμμὸν ὄλων τῶν συναδελφῶν του· ὁ ἀσθενὴς βλέπων τὸν ἰατρὸν τόσον εὐθυμον καὶ χαριέντα, καὶ ἀκούων παρ' αὐτοῦ τόσον ἐνθαρρυντικούς λόγους, εἶναι ἀδύνατον νὰ πιστεύσῃ ὅτι εἰμπορεῖ νὰ ἀποθάνῃ.

“ Δὲν ἐτελείωσαν ἀκόμη ὅσα εἶχετε νὰ εἰπῆτε μεταξὺ σας; καιρὸς εἶναι ἤδη Κυρία μου, νὰ δώσωμεν πέρας καὶ εἰς τὴν μικρὰν αὐτὴν ὑπόθεσιν· μετέπειτα θὰ γίνωμεν καὶ ὑγιεῖς καὶ εὐθυμοὶ καὶ θέλωμεν λαλήσει ὅσον ἐπιθυμοῦμεν.

— Ἰδοῦ με ἑτοίμην, κύριέ μου. Ἐξῆλθον ὄλοι οἱ ὑπηρέται; ἐρώτησε σραφεῖσα πρὸς μίαν τῶν Θεραπειίδων τῆς.

— Μάλισα, ἀπήντησεν ἡ γυνὴ αὐτῆ δακρυρροοῦσα.

— Ὁ δὲ Ἐρρῆκός μου; καὶ προφέρουσα τοὺς λόγους τούτους, ἡ φωνὴ τῆς μητρὸς ἀδυνατήσῃ. Λαβούσα δὲ καὶ εἰς ταύτην αὐτῆς τὴν ἐρώτησιν καταφατικὴν ἀπάντησιν, ἐπανέλαβεν ὅτι εἶναι ἑτοίμη.

Μία τῶν θεραπειίδων τῆς ἐσήκωσε τὸ καλύπτρον τὸν ὤμον αὐτῆς σάλι, ὁ δὲ χειρουργὸς πλαγιάσας αὐτὴν εἰς μίαν ἀπὸ τὰς γωνίας τῆς καθέκλας, ἀνέρριψε τὸν ἀρισερὸν βραχίονά τῆς εἰς τὴν ῥάχιν τῆς ἑδρας, καὶ τὴν παρήγγειλε νὰ κρατῇ τὴν κεφαλὴν ἐσραμμένην πρὸς τὸν δεξιὸν ὤμον· τότε ἄνοιξε τὸ σῆθός τῆς μὲ ἀταραξίαν τόσῃ, ὅσῃν ἂν ἐπρόκειτο νὰ ἀλλάξῃ ἔνδυμα διὰ νὰ πηγαίνῃ εἰς τὸν χορὸν, καὶ μὲ ἔτεινε τὴν δεξιὰν χεῖρα. Ἐλαβα δὲ ἀπὸ τῆς ἀρισερᾶς χεῖρός τῆς τὴν ἐπιστολὴν τοῦ συζύγου αὐτῆς καὶ ἔθεσα αὐτὴν ἐνώπιόν τῆς, καθ' ἣν ἐξέφρασεν ἐπιθυμίαν. Ἡ δυσυχὴς μὲ εὐχαρίστησε μὲ ἐν ἀπὸ τὰ βλέμματα, τὰ ὅποια δὲν λησμονοῦνται ποτέ· τὸ βλέμμα ἐκεῖνο ἔλεγεν ἀρκετὰ καθαρὰ· μὴ φοβεῖσαι, εἶμαι γενναία, καὶ ὡς νὰ ἐμειδία πρὸς τὸν ἐπικείμενον θάνατον. ὦ! ἥρωες τοῦ ἀρείου πεδίου, τῶν ὁποίων ἐνῶ ῥέει τὸ αἷμα, ἡ ὄψις μένει ἀτάραχος, ἀπαντήσουτέ με· ὁ ἡρωϊσμός σας δὲν εἶναι μηδὲν ὡς πρὸς τὴν καρτερίαν τῆς γυναικὸς ταύτης;

Αἱ βλεφαρίδες αὐτῆς κατέπεσαν, καὶ τὰ ὄμματά της ἔμειναν ἡμίκλεισα· ἀλλὰ τὰ ἐκράτει προσηλωμένα εἰς τὸν χάρτην, τὸν ὅποιον ἐξετύλισσα ἐνώπιόν της, καὶ ὅλη αὐτῆς ἡ ψυχὴ, ὅλη ἡ ὑπαρξίς ἐφαίνετο συγκεντρωμένη εἰς τὸν περιφίλτατον ἐκείνον χαρακτήρα. Ἐνόμιζέ τις ὅτι ἤθελε νὰ ὑπεκφύγῃ τὴν ὀδύνην, μεταφέρουσα, οὕτως εἰπεῖν, ὀλόκληρον τὴν ὑπαρξίν της ἐκτὸς ἑαυτῆς, καὶ προσαρτώσα αὐτὴν εἰς τὸ ἀντικείμενον ἐκείνο τῆς ἀγάπης της. Ὁ χειρουργὸς δὲν ἔχασε μηδὲ μίαν στιγμήν τὸ θάρρος του, καὶ ἄρχισε τὸ φρικτὸν αὐτοῦ ἔργον μὲ χεῖρα ἀτρόμητον, καὶ μὲ ὄμμα στερεόν. Εἶδα τὸν χάλυβα εἰσερχόμενον εἰς τὸ σπασμὸν σπασμὸν σπασμὸν καὶ μόνῃ ἡ πεποιθήσις, τὴν ὅποιαν εἶχον εἰς τὴν θαυμαστὴν τέχνην, τῆς ὁποίας ἔδωκε τόσα δείγματα, μὲ ἔδωκαν τὴν δύναμιν τοῦ νὰ διαμείνω θεατῆς τῆς σκηνῆς ἐκείνης. Ὄταν ἡ μάχαιρα εἰσέδυσεν εἰς τὸ ὑγιὲς κρέας, φρικτὸς σπασμὸς ἔτάραξεν ὀλόκληρον αὐτῆς τὸ σῶμα, χρῶμα θανάτου ἐκάλυψε τὸ πρόσωπόν της, ἀλλὰ δὲν ἐκίνησε παντάπασιν, μηδ' ἔδοκίμασε ν' ἀποσπασθῇ ἀπὸ τὰς χεῖράς μας, ἢ νὰ προφέρῃ κάμμίαν λέξιν.

Ἦλπισα μίαν στιγμήν ὅτι λειποθυμίσασα θέλει ἀπαλλαγῆ οὕτως ἀπὸ τὴν βάσανον, καὶ ὅτι εἰς τὸ διάλειμμα τοῦτο τῆς ἀναισθησίας, θέλει κατορθωθῆ ἡ ἐκρίζωσις τοῦ καρκίνου· ἀλλ' ἡ ἐλπίς αὐτῆ ἐψεύσθη· τὸ βλέμμα της, τοῦ ὁποίου ἠῤῥαξε τὴν φλόγα καὶ τὴν λάμψιν, ἡ τῆς ὀδύνης ἀγωνία, δὲν ἀπεσπίασθη ἀπὸ τὸν χάρτην, ὅστις ἐφαίνετο παρέχων αὐτῇ ἀνεξήγητον καὶ ὑπερφυσικὴν τινα καρτερίαν. Ἡ χειρουργία διήρκεσεν ἰκανὴν ὥραν, καὶ ἦτο ὀδυνηροτέρα παρ' ὅ,τι προῦπεθέσαμεν. Εἰς καὶ μόνος σεναγμὸς ἐξῆλθεν ἀπὸ τὸ διασπασθὲν αὐτῆς σπασμὸν, ὅταν ἐπέτεθῃ τὸ τελευταῖον ἐπίδεσμα.

“Ἰατρὲ, ἐψιθύρισε, ἐτελείωσε τὸ ἔργον σας;

— Ναι, κυρία μου καὶ τώρα πρέπει νὰ σᾶς φέρωμεν εἰς τὴν κλίνην.

— Ὁχι, ἀπήντησε, θὰ δοκιμάσω νὰ περιπατήσω μόνη μου καὶ ἐλπίζω νὰ τὸ κατορθώσω.

Καὶ ἐδοκίμασε τρώντι νὰ ἀνασηκωθῆ· ἀλλὰ τὴν ἀπετρεψαμεν ἀπὸ τὸν σκοπὸν τῆς, φοβούμενοι εὐλόγως μὴ ἡ κίνησις ἐπιφέρῃ ὀλεθρίας συνεπειάς. Ἀπεθέσαμεν λοιπὸν αὐτὴν ἐπὶ τῆς κλίνης τῆς, ὅπου μόλις πλαγιάσασα ἐλειποψύχησε τοσοῦτον βαθέως, ὥστε ἐνομίσαμεν αὐτὴν ἀποθανοῦσαν. Κατὰ τὴν φρικτὴν ἐκείνην ἀγωνίαν, ἡ ζωϊκὴ ἐνέργεια ἠττήθη ἀράγε; τὸ κάτοπτρον, τὸ ὁποῖον ἐπλησιάζαμεν εἰς τὰ ἀκίνητα αὐτῆς χεῖλη, μόλις ἐκαλύπτετο ἀπὸ ἀνεπαίσθητον ἰδρώτα. Ἄλλ' ὅμως τὴν ἴδαμεν ἐπανελθούσαν εἰς τὸν βίον, καὶ δώσαντες εἰς αὐτὴν ναρκωτικόν τι, τῇ ἐπρομηθεύσαμεν ἐπτὰ ὥρων ὕπνον, μεθ' ὃν τὴν ἐπιδύσαν ὁ μεγαλύτερος κίνδυνος εἶχεν ἤδη παρέλθει. Ἡ ἀνάρρωσις τῆς ἀπέβη βραδεία· ἐκπληρῶν παρ' αὐτῇ τὰ χρέη τοῦ ἐπαγγέλματός μου, δὲν ἠδυνάμην νὰ μὴ θαυμάσω τὴν ψυχικὴν καρτερίαν, τῆς ὁποίας, μάταιως ἐδοκίμασα εἰς τὴν πίσην αὐτὴν ἐκθεσιν, νὰ δώσω μικράν τινα ἰδέαν. Τὴν ἐπισκεπτόμην συνεχῶς καὶ ἐπιμελούμενος αὐτὴν μὲ ζῆλον καὶ ἐπιμονήν, ἔλαβα τὴν εὐτυχίαν νὰ τὴν ἴδω ἀναζήσασαν.

Μίαν τῶν ἡμερῶν, καθ' ἣν εἶχε λάβει ἐπισολὴν τοῦ συζύγου τῆς ἀναγγέλλουσαν αὐτῇ τὴν ἐπάνοδόν του, τὴν εἶδα μελαγχολικὴν· ὀλίγαι δὲ λέξεις διαφυγοῦσαι τὴν προσοχὴν τῆς μὲ ἀπεκάλυψαν τὴν ὅλως γυναικεῖαν ἰδέαν, ἣτις ἐτάρασσε τὴν καρδίαν τῆς, καὶ μ' ἔδωκε νὰ κατανοήσω ὅτι ἐσυλλογιζέτο τὴν καλλονὴν τῆς ἢ μάσιξ, τῆς ὁποίας ἀπηλλάγη, δὲν ἠλλοίωσε βεβαίως τὴν ἐξωτερικὴν τῆς χάριν, ἀλλ' ἄφησεν οὐχ ἠττον πικρὸν καὶ ἀνεξάλειπτον ζίγμα· ἐπροσπάθησα νὰ τὴν παρηγορήσω.

“ Ἄ! ἀνέκραξεν . . . ἀμμ' ὁ σύζυγός μου. ” καὶ ἐνταῦθα διεκόπη, καὶ σπογγίσασα ἐν δάκρυ, ἐπρόσθεσεν.

“ Ἐλπίζω μολοντοῦτο ὅτι δὲν θέλει παύσει τοῦ νὰ μὲ ἀγαπᾷ ! ”

Μὲ τὸ κατανυκτικὸν τοῦτο δεῖγμα τῆς γυναικειᾶς γενναιοτήτος, μὲ τὸν σπάνιον αὐτὸν ἡρωϊσμόν, τὸν ὁποῖον ἡμερῶναι καὶ χρωματίζει, οὕτως εἰπεῖν, τόσον ἡδεῖα εὐαισθησία

παρέβαλα πολλές ἐξ ὧσων ἔλαβα ἀφορμὴν νὰ παρατηρήσω πράξεις ἀνδρικής γενναιότητος· ἀλλὰ κάμμία, κατ' ἐμὴν γνώμην, δὲν δύναται νὰ θεωρηθῆ παράμιλλος αὐτῆς κατὰ τε τὴν ἠθικὴν, τὴν ἐμβρίθειαν καὶ τὴν εὐγένειαν τῶν αἰσθημάτων. Μάρτυς χρηματίσας πολλῶν μονομαχιῶν, εἶδα εἰς αὐτὰς δείγματα ἀπηνούς μανίας, εἶδα φρικαλέαν δίψαν ἀνθρωπίνου αἵματος, εἶδα τὴν ἀπίστευτον ἐπιμονὴν πολλῶν ἀνθρώπων εἰς τὸ νὰ δώσωσι ἢ νὰ δεχθῶσι τὸν θάνατον. Ἀλλὰ τοῦτο ἐστὶ φρενήτης ἀγρίου θηρίου καὶ ὄχι γενναιοψυχία ἀνθρώπου. Δὲν ἤθελα δὲ ἀναφέρει τὴν μονομαχίαν, τῆς ὁποίας δίδω ἐνταῦθα τὰς σκληρὰς λεπτομερείας, μηδὲ ἤθελα ἀποκαλύψει τὰ φοβερὰ τρόντι περιστατικά, τὰ ὁποῖα τὴν ἐσυνώδευσαν, ἂν δὲν ἤμην βέβαιος ὅτι ὅλοι ὅσοι ἔλαβον μετοχὴν εἰς τὸ δράμα τοῦτο δὲν ζῶσι πλέον, καὶ ὅτι αὐταὶ αἱ οἰκογένειαι εἰς τὰς ὁποίας ἀνήκουν, διεσπαρμέναι ἢ μὴ ὑπάρχουσαι, δὲν δύναται νὰ μὲ ἐλέγξωσιν ὅτι ἔχω τὴν σκληρότητα νὰ ἐνθυμίσω εἰς αὐτὰς τοιαῦτα πράγματα.

Φίλος μου τις νέος Λόρδος, τοῦ ὁποίου ἀποσιωπῶ τὸ ὄνομα, μηδὲ ὑπάρχει ἤδη τὸ γένος, μὲ εἶχε καλέσει νὰ συνδιατρίψω μετ' αὐτοῦ εἰς τὸ πυργίον του τὸν καιρὸν τῆς κυνηγεσίας. Εἶναι γνωστὸν ὅτι εἰς τὰς προσκαίρους ταύτας διατριβὰς, τὰς ὁποίας οἱ Ἀγγλοὶ ὀνομάζουν *Κυνηγετήρια* (*Shooting boxes*) συνέρχονται ἅπαντες οἱ τῆς ἀνωτέρας τάξεως, ὅσοι ἐβαρύνθησαν ἐν καιρῷ μὲν ἕαρος τὸν μονότονον βίον τῶν γοτθικῶν αὐτῶν κατοικιῶν, ἐν καιρῷ δὲ χειμῶνος τὸν λαμπρὸν βίον τοῦ Λονδίνου. Ἐκεῖ οἱ νέοι εὐγενεῖς Ἀγγλοὶ ἀναφαίνονται πραγματικῶς ὁποῖοι τινες εἶναι· ὁ Λόρδος Βύρων εἶχε δώσει, ὅτε διέτριβεν εἰς τὴν ἐξοχὴν του, ἀξιομνημόνευτον παράδειγμα τῆς ὑπάρξεως ταύτης τῆς συγκειμένης ἀπὸ πυγμομαχίας, κυνηγεσίας, ἀκολασίας καὶ οἰνόποσίας, ἐπομένως ἀναμφιβόλως ὄχι πολλὰ χρησοίθους, ἀλλ' οὐχ ἦττον ζωηρὰς, τερπνῆς καὶ θορυβώδους. Ἐκεῖ ἡ ἀριστοκρατικὴ ὑπεροψία ἀποβάλλουσα ὅ,τι προνομιούχον καὶ καταγέλαστον ἔχει, ἐπανέρχεται εἰς τὴν ἀγρίαν αὐτῆς αὐτονομίαν, οὐδὲ διακρίνεται ἀπὸ τοῦ ὄχλου, εἰμὴ διὰ τὴν ὑπερβολὴν τῆς ἀσωτείας, εἰς τὴν ὁποίαν περιπίπτει.

Ὁ Λόρδος Δ. . . ὡς προθέμενος νὰ διατρέξῃ τὸ στρατιωτικὸν ζάδιον, εἶχε καλέσει εἰς τὸ πυργίον του πλῆθος νέων ἀξιωματικῶν, τῶν ὁποίων ἡ ἀκράτητος εὐθυμία καὶ τὸ ζωηρὸν πνεῦμα ἔδιδον πολλὴν κίνησιν εἰς τὴν λαμπρὰν ἅμα καὶ χωρικὴν σκηπὴν, τῆς ὁποίας τὸ ἐπ' ἐμὲ ἤμην ἀπλοῦς θεατής.

Διὰ νὰ κατατρίψωμεν τὸν καιρὸν μας, δὲν παραμελήσαμεν κἀμμίαν ἀφροσύνην· αἱ διηνεκεῖς παιδιαὶ, αἱ εὐωχίαι, ὁ ἄριστος οἶνος, οἱ καλοὶ ἵπποι, τοὺς ὁποίους ἐπίτηδες ἀφηνιάσαμεν, αἱ αὐτοσχέδιοι κωμωδίαι, τὰ ὀλονύκτια δείπνα, τὰ παράλογα στοιχήματα, τὰ ἀτελεύτητα κυνήγια, ἡ ἀλιεῖα, τὰ χαρτιὰ, ἡ βολὴ τοῦ πιζολίου, ὅλαι αὐταὶ αἱ διασκεδάσεις διαδεχόμεναι ἢ μία τὴν ἄλλην μὲ ἰλιγγιώδη ταχύτητα, κατήντησαν μόνότονοι ἐντὸς δεκαπέντε ἡμερῶν. Ὁ ξενίζων ἡμᾶς φίλος ἐπρότεινε νὰ διαποικίλλωμεν τὰς διασκεδάσεις μας, καὶ ἐπειδὴ τὸ πυργίον του δὲν ὑπέιχε πολὺ μικρᾶς τιнос πόλεως, ἀνηγγείλαμεν εἰς τὰς ἐφημερίδας ὅτι εἰς τὴν πόλιν ταύτην συγκροτεῖται διὰ συνδρομῆς χορὸς, βέβαιοι ὄντες ὅτι ἔμελλον νὰ δράμωσιν εἰς αὐτὸν ὅλοι τῶν περιχώρων οἱ εὐγενεῖς μὲ τὰς οἰκογενείας των. Καὶ τῶντι τὸ ὄνομα τοῦ Λόρδου Δ. . . καὶ ἡ παρουσία τῶν λαμπρῶν του φίλων, εἴλκυσαν εἰς τὸν χορὸν μας πολυἀριθμὸν συναναστροφῆν.

Ἡ μικρὰ ἐκείνη πόλις, μὴ δυναμένη νὰ περιλάβῃ ἅπαντας τοὺς χορευτὰς ὅσοι συνῆλθον εἰς αὐτὴν, μετεβλήθη εἰς στρατόπεδον οὕτως εἰπεῖν, ὅπου ἐτελοῦντο ἀληθῆ ὄργια ὁ ἦχος τῶν ὀργάνων, ἐπαναλαμβάνόμενος ἀπὸ τοὺς περικυκλοῦντας αὐτὴν ὑψηλοὺς λόφους, δὲν ἄφινεν εἰς ἡσυχίαν τοὺς πέριξ χωρικοὺς· οἱ δὲ πολῖται, μιμούμενοι τὴν εὐθυμίαν μας, ἠῦτοσχεδίασαν καὶ οὗτοι χορὸν ἀνάλογον σχεδὸν μὲ τὸν ἡμέτερον.

Ὅλαι τῶν περιχώρων αἱ καλλοναὶ ἔδραμον εἰς τὴν πρόσκλησίν μας· ποτὲ τόσον κομψοὶ νέοι, ποτὲ τόσον ἐκλεκτὴ συναναστροφὴ δὲν ἐπαρουσιάσθησαν εἰς τὰ ὄμματά των. Πόσον ἐκτύπουν αἱ καρδίαι των, καὶ πόσον ἰσχυρὸν ἦτο

τὸ προσφερόμενον εἰς αὐτὰς δέλεαρ! Οἱ πλείεσσι τῶν φίλων τοῦ Λόρδου Δ. . . διεκρίνοντο διὰ τὸ κόσμιον τοῦ προσώπου των, καὶ τὴν χάριν τοῦ τρόπου των ὅλοι σχεδὸν ἐγίνωσκον ἄριστα τὴν τέχνην τοῦ νὰ εἰσδύωσιν εἰς τὴν καρδίαν τῆς γυναικὸς, διὰ τῆς παντοκράτορος ἀδολεσχίας καὶ κολακειάς, ἣτις δέλγει καὶ μεθύει τὰς ἀσθενεῖς ἐκείνας ψυχὰς. Μόνος ἐγὼ δὲν ἐσυμμεριζόμην τὰ πλεονεκτήματα ταῦτα τῶν συντρόφων μου, καὶ ἤμην θεατὴς ἀπλοῦς τοῦ ἀεικινήτου τούτου δράματος, ἢ μᾶλλον σιωπηλὸν αὐτοῦ πρόσωπον. Αἱ ἀσχολίαι μου, αἱ δυσυχλαί μου, ἢ πρὸς τὴν σύζυγόν μου προσήλωσις καὶ αἱ ἄδολοι ἡδοναὶ τῆς οἰκογενειακῆς ἐξίας, μὲ κατέστησαν ἀνεκάθεν ἀνεπιτήδειον πρὸς τὸ δελεαστικὸν τοῦτο ἐπάγγελμα, τὸ τόσον ἰσχυρὸν εἰς τὸν μέγαν λεγόμενον κόσμον. Ἐπεριορίσθην λοιπὸν εἰς τὸ νὰ χορεύσω δις μὲ μίαν ἐκ τῶν δυσυχῶν ἐκείνων, εἰς τὰς ὁποίας οὐδεὶς προσέχει, διότι εἶναι ἄσχημοι, δειλαὶ, ἀδέξιοι, καὶ διότι ἡ μόνωσίς των ἀφαιρεῖ ἀπὸ αὐτὰς τὴν ἐτοιμότητα τοῦ λόγου καὶ τὴν ἐπιτετηδευμένην πολυλογία, τὴν ἀναπληροῦσαν πολλάκις τὰ ἐξωτερικὰ προτερήματα καὶ αὐτὴν τὴν διανοητικὴν ὑπεροχήν.

Μεταξὺ τῶν πολλῶν χορευτριῶν, μία μάλιστα διεκρίνετο διὰ τὴν καλλονὴν καὶ τὴν σεμνότητά της, διὰ τὴν περιδεῆ χάριν τοῦ χαρακτήρος καὶ τὴν μαγείαν τοῦ τρόπου της· ὅθεν καὶ ἐπερικυκλοῦτο ἀπὸ λατρευτὰς διώκοντας ὅλαις δυνάμεσι τὴν εὐνοίαν της. Οἱ μυθισοριογράφοι καὶ οἱ διηγηματογράφοι κατήνησαν τὰς περιγραφὰς τῶν προσώπων γελόιας, διὰ τὰς αἰέποτε ἐντελεῖς, αἰέποτε συμμέτρους καὶ ἀξιεράστους καλλονὰς, αἵτινες ἐξέρχονται ἀπὸ τὰς δημιουργοὺς γραφίδας καὶ τοὺς ἐλευθερίους αὐτῶν καλάμους. Μολαταῦτα θέλω δοκιμάσει νὰ χαράξω ἐνταῦθα τὴν εἰκόνα τῆς σπανίας ἐκείνης νέας· οἱ ὀφθαλμοὶ της εἶχον ἀπαράλλακτον τὸ κυανοῦν τοῦ ἀνεφρότος ἴου χρώμα, μεγάλοι δὲ καὶ ἄβροϊ καὶ πλήρεις πυρᾶς καὶ τρυφερότητος, διέχεον παράδοξον εὐαίσθησιν καὶ γοητείαν ἐφ' ὅλου τοῦ προσώπου της, τὸ ὁποῖον ἄλλως διὰ τὸ εὐρυθμον αὐτοῦ ἡδύνατο νὰ φανῆ ψυχρὸν καὶ ἄσημον. Ἡ ἀντίθεσις τῆς σοβαρᾶς φυσικ-

γνωμίας της πρὸς τὰ ὄμματά της τὰ μηνύοντα ὅλην τῆς καρδίας αὐτῆς τὴν θέρμην, εἶχε τι μαγευτικὸν καὶ ἀνήγγειλε πόσον βαθέα, ἅμα δὲ καὶ ἐπίμονα καὶ ἰσχυρὰ ἦσαν τὰ αἰσθημάτά της. Πλουσία κασανόχρους κόρη, εἰς φυσικοὺς καὶ ψιλπνοὺς βόσρυχας ζρεφομένη, ἐκόσμει τὸ ὠραῖον αὐτῆς μέτωπον καὶ τοὺς κομφοὺς ὤμους· διεκρίνετο δὲ ἡ νέα αὕτη κυρίως διὰ τὴν ἔξοχον λεπτότητά της, τὸ μαγικὸν της ὕφος, τὸ εὐκαμπτον συνάμα καὶ τὸ εὐγενὲς ὄλων τῶν κινήματων της. Ζητῶ συγγνώμην διὰ τὰς πολλὰς αὐτὰς λεπτομερείας.

Ἀλλ' ἄς ἀποδοθῶσιν αὐταὶ εἰς τὴν βαθεῖαν ἐντύπωσιν, ἰτὴν ὁποῖαν μὲ ἀφῆκεν ἡ κόρη ἐκείνη, καὶ εἰς τὴν ζωηρῶς διασωθεῖσαν ἐν ἐμοὶ ἀνάμνησιν τοῦ συμβάντος, εἰς τὸ ὁποῖον ἔδωκεν ἀφορμὴν ἡ καλλονὴ της καὶ τὸ ὁποῖον πρόκειται ἤδη νὰ διηγηθῶ.

“Ὅλοι οἱ νέοι μας, ἐξαιρουμένου τοῦ Ἀόρδου Δ. . συναμιλλῶντο τὶς πλειότερον νὰ τὴν εὐαρεσῆσῃ· ἀλλὰ παρὰ πάντας τοὺς ἄλλους θερμότερος αὐτῆς λάτρης ἐφαίνετο νέος τις λοχαγὸς τῆς βασιλικῆς φρουρᾶς, κληρονόμος μεγάλης περιουσίας, διακρινόμενος διὰ τὸ ἀθλητικὸν του ἀνάστημα καὶ τὴν καλλονὴν τοῦ προσώπου του. Εἶπετο δ' αὐτοῦ εἰς τὴν ἄμιλλαν ταύτην νέος τις παρασκευαζόμενος εἰς τὸ διπλωματικὸν γάδιον καὶ ἀνήκων εἰς καλὴν οἰκογένειαν. “Ἄν ἐμεῖς δια ἐκείνη πρὸς τὸν ἕνα, ὁ ἄλλος συνέσελλε τὰς ὀφρεῖς· ἂν ἐφαίνετο τυχὸν μᾶλλον προσέχουσα εἰς τοὺς λόγους τοῦ λοχαγοῦ, ἢ δυσαρέσκεια ἀμέσως εἰκονίζετο εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ ἀντιζήλου του, τὸν ὁποῖον θέλω ὀνομάσει Τρένωρα, διὰ νὰ κρύψω τὸ ἀληθὲς ὄνομα τῆς οἰκογενείας του.

Ἐσφοδρὰ ζηλοτυπία, ἣτις κατέτηκεν αὐτοὺς ἀπ' ἀρχῆς τῆς ἐσπέρας ταύτης, διεῖρράγη μετ' ὀλίγον, λαβοῦσα ἀφορμὴν ἀπὸ ἀσημάντου κατὰ τὸ φαινόμενον περιζωτικοῦ. Καθ' ἣν στιγμήν ὁ λοχαγὸς ἔλαβε τὴν χεῖρα τῆς ὡραίας Μαρίας, μεθ' ἧς ἠλπίζε νὰ χορεύσῃ τὸν πρῶτον χορὸν, ὁ Τρένωρ σαματήσας αὐτὸν εἶπε: “ Λοχαγέ, ἐπειδὴ ἔλαβα πρῶτος τὸν λόγον τῆς κυρίας, ἐλπίζω νὰ μὲ τὴν παραχωρήσετε. Ἐπικαλοῦμαι, κυρία μου, τὴν μνήμην σας, προσέθεσε γραφεῖς πρὸς τὴν Μαρίαν.

Αίφνιδιον ἐρύθημα διεχύθη ἐπὶ τῶν παρειῶν τῆς νέας, ἥτις προβλέπουσα τὴν ἐπικειμένην ἔριδα·

“ Νομίζω τῶνόντι, εἶπεν, ὅτι ὑπεσχέθην εἰς τὸν Κ. Τρέω-
 „ ρα, ἀλλ’ ἂν μὲ ἦτο δυνατόν, ἤθελα χορεύσει καὶ μὲ τοὺς
 „ δύο. Δὲν εἴσθε βέβαια ὠργισμένος μαζί μου διὰ τοῦτο,
 „ λοχαγέ.” Καὶ τὸ ἰκετικὸν βλέμμα τῆς νέας κόρης ἐζήτηε
 συγγνώμην παρὰ τοῦ ζηλοτύπου ἀντιζήλου.

‘Ο λοχαγὸς ἐνέδωκεν, ἀλλ’ ἔρριψεν ἐπὶ τοῦ Τρέωρος
 βλέμμα βλοσυρὸν, διὰ τοῦ ὁποίου συνάμα τὸν ἠπείλει καὶ
 τὸν ἐπροκάλει. Μετ’ ὀλίγον εἶδα αὐτὸν ἐξερχόμενον τῆς
 αἰθούσης, καὶ δὲν ἤξεύρω πῶς, ἐνδόμυχός τις πεποιθήσις μὲ
 ἔλεγεν ὅτι τὸ μικρὸν τοῦτο περιστατικὸν θέλ’ εἶσθαι πρόξενον
 πολλῶν δυσυχημάτων. Ἐγίνωσκ’ ἀμφοτέρων τὴν ἄκαμ-
 πτον ὑπεροψίαν· ἔβλεπα ὅτι ὁ Τρέωρ καὶ τοὶ χορευτῶν με-
 τὰ τῆς Μαρίας δὲν ἔπαυε ζητῶν μὲ τὸ βλέμμα του τὸν λο-
 χαγόν, τοῦ ὁποίου εἶχε κατανοήσει τὴν ἐχθρικὴν διάθεσιν
 καὶ ὅτι, ἂν καὶ περιποιοῦμενος ἐπιμελέσασθαι τὴν ὥραιαν
 σύντροφόν του, ἐφαίνετο ὅμως ἐσωτερικῶς συνεχόμενος ἀπὸ
 ὀργῆν καὶ ταραχῆν.

Μετὰ ὀκτὼ ἡμέρας, ὁ Λόρδος Δ . . . συνεκάλεσεν εἰς πο-
 λυτελὲς γεῦμα τοὺς πλείους τῶν συνοδευσάντων αὐτὸν εἰς
 τὸν περὶ οὗ ὁ λόγος χορόν. Ὁ Τρέωρ καὶ ὁ λοχαγὸς ἦσαν ἐκ
 τῶν κεκλημένων, ἀπεφάσισα λοιπὸν νὰ ἐπιτηρήσω ἀμφοτέ-
 ρους. Ὁ λοχαγὸς πρῶτος ἀφίχθεις ἐπλησίασεν εἰς τὸ παρά-
 θυρον· ἐκεῖθεν εἶδε τὸν Τρέωρα καταβάντα ἀπὸ τοῦ ἵππου
 καὶ ὠχρίασε παραντίκα, τὰ χεῖλη του ἐσυσάλλησαν, καὶ
 ἀφήσας τὴν θέσιν του μὲ ὕφος ψυχρᾶς ἀδιαφορίας, ἥτις,
 ἐκτὸς ἐμοῦ, ἀπάτησεν ὅλους τοὺς λοιπούς, ὑπῆγε καὶ ἐξά-
 θη εἰς τὴν ἄκραν τῆς αἰθούσης, ἀπέναντι τῆς θύρας, ἔχων
 σηλωμένους ἐπ’ αὐτῆς τοὺς ὀφθαλμούς του. Οἱ ἀντίζηλοι
 ἐχαιρετήθησαν ἀμοιβαίως μὲ ψυχρότητα, ἀλλὰ μὲ εὐ-
 γένειαν.

Εἴκοσι συνδαιτημόνες ἐκάθηντο περίξ τῆς πλουσιοπα-
 ρόχου τραπέζης· ἡ ἰλαρότης ἦτο γενικὴ, ὁ λοχαγὸς καὶ ὁ
 Τρέωρ καθήμενοι μακρὰν ὁ εἰς τοῦ ἄλλου, εἶχον κατὰ τὸ

φαινόμενον λησμονήσει τὴν ἀντίζηλίαν των. Περὶ τὴν ὀγδόην καὶ τέταρτον, παρετέθησαν τὰ τραγήματα, καὶ μὰζι μ' αὐτὰ πολυάριθμοι κύλικες Πορτίου, Καμπανίτου καὶ Μαδερείου οἶνον τότε ἢ εὐθυμία κατέζη ἔτι μεγαλητέρα, ὡς ἔκ τινων παραδόξων προπόσεων, τὰς ὁποίας οἱ νέοι συνειθίζουσι νὰ προτείνωσι μετὰ τὴν ἀπομάκρυσιν τῶν ὑπερτάων. Τότε δὲ καὶ ὁ ἡμέτερος, Ἀμφιτρώων ἀναστὰς, καὶ φέρων ἄνωθεν τῆς κεφαλῆς του ποτήριον σπινθηρίζον περὶ τὰ χεῖλη ἔκ τοῦ ἀφροῦ τοῦ πληροῦντος αὐτὸν Καμπανίτου οἶνου·

‘ Φίλοι καὶ σύντροφοι, ἀνέκραξεν, ἄς ἐκχειλίσουν τὰ ποτήρια· προτείνω πρόποσιν φιλότατην εἰς ὑμᾶς, προτείνω τὴν ὑγίαν τῆς καλῆς Μαρίας, καὶ προσκυλῶ ἅπαντας νὰ συμπίωσι μετ’ ἐμοῦ!

Αἱ ὁμόφρητοι ἐπιφωνήσεις, δι’ ὧν ἐδέχθημεν τὴν πρότασιν ταύτην ἐβεβαίωσαν τὸν πρὸς τὴν νέαν ἐκείνην θαυμασμόν μας. Ἐννοεῖται ὅτι ὁ λοχαγὸς καὶ ὁ Τρέυωρ ἐπανέλαβον ἔκ τῶν πρώτων τὸ ὄνομά της· τοῦ πρώτου μάλιστα ἢ χεῖρ ἔτρεμεν ὅτε ἐπλησίασε τὸ ποτήριον εἰς τὰ χεῖλη του·

“ Τίς θέλει ὁμῶς ἀπαντήσει ἀντ’ αὐτῆς, εἶπε τότε εἰς ἔκ τῶν ἀφρόνων νέων μας; τίς θέλει μᾶς εὐχαριστήσῃ ἐπ’ ἐνόματί της;

— Τίς; ἀνέλαβεν ἓνας ἄλλος καὶ τις ἄλλος παρὰ τὸν φίλον τῆς ἐκείνης τῆς ἐσπέρας, τὸν Τρέυωρα.

— Στήθι λοιπὸν, Τρέυωρ, στήθι! Πρὸς τί τόση συστολή; τὴν εἶχες, μὰ τὴν ἀλήθειαν, τοσοῦτον κυριεύσει δι’ ὅλου τοῦ χοροῦ, ὥστε κἀνεὶς ἄλλος δὲν ἐχώρευσε μὰζι της, καὶ μόλις ἠδυνάμεθα νὰ εἴπωμεν πρὸς αὐτὴν μίαν λέξιν.

— Τὸ ἐπ’ ἐμὲ, εἶπε διακόπτων αὐτοὺς ὁ Λόρδος Δ. . . νομίζω ὅτι ἔχει κάποια δίκαια καὶ ὁ λοχαγὸς, διότι ἐνθυμούμαι ὅχι ὀλίγα μειδιήματα πρὸς αὐτὸν διευθυνθέντα, τεκμήρια εὐνοίας, ἐλαφρὰ μὲν, ἀλλ’ οὐχ ἥττον πολυσήμαντα.

Οἱ δύο ἀντίζηλοι ἐπίσης τεταραγμένοι, ἐτήρουν σιωπὴν ὁ λοχαγὸς ἔσφιγγε μὲ βίαν τὸ ποτήριόν του, ὅτε οἱ λοιποὶ συνδαιτηγόμενοι ζαλισμένοι ἤδη ἀπὸ τοῦ οἴνου τὰς ἀναθυμιά-

σεις διεμερίσθησαν εἰς δύο κόμματα, λαβόντες μέρος οἱ μὲν ὑπὲρ τοῦ ἀξιωματικοῦ, οἱ δὲ ὑπὲρ τοῦ διπλωμάτου οἵτινες ἀμφότεροι ἐπέμενον ἀφωνοῦντες ἐνῶ ἡ ὑπεροχὴ τῶν ἐσυζητεῖτο μὲ τόσον ζήλον καὶ θόρυβον, ὡς ἂν εἰ ἐπρόκειτο περὶ τῆς τύχης τοῦ Κράτους. Ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν ὁ λοχαγὸς ἔρριπτεν ἐπὶ τοῦ Τρέωρος βλέμμα ἄγριον, τὸ ὁποῖον ὑπ' οὐδενὸς τῶν ἄλλων παρατηρούμενον, δὲν διέφευγε τὴν ἐδικὴν μου προσοχὴν. Νέος τις Βαρωνέτος τῆς Κορνοῦάλης, ἀπορῶν διὰ τὴν σοβαρὰν φυσιγνωμίαν τῶν δύο ἀντιζήλων, καὶ προαισθανόμενος ἴσως τὰ ἀποτελέσματα τῆς σκηνῆς ταύτης, ἐδοκίμασε νὰ ἐπαναγάγῃ τὴν ἡσυχίαν καὶ νὰ κατευνάσῃ τὸν προδῆλως βαθμηδὸν αὐξάνοντα ἐρεθισμὸν τῶν.

“Ζητῶ τὸν λόγον, εἶπε, καὶ ἰδοὺ ἡ πρότασίς μου. Στοιχηματίζω εἴκοσι πρὸς ἓν ὅτι ἡ καρδιά τῆς νέας κόρης ταλαντεύεται εἰσέτι μεταξὺ τῶν δύο λατρευτῶν τῆς. Τί λοιπὸν ἄλλο φρονιμώτερον παρὰ νὰ συμβουλευθῶμεν τὴν τύχην τὸν κόμβον λ. χ. ἐκεῖνος ὅστις τὸν εὖρει Ψέλ' εἶσθαι ὁ ἀναμφισβήτητός τῆς φίλος.

“Ολοι ἐγέλασαν, ἐκτὸς τῶν δύο ἀντιζήλων, οἵτινες ἔγιναν ἔτι σκυθρωπότεροι· ὁ λοχαγὸς ἦτο ὠχρὸς, καὶ μολονότι προσηλωμένος εἰς τὸ ποτήριόν του ἀπὸ τὸ ὁποῖον ἔπιεν ἐκ διαλειμμάτων, ἐπροσπάθει νὰ φανῇ ἀδιάφορος καὶ ἡσυχος, ὁ ἔνδον αὐτοῦ ἐπικρατῶν θόρυβος ἐπροδίδετο καθ' ὥραν. Πρεσβύτερος ἐκεῖνου καὶ μᾶλλον κίριος ἑαυτοῦ, ὁ Τρέωρ ἔμενεν ἀκίνητος, καὶ μόλις ὑπεφαίνετο ἡ παραχὴ του. Ἐν τούτοις κἀνὲν τῶν κρυφίων αἰσθημάτων αὐτῶν δὲν διέφευγε τὴν προσοχὴν μου εἶδα τὴν σκηνὴν ταύτην προοιμιάσασαν, καὶ ἤδη τὸ δράμα ἀνεπτύσσετο προδῆλως ἐνώπιόν μου ἡ ματαιότης καὶ ὁ ἔρωσ ἐπάλαιον ἐντὸς τῶν δύο ἐκείνων ψυχῶν, καὶ ὅλα τὰ ἰσχυρότερα αὐτῶν ἐλατήρια ἐτέθησαν εἰς κίνησιν καὶ εἰς βρασμὸν ὡς ἐκ τῆς ἀπροσδοκῆτου ταύτης περιζάσεως· εἰς παρατηρητὴν ὀλιγώτερον ἔμπειρον, τόση προσοχὴ δοθεῖσα εἰς τόσον ἐλαφρὰν ἔριν ἤθελε φανῇ γελοία· τὸ ἐπ' ἐμὲ γινώσκων τὴν ἀνθρωπίνην καρδίαν ἐφρότερον ἄλλως.

“ Λοχαγέ, εἶπα χαμηλῇ τῇ φωνῇ εἰς τὸν γείτονά μου, τὸ κατ’ ἐμὲ ἰδὼν τὴν Μαρίαν δεχθεῖσαν μὲ τόσῃν εὐχαρίστησιν τὰς πρώτας ὑμῶν προσρήσεις, ἐνόμισα ὅτι ἡ ἤδη τόσον ἀμφισβητούμενη προτίμησις ἀνήκει εἰς ὑμᾶς.

Αὐτὸς δὲ προσπαθὼν νὰ μειδιάσῃ “ Ἐχετε δίκαιον, μὲ ἀπήντησεν ὁ Τρέυωρ δὲν ἔχει κἀνὲν δικαίωμα εἰς τὴν τιμὴν τὴν ὁποῖαν θέλουν νὰ τῷ ἀποδώσωσι· τοῦτο τοῦλάχιστον φρονῶ ἐγώ.

Ἡ σκυθρωπότης τῶν δύο αὐτῶν ἀνθρώπων ἐπλήρωσε φρίκης τοὺς περιεσῶτας.

“ Φίλοι, εἶπε τότε ὁ Τρέυωρ μὲ ἀδιαφορίαν, νομίζω ὅτι ἔγινε πολὺς θόρυβος χωρὶς νόημα· ἀλλ’ ἐπειδὴ ὁ θόρυβος ἔγινε καὶ ἡ συζήτησις ἤρχισε καὶ εἶμαι ἀναγκασμένος νὰ εἶπω τὴν γνώμην μου, λέγω ὅτι οὐδεὶς ἐκ τῶν ἐνταῦθα παρευρισκομένων, καθ’ ὅσον φρονῶ, δύναται νὰ μὲ διαφιλονεικήσῃ τὴν ὁποῖαν κατέκτησα προτίμησιν. Ὁ ἀντίζηλός μου πολεμιστὴς [καὶ ἐπέτεινε τὴν φωνὴν εἰς τὰς λέξεις ταύτας] θέλει ὁμολογήσει βεβαίως ὅτι ἡ καλὴ ἐκείνη νέα μὲ ἀνέθηκε τὸ δικαίωμα τὸ ὁποῖον ἐπικαλοῦμαι. Εἶναι ἀληθὲς ὅτι ὁ λοχαγός μας ἔχει ὀφθαλμοὺς ζίλβοντας, ὄψιν γενναίαν, ὕφος δελεαστικόν.....

— Τρέυωρ, ἀνέκραξεν ὁ λοχαγὸς, ἔμπλεως ὀργῆς, μὴ ὑβρεῖς!

— Ὑβρεῖς! τί σημαίνει τάχα ἡ λέξις; δὲν πιστεύω, λοχαγέ, νὰ ἐπιζητήτ’ ἐριδας μεταξὺ ἡμῶν. Μὲ διέφυγέ τι ἄρα δυνάμενον νὰ σᾶς πειράξῃ; ὁμολογῶ ὅτι τοιοῦτος δὲν ἦτο ὁ σκοπός μου. Καθ’ ὅσον δὲ ἀφορᾷ τὴν κόρην, περὶ ἧς ὁ λόγος, ἐπιτρέψατέ μοι, Κύριοι, νὰ ἐπικαλεσθῶ αὐθις τὸ δικαίωμα καὶ τὴν εὐχαρίστησιν τοῦ νὰ τὴν ἀντιπροσωπεύσω. Ναί, λοχαγέ, μόνον τὸ σοβαρὸν σας βλέμμα καὶ τὸ ἀπειλητικόν σας ὕφος, θέλω τολμήσει νὰ λάβω τὸν λόγον ἐπ’ ὀνόματι τῆς ὥραιάς μου νύμφης, καὶ νὰ εὐχαριστήσω ἀντ’ αὐτῆς τὴν ἔντιμον συναναστροφὴν διὰ τὴν πρόποσιν τὴν ὁποῖαν εἰς ὑγείαν τῆς ἐπρότεινεν.

Εἰς τὸ λογιδριὸν του τοῦτο ὁ Τρέυωρ ἀνέμιξε μετὰ πολ-

λης τῆς ἐπιτηδειότητος, τὴν ἀσειότητα, τὴν εὐθυμίαν, ὡς καὶ αὐτὴν τὴν φιλοφροσύνην. Ἦλπισα ὅθεν ὅτι ὁ λοχαγὸς θέλει ἡτυχάσει, ἀλλ' ἀντὶ νὰ μιμηθῆ τὸ παράδειγμα τοῦ ἀντιζήλου του, ἀνέκραξε μὲ τρέμουσαν ἀπὸ ὀργῆς φωνήν·

“ Ἀπατᾶσαι, Τρέωρ, εἰς τὴν τιμὴν μου τὸ λέγω, ἀπατᾶσαι. Ποῦ ἤξεύρεις τί εἶπεν εἰς ἐμέ ἡ κόρη ἐκείνη, καὶ ποῖα εἶναι τὰ κρύφια αἰσθημάτων της; Ποῦ ἤξεύρεις ἂν, ἀντὶ νὰ δεχθῆ μετ' εὐχαριστήσεως τὰς φιλοφρονήσεις σου, δὲν ὑπέκυψεν εἰς αὐτὰς ἐξ ἀνάγκης.

— Τοῦτο εἶναι γελοῖον! Εἶδα τὴν Μαρίαν τὴν πρῶταν τῆς ἐπιούσης καὶ εἰμπορῶ νὰ σὲ βεβαιώσω . . .

— Τὴν ἐπιούσαν! τὴν εἶδες τὴν ἐπιούσαν! καὶ πόθεν ἔλαβες ἀφορμὴν;

— Δὲν χρεωζῶ εἰς κανένα λόγον περὶ τῆς διαγωγῆς μου . . . εἶμαι κύριος, ἐξηκολούθητε [καταπίων ἕνα ποτήριον οἴνου τὸ ὁποῖον ἔπειτ' ἀπὸ τόσα ἄλλα ἐπερχόμενον, τῷ ἀφήρσεν ἐντελῶς τὴν συνειδήσει τῶν λόγων καὶ τῶν πράξεών του] εἶμαι κύριος νὰ ἀπευθύνω εἰς τὴν Μαρίαν τὰς φιλοφρονήσεις μου τόσῳ χειρότερον δι' ἐκείνους οὔτινες δυσαρεζούνται διὰ τοῦτο!

Διακαῆς ἐρύθρημα ἐκάλυψε τὴν ὄψιν του, καὶ ἡ τραυλίζουσα φωνὴ του ἐδείκνυε τὴν πρόοδον τῆς μέθης του ἐνῶ δὲ οἱ φίλοι αὐτοῦ ἠγωνίζοντο ματαιῶς νὰ τὸν ἀναχαιτίσωσιν, αὐτὸς ἀναστὰς καὶ κλονούμενος καὶ προφανῶς τεθολωμένον ἤδη ἔχων τὸν ἐγκέφαλον ἀπὸ τὰς ἀναθυμιάσεις τοῦ οἴνου ἐξηκολούθησε·

“ Ναί, ἡ Μαρία ἐδέχθη τὴν ὁμολογίαν τοῦ ἔρωτός μου, καὶ ἐγὼ ἐδέχθην τὴν ἐδικὴν τῆς ὁμολογίαν, κηρύττω τοῦτο διὰ νὰ σᾶς ἀφαιρέσω, λοχαγέ, πῦσαν ἀφορμὴν συζητήσεως. Δέγω λοιπόν! . . . ”

Γενικὴ κατακραυγὴ ἠγέρθη τότε κατὰ τοῦ Τρέωρος τὸν ὁποῖον μόνη ἡ κατάστασις εἰς τὴν ὁποίαν εὕρισκετο ἠδύνατο νὰ δικαιολογήσῃ.

“ Τρέωρ, ἀνέλαβεν ὁ ἀντίπαλός του ταῦτα λεγὼν πρᾶτ·

τεισ πράξιν αἰσχροῖν, πράξιν ἀτίμου ἀνθρώπου." Ἐξηκολούθησε δὲ μὲ θλίψιν πολλὴν καὶ συνοχὴν καρδίας, " Δὲν δύναμαι τῶντι νὰ κρατηθῶ . . . Ὁ σκοπός σου εἶναι νὰ ἀφανίσῃς τὴν ὑπόληψιν τοῦ ἀθώου ἐκείνου καὶ ἀσθενοῦς ὄντος· κηρύττω λοιπὸν καὶ ἐγὼ ἐνώπιον ὄλων τῶν συνηθροισμένων φίλων μας, ὅτι εἶσαι . . . μὲ ἀκούεις . . . ὅτι εἶσαι οὐτιδανός.

Βραδέως καὶ ἐπιτείνων τὴν φωνὴν ἐπέφερε τὴν τελευταίαν ταύτην λέξιν μετὰ τὴν ὁποίαν σιγὴ βαθεῖα ἐπεκράτησεν εἰς τὴν αἴθουσαν.

" Οὐτιδανός, ἀπήντησεν ὁ Τρεύωρ μὲ φωνὴν σοβαροτέραν καὶ μὲ ὄψιν ὠχρὰν. Μ' ἐκατηγόρησες ὡς ἄτιμον καὶ μὲ ὀνομάζεις . . . οὐτιδανόν!

Ἄναστας δὲ καὶ κρατῶν εἰς χεῖρας τὸ ποτήριον, καὶ σταθεῖς ἀπέναντι τοῦ λοχαγοῦ, ἐπανελάβε τὴν λέξιν οὐτιδανός!

" Ναι, τὸ εἶπα, ἐπανελάβεν ὁ ἄλλος ζεντωρία τῇ φωνῇ.

— Ἰκαί ἤξεύρεις ὁποῖαν μὲ χρεωθεῖς διὰ τοῦτο συγγνώμην;

Ὁ λοχαγὸς ἔξαπλωθεῖς ἐπὶ τῆς καθέκλας του καὶ ῥίψας ἐπὶ τοῦ Τρεύωρος βλέμμ' ἀτρόμητον, εἶπε.

— Δὲν συνειθίζω νὰ λέγω ποτέ μου πράγματα, διὰ τὰ ὁποῖα νὰ ἐρυθριῶ ἢ νὰ ζητῶ συγγνώμην μὴ προσμένης τοιοῦτόν τι ἀπὸ ἐμέ.

— Μὴ λοιπὸν, ἀνέλαβε τότε ὁ Τρεύωρ, ῥίπτων κατὰ τοῦ λοχαγοῦ τὸ ποτήριόν του πλήρες, μὴ λοιπὸν προσμένης κ' ἐσὺ συγγνώμην παρ' ἐμοῦ διὰ τὴν ὕβριν ταύτην."

Τὸ ποτήριον, θραυσθὲν, ἐπλήρωσε καὶ αἱμάτωσε τὸ πρόσωπον τοῦ λοχαγοῦ, τὸ δὲ πλεῖζόν μέρος τοῦ οἴνου ἐχύθη ἐπάνω μου. Ὅλοι οἱ περιεσῶτες ἐξανέστησαν τεθορυβημένοι, καὶ παντοδαπαὶ κραυγαὶ καὶ ἐπιφωνήσεις ἐπλήρωσαν τὴν αἴθουσαν. Μόντι οἱ δύο ἀντίπαλοι ἔμενον ἡσυχοὶ ἐν τῷ μέσῳ τῆς παραχῆς ἐκείνης, καὶ ὁ μὲν λοχαγὸς ἐσπόγγιζε τὰς κηλίδας τοῦ ὑποκαμίσου του, ὁ δὲ Τρεύωρ κρατῶν ἐσαυρωμέ-

νας τὰς χεῖρας καὶ ἀκινήτων, ἐφύλαττε τὴν θέσειν τὴν ὁποίαν εἶχεν ἀπ' ἀρχῆς λάβει. Μετ' ὀλίγον, ὁ πρῶτος προσελθὼν εἰς τὸν κύριον τῆς οἰκίας, τῷ εἶπε σιγαλῆ τῇ φωνῇ.

“ Φίλτατε Δ. . . . ἐπειδὴ ἔχεις ἐδῶ πιζόλια, ἄς δώσωμεν πάραυτίκα τέλος εἰς τὴν μικρὰν αὐτὴν διαφορὰν. Ὁ λοχαγὸς Β. θέλει κάμει, πρὸς χάριν μου, τὰς ἀναγκαίας παρασκευάς.

— Ἦσυχάσατε, φίλτατε, ἀπήντησεν ὁ Λόρδος Δ. κατατεταραγμένος ἠσυχάσατε· μήπως θέλετε νὰ κατανήση ὁ οἰκός μου σφαγεῖον, καὶ τοῦτο ἀπὸ ἔριδα τόσοσιν γελοῖαν! Τί τρέλα! Δότε ἀμοιβαίως τὰς χεῖρας καὶ φιλιωθῆτε ὡς ἄνθρωποι ἔντιμοι, οἱ ὁποῖοι δὲν ἔχετε ἀνάγκην νὰ δώσετε τῶρα δείγματα τῆς γενναιότητός σας.

— Γινώσκεις πολλὰ καλὰ, ἀνέλαβεν ὁ λοχαγὸς, ὅτι ζητεῖς πρᾶγμ' ἀδύνατον. Λοχαγὲ Β. κάμε με τὴν χάριν νὰ ἔτοιμάσης τὰ πιζόλια· τὰ εὕρισκες εἰς τὴν ὀπλοθήκην τῆς οἰκίας. Νομίζω μάλιστα ὅτι εἶναι προτιμώτερον νὰ μεταβῶμεν εἰς τὴν ὀπλοθήκην αὐτήν.

Ὁ λοχαγὸς παρευρεθεὶς πολλάκις εἰς τοιαύτας μονομαχίας, ὠμίλει περὶ πάντων τούτων μὲ τὴν μεγαλητέραν ψυχρότητα.

Πολλοὶ ἐκ τῶν παρευρισκομνέων νέων, ἱλιγγυῶντες ἤδη ὡς ἐκ τοῦ οἴνου τὸν ὁποῖον ἔπιον, ἀνέκραξαν ὅλοι διὰ μιᾶς.

“ Βεβαίως, βεβαίως, ἡ ὑπόθεσις πρέπει νὰ τελειώσῃ ἀμέσως, καὶ ἐπομένως ἄς ἔλθουν τὰ πιζόλια!”

Ἐνας ἐξάδελφος τοῦ Λόρδου Δ. . . νέος βιαίου χαρακτήρος, τοὺς διέκοψε μὲ τὰς κραυγὰς του.

“ Ἀνάγκη νὰ κτυπηθῶσιν! ἀμφιβολία δὲν εἶναι περὶ τούτου!”

— Ἐπικατάρatos ἔστω ἡ κόρη ἐκείνη διὰ τὴν ὁποίαν δύο τίμιοι ἄνθρωποι μέλλουν νὰ σφαγῶσιν εἰς τὴν οἰκίαν μου, ἀνέκραξεν ὁ Λόρδος Δ. . . καὶ ἐπικατάρatos ἡ ὥρα καθ' ἣν ἄρχισεν ἡ συζήτησις αὕτη· φίλτατέ μου Τρεῦωρ [καὶ ἐπλησίασε πρὸς αὐτὸν] σὲ παρακαλῶ, σὲ καλικοτεῖνω,

σὲ ζητῶ τοῦτο ὡς χάριν, ἔξελθε τῆς οἰκίας μου. Μὴ ἀνεχθῆς ὡσεὶ φόνος νὰ ἐπισφραγίσῃ τὸ συμπύσιον τὸ ὁποῖον ἐπρόσφερα εἰς τοὺς φίλους μου! Μήπως ἡ ἔρις αὕτη δὲν δύναται νὰ συμβιβασθῇ ἄνευ αἵματοχυσίας; ἔλα, Τρεύωρ, ἔλα· γεννηθῆτω τὸ θῆλημά μου.”

Καὶ καταλαβὼν τὸν βραχίονά του, ἔσυρεν αὐτὸν πρὸς τὸν λοχαγόν.

“Σᾶς εὐχαριστῶ πολλὸν, ἔλεγεν ὁ Τρεύωρ διὰ τὴν καλοκαγαθίαν σας· ἀλλ’ οἱ ἀγῶνές σας εἶναι μάταιοι. Ἡ ὑπόθεσις εἶναι ἀδύνατον νὰ τελειώσῃ ἄλλως παρὰ διὰ μονομαχίας, καὶ τούτου δοθέντος, ὅσῳ γληγορώτερον τὴν περαιώσωμεν, τόσῳ καλλίτερον. Ὁ φίλος μου Λόρδος Π. . . . μὲ χρησιμεύει ὡς μάρτυς, καὶ θέλει λάβει τὴν καλωσύνην νὰ φροντίσῃ περὶ τῶν ἀναγκαίων παρασκευῶν.

Ἐπίστευτε, εἶπε πρὸς τὸν Λόρδον Π., ὁ λοχαγὸς Β. σᾶς προσμένει ἤδη, καὶ σᾶς παρακαλῶ νὰ συνεννηθῆτε μαζί του.”

Εἰς τῶν θεατῶν πλησιάσας πρὸς τὸν Τρεύωρα εἶπε πρὸς αὐτὸν ὅτι, ὁ λοχαγὸς ἦτο τόσον περὶ τὴν βολὴν ἐπιτήδειος, ὡσεὶ ἐξήκοντα πόδας μακρὰν ἔκοπτεν εἰς δύο ἓνα τάλληρον.

“Ἀλήθεια, ἀνέκραξεν ὁ Τρεύωρ, χωρὶς νὰ ὠχριάσῃ δὲν κέ μένει λοιπὸν, εἰμὴ νὰ γράψω τὴν διαθήκην μου, διότι ἔχ’ ὀμμάτια τοῦ ἀσπάλακος, καὶ ἐπομένως εἶμαι χαμένος.”

Ἀφήσας δὲ τοὺς φίλους του, καὶ πλησιάσας τὸν λοχαγὸν λαλοῦντα τότε μέ τινας ἀξιωματικούς εἰς μίαν γωνίαν τοῦ δωματίου, ἔτεινε πρὸς αὐτὸν τὴν χεῖρα. Ὁ λοχαγὸς, συσείλας τὰς ὀφρεῖς καὶ ἀκινήτων, ἐσράφη χωρὶς νὰ προσφέρῃ λέξιν.

“Λοχαγέ, τὸν εἶπεν ὁ Τρεύωρ, λέγεται ὅτι ὁ ἄνθρωπος τὸν ὁποῖον σημαδεύεις, εἶν’ ἄνθρωπος ἀποθαμένος.

— Καὶ λοιπὸν;

— Δὲν ἀγνοεῖς ὅτι εἶμαι μύωψ, ἀγύμναστος πρὸς τὴν βολὴν καὶ φύσει ἀδέξιος.”

Κωφὸν ψιθύρισμα ἠκούσθη ἐν τῇ συνέλευσει “ Πῶς, μὲ εἶπεν ὁ γείτων μου, ὁ Τρεύωρ δειλιᾷ καὶ ζητεῖ συμβιβασμόν· παράδοξον μὲ φαίνεται τὸ πρᾶγμα! ” ὁ λοχαγὸς, εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ ὁποίου ἡ περιέργεια ἐφαίνετο μεμιγμένη μὲ τὴν ὑπορίαν καὶ τὴν περιφρόνησιν, ἐσιώπησε πρὸς μικρόν.

— Ποῦ θέλετε λοιπὸν νὰ καταστήσετε;

— Ἴδου ποῦ. Ἡ ἀνισότης τῶν ὄπλων ἤθελ’ εἶσθαι ἄδικος· φαντάζεσθε, Κύριέ μου, ὅτι θέλω συγκατανεύσει νὰ σταθῶ ἐκεῖ ἀπέναντί σας διὰ νὰ δεχθῶ εἰρηνικῶς τὴν βολὴν τοῦ ὄπλου σας, χωρὶς νὰ δυνήθῶ νὰ σᾶς τὴν ἀνταποδώσω. Ὅχι βέβαια· ἐπειδὴ ἐπεθυμήσατε τὴν πάλην ταύτην, ἐπεὶ διὰ τῆς ἀφροσύνης σας τὴν ἐπροκαλέσατε, καὶ μοιολογίη ἢ ὑπόθεσις εἶναι φρικωδῶς γελοία, θέλομεν κτυπηθῆ, ναί, ἀλλὰ κτυπηθῆ, πρόσωπον πρὸς πρόσωπον, στήθος πρὸς στήθος, ὄπλον πρὸς ὄπλον, ἐν χρῶ καὶ ἐν διαστήματι τῆς τραπέζης. Ναί, κύριοι, [καὶ ἡ φωνὴ τοῦ ὑψώθη ἐνταῦθα μανιωδῶς] συνάμα θέλομεν πέσει καὶ συνάμα φονευθῆ, συγχρόνως θέλει μᾶς πάρει ὁ διάβολος καὶ συγχρόνως θέλομεν τελειώσει.

— Ὡ τῆς φρικώδους, τῆς ἀπανθρώπου, τῆς καταχθονίου ιδέας. Αἱ λέξεις αὗται ἀντήχησαν πανταχόθεν. Τὸ καθ’ ἡμᾶς, δὲν θέλομεν βέβαια παρευρεθῆ εἰς τοιοῦτον ἐπάρατον ἀγῶνα, μηδὲ νὰ τὸν ἀνεχθῶμεν δυνάμεθα· τοῦτό ἐξι μακλείον καὶ ὄχι μονομαχία.” Ἐπτὰ ἢ ὀκτὼ ἄνθρωποι ἔσπευσαν νὰ ἐξέλθωσι τῆς αἰθούσης· ὁ λοχαγὸς δὲν ἀπήντησέ τι, ἀλλ’ ἐσυμβουλευέτο τοὺς φίλους του, καὶ ἐπερίμενε νὰ τὸν ὀδηγήσωσι περὶ τοῦ πρακτέου ἐν τῇ φρονήσει αὐτῶν.

“ Ποῖος λοιπὸν, ἀνέκραξεν ὁ Τρεύωρ, εἶναι τώρα ὁ οὐτιδανός;

— Ἀμέσως τὸ μανθάνεις. Αἱ προτάσεις σου εἶναι προτάσεις θηρίου καὶ ὄχι ἀνθρώπου· ζητεῖς φόνον, καὶ φόνον μάλιστα διπλοῦν. Μολοντοῦτο ἔσω, δέχομαι τὸ ζήτημά σου. Ἄλλ’ εἶθε ἢ κατᾶρα τοῦ φονέως νὰ πέσῃ ἐπὶ τῆς κεφαλῆς σου

δύο οικογένειαι μέλλουν νὰ θρηνησωσιν ἐξ αἰτίας σου τὸν θάνατον δύο μονογενῶν υἱῶν.”

Κόνεως χρῶμα ἔβαψε τὰς παρειὰς τοῦ λοχαγοῦ· ἀλλὰ κἀνένας διζαγμὸς δὲν ἀνεφαίνετο εἰς τοὺς λόγους του.

“ Ἐὶν ἔτοιμα τὰ ὄπλα; ἐρώτησεν ὁ Τρεῦωρ, μὴ προσέχων εἰς τοὺς λόγους τοῦ λοχαγοῦ.

Ἐμαθεν εἰς ἀπάντησιν ὅτι οἱ δύο μάρτυρες ἐξῆλθον νὰ παρασκευάσωσι τὰ πάντα. Ἐσυμφωνήθη δὲ ὅτι ἡ μονομαχία θέλει γενῆ εἰς τὴν ὀπλοθήκην, τὴν κειμένην εἰς τὴν ἄκραν τοῦ κήπου, μακρὰν τῆς κυρίας κατοικίας. Μάτην οἱ περιεσῶτες ἠγωνίσθησαν νὰ πείσωσι τοὺς διαφερομένους πόσον ἡ μονομαχία των ἦτο βάρβαρος καὶ φρικώδης· δύο μεταξὺ αὐτῶν ἀνεχώρησαν ἔφιπποι διὰ νὰ εἰδοποιήσωσι τὴν ἀζυνομίαν· ὁ Λόρδος Δ. ἔτρεξε νὰ ἀναγγείλῃ τὰ τῆς ἀποφάσεως τὴν ὁποίαν ἔλαβον ὁ Τρεῦωρ καὶ ὁ λοχαγὸς εἰς τοὺς δύο μάρτυράς των, οἵτινες ἀμφοτέροι ἀπέβαλον μετ’ ἀγανακτήσεως τὰ ὄπλα, τὰ ὁποῖα εἶχον ἀρχίσει νὰ γεμίζωσι καὶ εἶπον ὅτι ποτὲ δὲν θέλουν ἀνακατωθῆ εἰς ὑπόθεσιν τοσοῦτον ἀναξίαν ἀνθρώπων ἐντίμων, καὶ μὴ δυναμένη ἄλλως νὰ χαρακτηρισθῆ, εἰμὴ ὡς διπλοῦς καὶ προμεμελετημένος φόνος. Ὁ Λόρδος Δ. . . τοὺς διεκοίνωσεν ὁμως ἕνα σχέδιον, τὸ ὁποῖον μετὰ προθυμίας ἐδέχθησαν, τοὺς εἶπε νὰ γεμίσωσι μὲ πυρίτιδα μόνην τὰ ὄπλα, καὶ νὰ τὰ παριδώσωσιν εἰς τοὺς δύο ἀντιπάλους ὡσανεὶ γεμισμένα μὲ βολάς. Δύο λύχνοι ἐτέθησαν ἐπὶ τῆς τραπέζης καὶ εἰσῆλθον τότε ὁ Τρεῦωρ καὶ ὁ ἀντίζηλός του, ἀνυπόμονοι νὰ λάβωσι καὶ δώσωσι τὸν θάνατον.

“ Ἐχετε τὰ ἀναγκαῖα ἐπιδέσματα καὶ χειρουργικὰ ἔργα-λεῖα; μ’ ἐρώτησεν εἰς τῶν περιεσῶτων.

— Ἄς κάμουν τὸ χρέος των τὰ ὄπλα μας, εἶπε διακόπτων αὐτὸν ὁ Τρεῦωρ, καὶ δὲν θέλομεν λάβει ἀνάγκην ἐπι-δεσμάτων.

Ἐπειδὴ ἔστερούμην παντὸς τοῦ ἀπαιτουμένου εἰς τὴν περιστασιν ταύτην, ἕνας ὑπηρέτης ἐξάλη νὰ ζητήσῃ τάχις α

ἀπὸ χειρουργόν τινα κατοικούντα ἐκεῖ πλησίον, τὰ ἀναγκαῖα ἐργαλεῖα. Ἐν τούτοις οἱ περιεσῶτες ἐκύκλουν τὴν τράπεζαν κατάχλωμοι, ὡς ὁ κηρός·

“ Εἶσθ’ ἔτοιμος, Κύριε Τρεύωρ; ἐρώτησεν εἰς τῶν φίλων τοῦ λοχαγοῦ.

— “ Ἐτοιμος. ”

Οἱ ἐχθροὶ ἐτοποθετήθησαν ὁ εἰς κατέναντι τοῦ ἄλλου· τὸ κατ’ ἐμὲ τρέμων περὶ τοῦ ὑποτελέσματος τοῦ ζατηγημάτος μας, δὲν ἠδυνάμην νὰ ἀποσπάσω τοὺς ὀφθαλμοὺς μου ἀπὸ αὐτοὺς, καὶ μετὰ ταραχῆς πολλῆς καὶ ἀγωνίας παρηκολούθουν ὅλα τὰ κινήματά των. Οἱ τεταμμένοι αὐτῶν μύωνες, τὸ κηρῶδες καὶ ἀκίνητον πρόσωπον, τὸ ἄγριον βλέμμα, ἡ σκυθρωπὸς καὶ ἀπεγνωσμένη φυσιογνωμία, τὸ ἀτάραχον μέτωπον καὶ αἱ πεπτωκυῖαι ὀφρεῖς, ἔδιδον εἰς τοὺς δύο ἀντιπάλους χαρακτῆρα φοβερὸν καὶ σχεδὸν ὑπεράνθρωπον.

“ Τίς θέλει δώσει τὸ σύνθημα; ἐρώτησεν ὁ λοχαγὸς χαμηλῇ τῇ φωνῇ. Εἰς τοιοῦτου εἶδους μονομαχίας, ὁ πρῶτος κτυπήσας εἶναι δολοφόνος. ”

“ Ὁ χειρουργὸς, τὸν ὁποῖον ὁ ὑπρέτης ἐσάλη νὰ φέρῃ, ἔφθασ’ ἐκείνην τὴν στιγμήν. “ Θέλετε δώσει τὸ σύνθημα ” τὸν εἶπον ἀμέσως οἱ περιεσῶτες, αὐτὸς δὲ ἐκάλυψε τὰ ὄμματά του μὲ τὰς χεῖρας.

“ Σπεύσατε λοιπὸν, τὸν ἔκραξεν ὁ Τρεύωρ, σπεύσατε. ” ὁ λοχαγὸς καὶ ὁ Τρεύωρ ἔσφιξαν τὰς χεῖρας τῶν φίλων των· θλιβερὸν μειδίωμα συνέσελλε τὰ χεῖλη αὐτῶν. Ὁ χειρουργὸς προέβη μὲ τοὺς ὀφθαλμοὺς κεκλεισμένους καὶ μὲ φωνὴν τρέμουσαν·

“ Ἐψώσατε τὰ ὄπλα! ”

Καὶ τὰ ὄπλα ἐκολλήθησαν εἰς τὰ στήθη τῶν δύο ἀντιπάλων.

“ Ὅταν φωνάξω τρεῖς, τραβήσετε! ἐν . . . δύο . . . τρεῖς! ”

Ἡ κρούσις τοὺς ἔκαμε νὰ ὀπισθοδρομήσωσι μικρὸν· οἱ φίλοι των ἐρρίφθησαν πρὸς αὐτούς.

Ἄλλ' ἐκεῖνοι " ἐτί ἐξὶ τοῦτο; ἀνέσραξιν ὀμφόνω; . Τίς ὁ τολμῶν νὰ μᾶς ἐμπαίξῃ; Τίς ὁ ἀνθάδης, ὁ φρονῶν ὅτι θέλει μᾶς μεταχειρισθῆ ὡς παῖδας; Τὰ ὄπλα αὐτὰ δὲν ἔφερον εἰμὴ πυρίτιδα. "

Ὁ Λόρδος Δ. . . καὶ οἱ μάρτυρες ἐξήγησαν τότε εἰς αὐτοὺς τὸ ἐπιχείρημα, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἐσήριζαν τὰς ἐλπίδας των, ματαίως κατὰ δυσυχίαν. Ματαίως τρώντι τοὺς παρήρησαν ὅτι ἀρκούντως ἀπέδειξαν τὴν γενναιότητά των, ὅτι ἡ ἐπιγενομένη εἰς τὴν τιμὴν των κηλὶς ἐπλύθη, καὶ ὅτι καιρὸς ἦτο ἤδη νὰ συμβιβασθῶσιν. Ὁ Τρεύωρ, τοῦ ὁποίου οἱ τρίζοντες ὀδόντες ἐφαίνοντο ἔτοιμοι νὰ θραυσθῶσιν, ἐφώναζεν, ὡσανεὶ μαινόμενος " ὄχι, ὄχι, ἀδύνατον. "

— Ἡ Ἰατρικὴ εἶναι εὐκόλος, εἶπεν ὁ λοχαγός· ἰδοὺ δύο ξίφη ἐδῶ κρεμάμενα, ἐπειδὴ εἶναι ἴσα, ἐκλέξτε. "

Ὁ Τρεύωρ ἤρπασε τὸ ἰδικόν του μετὰ βίας.

" Ἐλπίζω ὅτι δὲν θὰ μᾶς ἀπατήσωσι πλέον.

Βαθὺ ἐκδικήσεως αἶσθημα καὶ καταχθόνιος δίψα αἵματος, ἐφεγγοβόλουν εἰς τοὺς ὀφθαλμούς των ἡμεῖς δὲ ἐσκόμεθα ἐκεῖ ὑπὸ φρίκης συνεχόμενοι. Τὰ ξίφη ἤσραψαν καὶ μόλις ἠδύνατο τὸ ὄμμα νὰ ἀκολουθήσῃ τὰ ταχέα αὐτῶν κινήματα. Δυσκόλως τρώντι ἠδύνατό τις νὰ ἀποφασίσῃ τίς ἦτο ὁ ἐπιδεξιώτερος, τόσῃν ἡ κυριεύσασα αὐτοὺς μανία ἔδιδε ταχύτητα εἰς τὰς προσβολὰς των. Ἄλλ' ὁ εἰς ἔπεσε· τὸ ξίφος εἶχε διαπεράσει τὴν καρδίαν τοῦ λοχαγοῦ. Ἐπιθέσας δὲ τὴν χεῖρα ἐπὶ τῆς πληγῆς του. " Ἄ. Ἰα. " ἐφώναξε καὶ οἱ ὀφθαλμοὶ του ἐκλείσθησαν. Ὁ Τρεύωρ ἔπεσε γονυκλινῆς πλησίον τοῦ ἀντιπάλου του ἢ ὄψις του ἐσυγκινεῖτο σπασματωδῶς· τὸ ἀνεσραμμένον πρόσωπόν του ἔπνεε φρίκην, καὶ αἱ συνδεδεμέναι χεῖρες του μετὰ βίας πολλῆς ἀμοιβαίως συνείχοντο.

" Εἶναι ἄρα ὄνειρον τοῦτοι; " ἀνέκραξεν.

Ὁ Τρεύωρ ἐπεριγηθή ἐπὶ πολὺν χρόνον, δὲν εἶδε πλέον ποτε τὴν καλὴν Μαρίαν, δὲν ὑπανδρεύθη καὶ ἀπέθανε μακρὰν

τῆς πατρίδος του. Ἡ φρικώδης αὐτὴ σκηὴ διέμεινεν εἰς τὴν μνήμην μου, ὡς ὄνειρον αίματηρὸν, ὡς τερατώδης ἐφιάλτης μάλλον, ἢ ὡς περιζατικὸν τοῦ πραγματικοῦ μου βίου.

(Blaskwood's Magazine)

Π.

Π Ο Ι Κ Ι Λ Α .

Ἐπιρροή τῆς ἡλικίας εἰς τὴν φρενοβλάβειαν
καὶ τὴν πρὸς τὸ κακουργεῖν ῥοπὴν.

Ὁ Κύριος Κετελέτος [Quetelet], ἐξετάζων τὸν ἄνθρωπον καὶ τὴν ἀνάπτυξιν τῶν δυνάμεών του, ἡσχολήθη νὰ ἐκθέσῃ εἰς φῶς μὲ εὐκρίνειαν καὶ ἀκρίβειαν τὰ ὀλίγα μνημεῖα ὅσα ἡ ἐπιστήμη ἔχει περὶ τῆς ἡλικίας, καθ' ἣν ἡ φρενοβλάβεια ἀναφαίνεται συνεχέστερον. τὰ τῶν Παρισίων, τὰ τοῦ Κάεν [Caen] καὶ τὰ τῆς Νορβηγίας, ἃ τινὰ καὶ μόνα ἠδυνήθη νὰ προμηθευθῆ, μαρτυροῦσι συμφώνως, ὅτι ἡ μεταξὺ τοῦ 30 καὶ 40 ἔτους ἡλικία παρέχει πλείους φρενοβλαβεῖς, ὡς ἐν τῷ ἐξῆς πίνακι εἰδικώτερον καταφαίνεται.

Ἡλικία.	Παρίσιοι.	Κάεν.	Νορβηγία.
Πρὸ τοῦ 20 ἔτους . .	0,06	— 0,06	— 0,17.
Ἀπὸ τοῦ 20 — 30 . .	0,20	— 0,17	— 0,19.
Ἀπὸ τοῦ 30 — 40 . .	0,24	— 0,29	— 0,21.
Ἀπὸ τοῦ 40 — 50 . .	0,22	— 0,25	— 0,16.
Ἀπὸ τοῦ 50 — 60 . .	0,14	— 0,17	— 0,13.
Ἐπέκεινα τοῦ 60 :	0,14	— 0,09	— 0,14.

Μετὰ ταῦτα ὁ κύριος Κετελέτος ἔλαβε, συνεργεῖα τοῦ Κ. Καρόλου Μοργάνου [Sir Charles Morgan], πληροφορίας λεπτομερεῖς καὶ ἀξιολόγους περὶ τῆς σατιστικῆς τῶν ἐν Ἴρλανδίᾳ φρενοκομιῶν, τὰς ὁποίας εἶχε συλλέξει ὁ Κ. Ῥαδίκλιφφος [Radcliff]. Μεταξὺ τῶν πληροφοριῶν τούτων ὑπάρχει καὶ πινάξ 5021 φρενοβλαβῶν, ἐκάστου τῶν ὁ-

ποιών ἢ ἡλικία ἀνευρέθη εἰς τὰ βιβλία τῶν φρενοκομείων. Ὁ ἀξιόπαινος οὗτος φυσικὸς εὔρε προσέτι εἰς τὸ σύγγραμμα τοῦ κυρίου Πορτέρου [Porter] καταγραφὴν τινα τῶν ἐν τῷ φρενοκομείῳ τῆς Βηθλεὲμ [Bethleem] φρενοβλαβῶν, παρέχουσαν περιέργους πληροφορίας περὶ τῆς ἡλικίας τῶν ἐν τῷ κατασήμετι τούτῳ διαιτωμένων, καὶ τῶν ὁποίων ἡ νόσος δὲν ἐθεωρεῖτο ἀνιάτος· κατὰ τὸν κατάλογον τοῦτον.

Κατὰ τὰ ἔτη	ὑπῆρχον	μέσος ὄρος ἡλικίας.
1830 . . .	201 φρενοβλαβεῖς . . .	37 ἐτῶν.
1831 . . .	212	35
1832 . . .	163	37
1833 . . .	184	36
1834 . . .	217	36

Ὁ μέσος ὄρος τῆς ἐν τῷ κατασήμετι διαμονῆς ἐνὸς ἐκάστου ἦτον ἡμερῶν 204. Εἰς τὸν ἐφεξῆς πίνακα, ὅπου ἀναφέρονται καὶ οἱ ἐν Ἴρλανδίᾳ φρενοβλαβεῖς, εὐρίσκεται σημειωμένη ἡ ἡλικία 977 ἐξ αὐτῶν.

Σημείωσις τῶν ἡλικιῶν κατὰ δεκαετίαις περιόδους.	Φρενοκομείον τῆς Βηθλεὲμ φρενοβλαβεῖς.	μέσος ὄρος	Φρενοκομείον τῆς Ἴρλανδίας φρενοβλαβεῖς.	μέσος ὄρος.
Πρὸ τοῦ 20 ἔτους . .	61 . .	0,06	500 . .	0,10
Ἀπὸ τοῦ 20 — 30 . .	261 . .	0,27	1551 . .	0,31
Ἀπὸ τοῦ 30 — 40 . .	292 . .	0,30	1284 . .	0,25
Ἀπὸ τοῦ 40 — 60 . .	203 . .	0,21	939 . .	0,19
Ἀπὸ τοῦ 50 — 60 . .	017 . .	0,11	609 . .	0,12
Ἐπέκεινα τοῦ 60 . .	53 . .	0,05	138 . .	0,03
	977	100	5021	100

Ἐκ τοῦ πίνακος τούτου ἐξάγεται ὅτι αἱ στατιστικαὶ τῆς Βηθλεὲμ πληροφορίαι συμφωνοῦσι μὲ τὰς τῆς Γαλλίας καὶ τῆς Νορβηγίας, μαρτυροῦσαι ὡσαύτως ὅτι μεταξὺ τοῦ 30 καὶ 40 ἔτους ἐπικρατεῖ μᾶλλον ἡ φρενοβλάβεια, εἰς μόνην

δὲ τὴν Ἴρλανδίαν ὁ μέγιστος ὄρος ἀναφαίνεται εἰς νεω-
τέραν ταύτης ἡλικίαν. Ἄλλ' ἐπειδὴ εἰς τὴν μεταξὺ τοῦ 30
καὶ 40 ἔτους ἡλικίαν εὐρέθησαν πλείοι φρενοβλαβεῖς, δὲν
πρέπει νὰ συμπεράνωμεν ἐκ τούτου ὅτι ἡ ἡλικία αὕτη
εἶναι μᾶλλον ὑποκειμένη εἰς τὰς προσβολὰς τῆς νόσου ταύ-
της. Διὰ τὴν προσδιορισθῆ ἡ κρίσιμος οὕτως εἰπεῖν ἡλικία,
πρέπει νὰ εὐρεθῆ ὁ λόγος τοῦ πληθυσμοῦ ἐκάστου τόπου
πρὸς τὸν ἀριθμὸν τῶν ἀνθρώπων ἐκάστης τῶν εἰς τοὺς ἀνω-
τέρω πίνακας σημειωθεισῶν τάξεων· πρὸς ἐφαρμογὴν τοῦ
κανόνος τούτου, ὁ κύριος Κετελέτος λαμβάνων μέσου ἀριθ-
μοὺς τοῦ πληθυσμοῦ τῶν περὶ ὧν ὁ λόγος τόπων, κατασκευά-
ζει τὸν ἑξῆς πίνακα.

Σημείωσις τῶν ἡλικιῶν·	Μέσος ὄρος τῶν φρενοβλαβῶν. τῶν προηγ- πινάκων·	Ἀναλογισμὸς τοῦ πληθυσμοῦ·	Λόγος τῶν φρενοβλαβῶν πρὸς τὸν πληθυσμόν.
Πρὸ τοῦ 20 ἔτους	0,08	0,40	0,20
Ἀπὸ τοῦ 20---30 .	0,23	0,17	1,35
Ἀπὸ τοῦ 30---40 .	0,26	0,14	1,80
Ἀπὸ τοῦ 40—50 .	0,21	0,11	1,91
Ἀπὸ τοῦ 50—60 .	0,13	0,09	1,44
Ἐπέκεινα τοῦ 60.	0,09	0,09	1,00
	100	100 μέσος ὄρος	100

Τοιοῦτοτρόπως ὑπολογίζοντες τὸν πληθυσμὸν τῶν κατοί-
κων, καὶ καθολικεύοντες, ἂν τοιαύτη καθολικέυσις ἐπιτρέ-
πεται, τὰ προηγηθέντα ἐξαγόμενα, εὐρίσκομεν ὅτι μεταξὺ
τοῦ 40 καὶ 50 ἔτους ἡ μᾶλλον κατὰ τὸ 40 κυρίως ἔτος, ὁ ἄν-
θρωπος ὑπόκειται μάλιστα εἰς τῶν φρενῶν τὴν ἀλλοίωσιν.
Ὁ κύριος Κετελέτος ἀπέδειξε προσέτι εἰς τὸ περὶ Κ ο ι ν ω-
ν ι κ ῆ ς Φ υ σ ι ο λ ο γ ί α ς Δ ο κ ῖ μ ῖ ο ν τ ο υ, ὅτι τῆς αὐτῆς
ἡλικίας γεννήματα ὑπῆρξαν κατὰ τε τὴν Ἀγγλίαν καὶ Γαλ-
λίαν τὰ ἀριστουργήματα τῆς δραματικῆς ποιήσεως, ἐκτὸς
μόνον ὅτι ἐν τῇ Ἀγγλίᾳ ὁ γόνος οὗτος ἐβλάζησε ὀλίγον τι
προϊμώτερος. Πρέπει ἄρα νὰ συμπεράνωμεν ἐκ τούτου ὅτι
τὸ ἀνθρώπινον πνεῦμα πάσχει νοσήματα ἀναπτυσσομενα

κατὰ λογὸν τῆς δυνάμεως ἢ τῆς ἀσκήσεως αὐτοῦ; Τὴν λύσιν τοῦ προβλήματος τούτου, ἣτις ἐνδιαφέρει τὴν κοινωνίαν πρέπει νὰ προσμείνωμεν ἀπὸ τὴν περιπιθανοτήτων *Deορίαν*, στηριζομένην εἰς τὴν ἀκριβῆ καὶ ὀρθὴν παρατήρησιν.

Ὁ Κ. Κετελέτος ἀπέδειξεν ἤδη ὅτι εἰς τὴν Γαλλίαν ὄχι μόνον ὁ ἀριθμὸς τῶν καθ' ἑκάστην ἡλικίαν πραττομένων ἐγκλημάτων, φυλάττει σαθερῶς τὰς αὐτὰς ἀναλογίας, ἀλλ ὅτι αἱ ἀναλογίαι αὗται διαμένουσιν ἀμετάβλητοι καὶ ἀφοῦ γενῶσι διακρίσεις κατὰ τὸ εἶδος τῶν ἐγκλημάτων καὶ τὸ φύλον τῶν ἐνόχων· αἱ ἐκθέσεις τῆς Βελγικῆς ἀπέδειξαν ὡσαύτως εἰς τὸν κυρ. Κετελέτον μετέπειτα ὅτι τὸ ἀναλλοίωτον αὐτὸ τῶν ἀναλογιῶν ὑπάρχει καὶ ὡς πρὸς τοὺς Βέλγας καὶ ὅτι προσέτι ὁ μεταξὺ τῶν ἐξ ἑκάστης ἡλικίας κατηγορουμένων λόγος εἶναι σχεδὸν ὁ αὐτὸς εἰς ἀμφότερα τὰ ἔθνη.

Οἱ στατιστικοὶ πίνακες τῆς ποινικῆς δικαιοσύνης τοῦ Μεγάλου δουκάτου τῆς Βάδης [Grand Duché de Bade] οἱ πρότινων ἐτῶν δημοσιευθέντες παρέχουν ὡσαύτως ἄλλης νέας ταύτοτητος ἀπόδειξιν.

Σημείωσις τῆς ἡλικίας τῶν κατηγορουμένων.	ΜΕΓΑ ΔΟΥΚΑΤΟΝ ΒΑΔΗΣ 1833 ἀριθμὸς τῶν κατηγορουμένων.	ΓΑΛΛΙΑ ἀριθμὸς ἀναλογ. 1826, 1829.
Ἀπὸ 14—18 ἐτῶν .	93 . . .	0,06 . 0,53
18—30 . . .	784 . . .	0,48 . 0,53
30—40 . . .	381 . . .	0,24 . 0,23
40—50 . . .	211 . . .	0,13 . 0,14
50—60 . . .	106 . . .	0,07 . 0,06
60—70 . . .	3 . . .	0,02 . 0,03
70 καὶ ἐπέκ. .	1 . . .	0,00 . 0,01

Σημ. Οἱ πίνακες τῆς Γαλλίας δὲν παρέχουν τὴν αὐτὴν τῶν ἡλικιῶν διάταξιν.

Τί πρέπει νὰ συμπεράνωμεν ἐκ τοσούτων μαρτυριῶν, αἱ-

τινες συνέρχονται εἰς συμφωνίαν παράδοξον μολονότι οἱ πρὸς κατασκευὴν αὐτῶν ἀριθμοὶ δὲν εἶναι πολὺ μεγάλοι; πρέπει τάχα νὰ ἀρνηθῶμεν τὸ αὐτεξούσιον τοῦ ἀνθρώπου ἢ νὰ τὸ θεωρήσωμεν ἀμέτοχον πάσης ἐπιρροῆς, ὡσάκις ἐξετάζωμεν τὰ κοινωνικὰ φαινόμενα γενικώτερον, καὶ τρόπον τινὰ ἀπαρλλάκτως ὡς, τὰ φυσικὰ φαινόμενα, καθ' ἃ ἡ ἐσωτερικὴ δρᾶσις καὶ ἀντίδρασις συζήματός τινος δὲν ταράσσει παντελῶς τὸν νόμον τῆς πρὸς τὸ κέντρον βαρύτητος; τοῦτο τοῦλάχιστον ἐξάγεται ἐκ τῆς παρατηρήσεως, ἐκτὸς ἂν θεωρήσωμεν ἀνεξετάτως ἀπορρίπτέον πᾶν ὅ,τι αὕτη διδάσκει. Δύνανται νὰ συμβῶσιν ἀναμφιβόλως αἰφνίδιοι μεταβολαὶ καὶ μεταμορφώσεις, τροπολογούσαι ζιγμιαίως τὸν τακτικὸν ῥοὺν τῶν πραγμάτων, καὶ τῶν ὁποίων τὰ ἀποτελέσματα δύνανται ἐνίοτε νὰ ἐπιφέρωσι διαρκεῖς ἀλλοιώσεις· ἀλλὰ ταῦτα εἶναι συμβεβηκότα ὅμοια μὲ τὰ τῆς πανώλους καὶ τοῦ λιμοῦ ὡς πρὸς τὰς θνήσεις [mortalité].

Διὰ τοῦτο οἱ κλονισμοὶ τοὺς ὁποίους ἐπιδημία τις δύναται νὰ ἐπιφέρῃ εἰς τὰς ἐργασίας ἐταιρίας τινὸς ζωασφαλίζικῆς, ἢ αἱ μεταβολαὶ τοῦ μέσου ὄρου τῆς ζωῆς, δὲν ἐλαττοῦσι τὸ κῦρος τῶν πινάκων, ἐφ' ὧν αἱ ἐπιχειρήσεις αὐταὶ ζηρίζονται.

Πᾶς τόπος ἔχει ἴδιον νεκρολογικὸν πῖνα, ὡς ἔχει ἴδιον πίνακα ἐμφαίνοντα τὴν πρὸς τὸ κακουργεῖν ῥοπήν. Αἱ διαφοραὶ τὰς ὁποίας παρατηρεῖ τις, ἐπέξερχόμενος τὰ διάφορα τῶν ἐγλημάτων εἶδη, ἐξήρτηνται ἐκ τοῦ κοινωνικοῦ ὀργανισμοῦ. Διὰ τοῦτο ἂν, ἐξετάζοντες τὴν ἐπιρροὴν τῆς ἡλικίας εἰς τὸ ἔγκλημα, εὔρωμεν τὰ αὐτὰ παραγόμενα εἰς τὴν Γαλλίαν καὶ τὴν Βελγικὴν καὶ τὸ Μέγα Δουκάτον τῆς Βάδης, δὲν πρέπει νὰ πορισθῶμεν ὅτι τὰ αὐτὰ θέλομεν εὐρῆ καὶ κατὰ τὴν Ἀγγλίαν. Ἐκεῖ δὲν εἶναι ἀπίθανον νὰ εὐρεθῶσι διάφορα· ἀλλ' ὁ κύριος Κετελέτος δὲν διστάζει νὰ βεβαιώσῃ ὅτι οἱ τοῦ 1835 ἀριθμοὶ θέλουν ἀναφανῆ οἱ αὐτοὶ καὶ κατὰ τὸ 1836, ὡς συνέβη εἰς τὴν Γαλλίαν, ὅπου ἀπὸ ἔτους εἰς ἔτος διαδοχικῶς ἀνεφάνησαν τὰ αὐτὰ ἀποτελέσματα, ὑ-

ποτιθεμένου πάντοτε ὅτι ἡ κοινωνικὴ κατάστασις δὲν ἔπαθεν ἐπαισθητὰς ἀλλοιώσεις.

Ὁ κύριος Πόρτερ πρῶτος ἐδημοσίευσε πίνακας λεπτομερεῖς, περιέχοντας τὴν ἡλικίαν τῶν κατὰ τὸ 1834 κατὰ πᾶσαν τὴν Ἀγγλίαν κατηγορηθέντων, τὸ δὲ πόρισμα τῶν πινάκων τούτων παραβαλλομένων μετὰ τοὺς τῆς Γαλλίας, Βάδης καὶ Βελγικῆς, ἀναδεικνύει τὴν αὐτὴν ἡλικίαν ἔνοχον μεγίστου ἀριθμοῦ τῶν ἐγκλημάτων.

Ἡλικία τῶν κατηγορουμένων.	Ἀγγλία 1834. κατηγορούμενοι.	ἀριθ. ἀναλ.	Γαλλία 1826, 1829
κατωτέρω τοῦ 16 ἔτους . . .	2604 . . .	0,12 . . .	0,02
16—21	6473 . . .	0,29 . . .	0,16
21—30	7069 . . .	0,32 . . .	0,35
30—40	3146 . . .	0,15 . . .	0,23
40—50	1525 . . .	0,07 . . .	0,14
50—60	686 . . .	0,03 . . .	0,06
60 καὶ ἐπέκεινα .	303 . . .	0,02 . . .	0,04

Ἡ μόνη διαφορὰ, ἡ μεταξὺ τῶν τῆς Ἀγγλίας καὶ τῶν τῆς Γαλλίας πινάκων ὑπάρχουσα, συνίσταται εἰς τὸν μέγαν ἀριθμὸν τῶν κατηγορουμένων νέων τῆς Μεγάλῃς Βρετανίας· τοῦτο προέρχεται διότι τὰ ἀγγλικά κακούργια δικάζονται πολλὰς πράξεις δικάζομένας ἐν τῇ Γαλλίᾳ ὑπὸ τῶν πλημμελειοδικῶν, τῶν δὲ εἰς ταῦτα τὰ γαλλικὰ δικαστήρια κατηγορουμένων νέων ὁ ἀριθμὸς εἶναι σχετικῶς πολὺ μεγαλύτερος παρὰ τὸν ἀριθμὸν τῶν εἰς τοὺς κακούργους δίκας εἰσαγομένων. Ἀφ' ἑτέρου μέρος ὑπάρχει εἰς τὴν Ἀγγλίαν τάξις τις κακούργων παρασκευαζόντων τοὺς παίδας εἰς τὸ κλέπτειν καὶ λωποδυτεῖν· ἀλλ' ἀφίνων κατὰ μέρος τὰ δύο ταῦτα αἷτια καὶ τόσας ἄλλας διαφορὰς αἰτινες καθιστῶσι τόσον δύσκολον τὸν παραλληλισμὸν δύο ἐθνῶν ἐχόντων νόμους καὶ θεσμοὺς τόσον ἀνομοίους, ὁ Κ. Κετελέτος φρονεῖ ὅτι δὲν πρέπει νὰ πάθῃ κάμμιάν τροπολογίαν ἢ ἐξῆς πρότασις, ἣτις ἐπεσφράγιζεν ἐπερχομένη τελευταία,

ἄλλας περὶ τῆς πρὸς τὸ κακουργεῖν ῥοπῆς πρό τινων ἐτῶν γενομένας ἐρεῦνας. “ Ἡ ὀλεθρία αὕτη ῥοπή φαίνεται, ἐλεγεν, ἀναπτυσσομένη κατὰ λόγον τῆς πυκνότητος τῆς φυσικῆς δυνάμεως καὶ τῶν παθῶν τοῦ ἀνθρώπου· φθάνει δὲ εἰς τὸ ἔπακρον κατὰ τὴν εἰκοσιπενταετη ἡλικίαν, καθ’ ἣν ἡ φυσικὴ ἀνάπτυξις εἶναι σχεδὸν τετελεσμένη. Ἡ διανοητικὴ καὶ ἠθικὴ ἀνάπτυξις, ἡ βραδύτερον ἐπιτελουμένη, μετριάξει μετὰ ταῦτα τὴν πρὸς τὸ κακουργεῖν ῥοπήν, ἥτις προϊόντος τοῦ χρόνου ἐλαττοῦται ἔτι μᾶλλον καθ’ ὅσον ἐξασθενῶσιν ἡ φυσικὴ δύναμις καὶ τὰ πάθη. ”

Προσθέτομεν εἰς τὰς ἐρεῦνας ταύτας ἄλλην πληροφορίαν συνεχομένην μὲ τὰς προηγουμένας καὶ ἔχουσαν μέγα τὸ διάφορον· ἐννοοῦμεν δὲ τὸν παραβλητικὸν πίνακα τῶν κατὰ τὰ ἐφεξῆς ἔτη θανατωθέντων κακούργων κατὰ τὴν Βελγικὴν, τὴν Γαλλίαν, τὴν Ἀγγλίαν καὶ τὴν Πρωσσίαν.

ἔτη.	ἀριθμὸς τῶν θανατωθέντων κακούργων.	ἀριθμὸς τῶν ἐπὶ φόνῳ καταδικασθέντων.
------	-------------------------------------	---------------------------------------

Ἐν Ἀγγλίᾳ ἐπὶ 13,300,000 κατοίκων.

1813—1820 . . .	649 . . .	141 ἤτοι κατ’ ἔτος	20
1820—1827 . . .	494 . . .	113	16
1827—1834 . . .	355 . . .	105	15

Ἐν Γαλλίᾳ ἐπὶ 33,000,000 κατοίκων.

1824—1829 . . .	352 . . .	1182	236
1829—1834 . . .	131 . . .	1172	234

Ἐν Πρωσσίᾳ ἐπὶ 13,000,000 κατοίκων.

1819—1824 . . .	54	69	14
1824—1829 . . .	33	50	10
1829—1834 . . .	19	43	8 1/2

ἔτη, ἀριθμὸς τῶν ἀριθμὸς τῶν ἐπὶ
θανατωθέντων φόνῳ κατα-
κακούργων. δικάσθέντων.

Ἐν τῇ Βελγικῇ ἐπὶ 3,500,000 κατοίκων.

1800—1804 . . .	325 . . .	150	30
1804—1809	88	82	16
1809—1814	70	64	13
1814—1819	26	42	8 1 2
1819—1824	23	38	7 3 4
1824—1829	22	34	7
1829—1834	0	20	4

Ἐκ τῶν παραλληλισμῶν τούτων ἐξάγεται ὅτι ἡ ἐφαρμογή τῆς ποιῆς τοῦ θανάτου περιορισθεῖσα πανταχοῦ δὲν ἐπέφερον αὐξησίν τινα εἰς τοὺς φόνους.

Ὁ ἀκόλουθος καταστατικὸς τοῦ ἀγγλικοῦ χρέους πίναξ, συνταχθεὶς ἐκ διαταγῆς τοῦ Κοινοβουλίου, εἶναι ἄξιος τῆς περιεργείας τοῦ κοινοῦ, τόσῳ μᾶλλον καθ' ὅσον ἔχει καὶ τὴν ἀπὸ τοῦ ἐπισήμου πίστιν καὶ ἀκρίβειαν.

Πίναξ ἐμφαίνων τὴν διαχείρισιν τοῦ ἀγγλικοῦ χρέους ἀπὸ τοῦ 1688 μέχρι τοῦ 1833.

	κεφάλαιον	χρεωλίσ. ἐτήσ.
	Δ. Στερλ.	Δ. Στερλ.
Χρέος κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς ἀγγλικῆς ἐπαναστάσεως	664,263	30,855
Χρέος γενόμενον ἐπὶ τοῦ Γουλιέλμου	20,851,479	1,681,404
Κατὰ τὴν ἐν Ῥισβικίῳ [Riswich] γενομένην τῷ 1689 εἰρήνην	21,515,742	1,712,259
		7*

	κεφάλαιον	χρεωλ. ἐτήσ.
Ἡ ὀπισθεν ποσότης	21,515,742	1,712,259
Διαρκούσης τῆς εἰρήνης ἐλάττωσις, . . .	5,121,040	410,317
<hr/>		
Κατὰ τὴν ἔναρξιν τῶν ἐπὶ Ἑλληνικῶν πολέμων ἐν ἔτει 1702 χρέος	16,394,702	1,310,942
Διαρκούντος τοῦ πολέμου	35,750,661	2,010,416
<hr/>		
Κατὰ τὴν εἰρήμην τοῦ Οὐλτραγέκτου [Utrecht] ἐν ἔτει 1713	52,145,363	3,351,358
Ἐξαγορασθὲν ἐπὶ τῆς εἰρήνης	4,190,734	1,338,584
<hr/>		
Κατὰ τὸ 1739 πρὸ τοῦ πολέμου	47,954,628	2,012,774
Δάνειον ἐπὶ τοῦ πολέμου	31,339,084	1,078,229
<hr/>		
Ἐπὶ τῆς ἐν Ἀκουισγράνῳ [Aix- la-chapelle] εἰρήνης, ἔτει 1748	79,293,713	3,091,003
Ἐξαγορασθὲν, διαρκούσης τῆς εἰρήνης . . .	4,961,560	480,428
<hr/>		
Ἀρχομένου τοῦ ἑπταετοῦς πο- λέμου ἐν ἔτει 1756	74,332,153	2,610,575
Δάνειον ἐπὶ τοῦ πολέμου	64,533,277	2,241,478
<hr/>		
Ἐπὶ τῆς ἐν Παρισίοις εἰρήνης τῷ 1763 . . .	138,865,430	4,852,051
Ἐξαγορασθὲν ἐπὶ τῆς εἰρήνης	10,284,795	380,480
<hr/>		
Ἀρχομένου τοῦ μετὰ τῆς Ἀμερι- κῆς πολέμου ἐν ἔτει 1775	128,583,635	4,471,571
Δάνειον ἐπὶ τοῦ πολέμου	121,267,993	149,444
<hr/>		
Ἀρχομένης τῆς Γαλλικῆς ἐπανα- στάσεως τῷ 1793	244,118,635	9,302,328
Δάνειον ἐπὶ τοῦ πολέμου	276,088,466	9,341,397
<hr/>		
Ἐπὶ τῆς ἐν Ἀμβιανῷ [Amiens] γενομένης εἰρήνης ἐν ἔτει 1802	520,207,101	18,643,725
Δάνεια διαρκούντος τοῦ κατὰ τῆς Γαλλικῆς Αὐτοκρατορίας πολέμου ἐν ἔτει 1803	222,407,968	8,003,951
<hr/>		

	κεφάλαιον	χρεωλ. ετήσ.
*Επὶ τῆς πρώτης καθαιρέσεως τοῦ Ναπολέοντος ἐν ἔτει 1814 . . .	742,615,067	26,647,676
Δάνεια ἐπὶ τῶν ἑκατὸν ἡμερῶν . . .	60,580,864	1,480,431
Ἐπὶ τῆς δευτέρας καθαιρέσεως τοῦ Ναπολέοντος ἐν ἔτει 1815. . .	803,195,931	28,123,107
Ἐξαγορασθέν τὸ πρῶτον ἔτος τῆς Εὐ- ρῆνης 1816	14,579,277	7,476,095
Τῷ 1816	788,646,654	27,652,012
Ἐξαγορασθέν "	17,647,791	524,494
Τῷ 1818	770,998,863	27,127,518
Δάνεια "	34,895,360	1,183,221
Ἐξαγορασθέν τῷ 1818	805,894,223	29,310,729
Τῷ 1819	18,246,033	556,933
Δάνειον "	787,648,190	27,753,816
Ἐξαγορασθέν κατὰ τὸ 1819	821,952,190	28,782,936
Τῷ 1820	29,832,114	904,172
Δάνειον "	792,120,076	27,878,764
Ἐξαγορασθέν "	31,104,000	1,071,720
Τῷ 1821	823,224,076	28,950,484
Δάνειον "	22,768,115	691,962
Ἐξαγορασθέν "	800,455,961	28,258,522
Τῷ 1822	16,296,875	509,770
Δάνειον "	816,752,836	28,768,292
Ἐξαγορασθέν "	24,793,299	656,306
Τῷ 1822	794,959,537	28,111,986
Δάνειον "	9,339,687	280,191

		χρεωλ. ἐτήσ.
Ἐθροισμα τῶν ὀπισθεν ποσοτήτων	804,299,224	28,392,179
Ἐξαγορασθέν	13,741,194	413,625
	<hr/>	<hr/>
τῷ 1823	790,585,033	27,978,552

Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ταύτης τὸ ποσὸν τοῦ χρέους μικρὰς ἔπαθε μεταβολὰς, διὰ τοῦτο σημειοῦμεν μόνον τὸ κατ' ἔτος κεφάλαιον.

1824	791,701,615	1829	772,322,540
1825	781,123,223	1830	771,251,933
1826	778,128,268	1831	757,386,997
1827	783,801,749	1832	555,543,885
1828	777,476,892	1833	754,100,549

Ἐπειδὴ τὸ σύστημα τῆς χρεωλυσίας κατεκρίθη πολ-
λάκις χωρὶς λόγου, καὶ ἐθεωρήθη μάλιστα φαντασιῶδες
παρὰ τινων οἰκονομολόγων, οἵτινες δὲν ἐσημείωσαν παντε-
λῶς τὰ παρὰ τῆς Κυβερνήσεως γινόμενα νέα δάνεια, δάνεια
ὑπερέχοντα πάντοτε σχεδὸν τὰς γινομένας παρὰ τοῦ χρε-
ωλυτικοῦ ταμείου ἔξαγορὰς, δὲν εἶναι ἀδιάφορος νομίζομεν
ἢ ἔκθεσις τῶν ἐργασιῶν τοῦ ταμείου τούτου καθ' ὅλην τὴν
διάρκειαν αὐτοῦ.

Πίναξ ἐμφαίνων τοὺς διὰ τοῦ χρεωλυτικοῦ ταμείου ἀπ'
ἀρχῆς τῆς συστάσεώς του γινομένας ἔξαγορὰς τοῦ ἀγγλι-
κοῦ χρέους.

ἔτη	χρέος ἐτησίως ἐξαγοραζόμενον.	ἔτη	χρέος ἐτησίως ἐξαγοραζόμενον.
1786	662,000	1795	3,083,000
1787	1,503,000	1796	4,890,020
1788	1,506,000	1797	6,790,000
1789	1,558,000	1798	8,102,000
1790	1,587,000	1799	10,550,000
1791	1,507,000	1800	10,743,000
1792	1,962,000	1801	10,491,000
1793	2,174,000	1802	9,436,000
1794	2,804,000	1803	13,181,000

ἔτη.	χρέος ἑτησίως ἐξαγοραζόμενον.	ἔτη.	χρέος ἑτησίως ἐξαγοραζόμενον.
1804	12,860,000	1817	23,117,000
1805	13,759,000	1818	19,460,000
1806	15,341,000	1819	19,648,000
1807	16,064,000	1820	31,191,000
1808	16,161,000	1821	24,518,000
1809	16,655,000	1822	23,605,000
1810	17,884,000	1823	17,966,000
1811	20,733,000	1824	4,828,000
1812	24,246,000	1825	10,583,000
1813	27,522,000	1826	3,313,000
1815	22,559,000	1827	2,885,000
1816	24,001,000	1828	2,732,000

ΩΡΑΙΑΙ ΤΕΧΝΑΙ.

Ἐπιρροὴ τῶν τεχνῶν ἐπὶ τῆς βιομηχανίας.

Αἱ Κυβερνήσεις ὅσαι τὴν σήμερον διώκουσι τὴν κατὰ τὸ ἔμποριον καὶ τὴν βιομηχανίαν ὑπεροχὴν τῆς πατρίδος αὐτῶν, ὀφείλουσι νὰ ἀσχολῶνται περὶ τὴν τελειοποίησιν τῆς ἐθνικῆς φιλοκαλίας, περὶ τὴν διασκέδασιν τῶν προλήψεων ὅσαι τείνουν εἰς τὴν διαφθορὰν τῆς καὶ τὴν ἐμφύχωσιν τῆς βιομηχανίας ὀχι μόνον ἐκδίδουσαι καλοὺς νόμους, ἀλλὰ καὶ συνισῶσαι μεταξὺ αὐτῆς καὶ τῶν ἐπισημῶν ξενῶν σύνδεσμον ὀφείλουσι τέλος νὰ διαδίδωσιν ὅσον ἔνεστι τὴν πρὸς τὰς ὠραίας τέχνας κλίσιν μεταξὺ τῶν κατωτέρων τάξεων. Τοιοῦτον τῶντι σκοπὸν ἔχουν ἐν μὲν τῇ Γαλλίᾳ καὶ Προυσίᾳ πολυάριθμα δημόσια καταστήματα, ὅπου ἅπασαι τοῦ λαοῦ αἱ τάξεις ἠμποροῦν ἀδιακρίτως νὰ ἐξοικειῶνται μὲ τὰ λαμπρότερα τῆς ἀρχαιότητος καὶ τῶν νεωτέρων χρόνων προϊόντα ἐν δὲ τῇ Γερμανίᾳ ὁ λεγόμενος τεχνικὸς σύλλογος, ὅθεν ὡς ἀπὸ πλουσίου φυτωρίου, ἡ χώρα ἐκείνη λαμβάνει τοὺς καλλιτέρους αὐτῆς ζωγράφους καὶ τοὺς περιφημοτέρους γλύπτας. Ἡ Ἀγγλία παλαίει ὡς πρὸς τοῦτο εἰσέτι κατὰ τῆς κακῆς θελήσεως

τῶν κυβερνώντων αὐτὴν καὶ κατ' ἀνοήτων προλήψεων· Ἡ ἐν τοῖς μουσείοις καὶ ταῖς βιβλιοθήκαις εἰσοδος εἶναι εἰσέτι ἀπηγορευμένη παρ' αὐτῇ εἰς τὴν ἐργατικὴν τάξιν· μόλις δὲ καὶ μετὰ βίας κατὰ τὸ 1836 ἔτος ἐσυσήθη, ὑπὸ τὴν προ-
 ρασίαν τῆς βασιλικῆς Ἀκαδημίας, μία σχολὴ τεχνῶν καὶ ἐπιτηδευμάτων. Ἄλλ' ἐνῶ ἡ ἐξουσία παραμελεῖ εἰς Ἀγγλίαν τὸ ἀντικείμενον τοῦτο, οἱ μεγαζάνες αὐτῆς, οἱ πλούσιοι ἄνδρες, οἱ περιφημότεροι ζωγράφοι, γλύπται καὶ ἀγαλματοποιοὶ συντρέχουσι τὴν κίνησιν τῆς βιομηχανίας τῆς, οἱ μὲν μεταβιβάζοντες εἰς αὐτὴν τὰς γνώσεις ὅσας ἠρύσθησαν ἐν τῇ Εὐρώπῃ, οἱ δὲ παρέχοντες αὐτῇ τὴν δρασηρίαν συνδρομὴν τῆς τέχνης των· οὕτως ὁ Φλαξμάνος καὶ Στοθάρδος ἐχορήγησαν ἄλλοτε εἰς τὴν βιομηχανικὴν οἰκίαν τοῦ Ροῦνδελλ καὶ Βρίδγε, διάφορα ἰχνογραφήματα, ἐπὶ ἀντιμισθίᾳ 500 λιρῶν κατ' ἔτος· ἐπίσης καὶ ὁ Βαιλὺς καὶ ὁ Ὀβάρδος εἰργάσθησαν διὰ τε τούτους καὶ ἄλλους βιομηχάνους· ὁ περίφημος ζωγράφος Μαρτίνος δὲν ἀπηξίωσε νὰ θέσῃ τὴν γραφίδα του εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῶν ἀμαξοποιῶν, ὑελοποιῶν καὶ τεχνητῶν τῆς πορκελάνης· ὁ Βόδης καὶ Ὀδήλγυς, ἐργάται τεχνητῶν λίθων, ἠσχόλησαν τοὺς περιφημοτέρους ἡμῶν γλύπτας, τὸν Σχίδην, τὸν Βάκωνα καὶ τὸν Ρόσσην· τελευταῖον ὁ ἰσορικός ζωγράφος Ρόγης ἐκήρυξε πρό τινος χρόνου εἰς ἐξετάσικὴν τινα ἐπιτροπὴν ὅτι ἀφιερώνει ἕ μέρος τοῦ καιροῦ του εἰς τὸ νὰ σχεδιάξῃ ἰχνογραφήματα διὰ τοὺς τεχνίτας τοῦ ὄρειχάλκου καὶ τοὺς χρυσοχόους.

Ἄλλὰ τὰ μερικὰ πλεονεκτήματα ὅσα πηγάζουσιν ἀπο τῆς συνδρομῆς ταύτης καὶ τῆς ἐπιβρόχης τῶν πλουσίων, δὲν ἢμποροῦν νὰ παραβληθῶσι μὲ τὰ ὅσα περὶεχει ἡ ἐλευθέρᾳ εἰς τὰ μουσεῖα εἰσοδος καὶ ἡ ἐντεῦθεν προκύπτουσα γενικὴ διάχυσις τῶν γνώσεων· ὅθεν καὶ οὐκ ὀλίγα τῶν ἀγγλικῶν προϊόντων εἶναι πολὺ κατώτερα τῶν προϊόντων ἄλλων μερῶν. Τὸ εὐτελέστερον ὡς καὶ τὸ πολυτελέστερον ἀντικείμενον ἐξίσου ὑπόκεινται εἰς τοὺς νόμους τῆς φιλοκαλίας. Τὰ μεταξωτὰ τοῦ Λουγδούγου, τοῦ Σπιταφιέλου καὶ τῆς Ἰτα-

λίας· τὰ βαμβακερὰ τοῦ Μανχέστερ καὶ τοῦ Ῥοθομά-
 γου· τὰ ἐπίχρυσα καὶ ἐπάργυρα σκευὴ τοῦ Σχεφφιέλδου
 καὶ τῶν Παρισίων· τὰ κεράμια τοῦ Στοφφορδσχίρου· ἡ
 πορκελάνη, τὰ μέταλλα, ἡ μιλτογραφία καὶ τὰ ἀνά-
 γλυφα· ὁ σίδηρος, ὁ ὀρείχαλκος, ὁ ἄργυρος καὶ ὁ χρυσός,
 ὁ ζωγραφισμένος χάρτης, τὰ ἔπιπλα, οἱ τάπητες, οἱ τεχνη-
 τοὶ λίθοι, ὁ ἐλέφας, ἅπαντα τὰ ἀντικείμενα ταῦτα ὑπάγον-
 ται εἰς τοὺς κανόνας τῆς φιλοκαλίας, ἡ δὲ χώρα ἢ ἔχουσα,
 πρὸς τῇ καλῇ αὐτῶν κατασκευῇ, καὶ τὸ πλεονέκτημα τῆς
 εὐθηνίας, νικᾷ ἀναμφιβόλως τοὺς ἀντιζήλους αὐτῆς εἰς τὰς
 ξένας ἀγοράς· ἀλλὰ τὰ δύο ταῦτα δὲν ἀποκτῶνται, εἰμὴ ὡς
 ἐκ τῆς καλῶς νενοημένης διαχύσεως τῶν τεχνῶν εἰς ὅλας
 τὰς τάξεις τῆς κοινωνίας. Τοιαύτη ἦτον ἡ αἰτία τῆς ὑπε-
 ροχῆς, τὴν ὁποίαν ἡ Ἀγγλία ἀπήλαυσε περὶ τὴν ἐξεργα-
 σίαν τοῦ ὀρειχάλκου, ἐπὶ τῆς Ἐλισάβετ καὶ τῶν διαδόχων
 αὐτῆς· διότι χάρις εἰς τὴν πρὸςασίαν τὴν ὁποίαν ἡ μεγὰ-
 λη Βασιλὶς ἀπένειμεν εἰς τὰς τέχνας, λαμπρὰ ὀρειχάλκινα
 πρότυπα καὶ πολυάριθμα νομίσματα φέροντα ἐγγεγλυμ-
 μένα τὰ σημαντικώτερα τῆς ἀρχαιότητος συμβάντα, εἰσα-
 χθέντα ἀπὸ τὴν Ῥώμην καὶ τὴν Ἑλλάδα, παρεῖχον εἰς τὸν
 Ἀγγλον ἐργάτην τὰ μέσα τοῦ νὰ μορφώῃ τὴν φιλοκα-
 λίαν του, καὶ ἐπομένως γὰ τελειοποιῇ τὰ ἔργα του εἰς βαθ-
 μὸν τὸν ὁποῖον ματαίως οἱ ξένοι συναγωνισαί του ἐζήτουν
 νὰ φθάσωσιν. Ἡ ὑπεροχὴ αὕτη καθιστᾷ τότε ὅλα τὰ ἔθνη
 ὑποτελῆ τῆς Ἀγγλίας ὡς πρὸς τὸ εἶδος τοῦτο τῆς βιομη-
 χανίας· ἀλλ' εἰς τὸ μετέπειτα, ὅτε οἱ ὠραῖοι ἐκεῖνοι τύποι
 καὶ τὰ τόσα νομίσματα, ἀφαιρεθέντα ἀπὸ τὸ κοινὸν, κατε-
 τέθησαν εἰς τὰ μουσεῖα πρὸς χρῆσιν εὐαρίθμων μόνον ἀν-
 θρώπων, ἡ ὑπεροχὴ μετέβη εἰς τὴν Γαλλίαν, ἥτις διεφύλα-
 ξεν αὐτὴν ἕκτοτε διὰ τὸ ἐλευθεριώτερον καὶ φρονιμώτερον
 τοῦ συστήματός της· ἡ παραβλητικὴ κατάσασις κλάδων τι-
 νῶν τῆς ἀγγλικῆς καὶ γαλλικῆς βιομηχανίας θέλει ἔτι
 μᾶλλον ἀναδείξει πόσῃ ἐπιβρόχῃ ἔχουσι τὰ μουσεῖα καὶ
 πόσα καλὰ παρέχει ἡ ἐλευθέρᾳ εἰς αὐτὰ εἴσοδος ὅλων
 τῶν κοινωνικῶν τάξεων.

Ἡ Γαλλία ἐξάγει κατ' ἔτος σημαντικὴν ποσότητα ζωγραφιστοῦ χάρτου ἀρίστης καθ' ὅλα ποιότητος· διότι καὶ τὸ φύλλωμα καὶ ἡ τῶν χρωμάτων ἀρμονία, ποικιλία καὶ ζωηρότης, καὶ ἡ ἀποψις καὶ τὸ σχῆμα τῶν ζώων, τὰ πάντα δεικνύουσιν ὅτι ἡ χαράττουσα αὐτὰ γραφὶς κρατεῖται ἀπὸ ἐπιτηδείαν χεῖρα. Ὁ χάρτης οὗτος τῆς Γαλλίας εἶναι εὐθηνότερος τοῦ Ἀγγλικοῦ ἴσης ποιότητος, ὅσιν μολοντοῦτο ζερεῖται καὶ χάριτος, καὶ εὐχροίας καὶ πειθοῦς· τὸ εἰκόνισμά του εἶναι τραχὺ, τὰ χρώματα κακῶς συνδυασμένα καὶ πολλάκις τὰ φυτὰ του φέρουσι φύλλα ἢ φαντασιώδη ἢ μὴ ἀνήκοντα τουλάχισον εἰς τὸ εἶδός των.

Ἐπίσης ἐλαττουμένην βλέπομεν καὶ τὴν ἐπὶ πορκελάνης ἀγγλικὴν ζωγραφικὴν καὶ τὴν ὑελογραφίαν, διότι οἱ παρ' ἡμῖν μετερχόμενοι τὴν βιομηχανίαν ταύτην ἀναγκάζονται ἢ νὰ ἐμπισεύωνται τὸ ἔργον των εἰς καλοὺς μὲν ἀλλὰ βαρυντίμους τεχνίτας, ἢ νὰ τὸ παραδίδωσιν εἰς ἐργάτας μετρίους, τῶν ὁποίων τὰ ἔργα εἶναι ὄχι καλὰ· ἐντεῦθεν εἰς μὲν τὴν πρώτην περίσασιν ὑπάρχει ζημία, καὶ πολλάκις ἢ πορκελάνη μένει τρία καὶ τέσσαρα ἔτη εἰς τὸ ἐργοςάσιον πρὶν ἢ πωληθῆ· εἰς δὲ τὴν δευτέραν, ἢ κακὴ ζωγραφία καθίσησι τὴν πώλησιν δύσκολόν. Τὸ αὐτὸ συμβαίνει καὶ ὡς πρὸς τὴν ὑελογραφίαν, διότι καὶ ἐνταῦθα ἢ πρέπει νὰ πληρῶσῃ τις τιμὴν βαρεῖαν ἢ νὰ λάβῃ ἔργον ἀτελές· ἢ γνώμη ὅτι ἡ ὑελογραφία εἶναι ἤδη πολὺ κυτωτέρα παρ' ἄλλοτε, διεδόθη καὶ εἰς τὸν λαόν· καὶ εἶναι μὲν ἐσφαλμένη ἢ γνώμη αὕτη διότι τὰ χρώματά μας ἔχουν τὴν σταθερότητα τῶν παλαιῶν, ἐκτὸς δὲ τούτου εἶναι καλλίτερον συνδυασμένα, καὶ ἐπιτυγχάνομεν τὴν σήμερον πλειότερον περὶ τὴν ἀλληλουχίαν τοῦ φωτὸς καὶ τῆς σκιᾶς· ἀλλ' εἶναι οὐχ ἤττον βέβαιον ὅτι ζερούμεθα ἰκανοῦ ἀριθμοῦ ἐπιτηδείων τεχνιῶν·

Τὰ ἔργα τῆς ἀγγλικῆς χρυσοχοϊκῆς μέσης ποιότητος, παραβαλλόμενα μὲ τὰ τῆς αὐτῆς ποιότητος γαλλικὰ, εἶναι ἐπίσης κατώτερα. Εἰς τὴν Γαλλίαν τὰ ἔργα ταῦτα γίνονται καὶ εὐθηνότερα, διὸ καὶ εὐρίσκουσι πολλοὺς τοὺς

καταναλωτὰς εἰς τὰς κατωτέρω τάξεις, ὅπερ δὲν συμβαίνει εἰς Ἑγγλίαν.

Εἰς τὴν αὐτὴν κατηγορίαν εὐρίσκεται ἡ κοσμητικὴ τῆς Ἑγγλίας ἀρχιτεκτονικὴ· καὶ ἤδη, χάρις εἰς τὴν ἀμάθειαν τοῦ Ἑγγλοῦ ἐργάτου, ὁ ἐργολάβος περιορίζεται εἰς τὰ μὴ ἀπαιτοῦντα οὐδεμίαν εὐφυΐαν καὶ οὐδεμίαν θεωρητικὴν γνώσιν· οἱ λυχνοςάται, τὰ ζωδιόγλυφα (*figurines d' animaux*), τὰ κοσμήματα τῶν ὠρολογίων, τὰ τυρρηνικὰ σκευὴ εὐδοκιμοῦσι μᾶλλον εἰς τὴν Γαλλίαν, καὶ, τὸ παριδοξότερον, τὰ συγγράμματα τοῦ Φλαξμανοῦ καὶ τοῦ Ὠπου καὶ ὅλα τὰ περίεργα πράγματα ὅσα περιέχουσι περὶ τῶν τυρρηνικῶν σκευῶν, εἶναι γνωστότερα εἰς τὴν Γαλλίαν παρά εἰς τὴν Ἑγγλίαν!

Ἄλλ' ἡ παραβολὴ τῶν μεταξωτῶν, τῶν ταινιῶν [*rubans*] καὶ τῶν χειρορτίων τῆς ἀγγλικῆς καὶ γαλλικῆς τέχνης, ὅσα πωλοῦνται εἰς τὴν Ἑγγλίαν, δεικνύει ἔτι μᾶλλον τὴν διαφορὰν. Τὸ ἐξαγόμενον τῆς παραβολῆς ταύτης δίδει.

Ταινίας γαλλικὰς 1 | 4

Ταινίας ἀγγλικὰς 3 | 4

Αἱ ἀγγλικαὶ ταινίαι κατασκευάζονται μέρος εἰς Κόβεντρον καὶ μέρος εἰς τὸ χωρίον Φαβστὶλ, μικρὸν ἀπέχον τοῦ πρώτου· τὸ χωρίον τοῦτο ἔχει 7000 κατοίκους ἐξ ὧν ἕξ μόνις ἠξέυρουν ν' ἀντιγράψωσιν ἐν ὑπόδειγμα, οὐδεὶς δὲ δύναται νὰ ἰχνογραφήσῃ πρωτότυπον σχέδιον. Ἴδου ἡ ἀναλογία τῶν πωλουμένων γαλλικῶν μεταξωτῶν.

Μεταξωτὰ λεῖα. 1 | 3

Μεταξωτὰ πεποικιλμένα, μετρίας ποιότητος 1 | 2

Μεταξωτὰ πεποικιλμένα, 1ης ποιότητος 1 | 6

Καθ' ὅσον ἀφορᾷ τὰ γαλλικὰ χειρόρτια, διὰ τὴν μαλακότητά των ἡ χρῆσις αὐτῶν εἶναι πάγκοινος. Ἐντεῦθεν βλέπομεν ὅπόσον ξενὸς σύνδεσμος ὑπάρχει μεταξὺ τῆς βιομηχανίας καὶ τῶν ὠραίων τεχνῶν, καὶ πόσῃ ἐπιρροὴν ἔχει εἰς τὴν εὐημερίαν τοῦ λαοῦ πᾶν τὸ τεῖνον εἰς τὴν βελτίωσιν τῆς φιλοκαλίας του.

Τὴν σήμερον ἡ τέχνη πρέπει ν' ἀναζητήσῃ νέα δείγματα εἰς τὰς ἀρχαιότητας τῆς Ῥώμης τῶν Ἀθηνῶν καὶ μάλις αὐτῆς Αἰγύπτου, διότι αἱ πρό τιος καιροῦ γενόμεναι ὑπὸ τοῦ Ῥωσσελίνου ἀνακαλύψεις εἰς τοὺς ναοὺς, τὰς οἰκίας καὶ τὰ μνήματα τῆς Ἄνω Αἰγύπτου μαρτυροῦσιν ὅτι τὰ πλεῖστα τῶν ἀντικειμένων ὅσα ὑπεθέτομεν τοῦ Ἑλληνικοῦ πνεύματος γεννήματα, ἀνῆκουσι πραγματικῶς εἰς τὴν Αἴγυπτον τοιαῦτα εἶναι τὰ χαριέζατα καὶ εὐχρηστὰ ἔπιπλα τὰ κοσμοῦντα τὰς οἰκίας καὶ ἐπαύλεις τῶν μεγάλων καὶ τὴν καλύβην τοῦ μικροῦ: τὰ παραπετάσματα καὶ τὰ κράσπεδα τῶν σαλίων τοῦ Καχεμίρου καὶ τῶν μεταξωτῶν.

Τὸ δὲ μάλις ἀξιοσημείωτον καὶ ἀνυψοῦν πολὺ τὴν εὐφυΐαν τῶν λαῶν ἐκείνων εἶναι τοῦτο, ὅτι μετὰ δισχίλια ἔτη οἱ ἐπιπλοποιοὶ μας ἀναγκάζονται νὰ ἀντιγράψωσι δουλικῶς τὰ ἐκείνων πρωτότυπα, ἢ τοῦλάχισον τὰ μιμῶνται χωρὶς νὰ παρατρέπωνται ποτὲ ἀπὸ τὴν ἀρχικὴν τοῦ ἐφευρετοῦ ἰδέαν· ἀλλὰ τὰ σχήματα τῶν ἐπιπλων μας εἶναι μακρὰν τοῦ νὰ ἔχωσι τὴν κομψότητα τῶν τραπεζῶν, τῶν ἐδρῶν, τῶν κλινιδίων, τῶν τριπόδων καὶ τῶν ἀβάκων τὰ ὅποια ὁ Ῥωσσελίνης ἀντέγραψεν εἰς τὸ σύγγραμμά του. Τίποτε τω ὄντι χαριέζερον, τίποτε εὐμορφότερον παρὰ τὰς παντοδαπὰς κύλικας καὶ τὰ παντὸς εἶδους ἀγγεῖα τὰ ὅποια μετεχειρίζοντο οἱ πλούσιοι τῆς Αἰγύπτου. Τινὰ ἐκ τῶν ἀγγείων τούτων εἶναι ἐξ ὑάλου ἐγκεκαυμένου χρυσοῦ καὶ χρώματι τὰ ὅποια ἀμφότερα διαπερῶσι τὸν ὑαλον· ἐπομένως ὁ σκευογλύπτης, ὁ ὀρειχαλκουργὸς καὶ ὁ ὑαλογράφος θέλουσιν εὖρει ἄφθονον διὰ τὴν βιομηχανίαν τῶν ὑλην εἰς τὰ μνημεῖα ταῦτα. Ἡ Αἴγυπτος παρέχει ὀλιγώτερα πρότυπα εἰς τὴν ἀρχιτεκτονικὴν καὶ εἰς τὴν γλυπτικὴν, ἀλλὰ τὴν κατὰ τοῦτο ἔλλειψιν αὐτῆς ἀναπληροῦσιν αἱ τελευταῖαι ἀνακαλύψεις τῆς Πομπηίας καὶ Πορτίκης. Τινὲς νομίζουσιν ὅτι τὰ πρότυπα τῆς ἀρχαιότητος εἶναι ἐγγὺς τοῦ νὰ ἐξαντληθῶσιν, ἀλλ' ἡ ἰδέα αὕτη δὲν εἶναι βάσιμος· τὰ εῤεῖπια τῶν Μαύρων, τὰ λαμπρὰ ἀραβικὰ ποικίλματά των, τὰ λείψανα τῆς

Περσεπόλεως, οἱ ναοὶ τῆς Ἰάβας, τὰ σωζόμενα ἀπὸ τὸ μέγα Τουττεκανικὸν κράτος ἐν τῇ μεσαίᾳ Ἀμερικῇ καὶ ἡ παρθένος εἰσέτι παραλία τῆς Καραμανίας, ὅπου σώζεται λαμπρὰ σειρά ἐρειπωμένων ναῶν, παρέχουσιν ἀφθονον εἰς τὴν ἔρευναν τοῦ τεχνίτου ὕλην.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.

Λόγος ἐκφωνηθεὶς παρὰ τοῦ Κ. Πλατὺ περὶ τὴν ἔναρξιν τῆς διδασκαλίας τοῦ Δικονομικοῦ Δικαίου.

Ἀνέγνομεν φυλλάδιον φέρον τοιαύτην ἐπιγραφὴν. Τὸ δημόσιον ἴσως ἀγνοεῖ, ὅτι ἡ φιλόκαλος Ἐρμούπολις ἀφοῦ ἔφερεν εἰς τελειότητα τὴν δημοτικὴν τῆς ἐκπαίδευσιν, ὑπεσῆριξε τὸ γυμνάσιόν τῆς, τὸ μόνον ἴσως καρποφόρον μετὰ τὸ γυμνάσιον τῶν Ἀθηνῶν καὶ ἐσύζησεν ἐλεύθερα μαθήματα ἀνωτέρας ἐκπαιδεύσεως εἰς τὸ Ἑλληνικὸν μουσεῖον. Εἰς αὐτὸ ὁ δικηγόρος Κ. Πλατὺς ἐπαμφοτερίζει πότε τὸ ἐμπορικὸν δίκαιον διδάσκων καὶ ἄλλοτε τὸ δικονομικὸν δίκαιον. Ἐὰν πρόκειται νὰ κρίνωμεν τὴν διδασκαλίαν τοῦ Κ. Πλατὺ, ἀπὸ τὸν ἀναχίρας λόγον, δὲν ἤμποροῦμεν παρὰ νὰ μαντεύσωμεν πλήρη ἐπιτυχίαν περὶ τῆς διδαχῆς του. Ἐντὸς αὐτοῦ, ὁ καθηγητὴς ὁμιλεῖ περὶ διανεμητικῆς δικαιοσύνης καὶ περὶ τῶν θεμελιωδῶν ἀρχῶν τῆς δικονομίας καὶ τοῦ δικαστικοῦ ὀργανισμοῦ, ἐκθέτων ἰδέας ὀρθὰς, εὐκρινεῖς καὶ ἐκφρασμένας μὲ λέξιν ἐπιτυχή ἀναγγέλλουσιν ὅτι ὁ Κ. Πλατὺς ἀποχωρίζεται ἀπὸ τὸ πλῆθος τῶν δικαστικῶν ἐκείνων, οἱ ὅποιοι δὲν ἐννοοῦν ὅτι ἐπὶ δικαστικῆς μάλιζα ὑπηρεσίας, πρώτη ἀνάγκη εἶναι ἡ γνῶσις τῆς γλώσσης μας.

Ὁ Κ. Πλατὺς ὁμιλῶν περὶ δικηγόρων, λέγει ὅτι συνέ-

„ζησαν“ διὰ νὰ προδικάζωσι, τρόπον τινὰ, κατ' ἰδίαν τὰς „παρουσιαζομένας διαφορὰς καὶ νὰ κρίνωσιν ἂν ἦγαι δίκαιαι ἢ ἀδικοί, ν' ἀγωνίζωνται ὅσον ἔνεστι διὰ νὰ συμβιβάζωσι τὰς ἐπιδεκτικὰς συμβιβασμοῦ καὶ οὕτω νὰ γίνωνται καὶ προδικασταὶ καὶ ἐξισασαὶ τῶν διαφορομένων” ἢ ἰδέα αὐτὴ τὴν ὁποίαν ἐσυλλέξαμεν μεταξὺ πολλῶν ἰδεῶν, περιεχομένων εἰς τὸ φυλλάδιον, ἐνεπνεύσθη βεβαίως εἰς τὸν Κ. Πλατὺν ἀπὸ τὸν τρόπον μὲ τὸν ὁποῖον ἐκπληροῖ τὰ δικηγορικά του καθήκοντα.

Ἡ ὀρφανὴ τῆς Χίου, ἢ ὁ Θρίαμβος τῆς
ἀρετῆς ὑπὸ Ἰακώβου Πιτζιπιροῦ.

Τὸ περιεργότερον μέρος τοῦ βιβλίου τούτου εἶναι τὰ τελευταῖα αὐτοῦ φύλλα, ὅπου φαίνονται καταγεγραμμένα τῶν συνδρομητῶν τὰ ὀνόματα. Ὅσους θεωρήσῃ ὅτι δὲν ἔμεινε πόλις Ἑλληνικὴ, οὐδὲ γωνία τῆς Εὐρώπης καὶ τῆς Ἀσίας κατοικουμένη ἀπὸ Ἑλλήνας, καὶ μὴ φορολογηθεῖσα ὑπὸ τοῦ Κ. Πιτζιπιροῦ, ὅτι ὁ συγγραφεὺς τῆς ἀθλίας ταύτης συρραφῆς ψυχρολογιῶν ἀντεμείφθη ἑκατοντάκις ἀφθονώτερον ἀπὸ τοὺς εὐσυνειδότως ἀγωνιζομένους διὰ νὰ ἀφελήσωσι τὴν πατρίδα τῶν διὰ τῶν καρπῶν τῶν ἐμβριθῶν τῶν σπουδῶν ἃ δὲν θέλει συναισθανθῆ πόσον λυπηρὰ εἶναι ἢ σπατάλη αὕτη τῶν συνδρομῶν εἰς βιβλία διασρέφοντα μᾶλλον ἢ μορφοῦντα τὴν φιλοκαλίαν τοῦ ἔθνους, καὶ ὁμολογήσει, ὅτι καταλληλοτέρως ἤθελεν ἐπιγραφῆ τὸ βιβλίον “Θρίαμβος τῆς φιλολογικῆς ἀγυρτίας;” Οὕτε ὁ τόπος μᾶς ἐπιτρέπει νὰ ἐκταθῶμεν περὶ τὴν ἀνάλυσιν τοῦ σχεδίου τοῦ βιβλίου τούτου, τὸ ὁποῖον γενικῶς μόνον λέγομεν, ὅτι σχέδιον δὲν ἔχει κἀνὲν, οὔτε θέλομεν ποτὲ ἐπικαλεσθῆ τὴν προσοχὴν τῶν ἀναγνωστῶν μας ἄλλως ἐπὶ συγγραμμάτων τοιούτων, εἰμὴ διὰ νὰ τοὺς προλαμβάνω-

μεν ἂν ἀποφεύγουν τῆς ἀναγνώσεώς των τὸν κόπον. Ἄρκεῖ νὰ προσθέσωμεν, ὅτι ὁ κόμπος τῆς φράσεως τοῦ βιβλίου τούτου εἶναι γελοῖος, καὶ αἱ πομπωδέστεραι ἀνατολαὶ τοῦ ἡλίου καὶ αἱ ῥοδοδάκτυλοι ἡοί, καὶ αἱ κροκόπεπλοι ὄραι εὐρίσκονται εἰς αἰωνίαν ἀντίθεσιν μὲ τὰ ποταπώτατα τῆς συνήθους ζωῆς, χωρὶς χάριτος, χωρὶς πιθανότητος, χωρὶς εὐφύϊας ἐξισορούμενα· ὅτι τὰ συμβάντα ἀλλεπάλληλα ἐπισωρεύονται χωρὶς ἀνάγκης καὶ τάξεως, καὶ ὁ συγγραφεὺς ἀκρίτως ἐνδιατρίβει εἰς τὰ περιττὰ μόνα, ἐπιτροχάδην διεξερχόμενος ὅσα συντείνουν κατὰ τι εἰς τοῦ μύθου τὴν πρόοδον· ὅτι ἡ φράσις εἶναι ἀνθρώπου οὐ μόνον ἀγυμνάσου εἰς τὸ γράφειν, ἀλλὰ καὶ μὴ ἔχοντος ἀκριβῆ γνῶσιν τῆς γλώσσης. Καὶ μολαταῦτα ὁ κύριος Πιτζεπιὸς δὲν ἤρκεῖτο μὲ τοῦ λογογράφου τὸν ζέφανον· ἐπωφθαλμιάσε καὶ εἰς τὴν δάφνην τοῦ Παρνασσοῦ. Κατὰ δυσυχίαν ὁμως διὰ τὴν ποιητικὴν δόξαν του, οἱ ζίχοι τοὺς ὁποίους ὅλως ἀκαίρως καὶ παρὰ πάντα λόγον παρενεῖρει εἰς τὸ ἄλλως μηδὲ ὅλως ποιητικὸν σύγγραμμά του, εἶναι πάσης κρίσεως ἐλάσσονες.

Ἅ Πολυπαθῆς, ὑπὸ Γ. Παλαιολόγου. Μυθιστορία εἰς δύο τόμους.

Ἡ μόνη ἐνότης τοῦ συγγράμματος τούτου εἶναι αὐτὸς ὁ ἴδιος ἦρωσ του. Ἡ ἰδέα τοῦ συγγράμματος ἦτον νὰ δείξη ὡς εἰς κάτοπρον πολλὰς τῶν περιπετειῶν τῆς ἀνθρωπίνου ζωῆς, διὰ νὰ ζηλιτεύσῃ εἰς αὐτὰς τὴν κακίαν, καὶ νὰ ζέψῃ τὴν ἀρετὴν μὲ τὸν ἀνήκοντα ἔπαινον. Ἄλλὰ τὸ ἔργον τοῦτο εἶναι δυσκολώτερον, ἀφ' ὅ,τι ὁ συγγραφεὺς ἐφαντάσθη, καὶ πολλάκις ἡ κακία, κεκοσμημένη μάλιστα μὲ τῆς μυθιστορίας τὰ ἄνθη, ἂν δὲν παρουσιασθῆ ὑπὸ τὸ ἀνήκον φῶς εἰς ἀναγνώσας ἀπίερους τοῦ κόσμου, κινδυνεύει νὰ γίνῃ μιμήσεως μᾶλλον ἢ ἀποσροφῆς ἀντικείμενον. Τοῦτο, φοβούμεθα, συνέβη εἰς τὸ σύγγραμμα τοῦ κυρίου Παλαιολόγου, ὅς-

τις ἐδύνατο, φρονοῦμεν, νὰ θυσιάσῃ εἰς τὸ αἴσθημα τῆς σεμνότητος τῶν ἀναγνωσῶν του ἀμφοτέρων τῶν φύλων, τινὰς τῶν σκηνῶν καὶ τῶν ἐκφράσεών του, εἰς τὰς ὁποίας ὁμως δὲν θέλομεν ν' ἀρνηθῶμεν εὐφυΐαν κ' ἐπιτηδειότητα. Μ' ὅλον ὅτι ὁ συγγραφεὺς δὲν κατέβαλε περὶ τὴν γλῶσσαν ὄσπιν προσοχὴν ἐχρεώσῃ, ἂν ἤξιον νὰ μὴ καταταχθῇ τὸ πόνημά του μετὰ τῶν ἐφημέρων, ὅσα καθημέραν μᾶς ἀηδιάζουν μίαν ζιγμὴν καὶ ρίπτονται μετὰ ταῦτα εἰς τὴν λήθην τινὸς γωνίας, εἶναι ὁμως ἐν γένει εὐφυῶς γεγραμμένον, πολλάκις ἀπαντῶνται εἰς αὐτὸ ἐκφράσεις ἐπιτυχεῖς, καὶ ἀπὸ καιρὸν εἰς καιρὸν καὶ τινες σκηναὶ ἐπιτηδείως συνηρμοσμένα. Διὰ νὰ δικαιώσωμεν τὸν κύριον Παλαιολόγον κατὰ μέρος διὰ τὴν ἀμέλειάν του ὡς πρὸς τὴν γλῶσσαν, διὰ πινὰς κοινούς τόπους, οἵτινες εἶναι ἡ οἰκτροτάτη ἀσθένεια τῶν προϊόντων τῆς φαντασίας, καὶ διὰ τὴν ὀλίγην φροντίδα τὴν ὁποίαν κατέβαλε νὰ καθαρῖσῃ αὐτὸ ἀπὸ διφορουμένας ἐννοίας καὶ φράσεις, χρεωζοῦμεν νὰ προσθέσωμεν ὅτι ἡ σύντάξις τῶν δύο τόμων τούτου τοῦ συγγράμματος δὲν τὸν ἠσχόλησε πολὺ ὑπὲρ τὸν ἕνα μῆνα.
